

జ్ఞాన యోగం

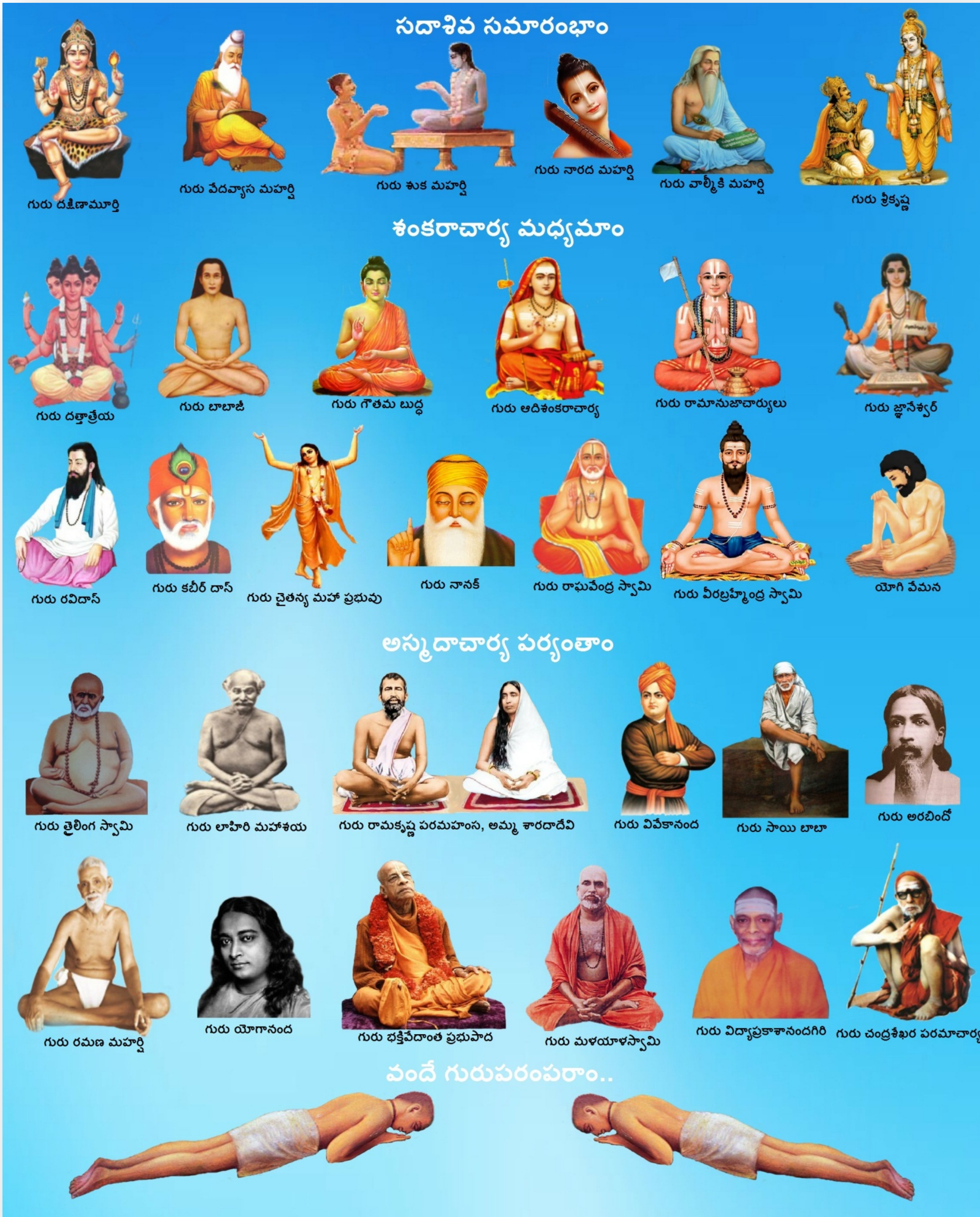
విచారణ

వేదాంత బాల బోదము

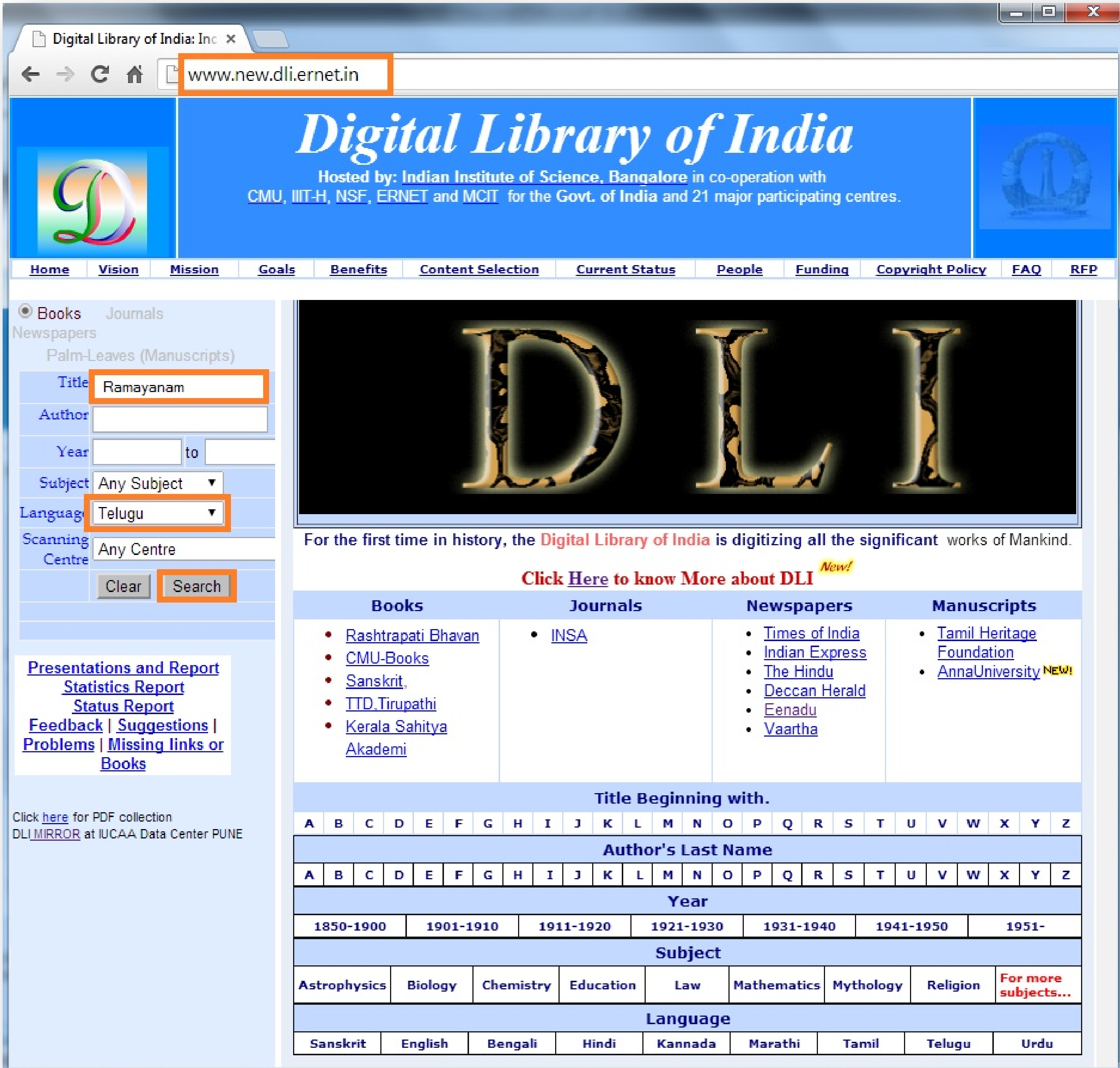

సదాశివ సమారంభాం
గురు దక్షిణామూర్తి
గురు వేదవ్యాస మహర్షి
గురు శుక మహర్షి
గురు నారద మహర్షి
గురు వాల్మీకి మహర్షి
గురు శ్రీకృష్ణ
శంకరాచార్య మధ్యమాం
గురు దత్తాత్రేయ
గురు బాబాజీ
గురు గౌతమ బుద్ధ
గురు ఆదిశంకరాచార్య
గురు రామానుజాచార్యులు
గురు జ్ఞానేశ్వర్
గురు రవిదాస్
గురు కబీర్ దాస్
గురు చైతన్య మహా ప్రభువు
గురు నానక్
గురు రాఘవేంద్ర స్వామి
గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి
యోగి వేమన
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
గురు త్రైలింగ స్వామి
గురు లాహిరి మహాశయ
గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి
గురు వివేకానంద
గురు సాయి బాబా
గురు అరబిందో
గురు రమణ మహర్షి
గురు యోగానంద
గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద
గురు మళయాళస్వామి
గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి
గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య
వందే గురుపరంపరాం..

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2040100073455

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, బలసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ వేదాన్త

శాఙ్కరభాష్యము.

ఇది

ఉ. పా. కృష్ణయ్యగారిచే అరవమునుండి
ఆన్ధ్రానువాదము చేయబడినది

శ్రీ వ్యాసాశ్రమ వారివలన ప్రకాశితము

చిత్తూరు
శ్రీ వేదవ్యాస ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము

మొదటి కూర్పు 1000 ప్రతులు.

దీని వెల] 1946 [2—4—0.

వలయువారు:
శ్రీ వ్యాసాశ్రమము, ఏర్పేడుపోష్టు, (చిత్తూరుజిల్లా)
అని వ్రాసిన బడయగలరు.

ఓమ్ తత్ సత్.

విషయానుక్రమణిక

మొదటియుపదేశము.

గ్రంథముయొక్క నాలుగు అనుబంధముల వర్ణనము.

రెండవయుపదేశము

సామాన్యప్రశ్నోత్తరముల వర్ణనము

మూడవయుపదేశము.

నాల్గవయుపదేశము.

బ్రహ్మాత్మైక్య సామాన్య నిరూపణము.

ఐదవ యుపదేశము.

దేహత్రయ ఆత్మవివేచన వర్ణనము.

ఆఱవ యుపదేశము.

అవస్థాత్రయ ఆత్మవివేచనము.

ఏడవ యుపదేశము.

పంచకోశ ఆత్మవివేచనము

ఎనిమిదవ యుపదేశము.

మహావాక్యార్థ నిరూపణము.

తొమ్మిదవ యుపదేశము.

శిష్యుడు తన అనుభవమును బయలుపఱచుట, ఇంటికిపోవు
సన్న్యాసయోగమును చేకొనుట, అనువాని చెప్పుటతో
గ్రంథ సమాప్తిపొందుట.

శ్రీబాలబోధానుక్రమణిక ముగిసెను.

పీఠిక.

ఈ 'వేదాన్త బాలబోధిని'అను గ్రంథము యీ యుపాధి, చిన్నకాలమున వ్రాయబడెను. దీనిలోగల విషయములు గ్రహించియుండిన వేదాన్తసారము వృత్తి ప్రభాకరము, అద్వైతసిద్ధి, మొదలగు ఉన్నతగ్రంథములలో గల భావములను పదములను సులభముగా అవగాహనము జేసుకొనవచ్చును. ఇంతకుముందే యిది తమిళ (ద్రావిడ) భాషలో నుండి యాన్ధ్రీకరించిన బాగుండునని తలంపు గలిగియుండెను. అరవములోను తెనుంగులోను పాండిత్యము లేనిచో యిది సాధ్యమగు పని కాదని తలంచియుండగా ఆశ్రమభక్తులు, ద్రవిడాంధ్ర పండితులును వర్తమానసమున గుడియాత్తములో హైస్కూలులో తెలుంగు పండితులుగానుండు ఉ. పా. కృష్ణయ్యగారు చాలా భక్తిశ్రద్ధలతో తెనుంగున ననువదించి యిచ్చిరి. ఇది వేదాన్త తత్త్వాభిలాషులకు మిక్కిలి యుపయోగపడునని తలంచియే అచ్చువేయించడమైనది. వేదాన్తవిషయమై, హిందీలోను, అరవములోను నున్నన్ని గ్రంథములు తెనుంగులో లేవనియే చెప్పవచ్చును. దీనినిబట్టి యాలోచించిన నాంధ్రదేశమున వేదాంత బ్రహ్మనిష్ఠులు పైజెప్పిన దేశములలోనుండునట్లు యుండకపోవుటయే కారణమని తోచుచున్నది. ప్రస్తుతము పర్యాలోచించిన హిందూస్థాని, మహారాష్ట్రి, బెంగాళి తమిళ దేశములలోగల సాధువుల, సన్యాసుల, యోగుల, భక్తుల, మఠములు, ఆశ్రమములును, యీ దేశములో లేవనియే తోచుచున్నవి. అట్టి కొఱంత దీర్చుటకిప్పుడు శ్రీరామకృష్ణమఠమువారియొక్కయు శ్రీరమణ మహర్షి సంఘమువారియొక్కయు శ్రీ అరవిందయోగివారి భక్తులయొక్కయు శిష్యప్రశిష్యుల యభివృద్ధివలనను గృహాశ్రమములలోను పైజెప్పిన వారలలో సంబంధించిన యనేకులు జిజ్ఞాసువులు, ముముక్షు

లును సాధకసమూహము చేర్పుటవలనను పై జెప్పినకొలది వివృత్తియగుచున్నది ఇది యెంతో సంతోషకరము. మఱియు శ్రీ గాంధీగారియొక్కయు, తదనుయాయుల యొక్కయు నిర్మలమగు సుబోధముల వలనను సత్య, శాంతి, దయాదు లభివృద్ధి పొందుటవలనను. ఆహారశుద్ధాహారవిహార పవిత్రత వలనను గీతాపారాయణాదుల వలనను అన్నిటికన్న ముఖ్య కారణమగు జాతిభేదము నుచ్చాటన జేయుటవలనను, సర్వ జనసోదర భావమభివృద్ధికి వచ్చుటవలనను, ఉన్నతాశ యముదయమగుటవలనను, పై జెప్పిన కారణము శమించి పోవుచున్నదని, సంతసింపదగిన విషయమే. అరుణోదయము గాగానే చీకటినశించి యున్నివస్తువులును గనపడునటుల యీ యాంధ్రదేశమునకున్న భాగ్యోదయమగుచున్నది, యనితలం పుగలిగి మిక్కిలి యానందమావిర్భవించుచున్న సూర్యుడుద యించునప్పుడు మరల జెప్పవలయునా! అట్టిస్థితియు పుణ్య కాలమున్ను పరమ మహర్షుల కరుణచేత త్వరలోగలుగుగాక! జనులారా! ఆత్మవికాసమున కరుణోదయమైనది. చీకటంతయు నశించినదని చెప్పవచ్చును. అదిగో జ్ఞానభాస్కరోదయమగు చున్నది. యిక భయపడనక్కరలేదు. ధీరులుగండు! శూరులు గండు! మంచిసాధకులు గండు. అంతియేజాలును.

మానవుల హృదయము శుద్ధమై బుద్ధివికసించునప్పుడు జ్ఞానవిజ్ఞానముల వలన వికసించి వచ్చినందుచేత నే జీవరాసులలో కరుణయు, నిమ్నజాతులలో దయయును నావిర్భవించివచ్చినది. ఈరెంటింటికిన్ని కారణము శ్రీ గాంధీగారి యొక్కయు తదనుయాయులయొక్కయు పావనధర్మోపదేశమేయగుచున్నవి. కావుననే శాస్త్రములయందు 'అహింసా పరమోధర్మః' అనియు 'కారుణ్యం పరమంతపః' అనియు ఉద్ఘోషించుటకు కారణము. 'జిజ్ఞాసురపియోగస్య శబ్దబ్రహ్మాతివర్తతే' అని శ్రీకృష్ణభగవానులు భగవద్గీతయందు ఉపదేశించిరి.

ఇట్లు మీ చరాచర సుఖాభిలాషియగు: శ్రీ మలయాళస్వామి.

లోకాస్సమస్తా స్సుఖినోభవన్తు. ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీ మలయాళస్వాముల స్తోత్రము.

-: పంచరత్నములు :-

తే॥ గీ॥ పుణ్యనిలయంబు నేర్పేడు పురమునందు
వెలయు వ్యాసాశ్రమాధిపు విమలమతులు
శమదమాదిక షడ్గుణైశ్వర్యయుతులు
శ్రీ మలయాళసద్గురు జేరికొలుతు. 1

తే॥ గీ॥ సిరుల కిరవగునేర్పేడు పురవరమున
నాశ్రితులగావ నెంతయు నవతరించి
సట్టిశంకరునానొప్పు యమలమూర్తి
శ్రీ మలయాళస్వాముల చేరికొలుతు. ౨

కం॥ వరమగు నేర్పేడ్పురమున
తిరముగ సంసారజలధి దీర్పనుగలమై
పరగు మలయాళస్వాముల
వరపదకమలములకిడుదు వందనశతముల్ ౩

తే॥ గీ॥ చెప్పజింతింపఁజాలని శ్రేష్ఠమగుచు
దనరిచిన్మాత్రమయిగుణాతీతమగుచు
వరలుసద్గురు మలయాళస్వామివారి
పదయుగంబుల ప్రార్థించి ప్రస్తుతింతు 4

తే॥ గీ॥ ఆశ్రయించెడుజనుల నజ్ఞానములను
ద్రోలఁగఁజేయుచుసుజ్ఞాన మలవఱచియు
నెల్లరకుకల్పకంబయి నిష్టపూర్తి
వరలు మలయాళస్వామికి వందనములు. 5

శ్రీ గణేశాయనమః.

శ్రీ వేదాన్త బాలబోధము.

—:o:—

మొదటి యుపదేశము.

1 నాలుగు అనుబంధముల వర్ణనము.

మంగళము.

గ్రంథకర్త మందబుద్ధుల హితముకొఱకు శ్రీబాలబోధ మను గ్రంథమును జేయ నారంభించువాఁడై మొట్టమొదట అద్వితీయ(2వదిలేని) ఆనందరూపబ్రహ్మము యొక్క యథార్థస్వరూప స్మరణరూప (జ్ఞాపకరూప) *1 మంగళము ను జెప్పుచున్నాఁడు.

గీ॥ అద్వితీయమపార మానందమగుచుఁ
నేవిధంబగు దుఃఖంబు లేనియదియు
ఉత్తమాచార్యవరులచే నుడువఁబడుచు
నిశ్చయదృఢానుభవమగు నొకఁ చేత
జ్ఞానవాంఛలు పొందుటకైనదగును.

---

*1. విఘ్నధ్వంసమున కనుకూలమగు వ్యాపారమును మంగళమందురు. విఘ్నమనగా గ్రంథసమాప్తికి ప్రతిబంధకముగానుండు పాపము, దాని ధ్వంసము అనగా నివృత్తి. అందులో ననుకూలమైనది. ఉపయోగముగల వ్యాపారమనగా మనోవాక్కాయంబులక్రియ. అది మంగళమనఁబడును. ఆ మంగళము గ్రంథకర్త మనవ్వు మొదలగువానిచే చేయఁబడినదై గ్రంథసమాప్తి నిర్విఘ్నత్వమునకు హేతువగుచున్నది. అయినను గ్రంథకర్తయందుగల నాస్తికత్వముయొక్క భ్రాంతివీడి జిజ్ఞాసువులు గ్రంథమందు ప్రవర్తించుటకొఱకు గ్రంథప్రథమమునను మధ్యమందును అంత్యమందును మంగళము రచింపవలెనని

అర్థము:- ఏది అద్వితీయమును, అనంతమును, సుఖరూపమును నగుచున్నదో యది, ఏవిధము దుఃఖమునులేని స్వభావముగల వస్తువే(బ్రహ్మమే) ఉత్తమోత్తముండగు ఆచార్యుండు బోధించుసత్యమగు ఉపదేశము చేతను నిశ్చయమగు దృఢానుభవముచేతను జ్ఞానవాంఛగలవారిచేం బొందుటకై నదగును.

ఇచట సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదము లేనిదానిని అద్వితీయమందురు

1. సజాతీయ భేదమన - సమానజాతిలోగలభేదము:- ఎట్లన బ్రాహ్మణునికి వేరొక బ్రాహ్మణునికి గలభేదము.

2. అన్యజాతులువారితో గల భేదము విజాతీయభేదము. ఎట్లన బ్రాహ్మణునకు శూద్రాదులలో గల భేదము విజాతీయ భేదము.

3. తన అవయవములలోంగలభేదము స్వగతభేదము:-ఎట్లన బ్రాహ్మణునికి తన అవయవములగు కాళ్లుచేతులు, తల మొదలగు నవయవములందుగలభేదము స్వగతభేదము అనబడును.

1. అన్నిటికితానే తానగు (స్వరూపమగు) పరబ్రహ్మము ఒక్కటియైయుండుటచే దానికి సజాతీయమగు వేరుబ్రహ్మము లేదు. బ్రహ్మ చేతనమునందుగనబండు అంతర్యామి, సూత్రాత్మ, విరాట్‌బ్రహ్మ, విష్ణు, శివ, అను ఆరంభభేదములు ఉపాధి

శిష్యుల కుపదేశించుటకొఱకు శిష్టజనుల ఆచారానుసారము (పెద్దలువర్తించిన రీతి) పొందగలిగిన మంగళము ఏదిరూపాయది గ్రంథమందు వ్రాయందగినది యగును. ఆ మంగళము వస్తునిర్దేశరూపము. ఆశీర్వాదరూపము, నమస్కారరూపమను భేదములచే మూండువిధములు కాని అవాంతరభేదములిరువదియేడు వానిలో నిచ్చట నిర్గుణవస్తు నిర్దేశరూపమంగళము వ్రాయంబడియున్నది.

భేదము చేనయినవి, స్వరూపముచేగాదు. గాన బ్రహ్మమొక్కటియే, దేనిచేనొక్కటియో దానిచేనది సజాతీయ భేదము లేనిదగును.

2 బ్రహ్మచేతనమునకు వేరైనజడప్రపంచము బ్రహ్మమునకంటె విజాతీయమై కానబడుచున్నది. అది సత్యమైనచో బ్రహ్మమందు విజాతీయభేదము సంభవించును. బ్రహ్మమునకంటె వేరైన జడప్రపంచమన్ననో సత్యముగానిది. అయినను త్రాటియందు పామువలెను, అద్దమందు నగరప్రతిబింబమువలెను స్వప్నప్రపంచమువలెను, బ్రహ్మమందు కల్పింపబడినదగుటచే, మిథ్యయగును. ఏదిమిథ్యయగువస్తువో యది వాస్తవమగు అధిష్ఠానమునకు వేరుగాదు. కావునబ్రహ్మము విజాతీయభేదము లేనిదగును.

3. బ్రహ్మము నిర్విశేష (విలక్షణతలేని) ఏకరసమై యుండుటంబట్టిదానికి అవయవములు లేవు. సత్తు, చిత్తు, ఆనందమనునవి మొదలైనవి బ్రహ్మముయొక్క ధర్మములు. బ్రహ్మముయొక్క అవయవములుగావు. అయిననవి చందనముయొక్క రుచివాసన శీతముఅను గుణములపోలునవి. పుష్పముయొక్క స్పర్శము, రూపము, రసము, గంధము అనుగుణములవంటివి, అగ్నియొక్కదాహము ప్రకాశము అను గుణములపోలునవి బ్రహ్మముయొక్క స్వరూపమగును విచారించిచూడగా పరస్పరము బ్రహ్మమునకంటెవేరుగాదు. కావున నవియు బ్రహ్మముయొక్క స్వరూపమేయగును. దేనిచేనవి బ్రహ్మముయొక్క స్వరూపమోదానిచే బ్రహ్మము నిరవయవము. ఇందుచేతనే వానిచేనైన స్వగతభేదమును బ్రహ్మమునందు లేదు. కావున బ్రహ్మము స్వగతభేదమును లేనిదగును.

ఈకారణములచే బ్రహ్మము సజాతీయ విజాతీయ స్వగత భేదములు లేనిదగుచున్నది అందువలన అద్వైతమగును.

బ్రహ్మము దేశకాల వస్తువుల భేదములచేనయిన త్రివిధ-మగు *2 పారము (అంతము) లేనిదియునెదరు. అపారమనెదరు. మూడువిధములగు నంతములేనిది

1. ఏవస్తువు అన్నిచోట్ల వ్యాపింపక యేదేనినొకచోట నుండునదగుచున్నదో దానికి దేశముచే నంతము గల్గుచున్నది.

2* పారము అంతము పరిచ్ఛేదము అను నీ మూడును, ఒక్కదానికే పేళ్లగును. వానిలో అత్యంతాభావమునకు (ఏమియులేని దానికి) ప్రతియోగిత యేదియో యది దేశపరిచ్ఛేదమనఁబడును. పృథివిమాత్రమందుండు గంధగుణమునకు జలము మొదలగువానియందు అత్యంతాభావమున్నది. దానికి ప్రతియోగి గంధగుణమగును. దానియందు దాని ప్రతియోగితయున్నది. అది దేశపరిచ్ఛేదమగును. కావున గంధగుణము ఏకదేశమందుండునదిగా నుండుటంబట్టి దేశపరిచ్ఛేదముగలదగును.

ప్రాగభావ ప్రధ్వంసాభావముల ప్రతియోగితేదియో యది కాలపరిచ్ఛేదమనఁబడును. మన్నుయొక్క కార్యమగు ఘటముయొక్క ఉత్పత్తికి పూర్వము ప్రాగభావమును ఘటముయొక్క నాశమునకు వెనుక ప్రధ్వంసాభావమునున్నవి. ప్రతియోగి ఘటము. దానియందు. (ఘటమునందు) ప్రాగభావప్రధ్వంసాభావముల ప్రతియోగితయున్నది. అదియే కాలపరిచ్ఛేదమగును. కావున ఘటము ఉత్పత్తినాశముగలదగుటచే కాలపరిచ్ఛేదముగలదగును.

అన్యోన్యాభావముయొక్క ప్రతియోగిత వస్తుపరిచ్ఛేదమనఁబడును. ఘటపటముల కొకటికొకటికి గల భేదమగు అన్యోన్యాభావము ఏదియో యద్దానికి ప్రతియోగిఘటమును పటమును నగును. వానిలో దాని ప్రతియోగిత యున్నది. అది వస్తుపరిచ్ఛేదమగును. ఆ భేదముగల ఘటపటములు వస్తుపరిచ్ఛేదముగలవియగును.

కుండ, అంతటను వ్యాపింపక యేదో నొకచోట నుండునది గావుననే యది దేశమువలన నంతము గలదగుచున్నది.

బ్రహ్మమేదో నొకచోట నుండునది కాదు అంతట వ్యాపించి యుండునది. అన్నిచోట్లనున్న, బ్రహ్మమున మాయచే గల్పింపఁబడినవగును. కావుననే బ్రహ్మమున కుపదేశముచే నంతములేదు.

2. ఏవస్తువు పుట్టుటకు ముందును, నాశనమునకు వెనుకయును, లేకయుండునదగునో యది కాలముచే నంతము గలదగును. మొట్టమొదటి వస్తువులు పుట్టుటకు పూర్వమును గిట్టుటకు వెనుకయును లేకయున్నవి. కావుననవి కాలము వలన నంతము గలవగును.

బ్రహ్మముచావు పుట్టుకలు లేనిదిగావున నిత్యమగును. దేనిచే నిత్యమో దానిచే నదికాలము వలన నంతము గలది కానేరదు.

3. ఏవస్తువునకు అన్యవస్తువుతో భేదము గలిగియున్నదో యది వస్తువుచే నంతము గలదగుచున్నది. ఘటమునకు వస్త్రముతోడ భేదముండుటంబట్టి ఘటమునకు వస్త్రమను వస్తువుచే నంతము చెప్పఁబడియున్నది

బ్రహ్మమునందు జడచేతనములగు సర్వవస్తువులును కల్పింపఁబడినవి. ఏదిదేనియందు కల్పింపఁబడినదో అదిదాని స్వరూపమే యగును. మట్టియందుఁ గల్పింపఁబడిన ఘటము మట్టి స్వరూపమును, బంగారుచే కల్పింపఁబడిన కుండలము మొదలగునవి బంగారు స్వరూపములేయగును. దానివలెనే సకలవస్తువులును బ్రహ్మమందు కల్పితములు గావున నవి బ్రహ్మస్వరూపమగును,

ఇట్లుండుచేతనే బ్రహ్మము సర్వాత్మయగును. బ్రహ్మముసర్వాత్మగానుండుట వలన బ్రహ్మమునకు ఒక్కవస్తువుతోను భేదము లేదు. ఎందుచే బ్రహ్మమునందు ఒక్కవస్తువుతోను భేదముగలుగదో దానిచే బ్రహ్మమునకు నొకవస్తువుచేతను నంతము లేదు.

వీనిచే బరబ్రహ్మము దేశకాలవస్తువులచేనైన నంతము లేనిదగును. కావుననే అపారము.

ఎక్కువప్రేమకు నేదివిషయమో యది సుఖమనంబడును. దానినే యానందమందురు. బ్రహ్మము చీమ మొదలు బ్రహ్మపర్యంతము గల సకలప్రాణులకును నాశించు విషయములుండుటచే ఇచ్ఛమఱపులగు నిమిత్తములచే నేకాగ్రమగు చిత్తమునందు తన ప్రతిబింబమగు విషయానందమును నిచ్చునదిగను, అన్నిటికిని ప్రత్యగాత్మగా నుండునది యగును. కావుననేయది యెక్కువ ప్రేమకు విషయ (చోటు) మగును. ఇందు చేతనే సుఖరూపమగును.

ఇచ్చట మునుపు చెప్పంబడిన ప్రతిబింబమగు విషయసుఖమునకన్న దానిసాధనమగు గంధము పుష్పము స్త్రీమున్నగు వానికన్నను ప్రియము కలుగుటచే నవియు ప్రియమునకు విషయములగును. దీనివలననే యవి ప్రియములగు వానిలో స్వరూపసుఖము యొక్కలక్షణము యొక్క అతివ్యాప్తి కలుగుననుశంక కలుగును.

దానిం దీర్చుట కొఱకు నాసుఖము దుఃఖసంబంధము లేనిదందురు. ఏ దుఃఖమును లేనిస్వభావము గలది యదియని చెప్పిరి.

1. ముందుచెప్పిన విషయసుఖమును దాని సాధనమును అనంత దుఃఖములచే మూయంబడియున్నవి గావున దుఃఖసం

బంధముగలవిగా నున్నవి. ఈస్వరూప సుఖమున్ననో అట్టిది కానేరదు. అయినను దుఃఖమును దానిసాధనమున్నైన వీటి కల్పితమునకు నధిష్ఠానమై యుండుటచే కల్పిత సర్పముయొక్క సంబాధములేని రజ్జువలె అది దుఃఖసంబంధము లేనిదగును. కాబట్టి విషయ సుఖమునకున్ను దాని సాధనములకున్ను విలక్షణమైయుండుటచే స్వరూపసుఖమునకు వాటియందు అతివ్యాప్తి కాజాలదు.

2. లేక విషయసుఖము యొక్క సాధనములు తామే ప్రీతికి విషయములుగావు. అయినను విషయసుఖమునకు హేతువులగుటవలన ప్రీతికివిషయములగుచున్నవి. కావున నవిప్రియమనబడుచున్నవి. విషయసుఖమేదియో పరమప్రీతికి విషయము కానేరదు. అయితే ప్రీతిమాత్రమునకు విషయమగును. కావున ప్రియతరమనబడుచున్నది. స్వరూపసుఖములో, పరమప్రీతికి విషయమగుటచే ప్రియతరమనబడుచున్నది. కావున విషయసుఖముకన్నను దానిసాధనముకన్నను. స్వరూపసుఖముయొక్క లక్షణమునకు అతివ్యాప్తిలేదు. (ప్రీతి, ప్రియము, ప్రేమ, ఒకవస్తువు పేళ్లు).

ఇట సుఖమనుపదము సత్తు చిత్తు మొదలగువానికి *3 ఉపలక్షణమగును. ఉత్తమగురువు, అనుటవలన బ్రహ్మనిష్ఠయు శాస్త్రజ్ఞానమునుగలవాడు అనునది చేకొనబడుచున్నది సందేహవిపరీతములులేని దృఢాపరోక్షజ్ఞాన మనుభవమందురు. సత్యదృఢానుభవమే యనుకయునిరి.

---

* 3. లక్ష్యముయొక్క యేకదేశమందుండి లక్ష్యమును పూర్తిగ తెలిపించునదేదియో యది ఉపలక్షణమనబడును, లేక అజహల్లక్షణ (వాచ్యార్థము విడువక దాని సంబంధముగల అధికఅర్థము తెలుపులక్షణ) అర్థమును తెలుపు

ఇట బ్రహ్మము సర్వాత్మయైయుండుటచే దానికి నేననుపదముయొక్క అర్థమగు ప్రత్యగాత్మతో గొంచెమైనను భేదము లేదు. కావున "నేనుసర్వాత్మయగు బ్రహ్మ"మను నీగూఢాభిప్రాయము అర్థముచే నెఱుగబడుచున్నది. (గూఢము=రహస్యము) ఇదియే వస్తునిర్దేశరూప మంగళమగును. దీనిచేనిట బ్రహ్మాత్మైక్యము అను నీగ్రంథవిషయము సామాన్యముగా సూచింపఁబడినది.

ఇక పైపద్యముయొక్క మొదటి సగముచే జిజ్ఞాసువులకు గ్రంథమునందు ప్రవృత్తికలుగుట కొఱకు సర్వదుఃఖముల నివృత్తియు పరమానంద ప్రాప్తియు నగు గ్రంథముయొక్క ప్రయోజనమును సూచించువాడై వస్తునిర్దేశరూప మంగళమును సమాప్తిచేసి రెండవసగముచే గురుభక్తి జ్ఞానమునకు సాధనమగుటను సూచించువాడై గురుభక్తిపూర్వకముగ గ్రంథారంభ ప్రతిజ్ఞను జేయుచున్నాడు:—

గీ॥ సకలదుఃఖంబులుఁదీర సరసనుండు
మహితయానందమబియు మంగళమునగును,
గురువరుపదంబుల నుతించి ధరరచింతు,
బాలబోధంబు బాలురుందెలయునట్లు॥

నదియేదియో యది ఉపలక్షణమనబడును. అయుపలక్షణముచే దెలుపఁబడు అర్థమేదియో యది ఉపలక్షితమనబడుచున్నది, కాకము దేవదత్తుని ఇల్లు అనుచోటనున్నది. కాకము ఇంటియేకదేశమందుండి యింటిసంతయు దెలిపించునదియైయున్నది. కావున నది ఉపలక్షణమగును. లేక ఇట సుఖమను పదము ఏదియో యది అజహల్లక్షణ (విడువనిలక్షణ) చే సత్తు చిత్తుమొదలగు అధికఅర్థమును దెలిపించునదియైయుండుటచే దానికి (సత్తు, చిత్తు మొదలగు దానికి) ఉపలక్షణమగును.

తా॥ అవిద్యయు దానికార్యమునగు సకలయనర్థములును లేనిచోటుగలదగు విరోధములేని యానందరూపబ్రహ్మమే (విష్ణుమొదలగు సర్వదేవతలకు అధిష్ఠానమైయుండుటంబట్టి) చెప్పంబడు మంగళరూపమయినదగు బ్రహ్మోపదేశము చేయదగిన కృపానిధియగు ఆచార్యుని పాదపద్మములను శిరమునందుంచి (సంస్కృతగ్రంథములను తక్కినగొప్ప తెలుగు గ్రంథములను నేరనశక్తులగు మందబుద్ధులగు) బాలురెఱుంగునట్లు బాలబోధమను గ్రంథమును జెప్పుచున్నాను.

వృక్షముయొక్క వేరునందు జలముపోయుట వలనవృక్షపుశాఖలు మొదలగు సకలాంగంబులును తృప్తిబొందుచున్నవి. ప్రాణమునకు నాహారమొసంగుటచే సకలయింద్రియములకును తృప్తికలుగుచున్నది. అట్లు బ్రహ్మమును స్మరించుటచే సకలదేవతల స్మరణయుకలుగుచున్నది.

గురుభక్తి, జ్ఞానమునకు ముఖ్యసాధన మనునది యిచ్చట సూచింపఁబడినది.

2. ఇంటికి నాల్గుపాదములును లేక యుండిన నాయిల్లు నిలువనియట్లు సకలగ్రంథములకును నాల్గు అనుబంధములును లేకయుండిన గ్రంథము పూర్తిగలది కానేరదు వానిం దెలిసిననే గాని వివేకులకు గ్రంథమందు ప్రవృత్తి గలుగ నేరదు. కాన గ్రంథారంభమున నాల్గనుబంధములును అవశ్యము చెప్పవలసినవి యగును. ఈగ్రంథము వేదాంతము యొక్క ప్రకరణమైయుండుటచే వేదాంతమున కేవి యనుబంధములో యవియే దీనికి నగును. అట్లయినను జిజ్ఞాసువులు తెలియుట కొఱకు నాల్గు అనుబంధములను సంగ్రహించి చెప్పవలసిన దగును.

ఆ యనుబంధముల నిప్పుడు ప్రయోజన పూర్వకముగాఁ జెప్పు చున్నాము.

అధికారి, సంబంధము, విషయము ప్రయోజనమను నీనాలు గింటికిని అనుబంధమనిపేరు. (తన్ను దెలిసిన పిమ్మట ముము క్షువును గ్రంథముతోఁ బొందించునది యేదియోఁ యది అను బంధమనఁబడు చున్నది) ఈనాలుగనుబంధములను దెలిసిననే గాని వివేకికి గ్రంథమందు ప్రవృత్తి కలుగనేరదు. ఈ నాలుగను బంధములనెఱిఁగి వివేకియగువాఁడు గ్రంథమును జూచును. గావున నీనాల్గనుబంధములను గ్రంథారంభమందవశ్యము చెప్ప దగినదగును.

3. అ ధి కా రి వ ర్ణ న ము.

స్థూలదేహమందువాతము, పిత్తము, కఫము, అనుమూఁడు దోషములున్నవి. దానిం బోకార్చు నిమిత్తము ధన్వంతరిమొద లగువారు ఆయుర్వేదమును రచించియున్నారు. దాని వలెనే అంతఃకరణమునందును 1. మలము. 2. విక్షేపము. 3. అజ్ఞాన ను మూఁడు దోషములున్నవి. వానిం బోగొట్టు నిమిత్తము కర్మకాండము ఉపాసనాకాండము, జ్ఞానకాండమను మూఁడు కాండములతోఁ గూడిన నాలుగు వేదములను పరమేశ్వరుడు రచించి యున్నాఁడు.

1. మలమనునది పాపమునకయినది. ఆపాపము జన్మాంత రములందు చేసిన అశుభకర్మముచే గలిగిన అధర్మము. అపూ ర్వము అదృష్టమను పేళ్లతోఁ గూడిన సంస్కార (వాసనా) రూపమయి యుండుటచే అతిశయ (అధిక) సూక్ష్మముగా నున్నది. కావున ప్రత్యక్షముగచూచుటకు కానఁబడదు. ఐనను

అశుభవాసన మూలముగ దాని యనుమానము గలుగు
చున్నది.

ఏపురుషునకు నిషిద్ధకర్మములచేత నైనను విషయములచే నైనను ఇచ్ఛకలుగుచున్నదో వాని చిత్తమందు అశుభవాసనయున్నది. ఇందు చేతనే వాఁడు మలదోషముతో గూడిన వాఁడని తెలియఁ బడుచున్నది. కావున నిష్కామ కర్మము నైనను సర్వజీవుల యందును దయనైనను లేక ఈశ్వరనామ పఠనము మొదలగువానినైనను జేయవలయును. ఏలయన నిష్కామకర్మముచే నైనను సర్వభూతములందుంచు కరుణచే నైనను ఈశ్వరనామోచ్చారణచేనైనను మలదోషము నివృత్తి యగుచున్నది. వానిలో ఈశ్వర నామమును 4* క్రమప్రకార ముచ్చరించుటేదిగా యది పాపము, విక్షేపము, చంచలత అను రెండు విధములగు మలమును నాశముచేయు నదియై యున్నది. తక్కిన కర్మము మొదలగునవి — పాపరూపమగు మలమును మాత్రము నాశము చేయునవియైయున్నవి.

2. చిత్తముయొక్క చంచలతకు విక్షేపమనిపేరు. ఎవనిచిత్తము వేదాంతశ్రవణము మొదలగు వానియందైనను లేక మహావాక్యార్థమగు స్వస్వరూప మందైనను స్థిరముగాక అన్యవిషయములందు తిరుగుచున్నదో వానిచిత్తము చంచలమగును. ఇందువలననే యాపురుషుఁడు విక్షేపదోషముతోఁ గూడిన వాఁడని తెలియవలయును.

4*. ఇటుఈశ్వర నామమును జపించు క్రమము;— 1 సాధువులనింద, 2 అసత్పురుషులవద్ద నామముయొక్క వైభవము చెప్పుట 3 శివవిష్ణువుల(దానిచే నుపలక్షింపఁబడిన గణేశ, సూర్య, దేవి అనువాటి) యందు భేదబుద్ధి 4 వేద వాక్యములందు అశ్రద్ధ (విశ్వాసహీనత) 5. శాస్త్రప్రవచనములందు అశ్రద్ధ

1. కాబట్టి నాఁడు ఈశ్వరనామోచ్చారము, లేక 5* అజపామంత్రోచ్చారణము ఈశ్వరమూర్తి ధ్యానము, లేక నిర్గుణ బ్రహ్మమును చింతించుట యను నీ మొదలగు ఉపాసనలను జేయవలయును. ఏలన ఉపాసనచేత చిత్తముయొక్క ఏకాగ్రతగలిగి విక్షేపదోషముయొక్క నివృత్తికలుగుచున్నది.

---

6 గురువాక్యములందు అశ్రద్ధ 7 ఈశ్వరనామ మాహాత్మ్యమందు అర్థవాదభ్రమ (యజ్ఞములయొక్క ఫలంబు అగిత్యోడట అనునట్టి స్తుతిని తెలిపించుటయును మయుక్తము) 8 నామము సర్వపాపములను బోగొట్టునను బుద్ధిచే నిషిద్ధకర్మల నాచరించుట. 9 గొప్పపుణ్యమును గలిగించునది నామము అను బుద్ధిచే విహితకర్మముల చేయక విడచుట. 10 అన్యధర్మములతో నామము సమముగననుట ఈ పదియును నామముయొక్క అపరాధములు.

ఈ యపరాధములు పదింటిని విడచి (1) ప్రాతఃకాలము (2) మధ్యాహ్నకాలము (3) సాయంకాలము (4) మధ్యరాత్రికాలము, అను నీ నాల్గు కాలములందును విభజించి, లక్షమార్లైనను దానికెక్కువగానైనను ఈశ్వర నామము నుచ్చరించి దానియందు చిత్తవృత్తిని నిలుపవలెను. ఇది ఈశ్వర నామమును జపించు సామాన్యక్రమము. దీని విశేషక్రమము గురుముఖమున తెలియఁదగినది.

*5 సోహమ్మను మంత్రమును అజపామంత్రము లేక అజపాగాయత్రి యనుచురు. దీని జపమును అజపాజపమందురు. దీనిని నాల్గవటిప్పణిలో జెప్పినట్లు జపించుటయే చిత్తశుద్ధికి హేతువగును లేక చాలకాలమువరకు జపించుచుండిన ఎప్పుడువృత్తి అంతర్ముఖముగుచున్నదో, యప్పుడు శ్వాసము బైటవచ్చునపుడు సకారము (సో అనుదాని)ను శ్వాసము లోపల ప్రవేశించునపుడు హకారమును (హం అనుదాని) ధ్యానించవలెను. ఇది అజపాగాయత్రి యగును. దీనికి ముఖ్యముగా నివృత్తిపరుఁడగు సన్న్యాసియే అధికారి. ఇది సోపాధికధ్యానము. దీనియందుండి సకారహకారములనుహల్లుల నెత్తివేయగా

2. లేక శరీరము, వాక్కు, మనస్సు, ధనమనువానిచే ఈశ్వరునియందు బుద్ధిగలుగునట్లు చేయఁబడు బన్ధములేని *6. గురుసేవ యేదియో దానిచే కర్మోపాసనలు లేకయే చిత్తశుద్ధియు, ఏకాగ్రతయు గలుగుచున్నవి.

మిగిలిన ఓం అను యక్షరమేదియో దాని ఉపాసన నిరుపాధికమగును. సోహం, ఓం అను రెండుపదములకును అర్థము ప్రత్యగాత్మమున కభిన్నమయిన బ్రహ్మము ఒక్కటియే. అది శుద్ధమైనదగుటచే నిరుపాధికమగును. ఐనను ఓమను నక్షరమందు సకార హకారమను ఉపాధుల చేరికచే సోహం అను పదముకలుగుచున్నది. అది సోపాధికమనఁబడుచున్నది. ఓంకారము యొక్క ఉపాసనక్రమము ఓంకారమను గ్రంథమందును, అట్లే స్వబోధ సుధాకరమందును విస్తారముగా వ్రాయఁబడియున్నది. దానిం దెలియఁగోరు వారు అందు జూడఁదగినది.

*6 ఇట్టి యిది రహస్యము:— ఈశ్వరసేవచేతనైన పుణ్యముయొక్క యుత్పత్తిమూలమున అదృష్ట ఫలప్రాప్తి కలుగుచున్నది. ఈశ్వరబుద్ధిచే జేయఁబడిన గురుసేవచే పై జెప్పిన అదృష్టఫలప్రాప్తియు, గురుప్రసన్నతయు దాని మూలమున ఉపదేశరూపమగు దృష్ట (ప్రత్యక్ష) ఫలప్రాప్తియుఁ గలుగుచున్నది. ఆ (గురు) సేవ శరీరము, మనస్సు, వాక్కు, ధనమును వాటి నర్పణముచేయుట గలుగుచున్నది.

గురువాజ్ఞను పరిపాలించుట శరీరార్పణము. గురువు నందీశ్వర భావమును అతని రూపమును ధ్యానించుటయు మనస్సుయొక్క అర్పణము. గురువును నిందింపక స్తుతించుట వాగర్పణము. గృహస్థుఁడగుగురువునందు సకలధనమున ర్పణము చేయుట లేక సన్న్యాసియైన గురువు ప్రసాదము కొఱకు సర్వధనమును విడుచుట (ధనార్పణము) దయగల యొకానొక గురువు పైజెప్పిన సేవ లేకయే ప్రసన్నుఁడై ఉపదేశము చేసినను చిత్తశుద్ధిగల అధికారికి శుభము గలుగును. దానిలో శరీరము వాక్కు ధనము అనువాని యర్పణరూపగురు

(3) లేక యెవనికి మంద జిజ్ఞాసవలనను (జ్ఞానఆశవలనను) *7 వేదాంత శ్రవణముచేసైనను అభ్యాసము చేసైనను ప్రీతి పూర్వకముగా పరబ్రహ్మమునందు ప్రవృత్తి గలుగుచున్నదో వానికి కర్మోపాసనలు లేకయే చిత్తశుద్ధియు ఏకాగ్రతయు కలుగుచున్నవి. ఏలయన "శ్రద్ధ భక్తి గురుసేవ అనువానితో వేదాంతమును వినుటవలన ప్రతిదినమును 80 కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణములయొక్క ఫలము కలుగుచున్నది." అనుటవలన పాపమగు మలమునివృత్తి యగుటతో చిత్తశుద్ధియు గలుగుచున్నది దీర్ఘకాలము నిత్యము నెడతెగక ఆశతో వేదాంత శ్రవణాభ్యాసముచే దృష్టాంతము ఇతిహాసము మొదలగువానిచే నాటకమును జూచుటవలన నెట్లు వినోదము కలుగుచున్నదో యట్లు బుద్ధికి వినోదముకలుగు చున్నది. ఇందుచే విక్షేపమగు మలము యొక్కనివృత్తి పూర్వకమగు చిత్తము యొక్కయేకాగ్రత కలుగుచున్నది యనుట అభిప్రాయము.

సేవచే మలదోషనివృత్తియు మనస్సుయొక్క అర్పణరూపగురుసేవచే విక్షేప దోష నివృత్తియు గలుగుచున్నవి.

* 7 ఇట యిది రహస్యమగును:— ఎవనికి దృఢజ్ఞానము గలిగియున్నదో వానికిఁ జేయవలసిన దొకటియులేదు. ఎవనికి తీవ్రజిజ్ఞాసఁ (జ్ఞానమున ఆశ) గలిగియున్నదో లేక మందజ్ఞానము గలిగియున్నదో వానిచే శ్రవణాదులు చేయఁదగినవగును. కర్మోపాసన చేయవలసినది లేదు. ఏ సుబుద్ధికి మంద జిజ్ఞాసచే వేదాంత శ్రవణమున ప్రవృత్తికలుగుచున్నదో వానిచేతను శ్రవణము చేయఁదగును. ఎవనికి మంద జిజ్ఞాసయుండియు వేదాంత శ్రవణమున ప్రవృత్తికలుగలేదో వానిచే నిష్కామకర్మయు ఉపాసనయు చేయఁదగినవగును. ఎవనికి వైరాగ్యలేశము లేమిం జేసి మందజిజ్ఞాసయు లేదో వానికి సకామ కర్మోపాసనలు చేయఁదగినవగును.

8. బ్రహ్మమగు ఆత్మను నేదెలిసికొనలేదు. అను*8 వ్యవహారమునకు ఏది హేతువోయది *9 అజ్ఞానము. ఎవని చిత్తము నందిట్లు కనఁబడుట కలుగు చున్నదో వాడజ్ఞాని. వానికి తత్వజ్ఞానమును సంపాదించుట తగినదగును. ఏలనతత్వజ్ఞానముచేత అజ్ఞానము నివర్తించుచున్నది. తక్కిన సాధనములచేత నివర్తించుటలేదు. అయితే యాతత్వజ్ఞానము అధికారికిదొరకును. ఆ యధికారి యెవఁడన:— ఎవనికీజన్మమందైనను జన్మాంతరమందైనను చేసిననిష్కామ కర్మ, ఉపాసనలచేత మలవిక్షేప దోషములు నాశమై మూఁడవదియగు అజ్ఞానదోషము మిగిలి యున్నదో వివేకము మొదలగు నాల్గు సాధనములగలవో యాపురుషుడు ఈగ్రంథమునకును ఈ గ్రంథ విచారమూలకముగ ఆత్మజ్ఞానమునకును ఆత్మజ్ఞానమూలకముగ మోక్ష

---

*8 చెప్పుటయు కనఁబడుటయు వ్యవహారమందురు.

*9 ఆవరణశక్తివిక్షేపశక్తులు గల అనాది అనిర్వచనీయ భావరూపము అజ్ఞానపదార్థమగును. బ్రహ్మమును ఆత్మనుకప్పియుంచుట ఆవరణమగును. ఇట్టి శక్తి ఆవరణశక్తి యగును. ప్రపంచమును దానిజ్ఞానమును విక్షేపమగును. దానింగలిగించు సామర్థ్యమేదిగలదో యది విక్షేపశక్తియగును. ఉత్పత్తిలేని దానిని అనాది యందురు. ఘటము మొదలగు కార్యముల ప్రాగభావమును బోలె అజ్ఞానమునకు ఉత్పత్తిలేదు. గాన యది (అజ్ఞానము) అనాదియగును. సత్తు అసత్తునకు విలక్షణమై (బాధింపబడగినస్వరూపముగలదిగా) యుండుటచే అజ్ఞానము అనిర్వచనీయమగును. దీనినే మిథ్యయందురు. ఉన్నదియను వ్యవహారమునకు నేది హేతువోయది భావరూపమగును. ఎందుచే అజ్ఞానము జగమునకు ఉపాదానమగుటచే ఉన్నదియనువ్యవహారమునకు హేతువగుచున్నదో దానిచే నది భావరూపమగును. అనిర్వచనీయమై యుండి ఏది భావరూపమై యున్నదో యది అనిర్వచనీయ భావరూప మనఁబడును. ఈయజ్ఞానమునే కారణదేహము అవిద్య మొదలగు పేళ్లచే చెప్పుచున్నారు.

ముముక్షును అధికారియగును.

4. నాలుగు సాధనముల పేళ్లు:—

మొదటిది వివేకము; రెండవది విరాగము; మూడవది షట్సంపత్తి; దీనిని జిజ్ఞాసువగువాడు ధరించి నాల్గవదగు ముముక్షుతను ఆశించును. ఇవి నాల్గుసాధనములు అగును.

5. వి వే క ల క్ష ణ ము. (1)

ఆత్మ, నిత్యమును (అవినాశియును) క్రియలేనిదియును (అచలమును) నయి యున్నది. జగము అనిత్యమును (వినాశియు) చలమై (క్రియకలదియును) యున్నది. అని తెలిసికొని పాలు నీరు వేరుచేయుహంసమువలెసారమైన ఆత్మను అసారమైనఅనాత్మను దృఢముగా విచారింపవలెను. (వేరుచేయనేర్వవలెను) అదియువివేకము, ఇట్లుమనస్సున నిశ్చయము చేయుము.

సంశయము:— వివేకకాలమందు "జగము అనిత్యము అనగా మిథ్య అనియెప్పుడు తెలియఁబడెనో, అప్పుడు మరల ప్రపంచబంధముకొఱకుగల ఉత్తర (వెనకటి) సాధనములతో గూడినజ్ఞానమునకేమిప్రయోజనమున్నది?

సమాధానము:— వివేకకాలమున శాస్త్రముచేతను, యుక్తిచేతను, పరోక్షముగ జగత్తునుమిథ్యయని తెలిసికొన్నప్పుడును, అపరోక్షముగమిథ్యయని తెలిసికొనలేము. కావున ప్రపంచ అపరోక్షబాధము కొఱకు ఉత్తరసాధనముతోఁగూడిన జ్ఞానముచే ప్రయోజనము కలుగుచున్నది.

6 వై రా గ్య ల క్ష ణ ము. (2)

"అర్జునా! బ్రహ్మలోకము మొదలు సర్వలోకములును పునరావృత్తి (తిరిగివచ్చుట) గలవని" భగవానుని వాక్యముందు

టుంజేసి, ఈలోకము మొదలు బ్రహ్మలోకము పర్యంతమగు సకలలోకముల భోగమును, ప్రమాణయుక్తులచేత తనచిత్తమందు అనిత్యమనియెఱింగి వానిని కాకిమలమువలె చిత్తమునందుండి విడిచిపెట్టవలెను. ఇట్లుదోషదృష్టిచేత ఇహలోకపరలోకభోగములపై ఆశనువిడుచుట ఏదిహోయదివైరాగ్యమని తనబుద్ధియందు తలంపుము.

ఇట కాకిమలమును జేకొనునదేదిహోయదిమలముయొక్కములరూపమునుండుటంబట్టి మిక్కిలి విసుగు (దోషదృష్టి) విషయమగునను దానిని గుర్తించుట కొఱకగును.

ఇటయిదివిశేషము:— విడచిన యిచ్ఛకు, లేక యిచ్ఛలేకుండుటకు వైరాగ్యమని పేరగును. ఆవైరాగ్యము (1)యతమానము (2) వ్యతిరేకి (3) ఏకేంద్రియము (4) వశీకారమను భేదములచే నాల్గువిధములు.

1. మందవిరాగమునకు యతమానమని పేరు.

2. నాకులియొక్క (ముంగిసపొరలినమూలిక) ఆశ్రయము చేత, సర్పముతో యుద్ధముచేయు నకులము (ముంగిస) వలె సత్సంగముయొక్క ఆశ్రయముచే దుర్గుణములవిడుచుటయందును సద్గుణముల చేకొనుటయందును గలుగు ఉత్సాహమేది యది వ్యతిరేకమగును.

3 ఇంద్రియములను అణచుటయగు దమమునకు ఏకేంద్రియమని పేరు.

4 మనస్సు నిగ్రహమగు శమమునకు వశీకారవైరాగ్యమని పేరు. అందు వశీకారవైరాగ్యము 1 మందము 2 తీవ్రము 3 తీవ్రతరము అనిమూడు విధములు.

1 పుత్రుఁడు ద్రవ్యము మొదలగు వాని నాశముచే "ఛీ! యిదేమి సంసారము" అని కలుగు క్షణికబుద్ధివృత్తి మంద వైరాగ్యము.

2. ఈలోకము లోని పుత్త్రుఁడు మొదలగు సంబంధమగు సుఖమందిచ్ఛ లేని దేదియో యది తీవ్రవైరాగ్యమగును.

3. పునరావృత్తి గలవని తెలిసి సర్వలోకముల యిచ్ఛను విడుచుట తీవ్రతర వైరాగ్యమగును. వానిలో జ్ఞానమునకు కారణమై యున్న తీవ్రతరమును ముముక్షువగువాఁడు * 10 సంపాదింపవలెను.

7. షట్సంపత్తుల పేళ్లు:— (3)

శమము, దమము, ఉపరతి, తితిక్ష, సమాధానము విశ్వాసము, (శ్రద్ధ) అనునీయారింటిని పండితులు షట్సంపత్తియందురు

8. శమదమముల లక్షణము (1-2)

1. విషయ వాసన బలముచే ఉన్మత్తమగు మనస్సను ఏనుగు ఏదియో దానిని విషయములలో అత్యంత దోష దృష్టి రూపమగు అంకుశముచే జయించుట (స్వాధీనము చేసి కొనుట) శమము అని తెలియునది.

2. శబ్దము మొదలగు నైదు విషయములరూపమగు మార్గమందు ప్రీతిగల యింద్రియముల సముదాయరూపమగు గుఱ్ఱ

* 10. మందతీవ్ర వైరాగ్యములందును, ఇహలోకపరలోకముల యిచ్ఛ అంతర్గతమై (అణగి) యున్నది. అదిజ్ఞానము యొక్క ప్రతిబంధకమగును. తీవ్రతర వైరాగ్యమందు ఇహలోకపరలోకముల యాశయను ప్రతిబంధకములేదు. కావున యది జ్ఞానమునకు సాధనమైనదై యుండుటవలన జిజ్ఞాసువగువాఁడు —నిని సంపాదించుట యుచితమగును:

ములేవి రో వానిని విషయములందు దోషదృష్టిపూర్వకముగా శాస్త్రచింతనాదిరూప జాటిచే జయించుట దమమని తెలియఁ దగినది.

ఇట, యుదిరహస్యము:— శరీరము రథము. దానికి ఇంద్రియములు గుఱ్ఱములు. మనస్సు కళ్లెము. బుద్ధి సారథి. ఆ రథమందుండు ఆత్మ రథికుఁడు.

(1) ఏ రథికుని బుద్ధియను సారథి, ప్రమాదముచే (మఱచిన వాఁడై యున్నాఁడో వానియింద్రియములగు గుఱ్ఱములుకుమార్గమందు (చెడుత్రోవయందు) బోవుచున్నవి. ఆ రథికుని నరకము మొదలగు దుఃఖరూపమగు గోతియందు త్రోయుచున్నవి.

(2) ఏ రథికుని బుద్ధియగుసారథి అప్రమాది (మఱపులేని వాఁడై) యై యున్నాఁడో వానియింద్రియములగు గుఱ్ఱములు సన్మార్గమందు పోవుచున్నవి. ఆ రథికుని స్వర్గము మొదలగు రూపమగు, లేక మోక్షరూపమగు నింటఁచేర్చుచున్నవి.

ఎందుచేత నిట్లున్నదో, దానిచే ముముక్షువునకు తన బుద్ధిరూపసారథి ఇష్టప్రకారము నడచుట, ఇష్టప్రకారము మాట్లాడుట, ఇష్టప్రకారము భుజించుట అను ప్రమాదమును బోకార్చి దానిమూలమున ఇంద్రియములను గుఱ్ఱములను సన్మార్గమునఁ బొందించుట తగినదగును.

ఇట బుద్ధియగు సారథిని వశముచేయుటశమము. ఇంద్రియములగు గుఱ్ఱములను వశముచేయుట దమమునగును. కావున సారథి ఆధీనమున గుఱ్ఱములును, గుఱ్ఱముల ఆధీనమున సారథియు నుంచునట్లు బుద్ధికిని ఇంద్రియములకును నొకదానికొకటి

ఆధీనతయున్నది. కావున ముందుచెప్పిన శమదమములు ఒకదానికొకటి సాపేక్షమగును. ఇట్లు *11. షట్సంపత్తి పూర్తిగ నొకదానికొకటి సాపేక్షతగలదగుటచే నొకసాధనముగా తలంపఁబడియున్నవని తెలియఁదగినది.

9. ఉపరతి తితిక్షల లక్షణములు. (3-4)

3. (ఇల్లు ఇల్లాలు పుత్త్రుడు ధనము మొదలైన మునుపే చిక్కినవగు విషయములందు దోషదృష్టిచే మలమందైనను వాంతియందైనను నిచ్ఛలేకయుండటవలె, ఇచ్ఛలేక యుండుట వైరాగ్యమగును. ఈవైరాగ్యము కలిగిన పిమ్మట ముందుండు విషయముల విడుదలయగు సన్న్యాసము కలుగుచున్నది) ఆవైరాగ్యమునకు విలక్షణమై ముందు విడువఁబడి మరలవచ్చి చేరునట్టి విషయముల విడిచిన మలమువలెనైనను వాంతివలెనైనను త్యాగము చేయుట (అంగీకరించక యుండుట) అనగా మరల దానియందు (ఇష్టము) కలుగక యుండుట యేదియో దానిని వైరాగ్యము యొక్క ఫలమగు ఉపరతి యందురు.

4. శ్రవణాదులను సాధించునపుడు, వానికి విరోధము అగు శీతము, ఉష్ణము (ఆకలిదప్పులు, సుఖదుఃఖములు, లాభనష్టములు) మున్నగు ద్వంద్వధర్మముల సహించుటను, సాధువులు తితిక్షయందురు.

ముందు చెప్పఁబడిన తితీక్షనువిడచి ద్వంద్వధర్మముల విడుచుటయందు తత్పరుఁడై యుండు ముముక్షువునకు వేదాంత శ్రవణ మున్నగువానియందు వ్యవధానము (అంతరాయము=

* 11. షట్సంపత్తియగు సమాధులు ఒకదాని కొకటి తోడగుటను, విచారసాగరము పంచటితరంగము టిప్పణిలోఁ జూడుము.

మఱచుట) కలుగును. కావున తితిక్షయున్ను శ్రవణమున నుపయోగముగా నుండుటచే శ్రవణమునకు సాధనమైనదగును, ఇట్లు తక్కిన వివేకము మొదలగునవియు శ్రవణమునకు సాధనములని తెలియునది.

10. సమాధాన శ్రద్ధల లక్షణము. (5-6)

5 బ్రహ్మమగు లక్ష్యమందు చిత్తము ఏకాగ్రముగా (తత్పరముగా) నుండుటను సమాధానమందురు.

6. వేదాంతశాస్త్ర వచనమందును, గురువాక్యమందును, గలుగు విశ్వాసము (ఆస్తిక్యము=నమ్మిక) ఏదిగలదో యది శ్రద్ధ యగును, పూర్వము ఉపాసనచేగలుగు చిత్తైకాగ్రత ఏదిగలదో యది సగుణబ్రహ్మమందైనను లేక దానిందెలుపు (గుర్తించు) ప్రతిమ మొదలగు వానియందైనను గలుగునది యగును. ఇట చెప్పిన చిత్తైకాగ్రత, నిర్గుణబ్రహ్మమందు చిత్తము తత్పరమగుట యగును. ఇదివాని భేదములు.

ఇట షట్సంపత్తుల మధ్యశ్రమను కడపట చెప్పుటలో అభిప్రాయము ఇది :— వృక్షపుఫలమేదిగలదో యది యంత్యమందు (కడపట) కలుగుచున్నది. కావున వృక్షమందు సర్వాంగములలో ఫలము శ్రేష్ఠమగును. ఇందుచేతనే అదిముఖ్యమైనది యాయెను, అట్లుజ్ఞానముయొక్క సాధనములగు వివేకము వైరాగ్యము, శమము మొదలగు నవన్నిటియందును శ్రద్ధశ్రేష్ఠమగును. ఇందుచేనది ముఖ్యమైనది. కావున, నది కడపట చెప్పఁబడియున్నది.

ఫలముయొక్క యుత్పత్తికి పిమ్మట ఫలపరిపాకావస్థ కలుగునట్లు శ్రద్ధయుత్పత్తికి పిమ్మట ముముక్షుత్వము కలుగు

చున్నది. కావున ముముక్షుత్వము, శ్రద్ధయనుఫలముయొక్క పరిపాకావస్థయగును. ఇందుచేతనే యది శ్రద్ధకువెనుక చెప్పఁబడినది.

ఇట యిదిరహస్యము:— శాస్త్రము గురువు మున్నగువాని వాక్యములందు కలుగు శ్రద్ధయనునది, ఈశ్వరుఁడు గురువు మొదలగువారి భక్తిలేక కలుగదు. ఎవనిచిత్తమున మొదట ఈశ్వరుఁడు గురువు, తక్కిన ఋషులు, మునులు బ్రహ్మనిష్ఠులున్ను వీరియందు, పూజ్యులం (పూజింపఁదగిన వారను) బుద్ధి (ప్రీతిరూపమగు) భక్తిగలుగుచున్నదో వానికే వేదము మొదలగు శాస్త్రములందును గురువు మొదలగువారి వాక్యములందును భక్త్యనుసారముగా (ఎట్లు భక్తియో అట్లు) శ్రద్ధ కలుగుచున్నది. కావున భక్తి యనునది జ్ఞానమునకును, జ్ఞానముయొక్క సర్వసాధనములకును ముఖ్యకారణమగుచున్నది. ఇందుచేతనే శ్రద్ధ * 12. భక్తిపూర్వకముగానుండుటచే సర్వసాధనములందును ముఖ్యమగు సాధనమునగును.

ఇచ్చట యిది రూపకము:—

1. మోక్షసాధనముల సంపత్తి (పొందుట) వృక్షమగును.
2. దానికొఱకు నిష్కామకర్మ మొదలగు ప్రయత్నములచేఁ జేయఁబడిన శుద్ధచిత్తము, నేలయగును,
3. ఈశ్వరుడు, గురువు మొదలగువారిపై భక్తి విత్తనమగును
4. మందవివేకము మొలకయగును.
5. దృఢ వివేకము అడుగుబ్రమాను.

---

* 12. ఇచ్చట "భక్తిపూర్వకమను" పదమునకు భక్తియను విత్తుతో కూడినదని యర్థము.

6. వివిధమగు వైరాగ్యము శాఖలగును
7. శమము మొదలగు నైదుసాధనములు పుష్పముల గుత్తులు.
8. గురువాక్య శ్రవణము దానిమీఁదకలుగు *13 మగ వృక్షపు సంయోగమగును.
9. *14. శ్రవణమనననిదిధ్యాసన మొదలగు నన్యసాధనములు ఆ పండ్ల సంపత్తగును.
10. శ్రద్ధ పండ్లగును.
11. ముముక్షుత్వము పండ్ల పరిపాకదశయగును.
12. జ్ఞానము ఆ పండ్ల రసమగును.
13. ఆపండునందును నివృత్తియోజనమగు భక్తియను బీజమున్నది.

ఆపండుయొక్క జ్ఞానమనురసమేదిగో యది శ్రద్ధయను పండుయొక్క యాధీనమగును. ఏలయన ముందుజెప్పిన శ్రద్ధయనుపండు ఎండిపోయిన, జ్ఞానమనురసము ను ఎండును, గాన, జ్ఞానమను రసము శ్రద్ధయను పండుయొక్క యాధీనమగును.

---

*13. నిష్ఫలవృక్షమును మగవృక్షమనియు, సఫలవృక్షమును ఆడువృక్షమనియు చెప్పెదరు. అరిసెల్లి, త్రాటి, మొదలగుకొన్ని ఆఁడు వృక్షముల మీఁద ఎప్పుడు మగవృక్షముల, లేక దాని పుష్పముల సంయోగము కలుగుచున్నదో అప్పుడు అవి ఫలించుచున్నవి. ఇది లోకప్రసిద్ధము.

*14. శ్రవణము జలము విడుచుట, మననము సంశయము మొదలగు కలుపుతీయుట, నిదిధ్యాసనము కావలి, వానిచే భేదవాది పాషండపురుషుఁడను కాకము మొదలగు పశుపక్షులనుండి కాపాడుట, పదార్థశోధన ఎండిన శాఖ మొదలగు చెత్తలను తీయుటయగును. ఈ గుణవి కల్పింపఁబడినవి.

ఆపండును *15 భుజించుటమూలమున *16. దానిరసమున్న కడుపున నెలకొనును. గావునజీవించియుండుదనుక విద్వాంసుల చిత్తమున శాస్త్రగురువాక్యములచే నిశ్చయింపఁబడిన యర్థము నందుస్వభావమగు శ్రద్ధయుండును. అంతదనుక జ్ఞాననిష్ఠయు నుండును.

ఆపండును అనభిజ్ఞుడు (జ్ఞానములేనివాఁడు) అగుపురుషుఁడు భక్తియను రుచిగల విత్తుయొక్క యుపేక్షతో భక్షించుచున్నాఁడు. వానికి అధిక రుచి కలుగుటలేదు. అభిజ్ఞ (జ్ఞానముగల) పురుషుఁడు భక్తియను విత్తుతోను జ్ఞానమగు రసముతోను నాపండును భుజించుచున్నాఁడు. వానిచే దాని అధిక రుచి ననుభవింపఁబడుచున్నది.

ఈ విధముచే ముందు చెప్పిన శ్రద్ధయను ఫలమునకు జీవన్ముక్తి, రుచియగును. విదేహముక్తి, దానిచేనైన ఆకలిని నివర్తించుట తృప్తియగును

11. ముముక్షుత్వముయొక్క లక్షణము. (4)

ఆకలిగలపురుషుఁడెట్లు. అన్నమును ఆశించుచున్నాఁడో, అట్లు మోక్షముయొక్క తీవ్రమయిన యిచ్ఛయేదిగలదో దానిని పండితులును సద్గుణులగు మునిశ్రేష్ఠులును. (సన్యాసులగు ఆచార్యులు) ముముక్షుత్వమని చెప్పుదురు.

చెప్పబడిన ముముక్షుత్వము, సర్వసాధనములకుముందుగా

*15. విచారముచేత ధారణమూలముగా. అనగా తాత్పర్యముచే నిశ్చయింపఁబడిన నిష్ఠమూలముగా.

*16. శాస్త్రగురువాక్యములచే నిశ్చయింపఁబడిన పరమార్థమగు అద్వైత, అర్థమందు.

మందరూపముగా, కలుగుచున్నది ఏలయన. "ప్రయోజన మనుద్దిశ్య న మందోఽపి ప్రవర్తతే" ప్రయోజనము నుద్దేశింపక మందుఁడును ప్రవర్తించుట లేదు అను న్యాయముచే మోక్షమగు ఫలముయొక్క యిచ్ఛలేక, నిష్కామకర్మ మొదలగు సాధనములందు నొకనికిని ప్రవృత్తి కలుగ నేరదు. కాఁబట్టి మందముముక్షుత్వము సకల సాధనములకు, మొదట కలుగుచున్నది. అయిననది తీవ్రముగా లేదు.

తక్కిన సాధనములు సిద్ధించినపిమ్మట, తీవ్ర ముముక్షుత్వము కలుగుచున్నది. అదియే, గురుని శరణుపొందుటయనునది ముందుగల శ్రవణము మొదలగు వెనుకటి సాధనముల ప్రవృత్తికి హేతువగుచున్నది.

12. అధికారియందు కర్తవ్యమును గుర్తించుట,

ఇట్లు చెప్పఁబడిన అధికారి యెవఁడోవాఁడు సద్గురువు చరణములందు తలవంచి *17 విధిప్రకారము శరణుచొచ్చును. శ్లో॥ తద్విజ్ఞానార్థం సద్గురుమేవాభిగచ్ఛేత్సమిత్పాణిః శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠం। శాన్తోదాన్తస్తితిక్షుః శ్రద్ధాన్వితః సమాహితో భూత్వాఽఽత్మన్యేవాత్మానం పశ్యేత్॥ ఆ బ్రహ్మమును దెలిసికొనుటకొఱకు అయ్యధికారి, సమిత్పాణియై (పత్రపుష్పఫలాదులు గైకొన్నవాఁడై) శాంత (శమము) గలవాఁడై దమము తితిక్ష శ్రద్ధగలవాఁడై, సమాధానముతోఁ గూడినవాఁడై, శ్రోత్రియుఁడును (శ్రుతి దెలిసినవాఁడు) బ్రహ్మ

* 17. ఇచ్చట గురువును శరణుపొందు విధమును దెలుపు శాస్త్రప్రవచనము విధియనఁబడును. ఈ "విధిప్రకారము" అను శబ్దముయొక్క అర్థము దాని వలెనగును (దానిననుసరించి) గురువును శరణుచొచ్చు క్రమముపై రెండవ యుపదేశమున 17 శ. విస్తరముగ వ్రాయఁబడును.

నిష్ఠుఁడును నైనగురువునే పొంది బ్రహ్మమయినయాత్మయందే కూటస్థుఁడయిన ఆత్మను ఏకరూపముగా జూచునుగాక" అను శ్రుతిచేత.

13. గు రు ల క్ష ణ ము

1. బ్రహ్మనిష్ఠామార్గము యొక్క అనుభవముగలవాఁడై, మార్గమును జూపుపురుషునివలె బ్రహ్మమునందు నిష్ఠగల వాఁడై.

2. శ్రోత్రియ (మార్గముయొక్క గుఱుతులను దెలిసి, మార్గమునుజూపు పురుషునివలె శ్రుతుల అర్థమునుదెలిసిన) వాఁడై.

శరణుపొందిన శిష్యునకు మార్గమును జూపు పురుషునివలె అద్వైతబ్రహ్మమును నుపదేశించువాఁడెవఁడో ఆతఁడే శ్రీమంతుఁడగు బ్రహ్మవిద్యయగు లక్ష్మిని గల గురుదేవుఁడగును.

కావున శరణుబొందిన శిష్యుఁడు. ఆగురువునకు నెప్పుడును సేవచేయవలెను.

జ్ఞానమునకు పూర్వముచేయు, ఈశ్వర, గురు, వేదాంత, శాస్త్రముల, సేవయైనది జ్ఞానము సిద్ధించుట కొఱకగును. జ్ఞానము కలిగినపిమ్మట చేయునట్టి నీ మూటియొక్క సేవచే, మేలును మఱచుట అనుదోషముపోవుట కొఱకగును. ఈ యభిప్రాయముచేతనే ఇచ్చట ఎప్పుడును సేవచేయవలయునను నది చెప్పఁబడినది.

14. స ం బ ం ధ వ ర్ణ న ము (2)

ఈ గ్రంథము బ్రహ్మముయొక్క ప్రతిపాదకము (బ్రహ్మమును చెప్పునది) ను, బ్రహ్మ మీగ్రంథముచే ప్రతిపాద్యమును (చెప్పఁబడునదియు) నగును.

ఈ రెంటికిని నొకదానికొకటి ప్రతిపాద్య ప్రతిపాదక భావ రూపసంబంధము ప్రసిద్ధముగానున్నది.

1. ప్రతిపాదనముచేయునదేది యో యది ప్రతిపాదకమనఁబడును. ఈ గ్రంథము బ్రహ్మమును ప్రతిపాదనముచేయునదై యుండుటచే ప్రతిపాదకమగును.

2. ఏది ప్రతిపాదనము చేయఁబడుచున్నదో యది ప్రతిపాద్యమనఁబడును. బ్రహ్మము ఈ గ్రంథముచేఁ బ్రతిపాదనము చేయఁబడుటచేఁ బ్రతిపాద్యమగును.

ఇది మొదలగు మరియు ననేక విధసంబంధములను చెప్పుదురు. వానిని విస్తరించునను భయముచే వ్రాయకవిడచితిని.

ఇచ్చట సంబంధమగు అనుబంధమును కల్పించుటకు, ఇది ప్రయోజనమగును ఏవస్తువునకు దేనితో సంబంధమున్నదో, యా వస్తువునకు దానియందుపయోగమున్నది. కుమ్మరి మొదలగువారికి కుండతో సంబంధమున్నది. అందుచేవారు ఘటమునందుపయోగపడుచున్నారు. ఏవస్తువునకు దేనితో సంబంధము లేకయున్నదో, యావస్తువునకు దానియందుపయోగము కలుగుటలేదు. నేత్రమునకు వాయువుతోను, ఆకాశముతోను సంబంధము లేదు. కావున నేత్రమునకు వాయువునందును ఆకాశమునందును ఉపయోగముకలుగుట లేదు. అట్లు గ్రంథమునకును బ్రహ్మమునకును పరస్పరము (ఒకటికొకటి) సంబంధము లేకున్న గ్రంథమునకు బ్రహ్మమందును బ్రహ్మమునకు గ్రంథమందును ఏయొక్కయుపయోగమును సిద్ధింపదు. కావున, పరస్పరముపయోగము పరస్పరమందు నిశ్చయించుటకొఱకు వాని సంబంధము కల్పింపఁబడియున్నది. ఇట్లు తక్కినసంబంధములందును దెలిసికొందురుగాత! తంత్రికి

పుత్త్రుఁడు జన్యుఁడగుటచే పితకుతన జన్యమైన పుత్త్రునితో జన్యతాసంబంధమున్నది. అట్లు గ్రంథమునకు, బ్రహ్మముప్రతిపాదకమైయుండుటంజేసి గ్రంథమునకు తన ప్రతిపాద్యమైన బ్రహ్మముతో ప్రతిపాద్యతా సంబంధమున్నది. పుత్త్రునికి పిత జనకుఁడైయుండుటచే పుత్త్రునికి తనజనకుఁడైన పితతో జనకతాసంబంధమున్నది. అట్లే బ్రహ్మమునకు గ్రంథము ప్రతిపాదకమగును; అందుచే బ్రహ్మమునకు తన ప్రతిపాదకమైన గ్రంథముతో ప్రతిపాదకతా సంబంధమున్నది.

ఎట్లు పితకు పుత్త్రునికి ఒకరికొకరికి జన్యజనకతా రూపసంబంధమున్నదో అట్లు గ్రంథమునకును బ్రహ్మమునకును నొకదానికొకటి ప్రతిపాద్యప్రతిపాదకతా రూపసంబంధమున్నదనునది సిద్ధించినది,

15. విషయ వర్ణనము (3.)

జీవబ్రహ్మైక్యము, ఈ గ్రంథమునకు విషయమగునని పండితులు వేదమను సముద్రమును చిలికి నిశ్చయించియున్నారు.

ఇచ్చట "జీవుఁడు" అను శబ్దముచే జీవపదమునకు లక్ష్యార్థమైన కూటస్థ ఆత్మయను జీవసాక్షి చేకొనఁబడుచున్నది.

ఇచ్చట యిది శంకాసమాధానములగు విశేషఅర్థమగును.

శంక:— బ్రహ్మాత్మైక్యము ఈ గ్రంథమునకు విషయమని చెప్పఁదగిపొసగదు. ఏలనగా సకలశరీరములందును ఆత్మయొకటియై యుండెనేని దానికి, ఏకమైన బ్రహ్మముతో నైక్యముసంభవించును. ఎందుచే సకలశరీరములందును ఆత్మయొకటిగాక అనేకములై యున్నవో, అందుచే దానికి ఏకమగు బ్రహ్మముతో నైక్యము పొసఁగదు.

సమాధానము:— ౧. సర్వశరీరములందును ఆత్మఅనేక

ములై యున్నవి అనుఅర్థమందు ఒక్క *18. ప్రమాణమును నుండదు.

౬. అజ్ఞానులకు ఇంద్రియమగు ప్రత్యక్షప్రమాణముచే *19 భేదముకనఁబడుచున్నదో, యాభేదప్పకటితము, దేహమును విషయముచేయునదగును. ఆత్మను విషయము చేయునదికాదు, ఏలయన ఆత్మ శ్రుతికి వేరైన ప్రత్యక్షమొదలగు ప్రమాణములకు విషయముకానిదై యుండుటచే.

కావున సకల శరీరములయందును ఆత్మ, వేరువేరుకాదు. అయిన ననేకఘటములందుండు ఆకాశమువలె సర్వశరీరములందును ఆత్మ యొక్కటియే యగును. అందుచే దానికి ఒక్కటియైన బ్రహ్మముతో నైక్యముపొందును.

శంక:— "ఆత్మ వేరువేరనుటలో నొక్కప్రమాణమున్నలేదు." అని (సిద్ధాంతియైన) తాముచెప్పినది పొసగదు ఎలయన ఆత్మ వేరువేరను అర్థమునందు ప్రత్యక్షాదిప్రమాణములన్నియు ఇట్లు (ఈవిధముగా) సిద్ధించుచున్నవి.

౧. ఎక్కడెక్కడ అహంప్రత్యయము యొక్క (నేననువృత్తి

---

* 18. యథార్థ అనుభవమును ప్రమయందురు. ప్రమయొక్క కరణమును ప్రమాణమందురు. ఆప్రమాణము:- ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఉపమానము, శబ్దము, అర్థాపత్తి, అనుపలబ్ధి అనుభేదములచే నారువిధములగును.

*19. అన్యోన్యాభావమును భేదమందురు. ఒకదానియందొకటిలేకయుండుట అన్యోన్యాభావమందురు. ఘటమందు పటాభావమును పటమందు ఘటముయొక్క అభావమును వాని అన్యోన్యాభావమగును. అదియే వాని భేదమగును. ఆ భేదము సజాతీయభేదము విజాతీయభేదము స్వగతభేదమని మూడువిధములు. అది ఈగ్రంథముయొక్క మొదటిపద్యార్థమందు ఉదాహరణముతో వ్రాయబడియున్నది.

యొక్క) భేదమున్నదో అక్కడక్కడ ఆత్మకు భేదమున్నది

(అ) ఎందుచేత ఒక్కొక్క దేహమునందును "నేను బ్రాహ్మణుడను, నేను క్షత్రియుడను" అను నీవిధముగా అహంప్రత్యయము యొక్క భేదము ప్రత్యక్షముగా గనంబడుచున్నదో.

(ఆ) సర్వదేహములందును ఆత్మ యొక్కటియై యుండునేని "నీవు" "నేను" "ఇది" అని నీమున్నగు వ్యవహారములకు లోపము కలుగును. దానివలన ఆత్మయొక్క భేదమునందు *20. ప్రత్యక్ష ప్రమాణమున్నది.

౨. ఎందుచే ఆత్మకు భేదములేకయుండిన "నీవు, నేను, ఇది" అను నివిమున్నగు వ్యవహారము సిద్ధింపదో, అందుచేత వ్యవహారసిద్ధి భేదము లేక సంభవింపక పోవుటవలన ఆత్మయొక్క భేదమందు *21. అర్థాపత్తి ప్రమాణమున్ను సిద్ధించుచున్నది.

3. (౧) ఆత్మ యేదియో యది యొక్కొక్క శరీరమునందును భిన్న భిన్నమగును శరీరరూపవ్యక్తులు భిన్నములుగానుండుటచే, గోవు (ఆవు) మొదలగు పశువులవలె.

(౨) ఆత్మయేదియో యది ఒక్కొక్క శరీరమందును భిన్న భిన్నముగానేయున్నది ఒక్కొక్క శరీరమందును అహంప్రత్యయము యొక్క భేదముండుటవలన, ఘటాదులను వలె

*20. ప్రత్యక్షప్రమయొక్క కరణము (సాధనరూప పంచేంద్రియములు) ప్రత్యక్ష ప్రమాణమనంబడును.

*21. ఒక పుష్టిగలపురుషుండు పగటియందు భుజించుటలేదు. అచ్చట రాత్రిభోజనము లేక పుష్టి (లావు) సంభవింపదను జ్ఞానము చేత రాత్రి భుజించునను కల్పనకలుగుచున్నది. ఇచ్చట భోజనములేక పుష్టిసంభవింపదను జ్ఞానము అర్థాపత్తిప్రమాణము. ఆ జ్ఞానము చేగలుగు రాత్రిభోజనపుకల్పన యేదియో యది అర్థాపత్తిప్రమయగును. దీనికి అనేక భేదములున్నవి.

నవి మొదలయిన *22. అనుమాన ప్రమాణములును ఆత్మ యొక్క భేదమందు సిద్ధించుచున్నవి.

శ. (౧) "అతిథి, దేవుఁడు, గంధర్వుఁడు, మనుష్యుఁడు, పితృదేవత, అసురుఁడు" అని యీలాగు దేవతలు మొదలగు వారిభేదము ప్రతిపాదించు శ్రుతులును,

(౨) "దేవుఁడు. దానవుఁడు, గంధర్వుఁడు, యక్షుఁడు, రాక్షసుఁడు, కిన్నరుఁడు," అను నివిమొదలగు పురాణవచనములును, ఆత్మభేదమందు *23. ప్రమాణములగును.

శి. సిద్ధాంతీ! తామెప్పుడు ఆత్మైక్యమును అంగీకరించుచున్నారో; అప్పుడు మీయొక్క వేదాంత సిద్ధాంతమునందు, సుఖదుఃఖము మొదలగువానికి వ్యవస్థసిద్ధింపదు. ఏలన,

(అ) ఒకఁడు దుఃఖి లేక సుఖియైన అందఱు దుఃఖులు లేక సుఖులు అగుదురు.

(ఆ) ఆత్మకు ఏకత్వముండిన సకలజనులు సర్వజ్ఞులగుదురు. అందుచే విధినిషేధరూపమగు శాస్త్రములు వ్యర్థమగును. సర్వజ్ఞులను బట్టి విధినిషేధములు లేక పోవుటవలన,

(ఇ) ఒకఁడు (బంధముగల) వాఁడైనయెడల అందఱు బద్ధు

---

*22. లింగముయొక్క జ్ఞానముచే గలుగుజ్ఞానము అనుమితిప్రమయగును. దానిసాధనమగు లింగముయొక్క జ్ఞానమేదియో యది అనుమానప్రమాణము. పర్వతమందుండు పొగయను అగ్నియొక్క లింగముగలది. దాని (లింగపు) ప్రత్యక్షజ్ఞానముచే నీకొండ అగ్నిగలది యను నిశ్చయమైన పరోక్షజ్ఞానము గలుగుచున్నది. అటు పొగజ్ఞానము అనుమానప్రమాణము. దానిచేగలుగు అగ్నిజ్ఞానము అనుమితిప్రమ. దీని విశేషక్రమము వృత్తిరత్నావళియందు వ్రాయఁబడియున్నది.

*23. ఇది శాబ్దప్రమయొక్క కరణమయిన శబ్దప్రమాణమగును.

లగుదురు. లేక యొకడు ముక్తుడైనచో నందఱు ముక్తులగుదురు.

కావున ఆత్మ అనేకమనునది ప్రమాణసిద్ధమగుచున్నది.

సమాధానము:— ప్రతివాది ఆత్మ అనేకమనుటలో నీవు చెప్పిన ప్రత్యక్షము మొదలగు ప్రమాణములు సంభవింపవు. ఏలయన,

౧ వ్యాప్తియొక్క వ్యభిచారమువలన ప్రత్యక్షప్రమాణము సిద్ధింపక పోవుటవలన,

(అ) "ఎక్కడెక్కడ అహంప్రత్యయముయొక్క భేదమున్నదో, యక్కడెక్కడ ఆత్మకు భేదమున్నది" అను నియమ (కూడగలుగు) మగు వ్యాప్తియేదిగలదో యది వ్యభిచారమును (వేఱగుటను) బొందుచున్నది. నేను శిశువు, నేను కుమారుడు, నేను యువకుడ, నేను వృద్ధుడ అని యీలాగు శిశుత్వము మొదలగు అవస్థల భేదములచే అహంప్రత్యయమునకు భేదమున్నను శిశుత్వము మొదలగు అవస్థలుగల అహంప్రత్యయార్థమగు ఆత్మకు భేదము కానఁబడకుండుటచేతను ఆత్మకు భేదముండిన బాల్యావస్థ మొదలు వృద్ధావస్థవఱకు చేసిన కార్యముల జ్ఞాపకము సంభవింపక పోవుటవలనను, ఆత్మయొక్క భేదమందు ప్రత్యక్షప్రమాణము సిద్ధింపదు.

(ఆ) ఎట్లు ఒకేశరీరమందు అవయవముల భేదములను నాశ్రయించి, తల, కాలు, చేతులు అను నివిమొదలగు వ్యవహారములు కలుగుచున్నవో అట్లు శరీరములన్నిటియందును ఆత్మయొక్కటియై యుండియు శరీరభేదమును నాశ్రయించి "నీవు, నేను, ఇది," అను నివిమొదలగు వ్యవహారములు సిద్ధించుచున్నవి.

౨. ఆవ్యవహారము ఆత్మభేదమును అపేక్షించుటలేదు.

ఇట్లు వ్యవహారము సిద్ధింపగానే ఆత్మభేదములేక వ్యవహారము సంభవింపదనుటలేదు. కావున ఆత్మభేదమందు అర్థాపత్తిప్రమాణమున్ను సిద్ధింపలేదు.

3. శరీరమగు వ్యక్తులభేదముచేతను, అహంప్రత్యయము యొక్క భేదముచేతను ఆత్మకును భేదమున్నదను అనుమాన ప్రమాణమున్ను సిద్ధింపదు. ఏలయన, స్థూల, సూక్ష్మ, కారణమను మూడు దేహములకును, జాగ్రత్స్వప్న దేహములకును భేదముండియు అహంప్రత్యయముయొక్క అర్థమగు ఆత్మకు భేదములేనందున,

౪. (౧) ముందుచెప్పిన శ్రుతి, ఆత్మోపాధియగు దేవాది దేహముల భేదమును జెప్పుచున్నది; ఆత్మభేదమునుగాదు. ఎందుకన సకలదేహములందును చైతన్యము ఏకరూపముగానుండుటచే ఆత్మకు భేదముసంభవింపదు. కావున ముందుచెప్పిన శ్రుతి శరీరభేదమును ప్రతిపాదించుటయందు తాత్పర్యముగలది యగును. ఆత్మభేదమును ప్రతిపాదించుటయందు తాత్పర్యము గలదికాదు అనునది సిద్ధించుచున్నది. అట్లే,

(౨) ముందుచెప్పిన పురాణవచనమును దెలిసికొనునది.

౫. (౧) ప్రతివాదీ! ఆత్మాభేదమైతే సుఖదుఃఖ మొదలగువాని వ్యవస్థ సిద్ధింపదని నీవు చెప్పినది యు పొసఁగదు. ఏలయన ఆ సుఖదుఃఖముల వ్యవస్థ ప్రారబ్ధకర్మముల అధీనమై యుండుటచేతను, ఒకేదేహమున కర్మభేదముచే సుఖదుఃఖ మొదలగువాటి *24. విచిత్రస్వభావము కనఁబడుటచేతను, సుఖదుఃఖములు పుణ్యపాపముల కార్యమైయుండుటచేతను,

---

*24. ఇచ్చట ఇది రహస్యము:— ఒకదేహములోనో ఆత్మయొకటే, ఒప్పుకోవలసినదే యగును. అట్లే పాదమందుకలుగు బాధను శరీరమంతయు

వానికి భేదముండుటచేతను చిదాభాసునితోఁ గూడిన అంతః
కరణమగు భోక్తయొక్క భేదముండుట వలనను, సుఖము
దుఃఖము మొదలగువాని వ్యవస్థ సంభవించుచున్నది.

(ఉ.) ప్రతివాదీ! ఆత్మ ఒక్కటియేయయిన సకలజనులును
సర్వజ్ఞులగుదురు; అందుచే విధినిషేధరూపశాస్త్రములు వ్యర్థ
ములగును. అని నీవు చెప్పినదియు పొసఁగదు. ఎందుకనగా,

ఒక్కడను, ఎప్పుడును, ఆత్మయే యెఱుగునదియైనను యుండి
ఆయా దేహములు ఆయాబుద్ధిని గొనియే యెఱుఁగుచున్నవి.
ఎందువలన దేహభేదముచే, బుద్ధిభేదము నియమితమైయున్నదో
అందుచే నొక్కొక్క దేహమందును జ్ఞానముయొక్క భేదము
న్నది. లేక, యెందుచేత, వస్తువు తెలియఁబడుచున్నదో అట్టిబుద్ధి
వృత్తియైన జ్ఞానము, పరిచ్ఛిన్నమగును, కావున నేత్రమునకు

అనుభవించుటలేదు పాదమందుమాత్ర మనుభవించుచున్నాఁడు. దానివలె
శిరమునందు కలుగు సుఖమును శరీరమంతటియందనుభవించుటలేదు. శిరము
నందుమాత్రమనుభవించుచున్నాఁడు. ఎప్పుడు ఒక దేహమందును కర్మభేద
ముచే సుఖదుఃఖముల విలక్షణతానుభవము కలుగుచున్నదో, అప్పుడు భిన్న
భిన్న శరీరముల కర్మభేదముచే సుఖదుఃఖముల విచిత్రతానుభవము కలుగుచున్న
దనుటలో చెప్పవలసినదేమియున్నది? ఇది కైముత్తిక న్యాయము, ఇట్లు
చెప్పుటచే సర్వశరీరములందును ఎప్పుడు ఆత్మ ఒక్కటియైయున్నదో అప్పుడు
ఒకశరీర క్రియ సకలశరీరములందును కలుగవలయునను శంకకు సమాధానమగు
చున్నది. ఎట్లనగా, ఎప్పుడు ఒకేశరీరమందు శ్రోత్రము త్వక్కు మొదలగు
ఇంద్రియముల క్రియ భిన్నభిన్నమగుచున్నదో, ఒకదాని క్రియ వేఱొకదానిచే
గాకపోవుచున్నదో, ఇట్లు క్రియయొక్క విలక్షణతయున్నదో, అప్పుడు
భిన్న భిన్న శరీరముల క్రియయొక్క విలక్షణతనము కలుగుచున్నదనుటలో
నేమి చెప్పవలసియున్నది?

వలె తన సంబంధముగల వస్తుమాత్రమును ప్రకాశింపఁజేయు బుద్ధివృత్తికి సకలపదార్థములతో సంబంధము పొసగుటలేదు. దానికన్ని పదార్థములతోను సంబంధముండినయెడల సర్వజనులును సర్వజ్ఞులగుదురు. ఎందుచే బుద్ధివృత్తికి సకలపదార్థములతోను సంబంధములేదో అందుచే సకల జనులకు సర్వజ్ఞత్వము సిద్ధించుటలేదు.

లేక, శబ్దముయొక్క ఉత్పత్తికి హేతువైన వ్యాపకమైన ఆకాశమేదియో దానికెచ్చటను భేరిమద్దళము మొదలగు వానితో సంబంధమున్నను ఎచ్చటదండము మున్నగువానిచే భేరిమున్నగువానికి తాడనము (కొట్టుట) కలుగుచున్నదో, అచ్చోటనే శబ్దముయొక్క ఉత్పత్తి కలుగుచున్నది. ఎచ్చటను కలుగుటలేదు. దానివలెనే ఏకమైన పరిపూర్ణ ఆత్మయొక్క జ్ఞానముగూడ ఎచ్చట బుద్ధివృత్తికి పదార్థముతో సంబంధము కలుగుచున్నదో! అచ్చోటనే ఉదయించుచున్నది. తక్కిన చోటుల ఉదయించుటలేదు. కాబట్టి బుద్ధివృత్తులు అనేకములై యుండుటచేతను అవ్యాపకముగానుండుటచేతను సకలజనులకు సర్వజ్ఞత్వము సంభవింపదనునది సిద్ధించినది.

అల్పజ్ఞ జనులయొక్క ప్రవృత్తినివృత్తులకు హేతువగు విధినిషేధరూపమగు శాస్త్రములు ప్రయోజనముకలవియే యగును.

(3) ప్రాణులకు సర్వజ్ఞత్వములేకుండుటచే, వేదాంతశ్రవణ జన్యజ్ఞానముచే, ప్రత్యగభిన్న పరబ్రహ్మమును స్వస్వరూపముగ ఎవఁడు *25 ఎఱుగుచున్నాఁడో, వానికే ముక్తికలుగు

---

*25. ఇచ్చట నెవఁడనునది అంతఃకరణమునందు చేతనప్రతిబింబుడైనచిదాభాసుఁడు. అయిన (౧) బ్రహ్మమైన ఆత్మను నేనెఱుఁగనను

చున్నవి; లెక్కనవానికి కలుగుటలేదు. అందుచే బంధమోక్షములు స్వప్నవత్తయు పొందుచున్నవి. ఈవిధముచేతనే ఆత్మయొక్క ఐక్యమునందు ముందుచెప్పిన దోషములకు అవకాశములేదు. కావున బ్రహ్మ, ఆత్మ, ఐక్యమగు (బ్రహ్మాత్మైక్య) మగు నీ గ్రంథముయొక్క విషయమేదియో యది యనేకయుక్తి ప్రమాణములచే సిద్ధమగుచున్నది.

16 ప్రయోజనవర్ణనము. (4)

అవిద్యయు, దానికార్యమగు స్థూలసూక్ష్మ ప్రపంచమును, దానిధర్మమగు జననమరణము, మొదలగు సంసారమునగునవన్నియు, దుఃఖమునకు హేతువులై యుండుటచే ననర్థమనఁబడును. వాని అత్యంతనివృత్తియు పరమానందమునైన బ్రహ్మప్రాప్తియో దానిప్రాప్తియునే ఈగ్రంథమునకు పరమప్రయోజన (ఫల) మగును

౩ ఆ పరమ ప్రయోజనమునకు సాక్షాత్సాధనమయిన,

అజ్ఞానము. (౨) ఆత్మ లేదు కనబడుట లేదు అను రెండువిధముల ఆవరణమును (3) [illegible] ప్రపంచముతో కూడిన చిదాభాసుడును వానిధర్మములగు పుట్టుక మొదలగునవి, ఆకలి మొదలగునవి, చూచుట మొదలగునవి, కర్తృత్వము మొదలగునవి. అనునవియు, వాని అవస్థలగు జాగ్రత మొదలగునవియు వానిజ్ఞానము [illegible] సంసారమగు విక్షేపమును, (౪) "బ్రహ్మమున్నది" అను పరోక్షజ్ఞానమును, (౫) నిష్ప్రపంచమగు బ్రహ్మమే నేనను అపరోక్షజ్ఞానమును, (౬) అధిష్ఠానబ్రహ్మమగు నాయందు పరమార్థసత్తున్న ప్రపంచమునకు [illegible] అత్యంతాభావమున్నది. వ్యావహారిక లేక ప్రాతిభాసికసత్తతో కనబడుచున్న ప్రపంచమునకు మిథ్యాత్వమున్నది అను నిశ్చయమైన విక్షేపనాశమును (౭) పరమానందమగు బ్రహ్మభావముప్రాప్తిచే అత్యంతహర్ష (సంతోష) మయిన నిరోధము అవస్థలను చిదాభాసునిదగును. వానిలో జ్ఞానమున్నది. కావున నదియు చిదాభాసుని అవస్థయగును.

దృఢజ్ఞానమేదిగలదో యది ఈగ్రంథమునకు, అవాంతర ప్రయో జనమనఁబడుచున్నది.

(౧) ఏఫల ప్రాప్తియొక్క యిచ్ఛ పురుషునికి కలుగుచున్న దో యది పరమప్రయోజనమగును.

(౨) పరమ ప్రయోజనమునకు సాధనమేదిగలదో యది యవాంతరప్రయోజనమగును.

ఇచ్చట యిది సంశయము:— ౧. సర్వానర్థముల నివృత్తి యును, బరమానంద ప్రాప్తియునైన మోక్షమేదిగలదో, యది జ్ఞానముచేత జన్యమా? (కలిగినదా?) లేక అజన్యమా? జన్య మనిన, మోక్షమునకు అనిత్యత్వము కలుగును. అజన్యమనిన జ్ఞానములేకయే సకలపురుషులును ముక్తులుగావలెను. కావున సాధనమగు జ్ఞానమును సంపాదించుట వ్యర్థమగును.

సమాధానము:—వ్యావహారిక రజ్జువునందుండు ప్రాతిభా సిక సత్తగలసర్పమేదిగలదో, దానికి తనయధిష్ఠానమగు రజ్జువు నందు, పారమార్థికసత్తుయొక్కయు లేక వ్యావహారికసత్తుయొ క్కయు మూఁడుకాలములందును, నే యత్యంతాభావమున్న దో, యది యాసర్పముయొక్క నిత్యనివృత్తియగును. అదియే విషయరూపనివృత్తియనియుఁ జెప్పఁబడును. ముందు, చెప్పిన నిత్యనివృత్తిరూప ప్రాతిభాసికసర్పమేదిగలదో యది నిత్యనివృ త్తమనఁబడును. తన యధిష్ఠానమగు రజ్జువుయొక్క యపరోక్ష జ్ఞానము గలిగిన వెనుక "రజ్జువునందు సర్పమునకుమూఁడు కాలములందును అత్యంతాభావము, లేక మిథ్యాత్వమున్నది." అను రూపమునకు ముందే సిద్ధించిన, విషయీరూప నిత్య నివృత్తియొక్క,నిశ్చయమైనచో యే పాతము కలుగుచున్నదో, యాబాధచే, పరమార్థ సత్తునైనను, లేక వ్యవహారసత్తుచే

నైనను సర్పముయొక్క, మూఁడుకాలములందును లేని దానిని, విషయముచేయునదిగాను ప్రాతిభాసికసత్తుగాను, సర్పముయొక్క మిథ్యాత్వమును విషయముచేయునదిగానున్నది. ఆ నిశ్చయస్వరూపమయిన వృత్తిజ్ఞానమైన బాధయే నిత్యనివృత్తమయిన సర్పముయొక్క నివృత్తిరూపముగానున్నది. అదియే విషయిరూపనివృత్తియనియుఁ జెప్పఁబడును ఇట్లు నిత్యనివృత్తమయిన సర్పనివృత్తి కలుగుచున్నది. దానివలెసృష్టిదృష్టి (మూఁడుసత్తులుగల) వాదముయొక్క క్రమమున వ్యావహారిక సత్తను గలదియు దృష్టిసృష్టి (రెండు సత్తలు గల) వాదముయొక్క క్రమమయిన ప్రాతిభాసికసత్తనుగలదియునైన సర్వానర్థరూపమైన అజ్ఞానమును, దానికార్యమునయిన ప్రపంచమేదియోయది పరమార్థసత్తనుగల బ్రహ్మమునందు అధ్యస్తమైయున్నది. కావున, దానికి తన అధిష్ఠానమగు బ్రహ్మమునందు శ్రుతియుక్తులచేతను, విద్వాంసుల అనుభవముచేతను నిశ్చయింపఁబడిన పరమార్థసత్తచే మూఁడుకాలములందును ప్రపంచముయొక్క అత్యంతాభావమున్నది. అది యాప్రపంచ నిత్యనివృత్తియగును. అదియే విషయరూపనివృత్తి యనియుఁ జెప్పఁబడును. ముందు చెప్పిన నిత్యనివృత్తిగల వ్యావహారిక, లేక, ప్రాతిభాసిక ప్రపంచమేదియో, యదినిత్యనివృత్తమనఁబడును. అధిష్ఠానమగు బ్రహ్మముయొక్క దృఢఅపరోక్షజ్ఞానమునకు పిమ్మట "బ్రహ్మమునందు ప్రపంచమునకు మూఁడుకాలములందును అత్యంతాభావము, లేక మిథ్యాత్వమున్నది." యను రూపముగలదియగు, ముచుపేసిద్ధించియుండు, విషయరూపమగు నిత్యనివృత్తియొక్క నిశ్చయమైనచో యే బాధ కలుగుచున్నదో యాబాధము పరమార్థసత్తచే

ప్రపంచముయొక్క మూడుకాలములలేకుండుటను విషయము చేయునట్లును, వ్యావహారిక, లేక, ప్రాతిభాసికసత్తచే ప్రపంచముయొక్క మిథ్యాత్వమును విషయము చేయునదిగానున్నది. ఆ నిశ్చయ స్వరూపమైయిన వృత్తిజ్ఞానమగు బాధయే. నిత్యనివృత్తి ప్రపంచనివృత్తిరూపమగును. అదియే విషయి రూపనివృత్తియనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నది.

ఇచ్చట యిది వివేకమగును:— విషయ, విషయీ, భేదముచే, నివృత్తి రెండు విధములుగానున్నవి. ఘటమునువలెనైనను, లేకరూపమువలె నైనను, ప్రకాశముయొక్క, మునుపేసిద్ధించియుండు నివృత్తియేదియో, యది, విషయరూపనివృత్తియనఁబడును. ఇట్లు అధిష్ఠానజ్ఞానముచే మునుపే సిద్ధించియుండు ప్రపంచమునకు, మూడుకాలము లేకుండుట లేక, మిథ్యాత్వమున్నది. దీపమునువలెనైనను లేక నేత్రమునువలెనైనను, మునుపేసిద్ధించియుండు విషయరూపమగు నివృత్తిని ప్రకాశింపఁజేయు వృత్తిజ్ఞానమేదియో యది విషయి రూపనివృత్తియనఁబడును. ఇట్లు పూర్వసిద్ధనిత్యనివృత్తియొక్క నిశ్చయజ్ఞానమయినచో బాధయున్నది. ఈవిధములచే అనర్థపు విషయరూపనివృత్తి యేదియో, యది జ్ఞానమునకుమునుపే, సిద్ధించియుండుటచే నిత్యమగును. దానిచే మోక్షముయొక్క మొదటియంశము అనిత్యమగునను ప్రసంగములేదు. విషయీరూపనివృత్తియయిన వృత్తిజ్ఞానమేదియో యది అధిష్ఠానజ్ఞానముచే గలిగినదగును. అందుచే సకలపురుషులకును మోక్షప్రథమాంశ ప్రాప్తిప్రసంగము లేదు.

ఇంటియందు పూడ్చియుంచియుండు, నిధినిత్యప్రాప్తమైన్నను ఎంతదనుక తెలియఁబడకయున్నదో యంతదనుక

పొందఁబడకయుండునట్లున్నది. పిమ్మట యెప్పుడొకయాప్త (నిజము చెప్పెడు) పురుషునియుపదేశముచే, నా నిధిజ్ఞానము కలుగుచున్నదో అప్పుడు దొరకినట్లగుచున్నది. ఈ విధము చేతనే, యిదినిత్యప్రాప్తియొక్క ప్రాప్తియగును. అట్లు పరమానందరూపబ్రహ్మము అహంప్రత్యయమునకు (అహంవృత్తి అహంశబ్దములకు) విషయమయియుండుటచే నెచ్చటను కనఁబడుచున్నది. అందుచేనది సర్వాత్మకమగును (అన్నిటిస్వరూపమగును) ఇందుచేతనే నిత్యప్రాప్తి స్వరూపమయినను, ఎంతదనుక నెఱుగఁబడకయున్నదో, యంతదనుక పొందఁజాలనిదానివలె కనఁబడుచున్నది. పిమ్మట ఎప్పుడు శాస్త్రగురు ఉపదేశములచే "నేను బ్రహ్మము". అను దృఢ నిశ్చయమయిన తత్త్వజ్ఞానముకలుగుచున్నదో అప్పుడు "పరమానంద రూపమగు బ్రహ్మము నేను" అని ప్రాప్తికలుగుచున్నది. అందుచేనిది నిత్యప్రాప్తబ్రహ్మముయొక్క ప్రాప్తియగును.

ఇచ్చటయున్న విషయ విషయీభేదములచేఁ బ్రాప్తి రెండువిధములై యున్నది:—౧ మునుపే సిద్ధించియున్నదియు సమీపమందుండునదియునైన అజ్ఞాత (తెలియబడని) వస్తుప్రాప్తి, యేదియో, యది విషయరూపప్రాప్తియగును. అజ్ఞానకాలమందున్న, ముందు చెప్పిన నిధిప్రాప్తియు, జ్ఞానదశయందున్న సర్వాత్మయగు, బ్రహ్మముయొక్క ప్రాప్తియును. విషయరూపప్రాప్తియగును. ౨. మునుపేసిద్ధించి యున్నవస్తుజ్ఞానమయిన ప్రాప్తియేదియో, యది విషయీరూపప్రాప్తియగును. పైజెప్పిన నిధిజ్ఞానమగు ప్రాప్తియును, బ్రహ్మముయొక్క జ్ఞానమగు ప్రాప్తియును, విషయీ రూపప్రాప్తియగును. దీనినేనిత్యప్రాప్తప్రాప్తియనియుఁ జెప్పుదురు. ఈవిధముగా బ్రహ్మప్రాప్తియగు

రెండవ అంశమునకును జ్ఞానముచే గలుగఁబడుట లేనందున, అనిత్యతను పొందుట లేదు దాని జ్ఞానమగు ప్రాప్తిజన్యమై యుండుటచే సకల పురుషులకును బ్రహ్మప్రాప్తి లేనందున సాధనజ్ఞానము వ్యర్థమగుట లేదు. అదిగాక బ్రహ్మప్రాప్తియగు మోక్షముయొక్క రెండవ అంశమునకు ముందు చెప్పిన నిత్యనివృత్తి భిన్నము కాదు. అందుచే మోక్షమందు ద్వైతాపత్తియు (మోక్షము రెండగుటయు) లేదు. ఇచ్చట యొకవిశేషమున్నది. అది గ్రంథవిస్తర భీతిచే వ్రాయఁబడలేదు.

అధికారి మొదలగు నాల్గు అనుబంధముల విశేషములను
జెప్పునదియైన మొదటి యుపదేశము సమాప్తము.

——:0:——

రెండవ యుపదేశము.

17. గురుశిష్య సంవాద ప్రసంగపూర్వకమయిన సామాన్య ప్రశ్నోత్తరము.

సంసారమగు దావానలమను, నడవింగాల్చు, అగ్నిచే, తపింపఁజేయఁబడిన యొకానొక పురుషుఁడు ముందు చెప్పిన నాల్గు సాధనములతోఁ గూడినవాఁడై నీరులేక బాధపడు చేపవలె, బంధమగు సంసారనుండి ముక్తుఁడు కాఁగోరుచున్నాఁడు ఆ పురుషుఁడు, సద్గురువును శరణుపొంది, పురుషుని ప్రేరేపించు (నడిపించు) ప్రమాణరూప శాస్త్రమగు విధిని యనుసరించి, గురుపాదముల నమస్కరించి మనస్సును ఏకాగ్రము చేసి (ఒక్క

టిగాఁజేసి) గురువునుజూచి మోక్షసాధనమును అడుగు చున్నాఁడు.

ఇచ్చట విధిని యనుసరించి యను వాక్యమునకు అర్థము క్రిందగనందగును. అధికారియగు పురుషుఁడు ఉపసదనమునకు దగిన పదార్థములను చేతంగొని, గురువునొద్దకుంజని సాష్టాంగ నమస్కారముచేసి "దేవా! నాకు ఉపదేశముచేయుదురు గాక" అని నుచ్చరించి, ఇతఁడే నాకాశ్రయమని నమ్మికతో నతనియందు గురుభావము చేయవలయును. ఇది గురువును శరణుచొచ్చు విధియగు శాస్త్రము. దీనినే ఉపసత్తియని చెప్పుదురు.

18. శిష్యుఁడు అడుగుచున్నాఁడు.

కృపానిధియగుగురుదేవా! మోక్షము ఏసాధనము వలన కలుగును? దీనిని తాముకృపచేసి చెప్పవలయును. ఎందుచే, నేను సంసారమగు దావాగ్నితాపముచే దుఃఖియగుచున్నానో అప్రాప్తబ్రహ్మమయిన వస్తువునుబొందు నిచ్ఛచే, దీనుఁడనై యున్నానో అజ్ఞానినై స్వయముగా నేమియునెఱుఁగని వాఁడనునై తమ్ము శరణుబొందితిని. కావున తాముకృపచేసిగంగా జలశీతలమునకు, సమమైనశాంతముగల్గు నుపాయమును చెప్ప వలయును.

19. గురువు చెప్పుచున్నాఁడు.

శిష్యా! బ్రహ్మాత్మైక్య జ్ఞానముచే మోక్షముకలుగు చున్నది. ఏలయన. "జ్ఞానాదేవ తు, కైవల్యమ్. జ్ఞానముచేతనే కైవల్యము (మోక్షము) కలుగుచున్నది." "దేవం జ్ఞాత్వా సర్వపాశాపహానిః—దైవమును (ఆత్మను) ఎఱుఁగుటచే సకల

పాశములబోని కలుగుచున్నది."

"తమేవవిదిత్వాఽతి మృత్యుమేతి నాన్యః పంథావిద్యతేఽయనాయ-ఆపరమాత్మను, తెలిసికొనియే సంసారమగుమృత్యువును దాటుచున్నాఁడు, మోక్షమును పొందుటకు వేఱుమార్గములేదు" అను నీ మొదలగు శ్రుతులచే దృశ్యమైయుండుటచే; మిథ్యయగు నహంకారాది ప్రపంచరూపబంధమునకు, అధిష్ఠానజ్ఞానమను మేల్కొలుపుచే, స్వప్నము మేల్కొనుటచే నివృత్తియగుటవలె, నివృత్తి సంభవించుచున్నది. అదియుగాక, ఆత్మయైయుండుటచే, నిత్యప్రాప్తమయిన బ్రహ్మమేదియో దానిప్రాప్తిజ్ఞానముచే, సంభవించుచున్నదను నీ మొదలైన యుక్తులచేతను, మోక్షము, జ్ఞానముచే సంభవించుచున్నది. ఆ జ్ఞానము పై జెప్పఁబడు విచారముచేతనే కలుగును. ఏలయన యాజ్ఞవల్క్యమునియగు నతఁడు చెప్పుచున్నాఁడు:—

"ఆత్మావాఽరేద్రష్టవ్యశ్శ్రోతవ్యోనిదిధ్యాసితవ్యః॥ మైత్రేయీ! ఆత్మ నిశ్చయముగఁ జూడతగినదగును." ఏయే సాధనములచే ననిన "శ్రవణముచేయఁదగినదగును, మననముచేయదగినదగును; నిదిధ్యాసనముచేయఁదగినదగును" అను నీ మొదలగు శ్రుతులచేతను,

శ్లో॥ "ఘృతమివపయసి నిగూఢం, భూతేభూతేచవసతివిజ్ఞానం।
సతతం మంథయితవ్యం, మనసా మంథానభూతేన॥

పాలునందు నేయివలె ఒక్కొక భూతమునందును విజ్ఞానమున్నది. అది, శుద్ధమనస్సను కవ్వముచే విచారమను చిలుకుటకు విషయమైయున్నది." అను దేవీ భాగవతవాక్యముచేతను,

శ్లో॥ పరోక్షజ్ఞాన మశ్రద్ధాం, ప్రతిబధ్నాతినేతరత్।

అవిచారోఽపరోక్షస్య, జ్ఞానస్య ప్రతిబంధకః॥

పరోక్షజ్ఞానము అశ్రద్ధను ప్రతిబంధించుచున్నది. వేఱు దానిచే కాదు. అవిచారము, అపరోక్షజ్ఞాన ప్రతిబంధకమగును" అను పంచదశియందున్న ధ్యానదీపిక వాక్యముచేతను, విచారముచే, రజ్జుమొదలగువాని జ్ఞానము కలుగుటవలె, విచారముచే, అపరోక్షజ్ఞానము కలుగుట ప్రసిద్ధముగానుండుటచేతను బ్రహ్మముయొక్క యథార్థమైన అపరోక్షజ్ఞానమున్ను శ్రవణాదిరూప విచారముచే గలుగుచున్నది. కాబట్టి జ్ఞానము లేక, ఈమోక్షమునకు, విచారము లేక, ఈజ్ఞానమునకున్ను వేఱు ఉపాయము లేదు. కావున యిప్పుడు జ్ఞానమూలక మోక్షమునకు హేతువుగానుండు ఆ విచారమును నీవు విందువు గాక.

20. విచారస్వరూపవర్ణనము.

నేను ఎవరు? జగత్తు ఏది? ఈశ్వరుఁడు ఎవరు? అనువిచారముచే తత్కాలము జన్మము మొదలగు సంసారము నష్టమగుచున్నది.

ఈ మూఁడు వస్తువుల విచారమేదియోయది ఉత్తమము. ఏలయన,

శ్లో॥ "అవిచారకృతో బంధో విచారేణ నివర్తతే।
తస్మాజ్జీవపరాత్మానౌ, సర్వదైవ విచారయేత్"

అవిచారముచే నైనబంధము విచారముచే నివర్తియగుచున్నది. కావున జీవుని, పరమాత్మను ఎప్పుడును విచారింపవలెను." అను పంచదశియందుండు, నాటకదీపిక వాక్యముచేతను,

శ్లో॥ కోఽహం కథమిదంజాతం, కోవాకర్తాస్య విద్యతే।
ఉపాదానం కిమస్తీహ, విచారః సోఽయమీదృశః॥

నేనెవరు? ఈ ప్రపంచమేది? దీనికి కర్త యెవరు? దీనికి ఉపాదానమేది? అను అది యిది ఈవిధవిచారము" అను అపరోక్షానుభూతి వాక్యముచేతను, ఉపాధియయిన జగమును, బ్రహ్మమును, ఆత్మను, విచారించుట ఉత్తమమగును. అల్ప శ్రమగల జ్ఞానమునకు హేతువగుటవలన,

ఇచ్చట "నేను" అను పదముచే, అహంశబ్దముయొక్క వాచ్యార్థమగు జీవుఁడును లక్ష్యార్థమగు "కూటస్థ" ఆత్మయు, చేకొనఁబడుచున్నవి. "ఈశ్వర" శబ్దముచే, నద్దానికి (ఈశ్వరత్వమునకు) అధిష్ఠానమగు బ్రహ్మము అను "తత్" పద లక్ష్యార్థమును జేకొనఁబడుచున్నది.

గురుశిష్యసంవాదమగు సామాన్య ప్రశ్నోత్తరమును జెప్పునది యను రెండవయుపదేశము ముగిసినది.

—:O:—

మూడవ యుపదేశము.

21. ఆత్మ, ఈశ్వరుడు, సృష్టి, అనువాని విషయమగు ప్రశ్నోత్తరము.

దేవా! శ్రుతియగు వేదము ప్రకారము నేనెవడను, అను దానిని జెప్పవలయును. దేవదత్తుడు మొదలగు పేళ్లు, బ్రాహ్మణాదివర్ణములు, బ్రహ్మచారి మొదలగు ఆశ్రమములు, అను నీ

ధర్మములతోఁగూడిన శరీరము నేనని నాకుఁగనబడుచున్నది.

ఇచ్చట "శరీరము" అను పదముచే మూఁడు శరీరములును, "పేరు" మొదలగు శబ్దములచే మూఁడు శరీరముల ధర్మములును కైకొన బడును.

22. శ్రీ గురువు చెప్పుచున్నారు.

శిష్యా! పేరు, వర్ణము, ఆశ్రమము వీనివలన ఉపలక్షింపఁబడిన మూఁడుశరీరముల ధర్మములు, వీనితోఁగూడిన మూఁడు శరీరములను వీనికి నీవు నిశ్చయముగా అతీతముగానున్నావు. (వేఱుగానున్నావు) కావున సత్తు చిత్తు ఆనందరూపమగు 'త్వం' పదలక్ష్యార్థ ఆత్మ నేనని నీవునిశ్చయింపుము.

23. శిష్యుఁడు ప్రశ్నించుచున్నాఁడు.

౧. గురువా! జగమునకు కర్తయగు నీశ్వరుఁ డెవఁడు? ౨. ఈతని నిజరూపమేది? దీనిని (ఈశ్వరుని, అతని నిజరూపమును క్రమముగా జగమునకు కర్తగాను తానుగను) ఎఱిఁగి భ్రాంతిమయమగు (భ్రాంతిరూపమగు కార్యముతోఁగూడిన) అజ్ఞానమగు కూపము నష్టమగు రీతిం జెప్పవలయును.

శిష్యుఁడిట్లు రెండుప్రశ్నలను జేసెను.

24. శ్రీ గురువు చెప్పుచున్నారు.

ఇప్పుడు పైఁజెప్పిన రెండుప్రశ్నలకును ఉత్తరము చెప్పుచున్నాడు:-

దేనిని సమష్టిరూపమగు నీశ్వరుని కారణశరీరమందురో, దేనియంశభూతమగు వ్యష్టి, అజ్ఞానము, జీవులకారణశరీరమై యున్నదో, యాసమష్టి యజ్ఞానమగు *26. మాయాశక్తితో

*26. ఇచ్చట యిది అవచ్ఛేదవాదప్రకారము ఈశ్వరుని లక్షణము చెప్పఁ

గూడిన సచ్చిదానందబ్రహ్మమేదిగలదో యది జగమునకు కర్తయగు నీశ్వరుఁడగును. ఆయీశ్వరుఁడు ఎచ్చటను పరిపూర్ణుఁడు. ఆతనికి వందనములుచేయుము.

ఇచ్చట "పూర్ణ" డను నీశ్వరుని విశేషణమేదిగలదో యది తక్కినసర్వజ్ఞత్వము మొదలగుధర్మముల ఉపలక్షణ (సూచక) మగును. కావున ఆ యీశ్వరుఁడు పరిపూర్ణుఁడును, సర్వజ్ఞుఁడును, సర్వశక్తివంతుఁడును, సమర్థుఁడును, స్వతంత్రుఁడును, పరోక్షుఁడును, నిత్యముక్తుఁడును నగును. మరియు "పూర్ణ" డను పదముచే నిరపేక్ష వ్యాపకబ్రహ్మమగు నీశ్వరుని నిజరూపము గూఢాభిప్రాయముచే చెప్పఁబడినది.

ఇచ్చట వందనరూపమగు భక్తియేదిగలదో దానితోఁ తక్కిన శ్రవణము కీర్తనము మొదలగు ఎనిమిదివిధభక్తిని చేకొనవలయును. కాబట్టి ఈశ్వరుఁడు శ్రవణము, కీర్తనము, స్మరణము, పాదసేవనము, అర్చనము (పూజనము) వందనము, దాసభావము, సఖభావము (స్నేహము) ఆత్మనివేదనము, (దేహాదికమన్నిటిని సమర్పించుట) అను తొమ్మిదివిధములగు భక్తికిని విషయము కాదగినవాఁడు.

శిష్యుఁడడుగుచున్నాడు:-

కవిజనులకు రాజగు సద్గురుదేవా! జీవునకు ఉపాధియగు వ్యష్టిదేహాదులకు వేఱయియుండు ఆత్మను ఈశ్వరుని స్వరూపమును నేను *27. నిశ్చయముచేసితిని. ఇప్పుడు తాము ఈశ్వరుని

బడినది. ఆభాసవాదప్రకారము చిదాభాసునితోఁగూడిన మాయాశక్తిని చేకొనవలయుననునది విశేషము.

*27. సంక్షేపముగా నీ యుపదేశముయొక్క 23 వ ప్రసంగము వఱకు

దేహాదులను జెప్పుదురుగాక. దానిచేవాటికి వేఱగు నాయొక్క బ్రహ్మస్వరూపమేదియో యది తెలియఁబడవలయును.

శ్రీగురువు చెప్పుచున్నారు:-

శిష్యుఁడా! ఈశ్వరుని దేహాదులు ఏవియో వాటి విచారము నా యొద్ద వినుదువుగాక. వాటిజ్ఞానముచే ఈశ్వరుని నిశ్చయము గలుగును.

౧. జగత్తుయొక్క ఉత్పత్తిస్థితిలయమను నీ మూఁడును ఈశ్వరుని యవస్థలగును.

౨. విరాట్టు, సూత్రాత్మ, అవ్యాకృతము, (మాయ) అను నీమూఁడును ఈశ్వరుని దేహములగును.

౩. సత్త్వాది మూఁడుగుణములు వస్తువులగును. అనగా కుమ్మరికి మన్ను సామగ్రియగుటవలె జగముయొక్క సృష్టిసామగ్రులగును.

౪. కులాలునికి భూమి మొదలగునవి చోటగునట్లు మాయ ఈశ్వరునికి చోటగునని తెలియుము.

౫. వైశ్వానరుఁడు, హిరణ్యగర్భుఁడు, ఈశ్వరుఁడు (అంతర్యామి) అను నీముగ్గురు ఈశ్వరతత్త్వమునకు ఉపాధియయిన మూఁడు దేహములకును క్రమముగా అభిమానులగుదురు.

౬. "ఏకముగానుండు నేను అనేకరూపములగుదును" అను నీక్షణము (చూపు) మొదలు జీవరూపముగా వ్యష్టి శరీరమందు ప్రవేశించు పర్యంతమగు సృష్టి ఏది కలదో యది ఈశ్వరుని కార్యమగును.

నిశ్చయము చెప్పబడినది. విశేషముగా పై విడవది మొదలు ఏడవయొక్క విశేషము చేతను, అది (ఆత్మ) నిశ్చయముచేయఁదగినదగును.

౭. సర్వజ్ఞత్వము మొదలగునవి ఈశ్వరుని ధర్మములగును. కావున ముందుచెప్పిన సామగ్రులతో గూడిన మాయయును, మాయయందు ప్రతిబింబించిన చిదాభాసుఁడును౯ దానితో గూడినబ్రహ్మచేతనమును ఈశ్వరపదమునకు వాచ్యార్థమగును.
ఈయన్ని సామగ్రులతో (సాధనము) గూడిన మాయను, చిదాభాసునిన్ని మిథ్యాత్వబుద్ధిచే విడచి, మిగిలిన బ్రహ్మచేతనము ఏదిరూా యది ఈశ్వరపదమునకు లక్ష్యార్థమగును. ఇదియే ఈశ్వరుని నిజరూపమగును. ఇది ముందు గూఢాభిప్రాయమున నడిగిన రెండవప్రశ్నమునకు త్తరమగును.

25. శిష్యుఁడు అడుగుచున్నాడు.

స్వామీ! ఈశ్వరుఁడు ఏసృష్టిని (సృష్టివిషయమయిన జగత్తును) కలిగించెనో, అది యేక్రమమున కలిగెను? ఎన్నివిధములు? ఆసృష్టికి (ఉత్పత్తికి) విషయమయి కనఁబడుచుండు జగము మిథ్యయా? లేక సత్యమా? ఈ యభిప్రాయమును నాకుఁ జెప్పవలెను. (ఈమూడుప్రశ్నలు శిష్యునిచేఁ జేయఁబడనవి.)

26. గురువు చెప్పుచున్నారు

ఈవిధముగా ముందు 24 వ ప్రసంగమువఱకు ఈశ్వరుని స్వరూపమును జెప్పి, యిప్పుడాతనిచేనయిన సృష్టిక్రమమును జెప్పుచున్నాఁడు:—
జీవులకర్మఫలభోగము కొఱకు "ఏకముగానున్న నేను, అనేకమగుదును" అనురీతి ఈశ్వరునకు ఇచ్ఛకలిగెను. అప్పుడు ఈశ్వరత్వమునకు ఉపాధియైయున్న మాయయొక్క కార్యమునకు వ్యతిరిక్తమగు క్షోభము కలిగి క్రమముగా సర్వప్రపంచసముదాయమును కలిగెను.

ఆ ప్రపంచోత్పత్తి క్రమ మీక్రిందివిధము:—అవ్యక్తము, అక్షరము, అజ్ఞానము, ప్రధానము, శక్తి, మూఁడుగుణముల సామ్యావస్థయగు ప్రకృతి, యనునివి మొదలయిన పేళ్లచే, ప్రసిద్ధముగానుండు మాయయందుండి *2౮. మాయావిశిష్ట (మాయతోఁ గూడిన) చేతనమగు ఈశ్వరుని యిచ్ఛచే సమష్టి బుద్ధియగు మహత్తత్వముకలిగెను. ఆ మహత్తత్వము ౧ రాజసము. 2. సాత్వికము, 3. తామసమనుభేదములచే మూఁడు విధములగు అహంకారమును గలిగించెను.

౧. రాజసాహంకారమునుండి శ్రోత్రము (చెవి) త్వక్కు (తోలు) చక్షు (కన్ను) జిహ్వ (నాలుక) ఘ్రాణము (ముక్కు) అనునీయైదు జ్ఞానేంద్రియములును, వాక్కు పాణి, పాద, ఉపస్థ గుదము, అనునైదు కర్మేంద్రియములును గలిగెను. ఏలయన ఇంద్రియములు విషయముతోను, క్రియతోను, ప్రవర్తించుటయగు రజోగుణస్వభావము కలవిగానుండుటచే॥

౨. సాత్వికాహంకారమునుండి, అంతఃకరణ శబ్దమునకు వాచ్యమగు, మనస్సు, దిక్కు వాయువు, సూర్యుఁడు, వరుణుఁడు, అశ్వినికుమార్లు, అనునైదు జ్ఞానేంద్రియముల దేవతలును, అగ్ని, ఇంద్రుఁడు, వామనుఁడు, ప్రజాపతి, యముఁడు అనునైదు కర్మేంద్రియముల దేవతలును; మనస్సు దేవతయగు చంద్రుఁడును గలిగిరి.

లేక, మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారమను భేదములచే, మనస్సనుశబ్దమునకు వాచ్యార్థమయిన, అంతఃకరణము నాల్గువిధములగును. వానిలో మనస్సునకు దేవతచంద్రుఁడు,

*28. ఇచ్చట మాయయను శబ్దముచే ఆమాయయందుండు చిదాభాసును చేకొనఁబడును.

బుద్ధికి దేవత బ్రహ్మ, చిత్తమునకు దేవత వాసుదేవుఁడు, అహంకారమునకు దేవత రుద్రుఁడు. వీరందఱుసాత్వికాహంకారమున నుండి గలిగినవారని, యెఱుఁగుము. ఏలయన, అంతఃకరణములును, దేవతలును ప్రకాశరూపసాత్వికస్వభావము గలవారుగా నుండుటవలన.

3. తామసాహంకారమునుండి శబ్దము మొదలగు (శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధమను) ఐదు తన్మాత్రలు గలిగినవి. దీనినే సూక్ష్మపంచభూతమనియు అపంచీకృత పంచభూతమనియుఁ జెప్పుదురు.

ఈ వఱకుగలిగిన సృష్టియేదిగలదో యదిమొత్తము నొక్కటిచేసి సూత్రాత్మయనియు, హిరణ్యగర్భుఁడనియుఁ జెప్పుదురు. అది ఈశ్వరుని సమష్టి లింగశరీరమగును. దానియందే కదా! పదునేడు తత్వరూపములగు జీవులవ్యష్టి లింగములు అణగియున్నవి.

27. ఆ పంచతన్మాత్రలయిన సూక్ష్మభూతములకు పంచీకరణము గలిగి పంచీకృతపంచమహాభూతములయినవి.

పంచీకరణము:—ఆకాశము మొదలగు సూక్ష్మభూతముల నుండి యొక్కొకటిని రెండేసిభాగములుచేయ, నవి పదియగుచున్నవి. వాటిలోనుండి ఐదు అర్ధ యర్ధభాగముల చేరికను విడిచి తక్కిన యయిదుభాగములనుండి ఒక్కొక్కటి నాలుగేసిగా చేయఁబడెను. ఆనాల్గు నాల్గుభాగములును నిలిపిపెట్టబడిన దానిదాని అర్ధయర్ధభాగములనువిడిచి తక్కినభూతముల నాలుగు అర్ధయర్ధభాగములలోఁ జేర్పఁబడెను. అందుచే నొక్కొక్క భూతమును ఐదైదు విధములాయెను.

ఒక్కొక్క సేరుకొలతగల గోధుమలు, బియ్యము, పెసలు

ఉద్దులు, సెనగలు, అనునైదువిధ అన్నమును అర్ధ అర్ధ భాగముచేయ బడి అర్ధసేరులగును. వానిలో ఐదు అర్ధసేర్లు ఉన్నట్లే నిలిపిపెట్టి తక్కిన ఐదున్ను నాలుగేసి భాగములుచేయబడెను. ఆనాల్గుభాగములును దానిదాని అర్ధసేర్లనువిడిచి తక్కిన అన్నముల అర్ధసేర్లతో చేర్చబడెను. అట్లు చేర్చబడగా నొక్కొక్కయన్నమును ఐదు ఐదు విధములాయెను. అట్లు ఒక్కొక్కభూతమున్ను ముందుచెప్పినట్లు ఐదు ఐదు విధములాయెను.

ఈవిధముగా సూక్ష్మపంచభూతములకు ఈశ్వరుని ఇచ్ఛచే నొకదానికొకటి కలిగిన సంయోగమును (కలియుటను) శాస్త్రములందు పంచీకరణమందురు. ఏభూతములకు పంచీకరణము కలిగినదో వాటిని పంచీకృతభూతమందురు. వాటినే స్థూలభూతములనియు చెప్పుదురు.

౧. ఆ పంచీకృతపంచభూతములందుండి యొకదానికొకటి చేయుటవలన బ్రహ్మాండము కలిగెను.

౨. ఆబ్రహ్మాండమందు జీవులవాసముకొఱకు పృథివికి క్రిందుండు అతలము, వితలము, సుతలము, తలాతలము, రసాతలము, మహాతలము, పాతాళమను నేడును పృథివికి పైనున్న భూలోకము, భువర్లోకము, స్వర్లోకము, మహర్లోకము, జనోలోకము, తపోలోకము, సత్యబ్రహ్మలోకమను నేడును నైన పదునాలుగు లోకములునుకలిగెను.

3. వానియందు దేవతలు, మనుష్యులు మొదలగు జరాయుజశరీరములును, పక్షులు మొదలగు అండజశరీరములును, వృక్షములు మొదలగు ఉద్భిజ్జశరీరములును, పేను మొదలగు స్వేదజశరీరములును, నగు నాల్గువిధములగు యోని స్థూలశరీరములకు భోగాయతనము (భోగించుటకుచోటు) కలిగెను.

ఆయాలోకములందు వారియాశరీరములకు నుచితయుక్తములగు భోగసాధనమగు అన్నము మొదలగు భోగ్యపదార్థములును గలిగెను.

28. <u>తైత్తిరీయ యుపనిషత్తునందుండు</u> "బ్రహ్మమగు ఆత్మయందుండి ఆకాశముకలిగెను. ఆకాశమునందుండి వాయువుగలిగెను. వాయువునుండి తేజస్సుకలిగెను. తేజస్సునందుండి జలముకలిగెను. జలమునందుండి పృథివికలిగెను. పృథివియందు ఓషధి (అన్నపువృక్షము) లుకలిగెను. ఓషధులందుండి అన్నముకలిగెను. అన్నమునందుండి వీర్యము మూలముగా పురుషుడుగలిగెను." అనునివి మొదలయిన వాక్యములచే మొదట ఆకాశము మొదలు క్రమముగా పంచభూతములు కలిగెను.

ఆయాపంచీకృత భూతములనుండి ప్రాణము మొదలగు క్రమముగా సమష్టియగు లింగశరీరముకలిగెను. పిమ్మటపంచీకృతమగు నాభూతములందుండి బ్రహ్మాండముకలిగెను. ఆబ్రహ్మాండము విరాట్టుశరీరమనబడును. ఆబ్రహ్మాండమందు దాని యభిమానియగు వైరాజపురుషుడు నెలకొనియున్నాడు. అది వైశ్వానరుడను పేరుతో ప్రసిద్ధమయినదగును. అదియే క్షీరసాగరమున శయనించు శ్రీనారాయణుడను పేరుగల అంతర్యామియొక్క లీలావిగ్రహమగును. దానినాభికమలమందు వైరాజపురుషుని భోగవిగ్రహమగు నాలుగు ముఖములుగల బ్రహ్మగలిగియున్నాడు. ఆతనివద్దనుండి సమయానుసారముగా తక్కిన జీవుల ఆవిర్భావముకలిగెను. ఇదిప్రక్రియయగును.

అందుచేముందు మహత్తత్వముయొక్క క్రమముగాజెప్పిన సృష్టి విరుద్ధమగుచున్నది. అయిన నిచ్చట మహత్తత్వమొద

లగువాని క్రమముగా నేసృష్టి చెప్పబడియున్నదో, అదిజ్ఞానశక్తి గల మహత్తత్త్వమునకు సమముగా చిత్తపు ఆవిర్భావపూర్వకముగా అహంకారము కలుగుచున్నది. ఆయహంకారము లేచుటవలన, పంచభూతములు ఇంద్రియమొదలగువాటి, చెప్పుటయు, కనబడుటయు, నగు వ్యవహారము కలుగుచున్నది. అను అనుభవము ననుసరించి చెప్పంబడియున్నది.

విచారదృష్టితోఁ జూచునప్పుడు వేదమునందొకచోట క్రమములేకయు నొకచోట క్రమముగను, ఒకచోట తేజస్సు మొదలగు మూఁడుభూతములనుండియు, ఒకచోట ఆకాశము మొదలగు పంచభూతములనుండియు, ఒకచోట మహత్తత్త్వ మొదలగువానినుండియు గ్రమముగా సృష్టిచెప్పఁబడియున్నది.

ఈయన్నివాక్యములకు నొక్క యర్థమును చేయుటలో విరోధము కనఁబడుచున్నది. కాఁబట్టి ఈయన్ని వాక్యములకు ఆయా విధములచేతను ముముక్షువులకు సృష్ట్యారోప మూలకముగా దాని యపవాదమును జేసి జగముయొక్క మిథ్యాత్వ నిశ్చయ పూర్వకముగా అద్వైతతత్త్వము నుపదేశించుట యందు తాత్పర్యమగును.

అదియునుగాక ప్రపంచము సత్యమగునేని సకల వేదవాక్యములున్ను దానిని ఒకేవిధముగా నిరూపించును. అట్లు నిరూపింపలేదు. కావున ప్రపంచము మిథ్యయే యగును. ఇట్లుసర్వ వేదవాక్యములకును దాత్పర్యము నిశ్చయింపఁ బడియున్నది. ఈ యర్థము ప్రసంగము వలన నిరూపింపఁ బడినది

ఇచ్చట పంచీకృతభూతము మొదలు స్థూలదేహపర్యంతము నైన ప్రపంచమేదిగలదో యది యంతయుఁ జేరివిరాట్టనఁ బడుచున్నాడు. ఆవిరాట్టు ఈశ్వరుని సమష్టిరూప స్థూలదేహ

మగును. ఇది మొదటి ప్రశ్నమున కుత్తరమగును.

29. ఇట్లు ఈశ్వరుండగు కర్తయగు నతఁడు జగత్తును సృష్టించెను. ఆసృష్టి, సమష్టి వ్యష్టి భేధములచే రెండువిధములని తెలియునది. సమష్టిని ఈశ్వరుని ఉపాధియనియు వ్యష్టిని జీవుని ఉపాధియనియు నెఱుంగునది.

వనమును బోలినదైనను జలాశయ (తటాక) మును బోలినదైనను గోత్వము మొదలగు జాతుల వలెనైనను తనమొత్త శరీరము వలెనైనను అనేక పదార్థములు ఒకబుద్ధికి విషయ మగుట యేదిరో యది సమష్టి యనంబడును. ఒక్కొక్క వృక్షమును వలెనైనను ఒక్కొక్క నీటిబొట్టును వలెనైనను ఒక్కొక్క వ్యక్తిని (ఆవు మొదలగురూపములను) వలెనైనను దన శరీరమందున్న క్రిములు మొదలగు వానియొక్కొక్క దేహమును వలెనైనను అనేక బుద్ధులకు విషయమగుట యేదిరో యదివ్యష్టి యనఁబడును.

వానిలో సమష్టికారణ శరీరమును సమష్టిసూక్ష్మశరీరమును సమష్టి స్థూలశరీరమును, ఈశ్వరుని ఉపాధులు అగును. వ్యష్టి కారణదేహమును వ్యష్టి సూక్ష్మదేహమును వ్యష్టిస్థూల దేహమున్ను జీవుల ఉపాధులగును.

ఇచ్చటవిశేషణమే వ్యావర్తకత్వము ననుసరించి ఉపాధికి సమముగా నుండుటచే ఉపాధిశబ్దముచే చెప్పఁబడి యున్నది.

తనకు ఆశ్రయమగు వస్తురూపమందు దేనిప్రవేశము కలిగి యున్నదో అట్టివ్యావర్తక వస్తువేదిరో యది విశేషణమని చెప్పఁబడుచున్నది.

౧. అదిఘటమునకు నీలవర్ణము విశేషణమగుటను వలెను.

౨. కేవలము గ్రాసునందు తూచఁబడిన బంగారమునకు

లక్క విశేషణమగుట వలెను.

౩. ధనములేని వ్యాపారపురుషునికి భాగముగల వేరుధనము గలపురుషుఁడు విశేషణమగుటవలెనగును. ఏలయన నీమూఁడును దేనివలన తనకాశ్రయమగు వస్తువు స్వరూపమునందు ప్రవేశించి వ్యావర్తకమయి (తక్కినవానినుండి వేఱుచేసి తెలిపించునవి) యయి యున్నవో దానివలన అవి విశేషణము లనఁబడుచున్నవి.

(౧) ఘటమందలి నీలవర్ణము ఘట స్వరూపమందు కలిసి నీలఘటమును తక్కిన పసుపు మొదలగు ఘటములనుండి వేఱుచేసి తెలిపించునదిగా నున్నది. కావున నదివిశేషణమగును,

(౨) లక్కయేదితో యదిజలమునకు వెలుపల తూచఁబడినదై భూషణ స్వరూపమునందు భారమై కలిసియే తక్కిన భారములేనిదగు పెద్ద ఆభరణముల నుండి దానిని వేఱుచేసి తెలిపించునదియై యున్నది. కావున నది భూషణమునకు విశేషణమగును.

(౩) ధనముగల *29. భాగముగల పురుషుఁడును వ్యాపారవిషయమగు వస్తువునందు అభిమానమూలముగ ప్రవేశమును బొంది తక్కినభాగము లేనివారినుండి తనతో భాగముగలవాఁడగు ధనములేని పురుషుని వేఱుచేసి తెలిపించువాఁడై యున్నాఁడు. కావున నాతఁడతనికి విశేషణమగుచున్నాఁడు.

తనయాశ్రయ స్వరూపమందు దేనికి ప్రవేశములేదో యట్టి వ్యావర్తకవస్తువు ఉపాధియనబడుచున్నది.

౧ అదిఘటము ఘటాకాశమునకు ఉపాధియగుటవలెను,

*29. ఇచ్చట భాగముగలవాఁడు పనివాఁడు, అనుకారి దృష్టాంతమేది [illegible] స్థూలబుద్ధిగల శిష్యులకొఱకు చెప్పబడినది.

౨. జలమందు త్రాసుచే తూచబడిన ఆభరణమునకు లక్క ఉపాధియగునట్లును,

౩. వ్యాపారపురుషుఁడు కార్యముకొఱకుంచియుండు పనివాఁడెవఁడో వాఁడు వానికి ఉపాధియగునట్లుగాను అగును.

ఏలయన నీమూఁడును దేనిచే దనయాశ్రయస్వరూపమందు ప్రవేశింపక వ్యావర్తకముగా నున్నవో దానిచే నవియుపాధులగుచున్నవి.

(౧) ఘటమేదియోయది ఘటావచ్ఛిన్న ఆకాశమాత్రమందు ఘటాకాశవ్యవహారమును చూచుటచే ఘటాకాశస్వరూపమున బ్రవేశము నొందక ఘటాకాశమును మహాకాశము మొదలగువానినుండి వేఱుచేసి తెలిపించునదిగానున్నది. కావున నది దానియుపాధియగును.

(౨) లక్కయేదియో యది జలమందు త్రాసుచేఁదూచఁబడిన ఆభరణమందు భారముగా బ్రవేశమును బొందక దానిని తక్కిన లక్కలేని అభరణములనుండి వేఱుచేసి తెలిపించునదియైయున్నది. కావున నది దానియుపాధియగును.

(౩) కింకరుఁడు (పనివాఁడు) ఎవఁడో వాఁడు అభిమానము మూలముగా నా వ్యాపారి స్వరూపమందు బ్రవేశమును బొందక తనకార్యము లేని పురుషులనుండి యా యాశ్రయరూపముగు వ్యాపారిని వేఱుచేసి తెలిపించువాఁడై యున్నాఁడు కావున వాఁడు ఉపాధియగుచున్నాఁడు.

విశేషణమునకు ఆశ్రయమైన విశేషణముగల వస్తువేదియో యది విశిష్టమనఁబడును. ఉపాధికి ఆశ్రయమయిన ఉపాధిగల వస్తువేదియో యది ఉపహితమనఁబడును.

౩౦. అవివేకిదృష్టిచే సర్వజ్ఞత్వము మొదలగు ధర్మముల

తోఁగూడిన సమష్టిస్థూలసూక్ష్మకారణ ప్రపంచమునకు చేతనపు స్వరూపమందు తాదాత్మ్యసంబంధమగు ప్రవేశము కనంబడుచున్నది. ఆప్రపంచము కూటస్థచేతనము, జీవచేతనము, మొదలగువానినుండియు శ్వేదభావముగా కనబడినచేతనమును వేఱుచేసి తెలుపునదిగానున్నది. గాన ఆప్రపంచమాచేఁకల్పింబడిన తాదాత్మ్యసంబంధముగలదియు క్రమముగా వైశ్వానరుఁడు, హిరణ్యగర్భుఁడు అంతర్యామియును పేళ్లచేప్రసిద్ధిఁబొందినదియునగు బ్రహ్మమైన ఈశ్వరచేతనమేదియో దానికిముందు చెప్పిన మూఁడువిధములసమష్టిప్రపంచము విశేషణమగును.

వివేకదృష్టిచే సమష్టి స్థూలసూక్ష్మకారణ ప్రపంచమునకు చేతనస్వరూపమందు తాదాత్మ్యసంబంధమయిన ప్రవేశము కనబడుటలేదు; అయితే అసంగత్వమే కనఁబడుచున్నది. ఆప్రపంచము ఈశ్వరచేతనము జీవచేతనము మొదలగు వానినుండియును ముందుజెప్పిన ప్రపంచమయిన ఉపాధికి ఆశ్రయరూపమగు చేతనమాత్రమును వేఱుచేసి తెలుపునదిగానున్నది. కాఁబట్టి యాప్రపంచము ముందుచెప్పిన ప్రపంచమునకు అధిష్ఠానరూప ఈశ్వరసాక్షియను బ్రహ్మచేతనపు ఉపాధియగును.

31. దానివలె అవివేకియొక్క-దృష్టిచే కర్తృత్వము భోక్తృత్వము సుఖిత్వము దుఃఖిత్వము జీవత్వము సంసారిత్వము అల్పజ్ఞత్వము మొదలగు ధర్మములతోఁ గూడిన వ్యష్టిస్థూలసూక్ష్మకారణ ప్రపంచమునకు తనయధిష్ఠాన సంబంధమయిన కూటస్థచేతనస్వరూపమునందు కల్పిత తాదాత్మ్య సంబంధమయిన ప్రవేశము కనఁబడుచున్నది. ఆప్రపంచము బ్రహ్మచేతనము ఈశ్వరచేతనము మొదలగు వానినుండి తనయాశ్రయభూతమయిన చేతనమును వేఱుచేసి తెలుపునదిగా నున్నది. కనుక

విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞులను పేర్లుచే ప్రసిద్ధమయిన స్థూల మొదలగు వ్యష్టి ప్రపంచముతో తాదాత్మ్యము గల కూటస్థచేతనమును సంసారియగు జీవుఁడేదియో దానికి ముందుచెప్పిన మూఁడు విధములగు వ్యష్టి ప్రపంచము విశేషణమనఁ బడుచున్నది.

వివేకియొక్కదృష్టిచే ధర్మములతోఁగూడిన వ్యష్టిస్థూలసూక్ష్మకారణ ప్రపంచమునకు అధిష్ఠానకూటస్థచేతనమందు తాదాత్మ్య సంబంధమయిన ప్రవేశము కనఁబడుట లేదు. అయితే అసంగత్వమే కనఁబడుచున్నది. ఆప్రపంచము ఈశ్వర చేతనము మొదలగు వానినుండి ఆముందుచెప్పిన మూఁడు విధ వ్యష్టి ప్రపంచమునకు అధిష్ఠాన మయిన జీవసాక్షియగు, కూటస్థ చేతనమును వేఱుచేసి తెలుపించునదై యున్నది. కావున అది యా జీవసాక్షికి ఉపాధియనఁబడుచున్నది.

<u>32. ఒక ప్రపంచమే చేతనమందు</u> ఈశ్వరభావ జీవభావము లకు విశేషణమును అధిష్ఠాన రూపమగు బ్రహ్మభావ సాక్షి భావములకు ఉపాధియు నగును.

ఒక కొలత యేజలమునకు బైట తూచుసమయమున భార అతిశయము కానంబడుటచేతను, గొప్ప ఆభరణమునుండి దాని వేఱుపఱచి తెలిపించునదియై యుండుట వలనను విశేషణమును జలమందుతూచుకాలపు భారము అధికములేనందునను తక్కిన వానినుండి వేఱు చేసి తెలిపించునది గానున్నందునను ఉపాధియు గానున్నది. ఆభరణము నందిలి భారముయొక్క ఆధిక్యతయు తక్కువయు దాని ప్రవేశమును అప్రవేశమును నగును.

లేక దండ మొక్కటియే నడచునప్పుడు తానున్న పురుషుని వలె నడచు కార్యమును గలదిగా నుండుట వలనను తక్కిన దండములేని పురుషులనుండి యాసిని వేఱుచేసి తెలుపునదిగా

ండుటచే దండి పురుషునికి విశేషణమును భోజన కాలమున పురుషునివలె తాను భోజన క్రియ లేనిదిగా నుండుట చేతను తక్కిన దండము లేని పురుషుల నుండి యాదండము గల పురుషుని వేఱుచేసి తెలిపించునదై యుండుట వలనను ఉపాధియు నగుచున్నది. ఇచ్చట తన యాశ్రయక్రియతో గూడియుండుటయు గూడకుండుటయు నేక్రమముగా దాని ప్రవేశమును అప్రవేశమును నగును.

దానివలె ఒకప్రపంచమే అవివేకి దృష్టిచే భ్రాంతి రూపమగు ప్రపంచమునకును చేతనమునకును గల తాదాత్మ్య సంబంధముచేఁ గనఁబడుచున్నది. ఈశ్వరభావ జీవభావములకు విశేషణమును వివేకియొక్క దృష్టిచే గనఁబడుచున్న అధిష్ఠానమగు బ్రహ్మభావ సాక్షిభావములకు ఉపాధియు నగుచున్నది. ఇది రెండవ ప్రశ్నమునకు ఉత్తరమగును.

33. ఇపుడు "జగత్తుమిథ్యయా, లేక సత్యమా?" యని ముందు చెప్పిన మూఁడవ ప్రశ్నమునకు ఉత్తరము చెప్పుచున్నారు:— ఆ ముందు చెప్పిన జగత్తు స్వప్న ప్రపంచము శుక్తిరజతము త్రాటియందు పాముఅను వానికి సమానముగా మిథ్యగా (బాధింపఁదగిన స్వరూపము గలదిగా) నుండుటచే సత్తసత్తులకు విలక్షణమనిర్వచనీయమగునని తెలియఁదగినది. ఒకకాలమందును సత్యము (మూఁడు కాలములందును బాధింపబడనిది) కానేరదు.

దీని తాత్పర్యమిది:— ముందుచూచిన మిథ్య, లేక సత్యమయిన, అధ్యాసమునకు సజాతీయమగు వస్తువేదియో దాని జ్ఞానముచేఁగలిగిన సంస్కారముతోఁగూడిన పురుషుఁడయిన

ద్రష్టయొక్క దృష్టిచే *30. నిద్రదోషముచేనైనను లేక యేదే నొక మందాంధకార *31. మొదలగు *32. వేఱుప్రతిబంధ ములచేనైనను *33. జాగ్రతపదార్థమగు, లేక శుక్తియయిన లేక రజ్జువయిన అధిష్ఠానము *34. విశేషరూపముగాఁగన బడదు *35. సామాన్య (ఇదియను) రూపముచేఁ గనఁబడు

---

*30. ఇదిస్వప్నమునకు నిమిత్తము. *31 ఇచ్చట మొదలగు అనుపద ముచే లోభము భయము మొదలగు ప్రమాత (అంతఃకరణ) దోషమును, తిమి రము, పిత్తము, కామాల మొదలగు నేత్రరూప ప్రమాణదోషమును, అధస్థ మునకు (సర్పమునకును, రజతమునకును) సమానరూపముగల ప్రమేయ (అధి ష్ఠాన) దోషమున్ను చేకొనబడుచున్నవి.

*32. ఈమూఁడుదోషములున్ను సర్పదృష్టాంతమునకును రజతదృష్టాంత మునకును నిమిత్తకారణములగును.

*33. జాగ్రతపదార్థము ఒకవేదాంతపక్షముచే స్వప్నమునకు అధిష్ఠాన మగును.

*34. దృష్టాంతమున ఇవిజాగ్రతపదార్థములు, ఇదిరజ్జు ఇదిశుక్తి యనునవి అధిష్టానపు విశేషరూపమగును. దేని ఆప్రతీతి (కనఁబడమి) చే అధ్యాసము కలుగుచున్నదో దేనిప్రతీతిచే (కనఁబడుటచే) అధ్యాసముకలుగక నివృత్తి యగుచున్నదో అది అధిష్ఠాన విశేషరూపమనఁబడును. దానిని అధ్యాస అధిష్ఠానమనియుం జెప్పుదురు. దాని అప్రతీతిరూపమే అధ్యాసమునకు ఉపా దానకారణమయిన అవిద్యయగును.

*35. వర్తమానకాలమునకు పురోదేశముతో (ముందుచోటుతోఁ) గల సంబంధము ఇదియను పదమునకు అర్థమగును. అదిమందాంధకారమొదలగు స్థలముల "ఇదియొకటి" అనురూపముగలదగును. ఆ యిదియనుట దృష్టాంత మయిన రజ్జుమొదలగువాని సామాన్యరూపముగును. దీనిప్రతీతి (కనఁబడుట) లేక ఎందుచే అధ్యాసముకలుగుటలేదో దానిచేనిది అధ్యాస ఆధారమగును. దేనిప్రతీతిచే అధ్యాసముకలుగుచున్నదో దేనిఅప్రతీతిచే అధ్యాసముకలుగుట లేదో భ్రాంతికాలమందు "ఇదిసర్పము" అని ఆరోపింపఁబడిన వస్తువుతో

బచే *36. నిద్రకాలమందు, శరీరమందుండు, లేక *37. నేత్ర ముకుళవాని మూలముగా వృత్తిబయటపోయి శరీరమునకు వెలుపల శుక్తి లేక రజ్జువగు దేశమందుండు ఇదియనురూప మయిన అంతఃకరణవృత్తిచే ఉపహిత (ఆవరింపబడిన) సాక్షి చైతన్యమునకు ఆశ్రితమయిన *38 మూలావిద్యాకార్యమ యిన *39. స్థూలావిద్యయొక్క తమోగుణ అంశ పరిణామమ యిన స్వప్నప్రపంచమును కల్పితరజతమును కల్పితసర్పమును *40. సత్తసత్తులకు విలక్షణమయిన అనిర్వచనీయమయి యుత్పత్తియగుచున్నది.

అదేనిమిత్తముచే అదేసమయమందు అదే అవిద్యయొక్క చేతికనబడుచున్నదో, భ్రాంతితీరినకాలమందును "ఇదిరజ్జు" వని యేదికనబడు చున్నదో యది అధిష్ఠాన సామాన్యరూపమగును. దానినే అధ్యాస ఆధార మనియుం జెప్పుదురు.

*36 ఇదిస్వప్నదృష్టాంతమునకొఱకు జెప్పఁబడినది.

*37. ఇది శుక్తి, రజ్జు దృష్టాంతములకొఱకు జెప్పఁబడినది.

*38. శుద్ధచేతనమును ఆవరణముచేయు అవిద్యయొక్క

*39. ఘటాది ఉపాధులచే అవిచ్ఛిన్నచేతనమును ఆవరణముచేయు అవిద్యయొక్క.

*40. మూఁడుకాలములందును బాధగలుగని దానిని సత్తు అందురు.

దానివిలక్షణమని చెప్పుటచే బాధితమగునదిచేకొనబడుచున్నది. వంధ్యా (గొడ్రాలు) పుత్రునిని, కుందేలుకొమ్మునుబోలె స్వరూపము లేనిదానిని అసత్తం దురు. దాని విలక్షణమని చెప్పుటచే స్వరూపముగలదిచేకొనబడుచున్నది. వీనిచే బాధయోగ్య స్వరూపముగలది సత్తసత్తు, విలక్షణము (అనిర్వచనీయము) అనుపదమునకు అర్థమగును. దీనినే మిథ్యయనియుం చెప్పుదురు. స్వప్నము మొదలగు ప్రపంచము దేనిచే అధిష్ఠానజ్ఞానముచే బాధితమగునదియును స్వరూపము గలదియునైయున్నదో దానిచే సత్తసత్తులకు విలక్షణమగును.

సత్వగుణపరిణామ మయినవాని జ్ఞానమును సత్తసత్తుల యొక్క విలక్షణ అనిర్వచనీయముగానే ఉత్పత్తియగుచున్నవి.

క్రమముగా, *41 జాగ్రత్ ప్రపంచము *42. శుక్తి *43 రజ్జు, అను వాటి జ్ఞానముచే, వృత్తిమూలకముగా *44. వాసితో, నేకరూపమయిన సాక్షియగు అధిష్ఠాన జ్ఞానముచే, ఒకేకాలమందు రెండును నివృత్తియగుచున్నవి.

వీటిచే అనిర్వచనీయ (అధ్యాసరూప) స్వప్నప్రపంచ మొదలగువాని ప్రతీతియును జెప్పుటయునయిన వ్యవహారభేదిరూపయది సిద్ధాంతమున సమ్మతింపఁబడిన *45. అనిర్వచనీయఖ్యాతి

---

*41. జాగ్రత్ ప్రపంచమువలన ఉపహితచేతనము. *42. శుక్తి, ఉపహితచేతనము *43. రజ్జు ఉపహితచేతనము.

*44. ఇచ్చట ఇది అభిప్రాయమగును:— జాగ్రత్ ప్రపంచము, శుక్తి. రజ్జు, అను వానిచే ఉపహిత (హద్దుచేయఁబడిన) చేతనము విషయచేతనమనఁబడును. ఆ కారణముచేతను, దాని వృత్తిచేతను ఉపహితమైన చేతనము, సాక్షియనఁబడును. ఈరెండు చేతనములకును, ఘటాకాశమహాకాశముల వలె, స్వరూపముగా భేదములేదు. అయితే ముందుచెప్పిన, ఉపాధులచేనయిన మాటమాత్రము భేదముగలదు. ఎప్పుడు జాగ్రము మొదలయిన కాలముల జాగ్రత్ప్రపంచరూప, లేక శుక్తిరూప లేక రజ్జురూప అంతఃకరణముయొక్క వృత్తికలుగుచున్నదో. అప్పుడు రెండు ఉపాధులును, ఒకచోటునందుండుటచే, బాహ్యవిషయచేతనమునకును, అంతరసాక్షిచేతనమునకును, అభేదము చెప్పఁబడుచున్నది. కావున జాగ్ర ప్రపంచ జ్ఞానరూపవృత్తిచే దానిచే ఉపహితమయిన విషయచైతన్య ఆవరణము, భంగమగుచున్నది. అదియే, దానితో అభిన్నమయిన సాక్షిచేతన, ఆవరణభంగము. దానిచే స్వప్నము మొదలగు విషయముల నివృత్తియును వానిజ్ఞానముయొక్క నివృత్తియుఁగలుగుచున్నవి,

*45. శూన్యవాది—రజ్జుసర్పమునందైనను, పుట్టమొదలగు చోటులందై

యగఁబడుచున్నది. ఎట్లు ముందు చెప్పిన దృష్టాంతమున్నదో *46. అట్లే *47. వర్తమాన (జరుగు) కాలమందును, భావి కాలమందును గనఁబడుచున్న మిథ్యయగు అహంకారాది ప్రపంచమేదిగలదో వాని ముందుముందు అనుభవింపఁబడినదైన దాని సజాతీయ మిథ్యయయిన అహంకార మొదలగు ప్రపంచ జ్ఞానముచే తోఁచిన సంస్కారముతోఁగూడిన సకలఅవివేకిజీవరూప ద్రష్టయొక్క దృష్టిచే పూర్వకాలపు సకలజీవులయొక్క *48 అదృష్టము అవివేకము మొదలగు దోషమునగు నిమిత్త

వశమున అసత్తైన (స్వరూపములేని) సర్పము ఏదియో, దానిచెప్పుటయు, కనఁబడుటయు నయిన వ్యవహారము రజ్జుదేశమందు కలుగుచున్నదని అసత్ఖ్యాతిని చేకొనుచున్నారు. అదియుసంగతమగును:—ఏలయన వంధ్య (గొడ్రాలి) పుత్రునివలె, అసత్తయిన సర్పము మొదలగువాని ప్రతీతి అవిద్య మొదలగు కారణములు లేక సంభవింపకపోవుటవల్ల (౧) క్షణికవిజ్ఞానవాది:—రజ్జుదేశమందయినను, వేఱుచోటులందైనను, ఏసర్పము కనఁబడుచున్నదో, యది బుద్ధికి వెలిగాలేదు. అయితే క్షణిక విజ్ఞానమయబుద్ధిరూప ఆత్మయేదియో యది సర్పాకారముగా కనఁబడుచున్నది, అని ఆత్మఖ్యాతిచే కొనుచున్నాఁడు. అదియును అసంగతమేయగును:—ఏలయన ఈవిధముగానే క్షణమునకు పైఁబడిన కాలము వఱకు సర్పము కనఁబడుట సంభవింపనందున *4౯. (౨) నైయ్యాయికుఁడు:—పుట్ట మొదలగుచోటులందుండు సర్పజ్ఞానము చక్షువునందుండు దోషప్రబలముచే నెదుటనుండు రజ్జుదేశమందు కలుగుచున్నదని అన్యథాఖ్యాతిచేకొనుచున్నాఁడు. అదియు అసంగతమే. ఏలయన, ఇట్లయిన మధ్యచోటులందు గల వృక్షములు మనుష్యులు మొదలగు వస్తువుల జ్ఞానమును దోషబలముచే కలుగుటచే, (౩) సాంఖ్యప్రభాకరమతముల ననుసరించువారు:—రజ్జు ప్రదేశమున "ఇది, సర్పము" అనునిచ్చట రెండు జ్ఞానములు కలుగుచున్నవి. వానిలో "ఇది" అనునది రజ్జువుయొక్క ఇదియను నంశము ప్రత్యక్షజ్ఞానముగును. "సర్పము" అనునది మునుపుకనిన సర్పస్మృతిజ్ఞానము. ఈ రెండుజ్ఞాన

ముచే "నేనుచేతనరూపముగానున్నాను లేక నిత్యముక్తుడనై యున్నాను లేక పరిపూర్ణుడనై యున్నాను" అనునట్టి చేతనానంద

ముల అవివేకరూప అఖ్యాతిగలదని చెప్పుచున్నారు. అదియును అసంగతమగును. ఏలయన, బుద్ధిదేశమందు సర్పస్మృతిగలదేని ఎదుటనుండు రజ్జుప్రదేశమున సర్పమునుజూచి తిరిగి పరుగెత్తుట సంభవింపకపోవుటచే. (౪) అద్వైతసిద్ధాంతమందు:—రజ్జుప్రదేశమందు అవిద్యమొదలగు దోషబలముచే, ననిర్వచనీయ (మిథ్యయగు) సర్పమును దానిజ్ఞానమును ఉత్పత్తియగుచున్నవి. పిమ్మట అధిష్ఠాన జ్ఞానముచే, వాని నివృత్తికలుగుచున్నది. ఈవిధముగా ననిర్వచనీయఖ్యాతి అంగీకరింపఁబడియున్నది. వానిక్రమము పైన సంగ్రహముగా వ్రాయఁబడియున్నది.

*46. ఇఁకనిటనుండి ప్రపంచమిథ్యాత్వమును జెప్పుచున్నాఁడు.

*47. ఇట ప్రపంచమునకు విత్తును వృక్షమునువలె ప్రవాహరూపమగు అనాదిత్వము సూచింపింపఁబడియున్నది.

*48. అదృష్టమనునది ప్రారబ్ధమగును. ఇటనిది రహస్యము:—నిరుపాధిక అజ్ఞానజన్యము, సోపాధిక అజ్ఞానజన్యము, అనుభేదములచే భ్రాంతి రెండువిధములు. విలక్షణ (తనసమకాలపర్యంతము కార్యమును నిలుపుటయగు) నిమిత్త కారణము, ఇట ఉపాధి యనఁబడుచున్నది అదిగాక కేవల అజ్ఞానముచేఁదోచు భ్రాంతి, నిరుపాధికభ్రాంతియగును. అది రజ్జుసర్పము, శుక్తిరజతము, మొదలగువాని భ్రాంతియగును. విలక్షణమగు నిమిత్తకారణరూప ఉపాధితోఁ గూడిన అజ్ఞానజన్యభ్రాంతి, సోపాధికభ్రాంతియగును. ఎట్లుప్రకాశఅంధకారముల సంబంధరూప ఉపాధితోఁగూడిన, అజ్ఞానముచే దోచునట్టి, ఆకాశనీలత్వభ్రాంతియున్నదో, ఎట్లుబింబసన్నిధిరూప ఉపాధితోఁగూడిన అద్దపు అజ్ఞానముచే దోచినప్రతిబింబపు భ్రాంతియున్నదో, అట్లే జీవులకు అదృష్టరూప ఉపాధితోఁగూడిన మూలాజ్ఞానముచేఁ దోచిన ప్రపంచభ్రాంతియున్నది. అది ముందుచెప్పిన ఉపాధితోఁగూడిన అజ్ఞానముచేఁ దోచినదిగా నుండుటచే సోపాధికభ్రాంతియగును. నిరుపాధికభ్రాంతియొక్క పాతితానువృత్తి (పాతముయినపిమ్మట కనఁబడుటలు) కలుగుటలేదు, ఏలయన ఉపాధి

నిత్యము క్తత్వము మొదలగు అధిష్ఠాన విశేషరూప *49 అప్రతీతి (అజ్ఞానము) కలుగుచున్నది. "నేనున్నాను, లేక ఇది యున్నది." అనునట్టి అధిష్ఠాన సామాన్య సద్రూప *50. ప్రతీతి కలుగుచున్నది.

దానిచే అజ్ఞానమున్నది తెలియుచున్నది అని బ్రహ్మము యొక్క సత్తాస్ఫూర్తిచే సిద్ధమగుటచే స్వయమును బ్రహ్మమే దియో దానియాశ్రితముగానుండుటచే "స్వాశ్రయము" అనంబడుటయు "నేను బ్రహ్మమునెఱుఁగ" నని తానగుబ్రహ్మమును నావరణముచేయుటచే "స్వవిషయమును" "నేనజ్ఞాని" యను నభిమానముచేయుటచే *51. జీవుని ఆశ్రయించుటనగు నీవిధమగునది మూలావిద్యయగును. దీనిని మూలప్రకృతియనియు మహామాయయనియు జెప్పుదురు. దానియందు కార్యమున కెదురుముఖమగు స్వభావరూప క్షోభముకలిగి యా

నిశ్చయములేనందున, దానినాశమును, పాతమునునయిన రెండునుండుటచే సోపాధిక భ్రాంతియొక్క పునరానువృత్తి కలుగుచున్నది. ఏలయన మిథ్యాత్వనిశ్చయరూపపాతముకలిగియు, ఉపాధియొక్కస్థితివరకు, స్వరూప అప్రతీతిరూపనాశములేనందున.

*49. ఇదియే మూల అవిద్యయగును.

*50. చేతన ఆనందము మొదలగు వానివలె సత్తును (బ్రహ్మస్వరూపము,) అగును. వినను కలుగనివస్తువును కలిగించుసామర్థ్యముగల అవిద్యయొక్క గొప్పతనముచే సత్తుయొక్క ప్రతీతి కలుగుచున్నది. కావున ఉపచారముచే అఖండైకరస బ్రహ్మమందు సామాన్యవిశేషభావము చెప్పఁబడుచున్నది.

*51. ఏవిధముగా పెట్టెయందుంపబడినధనము "నేనుధనముగలవాడను" అని అభిమానించుటచే పురుషునియాశ్రయముగా చెప్పబడుచున్నదో యావిధముగా నీ యవిద్య జీవునియాశ్రయమగును. ఇటు "జీవుఁడు" అనుపదముచే సకలజీవులును, "అవిద్య" యనుపదముచే సమష్టి అవిద్యయుఁ జేకొనబడును.

యవిద్యాతమోగుణాంశపరిణామమగు సదసద్విలక్షణ అనిర్వచనీయ సమష్టిరూపస్థూల సూక్ష్మప్రపంచము *52. క్రమముగా

---

*52. ఇది సృష్టిదృష్టివాద వ్యావహారికపక్షప్రకారము చెప్పఁబడియున్నది. ముందుగ సృష్టి (ప్రపంచయుత్పత్తి) కలిగియుండి పిమ్మట కాలాంతరమందు దృష్టి అనగా దానిజ్ఞానముకలుగుననువాదమును (చెప్పుటను) వేదాంతశాస్త్రమందు సృష్టిదృష్టివాదమందురు. దీనినే వ్యావహారికపక్షమనియు చెప్పుదురు. దీనియందు మూడుసత్తల అంగీకారమున్నది. పరమార్థసత్త, వ్యావహారికసత్త, ప్రతిభాససత్త అను భేదములచే సత్తమూడువిధములగును. ఎట్లు అర్జునుఁడు సన్యాసియై సుభద్రను (కృష్ణునిచెల్లెలిని) పాణిగ్రహణముచేసెను. అను కథ మహాభారతమందు ప్రసిద్ధము దానిని నటులు నటించుచున్నారు. అప్పుడు దానింజూచెడు జనులు వానియందు (సన్న్యాసియైన నటునియందు) "వీఁడు అర్జునుఁడు కపటసన్న్యాసియైయున్నాఁడు" అని అర్జునత్వము సన్న్యాసిత్వముల ఆరోపణను జేయుచున్నారు. అటనటత్వము పరమార్థసత్తను బోలియున్నది. దానియందు ఆరోపింపబడిన అర్జునత్వము వ్యవహారికసత్తను బోలియున్నది. దానియందు ఆరోపితమయిన సన్న్యాసిత్వము ప్రాతిభాసికసత్తను బోలియున్నది. దానియందు నటునివలె పరమార్థసత్తనో కల్పితములేనిదియగును. అర్జునత్వము సన్న్యాసిత్వమువలె వ్యావహారిక సత్తయును ప్రాతిభాసికసత్తయును క్రమముగా దీర్ఘకాలముండుట అల్పకాలముండుట కనబడుచున్నవి. వినను కల్పితత్వము రెంటియందును సమానములగును. కావున రెండుసత్తవాదములు ముఖ్యమైనను త్రిసత్తవాదపు ప్రకారముగురించి అనేక జిజ్ఞాసువులకు తత్త్వబోధముగలదు. అందుచేతను అద్వైతసిద్ధాంతమునకు హానిలేదు. దేనికి మూడుకాలములయందు బాధకలుగుటలేదో దానికి పరమార్థసత్తగలదు. దానివంటిది చేతనమగును. దేనికిబ్రహ్మజ్ఞానములేక బాధకలుగుటలేదో, బ్రహ్మజ్ఞానముచే దేనికి అధిష్ఠానముందును వేఱయిన సత్తానస్ఫూర్తికవఁబడుటలేదో, దానికి వ్యావహారికసత్తగలదు. ఈవిధమయినది ఆకాశముమొదలగు ప్రపంచమును మాయయునగును. దేనికి బ్రహ్మజ్ఞానములేకయే రజ్జు

నైనను *53. క్రమము లేకయైనను కలుగుచున్నది.

*54 అదేనిమిత్తము చేత *55 కాలాంతరమందైనను *56 అదేకాలమందైనను ముందుచెప్పిన అవిద్య సత్వగుణపరిణామమయిన *57 ఆ కారణ వృత్తిరూపములేక *58 ఆ విద్యావృత్తిరూప దానిజ్ఞానమునకుత్పత్తికలుగుచున్నది. ఈవిధమెుదలగువాని జ్ఞానముచే బాధకలుగుచున్నదో, దానికి ప్రతిభాసనసత్తగలదు. ఈగా చెప్పబడిన రజ్జుసర్ప మెుదలగునవియగు

*53 ఇదిదృష్టిసృష్టి వాదము చొప్పున చెప్పబడినది. దృష్టి యనునది జ్ఞానము: దానిసమకాలమున సృష్టిని (ప్రపంచపు ఉత్పత్తిని) చెప్పుట దృష్టిసృష్టి వాదమనంబడును. కావున పరమార్థ సత్త ప్రతిభాసనసత్తయను భేదముచే రెండు సత్తల అంగీకారము గలదు. వానిలో చేతనమునకు పరమార్థ సత్తను సకల ప్రపంచమునకు ప్రతిభాసనసత్తయును గలదు. దానిలో జాగ్రత ప్రపంచము సంవాది (మణియొక్క ప్రభయందు మణియొక్క భ్రమవలె సఫల ప్రవృత్తిని కలుగజేయు) భ్రమయగును. స్వప్న ప్రపంచము విసంవాది దీపప్రభయందు మణియొక్క (రత్నముయొక్క) భ్రమనువలె నిష్ఫల ప్రవృత్తిని గలుగజేయు భ్రమయగును ఇంతటి వ్యత్యాసములున్నవి.

*54 అదృష్టము మెుదలగు నిమిత్తముచే *55 ఇది మూడు సత్తల వాదముచొప్పున చెప్పబడినది *56 ఇది రెండుసత్తల వాదము ప్రకారము చెప్పబడినది. *57 ఇదిమూడు సత్తల వాదము ప్రకారము చెప్పబడినది. *58 ఇదిరెండు సత్తల వాదము ప్రకారము చెప్పబడినది.

ఈపక్షమందు జాగ్రత్ స్వప్నముల పదార్థములకుముందు (53 వ టిప్పణమున) చెప్పిన విలక్షణతనమున కంటె వేఱు విలక్షణ తనము (వేఱుపాటు) లేదు. అయితే సకల పదార్థములును ప్రాతిభాసికములును సాక్షిభాస్యములు నగును. ప్రమాతృ భాసికములుకావు అవిద్యయొక్క వృత్తివలన నైనను లేక కేవలము మనస్సుయొక్క వృత్తివలన నయినను దేనిని సాక్షి(వెల్లడి) ప్రకాశింప

ప్రపంచమును దానిజ్ఞానమును అవిద్యచే కల్పితమగును. దీనిచే కార్యాధ్యాసము సిద్ధించుచున్నది.

తన ప్రకాశముకొఱకు వేఱుప్రకాశ అపేక్షలేనిదై యుండుట వలన తన్ను తక్కినవానిని నిర్వహించు దీపము వలెను సాంఖ్యులు మొదలగువారు అభిప్రాయానుసారముగా *59 తన్నును తక్కినవానిని నిర్వహించు స్వప్రకాశ ఆత్మను బోలియును, నైయ్యాయికులకును కొనియుండు తన్నును తక్కినవానిని నిర్వహించు ఘట పటముల అన్యోన్యాభావరూప భేదమును * 60. భేదించునది తానేయగు భేదమువలెను, ముందు చెప్పిన

చున్నది, ఇంద్రియమూలకముగ అంతఃకరణవృత్తిచే దేనిని సాక్షి ప్రకాశించునటుల తెలుపుచున్నదో యది ప్రమాతృ భాస్యము, వ్యావహారికము ఈశ్వర సృష్టియనఁబడుచున్నది.

*59 సాంఖ్య ప్రభాకరుని మతమందును కొందఱు ఉపాసకుల మతమందును తన్నును తన్ను సంబంధించియుండు దేహము మొదలగు సకలవస్తువులను ఆత్మ ప్రకాశింపచేయుచున్నది. కావున ఆత్మస్వప్రకాశమగునని చేకొనుచున్నారు. అద్వైత సిద్ధాంతమందుఁ దనప్రకాశమందు తనతో సకలప్రకాశముల అపేక్షలేనిదియయి అన్నిటిని ప్రకాశింపించుచుండునదిగా నుండుట వలన ఆత్మ స్వప్రకాశమగునని చేకొనియున్నారు. ఇదిభేదమగును.

*60 నైయ్యాయికుని మతమందు :— ఎట్లుఘటపటముల భేదించునది (భేదముచేయునది) ఆరెంటిభేదమో; అట్లు భేదమునకు ఘటము మొదలగువానితోనుండు భేదమేదియో యా తనభేదమును ఘటము మొదలగువానిని భేదించునదియును తానగునట్లే భేదమేయగును. అని చేకొనియున్నారు. ఇచ్చటతానే క్రియయొక్క కర్తయును దానే క్రియయొక్క కర్మయు (విషయము) నునైయుండుటవలన ఆత్మాశ్రయరూపదోషము కలుగుచున్నది. ఆయాత్మాశ్రయము వారికి దూషణరూపము కాదు. అయితే భూషణరూపమగును. ఈలాగునసే నాసిద్ధాంతమందును తన అధ్యాసమందు అవిద్య తానేకారణ

కార్యాధ్యాసముయొక్క కారణమయిన మూలావిద్య యేది యోయది తన్నును తక్కినవానిని నిర్వాహము చేయునదిగా నుండుట వలన శుద్ధచేతన రూప అధిష్ఠానమున తన కల్పితము నకు అధ్యాసమునకు కారణము తానే యగును.

ఆ సామాన్యచేతనము దారువందుండు సామాన్య అగ్నిని బోలును. సుషుప్తి యందుండుఅవిద్య ఆశ్రయమయిన తానైన చేతనము వలెను దానికి (అవిద్యకు) *61 విరోధి కానేరదు. అయితే వృత్త్యాస్ఫూర్తి వలన దానికి సాధన మగును. కావున కారణాధ్యాసమును బొందుచున్నది. ముందుచెప్పిన కార్యాధ్యాసము ౧ అర్థాధ్యాసము ౨ జ్ఞానాధ్యాసము అను భేదములచే రెండు విధములగును.

మగుటని చేకొనబడియున్నది. ఇట ఆత్మాశ్రయరూపదోషముగలదు. అది యనుకూలతారూపముగాదు. భూషణరూపమగును.

*61. సామాన్యచేతనము అజ్ఞాన ఆశ్రయమును విషయమును నగునను మాట "నేను (బ్రహ్మమునకు వేఱయిన ప్రత్యగాత్మ) అజ్ఞాని; బ్రహ్మము నెఱుంగను" అను యనుభవముచేనైనను లేక సుషుప్తియందుండు చేతన అజ్ఞానముల అవిరోధయనుభవముచేనైనను సిద్ధించియున్నది. కావున స్వప్రకాశచైతన్యమునందు అజ్ఞానమెచ్చటనుండికలుగును? అదిలేక ఆవరణమెట్లుకలుగును? అదిలేక జననమొదలగు సంసారరూపవిక్షేపమెట్లుకలుగును? అదిలేక దానింబాధించు జ్ఞానమున్ను దానిసాధనములబోధించు శాస్త్రములును నిష్ఫలములగునను నీమొదలగు కుతర్కసమూహములను ముందు చెప్పిన స్వానుభవరూపప్రబలప్రమాణము మ్రింగుచున్నది. వీనిచే సామాన్య చేతనము అజ్ఞానమునకు విరోధి కానేరదు. అయితే వృత్తిచేగూడినచేతనము లేక చేతనముతోగూడినవృత్తి అజ్ఞానమునకు విరోధియగును. ఎట్లు కాష్ఠమును (కట్టెను) చిలుకుటచే బయటికి వచ్చి వత్తియందుమండు అగ్ని యంధకారమునకు విరోధియగునో యట్లు అదియును విరోధియగును. వానియందును ఏవిషయము ఆకారముగా వృత్తికలుగు

౧. సర్పము మొదలగువిషయములందు భ్రాంతియేదిరో యది యర్థాధ్యాసమనఁబడుచున్నది. అదియే అన్యోన్యాధ్యాసమునగును.

౨. ముందుచెప్పిన సర్పము మొదలగు విషయముల జ్ఞాన భ్రాంతియేదిరో యదిజ్ఞానాధ్యాసమనఁబడుచున్నది. వానిలో పరోక్షము అపరోక్షము అని జ్ఞానాధ్యాసమునకు రెండుభేదములున్నవి. అర్థాధ్యాసమునకు *62 అనేకభేదములుగలవు.

చున్నదో ఆవిషయమునందుండు అజ్ఞానమునకు ఆపిశేష చేతనము (వృత్తితో గూడిన చేతనము) విరోధియగును. తక్కినదానికి విరోధికానేరదు. ఎట్లు ఘటరూపవృత్తితోగూడిన చేతనముచే, ఘట అజ్ఞానమునకు నాశముకలుగు చున్నదో, పట అజ్ఞానమునకు నాశముకలుగుటలేదో, అట్లు బ్రహ్మకారవృత్తితోగూడిన చేతనమువలన బ్రహ్మముయొక్క అజ్ఞాననాశముకలుగుచున్నది. తక్కినవానియొక్క అజ్ఞాననాశముకలుగుటలేదు. ఇదివివేకము.

* 62 కేవల సంబంధాధ్యాసము (సంసర్గాధ్యాసము) సంబంధముతో గూడిన సంబంధి యధ్యాసము (సంసర్గ సహిత స్వరూపాధ్యాసము. అదియే అన్యతరాధ్యాసమగును) అను భేదముచే అర్థాధ్యాసము రెండు విధములగును వానిలో సంబంధ సహిత సంబంధి యధ్యాసమును కేవల ధర్మాధ్యాసము ధర్మసహిత ధర్మియధ్యాసము అను భేదములచే నిరుతెఱగులు ముందుచెప్పిన రెండు అధ్యాసములయందును ఆత్మయొక్క తాదాత్మ్యసంబంధ అధ్యాసము అవశ్యము కలుగుచున్నది కావున అన్యోన్యాధ్యాసమన్నను యీ రెండు అధ్యాసములయందును అనుస్యూతముగా (లోఁచేరికగా) నున్నది. అన్యతరాధ్యాసమన్నను అన్యోన్యాధ్యాసయొక్క ఏకదేశ (ఓకయంశ) అనగా స్వరూపాధ్యాసరూపముగా నుండుటచే దీనియందైనను కేవల సంబంధియధ్యాసమందైనను అణగును. అయితే అనాత్మయందు (ఆరోపితమందు) సత్యఆత్మ (అధిష్ఠాన) కేవలసంసర్గాధ్యాసము కలుగుచున్నది. స్వరూపాధ్యాసము కలుగుటలేదు. ఆత్మయందు (ఆరోపములేని దానియందు) మిథ్యయయిన

ఇట యిది విశేషమగును:—

౧. అజ్ఞానము, అహంకారము, (అంతఃకరణము) దాని ధర్మము, ఇంద్రియము, ఇంద్రియముయొక్క ధర్మము, దేహము, దేహధర్మము అను నీమొదలగు అనాత్మకును వానిని ప్రకాశింపించు *63. ఆత్మకును కాఁచిన ఇనుపముక్కయందు ఇనుమునకును అగ్నికిని గల తాదాత్మ్యమువలె తాదాత్మ్యముగలదు. అది అధ్యాసముయొక్క స్వరూపమగును.

౨. అధిష్ఠాననిశేషరూప అజ్ఞానము అధ్యాసమునకుపాదాన * 64 కారణమగును.

(౧) సజాతీయ వస్తువు యొక్క జ్ఞానముచేతఁ గలిగిన సంస్కారము.

(౨) లోభము భయము, మొదలగు *65 ప్రమాత (అంతఃకరణ) దోషము.

అనాత్మయొక్క సంబంధ సహిత సంబంధియొక్క (సంసర్గ సహిత స్వరూపముయొక్క) అధ్యాస కలుగుచున్నదనుట నిశ్చయము

*63 రజ్జుయొక్క సంబంధము సర్పమందు అధ్యస్తమగును. సర్పసంబంధ సహిత స్వరూపము రజ్జువందు అధ్యస్తము ఇట్లా రెంటికిని పరస్పర అధ్యాస రూప తాదాత్మ్యము గలదు. అట్లే అకల్పిత ఆత్మయొక్క సంబంధము అనాత్మయందు అధ్యస్తము. కల్పిత అనాత్మ సంబంధముతోఁగూడిన స్వరూపము ఆత్మయందు అధ్యస్తమగును. ఈ విధముగా ఆత్మానాత్మలకు కాచిన ఇనుమును బోలి పరస్పరాధ్యాస రూప తాదాత్మ్యముగలదు. ఎక్కడయైనను (అన్ని అధ్యాసలందును) అధిష్ఠాన ఆరోపితములకు ఈవిధము తాదాత్మ్యము గలుగుచున్నదనునది యభిప్రాయము.

* 64 ఉత్పత్తి స్థితిలయముల కారణము.

*65 ఆత్మయందు అనాత్మ అధ్యాసమందు జీవుల అదృష్టరూపప్రమాతృ దోషముగలదు.

(౩) పిత్తకామలాదుల మొదలగు *66 ప్రమాణ (నేత్రము మొదలగు ఇంద్రియముల) దోషము.

(౪) మూపలము (ముక్కోణ) రూపతయు తళతళ మెఱుపు వలె మొదలగు సాదృశ్యరూప *67 ప్రమేయ ప్రమాణము చేత నెఱుఁగఁదగిన అధిష్ఠాన దోషము.

(౫) అధిష్ఠాన *68 ఇదంతయును *69 సత్తయునగు సామాన్య రూపజ్ఞానమును నిమైకొను అధ్యాస నిమిత్త కారణము లగును.

3. పుత్త్రులు మొదలగువారి యందుగల యాత్మభ్రాంతి అధ్యాస అవధి యగును.

౪. జననమరణ మొదలగు సంసారము. అధ్యాసయొక్క *70. ఫలమగును. ప్రత్యగభిన్న అంతరాత్మకంటె వేఱుకాని బ్రహ్మరూప అధిష్ఠాన జ్ఞానము చేతఁ గారణముతోఁ గూడిన ప్రపంచమును, దాని జ్ఞానమునైనఁ దీని *71. మిథ్యాత్వ

*66. ఆత్మయందు అనాత్మ అధ్యాసయందు తానే పొందిన ప్రమాణ రూప ఆత్మయందుగల అవిద్య యేదిగలదో యది ప్రమాణదోషమగును.

*67 ఆత్మయందు అనాత్మ అధ్యాసయందు ఆత్మయందుగల నిరపేక్షత అనాత్మయందును సాపేక్షత గలదు. కావున ఆరోప్యము (అనాత్మ)తో అధిష్ఠానమునకు సాదృశ్యము గలదు. అది ప్రమేయ దోషము అగును.

*68 ఇది రజ్జు మొదలగు దృష్టాంతముల కొఱకు చెప్పఁబడినది

*69 ఇది బ్రహ్మరూప దార్ష్టాంతము కొఱకు చెప్పఁబడినది.

*70 రజ్జుసర్పము మొదలగు అధ్యాసకు భయము అదురుట మొదలగునవి ప్రయోజనము అగును.

*71. ఇది వ్యవహారసత్తవలన లేక ప్రతిభాసిక సత్తవలన బాధలక్షణమగును.

నిశ్చయము, లేక *72. మూడుకాలములు లేని నిశ్చయమును నివృత్తి కలుగుచున్నది.

ఈ విధమున పదుగురు పురుషులకు, రజ్జురూప అధిష్ఠాన అవిద్యచే దండము, సర్పము, హారము ప్రమానివేయు, జలధార, భూమిరేఖలు అనునట్టి మొదలగు విలక్షణభ్రాంతి కలుగుచున్నది; లేక, అందఱికి ఒకేసర్పభ్రాంతి కలుగుచున్నది. అయితే ఎవనికి రజ్జురూప అధిష్ఠాన జ్ఞానము కలుగుచున్నదో, వాని దృష్టివలన, తనసాక్షి యాశ్రితమయిన, అవిద్యయంశ తిరస్కారము చేతనైనను, నాశముచేనైనను, భ్రాంతినివృత్తి కలుగుచున్నది. అధిష్ఠాన జ్ఞానములేని అన్యపురుషుల దృష్టిచే, అవిద్యతోఁగూడిన భ్రాంతియెట్లో యట్లు (ఉన్నరూపమున) నెలకొనుచున్నది.

ఆవిధముననే, సకలపురుషులకు అధిష్ఠానబ్రహ్మ అవిద్యచే దేవతలు మనుష్యులు మొదలగు భేదములచే పరస్పరము *73. విలక్షణముగానైనను, లేక *74. సమానముగానైనను అధ్యస్తముగా ప్రపంచమును దానిజ్ఞానమును గలుగుచున్నవి. అయితే ఎవనికి ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మరూప, అధిష్ఠాన అపరోక్షజ్ఞానము, కలుగుచున్నదో, వానిదృష్టిచే కారణసహితప్రపంచము, దాని జ్ఞానము అనువాని నివృత్తికలుగుచున్నది. అధిష్ఠాన జ్ఞానములేని, అన్యపురుషుల దృష్టిచే, కారణముతోఁ గూడినప్రపంచ

*72. ఇది పరమార్థసత్తగా బాధలక్షణముగును.

*73. ఇది ప్రతిజీవునియొక్క సృష్టిభేదమును అంగీకరించు, వాచస్పతిమిశ్రమొదలగువారి మతమున (చెప్పఁబడినది)

*74. ఇది శాస్త్రప్రసిద్ధసర్వ సాధారణమతమువలన చెప్పఁబడినది.

మును, దానిజ్ఞానమును ఉన్నరీతిగనే * 75. అనాది రూపముగా నెలకొనియున్నవి. ఇది మూఁడవ ప్రశ్నమున కుత్తరమగును.

34 శిష్యుఁడు అడుగుచున్నాఁడు:—భగవానుఁడా! ఏ విధముగా భయంకరమగు స్వప్నము కనఁబడుచున్నదో, అది మిథ్యయైనను పాదప్రక్షాళనము (కాళ్లు కడుగుట) గజేంద్రమోక్ష పఠనము మొదలగునుపాయములచేత దాని, నివృత్తి కలుగుచున్నదో, ఉపాయము లేక తీరుటలేదో,

ఆవిధముగానే, యీకనఁబడుచున్న జగత్తు, అధ్యాసరూపముగా నుండుటచే, మిథ్యయైనను, ఉపాయములేక యది చెడుటలేదు. అయితే జ్ఞానములేక భక్తిలేక కర్మమును నేదైన నొకయుపాయముచేతనే చెడును. కావునదీని, నివృత్తి యుపాయమును నాకుఁగృపచేసి చెప్పవలయును. నేను తమపాదములకు నమస్కరించుచున్నాను.

35. నివృత్తి లక్షణము

ఇప్పుడు శ్రీ గురువు జగత్తుయొక్క అత్యంతనివృత్తియుపాయమును చెప్పుటకుఁ బూర్వము నివృత్తిభేదముల చెప్పుచున్నాఁడు.

---

*75 ఎట్లు నిద్రకాలమున స్వప్న అనాదిత్వము కనఁబడి, జాగ్రత్కాలమున దానికి బాధకలుగుచున్నదో అట్లు అజ్ఞానదశయందు కారణముతోఁగూడిన ప్రపంచ అనాదిత్వము కనఁబడి జ్ఞానరూపజాగ్రత్కాలమున దానికి బాధ కలుగుచున్నది. అనాదిరూపఘటము మొదలగు కార్యముల ప్రాగభావనాశమువలెను కొండగుహయందుండు అనాది అంధకార నాశమువలెను అనాది వస్తువు నాశమును అనుభవసిద్ధమగును.

నివృత్తి రెండు విధములగును:—

౧. ఒకటి కారణమందు కార్యముయొక్క లయరూప నివృత్తియగును. అది సుషుప్తి, మూర్ఛ, మరణము, ప్రళయము, అను నవస్థలయందు జగత్తు, తన కారణమయిన అజ్ఞానమునందు లయమగుటయును, మఱియట్టి యవస్థయందు ఘటము, మన్నురూపముగా మిగులుటచే మంటియందు లయమగుటయు నగును.

౨, మఱియొకటి కారణముతో కార్యలయరూపనివృత్తి యగును. అది మోక్షదశయందు అజ్ఞానరూప కారణముతో జగము లయమగుటయును, దగ్ధపటము (కుంఠింపఁబడినవస్త్రము) తనకారణమయిన తంతువులతో (నూలుతో) లయమగుటయునగును.

ఇట్టి రెండువిధముల నివృత్తి చెప్పఁబడినది. వానిలో,

(౧) కారణమందు కార్యలయరూప మొదటినివృత్తి యేది యోయది అసారము. అనగా మోక్షమందుపయోగము లేనిదై యుండుటచే శ్రేష్ఠము లేనిదగును.

(౨) కారణములో కార్యసూక్ష్మలయరూప రెండవనివృత్తియేది యోయదియే సారమయినదగును. అనగా మోక్షమునందుపయోగము గలదిగా నుండుటచే శ్రేష్ఠముగును.

కావున జగత్తుయొక్క రెండవనివృత్తియే ముముక్షువునకు జ్ఞానముచే సంపాదింపఁదగినదగును.

౨౬. జగముయొక్క నివృత్తి యుపాయవర్ణనము.

జగతునకు కారణము అజ్ఞానము, దాని కార్యము జడమగు జగత్తని తెలియునది. ఇట జడమనుపదము చేతనరూప చిదా

ఘాసునుని, సూచించుచున్నదై యుండుటచే, జడచేతనరూప చరాచరజగత్తు, అజ్ఞానపుకార్యమగును. ఈకారణమువలనను ముందు చెప్పిన, అత్యంతనివృత్తి, జ్ఞానముచే గలుగుచున్నది. దీని నివృత్తికొఱకు వేఱు ఉపాయములేదు. ఏలయన, "జ్ఞానములేక ముక్తికలుగనేరదు" దానినే యెఱిగి మృత్యువును దాటుచున్నాడు; మోక్షమునకుపోవుటకొఱకు వేఱుమార్గము లేదు." అనుట మొదలగు అనేక శ్రుతులుండుటచే, స్మృతులను అర్థముతో ముందు (రెండవ యుపదేశమందు) చెప్పితిమి. ఐనను, ముముక్షువు దృఢతనముకొఱకు మఱియు వానిపట్టు జ్ఞాపకపఱచుటకుగానను అది పునరుక్తి (చెప్పినది మఱలచెప్పుట) కానేరదు.

37. జ్ఞానముయొక్క విషయమును (బ్రహ్మాత్మైక్యమును) చెప్పుట

ఇప్పుడు శ్రీ గురువుగారు జ్ఞానస్వరూపమును జెప్పుటకు ముందు జ్ఞానవిషయమగు బ్రహ్మాత్మలయొక్క ఐక్యమును జెప్పుచున్నాడు:—

౧. స్థూలదేహమును దాని స్థూలత్వము (లావు) కృశత్వము (సన్నము) గౌరవత్వము (గురుత్వము) నలుపు, వర్ణము (జాతి) ఆశ్రమము (స్థితి) మొదలగు ధర్మములును దాని (దేహ) జాగ్రత బాల్యము మొదలగు అవస్థలును అనునివి మొదలగునవిగా తక్కిన ఇంద్రియములు ప్రాణము, మనస్సు బుద్ధి, అజ్ఞానము వానిధర్మములు అవస్థయునునవియును వ్యష్టిప్రపంచమగును.

౨. విరాట్టు మొదలగు శరీరమును సర్వజ్ఞత్వము సృష్టిని కలుగజేయుట మొదలగునవి వానిధర్మములు ఉత్పత్తి మొదలగు వాని అవస్థలునగు నివి మొదలగునవి, సమష్టి ప్రపంచమగును.

ఈ దేహాది ప్రపంచముకంటె వేఱగు (వివేకదృష్టిచే భిన్నము గు), అహం ప్రత్యయమునకు (నేనను పదమునకును) నేనను స్ఫురణకు విషయమయిన యాత్మస్వరూపమేదియోయది, సంగ [illegible]ము మొదలగు రూప, లేక, సజాతీయ విజాతీయ స్వగత భేదసంబంధము) వికారము (జన్మము ముందు లేక వెనుకగలదను) అస్తిత్వము; వృద్ధి (పెరుగుట) విపరిణామము (తరుగుట) అపక్షయము (తక్కువ) నాశము అనునాఱు లేక షడ్వికారక్రియ యనునీమొదలుగా నింకనుగల యనేక వికార ధర్మములేనిది యగును

స్థాలీపులాక (ఒక బియ్యముడికిన అన్నిబియ్యముడుకుట) అను న్యాయముచే, లేక ఒకయింట ఆకాశము సిద్ధింపగా నన్ని యిండ్లయందైనను లేక బ్రహ్మాండమందైనను నాకసము సిద్ధించు విధమున నెట్లు ఒకశరీరమందు సచ్చిదానందరూపయాత్మ "నేనున్నాను; నేను ప్రకాశించుచున్నాను; నేనెప్పుడు ప్రియుడనై యున్నానను" అనుభవముచేత సిద్ధించుచున్నదో, యట్లు అన్యశరీరములందును, నాకసము మున్నగు ప్రపంచమునందును, సిద్ధించుచున్నది. కావున నది పూర్ణము. (అన్నిచోట్లవ్యాపించినది) యగును దీనిచేతనే యది బ్రహ్మరూపమగును.

ఈవిధమున నిటమహావాక్యార్థరూపమును జ్ఞాన విషయరూపమునునగు బ్రహ్మాత్మయొక్క ఐక్యము చెప్పఁబడియెను.

ఆత్మ, ఈశ్వరుడు, సృష్టి, యను వాని విషయమగు ప్రశ్నోత్తర వర్ణనమను మూఁడవయుపదేశము

సమాప్తము.

———:0:———

నాల్గవ యుపదేశము.

—:o:—

బ్రహ్మాత్మైక్య సామాన్యనిరూపణము.

38. శిష్యుడు ప్రశ్నించుచున్నాఁడు:— స్వామీ! కర్త, భోక్త యను సంసారజీవుడనగు నేను, ఎట్లు బ్రహ్మరూపమగుదును. అని నిట్టిసంశయము నాహృదయమున నినుపచీలవలె కష్టపెట్టుచున్నదై యుండుటచే చీలయై యున్నది. ఆసంశయమునే దయయుంచి తామునాశముచేసి కృపజేయవలయును.

39. ఇప్పుడు బ్రహ్మమునందు జీవత్వసంభవమును గురువుగారు చెప్పుచున్నారు.

మహాకాశమువలె పరిపూర్ణమైయున్న బ్రహ్మము, అశంకరమైనను కల్పితదేహరూపఘటమందున్న మాయా (అవిద్య) రూపఘటజలశంకచే (కల్పితసంబంధముచే) శరీరము రెంటియభిమానమును జేసి పరిచ్ఛిన్నమయిన జీవరూపముగాఁ గనఁబడి యున్నది.

వేఱు దృష్టాంతము:— నిర్వికారకుంతీదేవి పుత్త్రుఁడయిన కర్ణునందు రాధయను దాసిసంబంధముచేత రాధాపుత్త్రుని (దాసత్వము) కనఁబడునట్టి రూపభ్రాంతికలిగెను. పిమ్మట సూర్యునివాక్యముచే వానికి రాధయొక్క పుత్రత్వభ్రాంతినివృత్తియై కలరూపకుంతీపుత్రత్వము కనబడురూపమైన తేటయగు జ్ఞానముకలిగెను. అట్లే నిర్వికార చిదానందఘనబ్రహ్మమునందు అవిద్యాసంబధముచే జీవత్వముకనఁబడు రూపభ్రాంతికలుగియున్నది పిమ్మట గురురూపసూర్యుని వచనముచే నాజీవత్వభ్రాంతి పోయి కలరూపమున బ్రహ్మత్వము ప్రతీతియయిన చక్కని

జ్ఞానము కలుగుచున్నది.

40. జీవస్వరూపవర్ణనము.

ఘటమందు నిండించిన జలమందుండు మహాకాశప్రతిబింబమువలె బుద్ధియందు లేక దానికారణమయిన అవిద్యయందుగల బ్రహ్మాభాసమేదిగలదో యది అవివేకదృష్టిచే తన యధిష్ఠానమయిన కూటస్థచేతనముతోఁ గూడినదై (కూటస్థచేతనముతో తాదాత్మ్యముగలదై) కనబడుచున్నది. దానిని జీవుడందురు.

41. స్థూలదేహరూప ఘటమందు బుద్ధిరూపలేక అవిద్యారూపజలమునిండియున్నది. దానియందుండు బ్రహ్మాభాసమును మిథ్యయనియెఱిఁగి విడుచుటచే, మిగిలి నిలిచినదగువాని అధిష్ఠానమగు చిద్రూపకూటస్థచేతనమేదిగలదో యదిమహాకాశమువలె బ్రహ్మమగును. (పరిపూర్ణచేతనరూపమగును) అదియే తానే తానగు స్వరూపమగును. అనగా ఘటజలమందున్న ఆకాశప్రతిబింబనిజరూప మహాకాశమువలె చిదాభాసరూప జీవునినిజరూపమగును.

ఎట్లు ఐంద్రజాలిక పురుషుఁడు మాయచేనయిన శరీరమును ధరించినవాఁడై మాయిక (మాయచేనైన) ఏనుఁగుమీఁద, కూర్చుండి కదలకయుండువాఁడైనను. కదలువాఁడై కనఁబడుచున్నాఁడో, అట్లు ప్రాణమునందును (ప్రాణము మొదలగువానితో గూడిన జాగ్రతయందును) స్వప్నమందును ప్రవేశించినదై (సంబంధముమూలమున అధ్యస్తమయి) అచల (అకర్త) రూపమయియుండియు ఆత్మచలించుచున్నది (క్రియయొక్క కర్తయు దీనిచే భోక్తయునయి కనబడుచున్నది.)

ఇంటియందుండు అర్కాభాసము (సూర్యచ్ఛాయ) చేతి క్రియచే కదలనిదై యుండియు, కదలునట్లు కనఁబడుచున్నది

దానివలె దేహాద్యుపాధిచే అచలమయిన ఆత్మచలించునట్లు అభిప్రాయమిది:— ఆత్మ కర్త యగును కావున భోక్త యగును. దీనివలన దాని బ్రహ్మత్వముయొక్క జ్ఞానము సంభవించుచున్నది.

42. జ్ఞానస్వరూపవర్ణనము.

మూఁడు శరీరములు గలవు వానికి మూఁడు అవస్థలు గలవు. ఆమూడు దేహములందును పంచకోశములు గలవు. నేను వీనికి సాక్షి. కావున నీసాక్ష్య (సాక్షిచే నెఱుఁగబడునది) రూపసంఘాతము నేనుగాను అయినను సాక్షిరూపప్రత్యగాత్మయగు నేను వీనికి వేఱుగానున్నాను.

ఇట్లు నిజస్వరూపమును నెఱిఁగి పిమ్మట దానిని బ్రహ్మమునకు అభిన్నముగా నెఱిఁగిన బ్రహ్మమునకభిన్నమయిన ఆత్మయే యెప్పుడున్ను సచ్చిదానందరూపమగును.

అదియెట్లనఁగాఁ బ్రపంచము సత్యముగానే ద్వైతము సిద్ధించుటచే అద్వైతశ్రుతిచేతఁ జెప్పఁబడు బ్రహ్మాత్మైక్యము పొసగదు. కావుననిట బ్రహ్మాత్మైక్యమును జెప్పుటచే నాబ్రహ్మాభిన్న ఆత్మకు భిన్నమయిన కార్యకారణరూప ప్రపంచమేదిగలదో యది యద్దమందున్న నగరప్రతిబింబమునువలెను స్వప్నమును వలెను అధ్యస్తమయియుండుటచే మిథ్య అనునది అర్థముచే సిద్ధించుచున్నది.

ఈవిధమగు నిశ్చయము (సంశయవిపరీతములు లేని యెఱుఁక) యేదిగలదో యది జ్ఞానమనఁబడును. ఆ జ్ఞానమే ప్రపంచరూప అనర్థనివృత్తిరూపమును పరమానందరూప బ్రహ్మప్రాప్తిస్వరూపమయిన మోక్షమునకు హేతువగును. (సాక్షాత్) సాధనమునగును.

బ్రహ్మాత్మైక్య సామాన్యనిరూపణమను నాల్గవయుపదేశము సమాప్తము.

ఐదవ యుపదేశము.

* 76 దేహత్రయ ఆత్మ వివేచన వర్ణనము.

43. శిష్యుఁడు ప్రశ్నించుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ యథాముంజాదిషీకేవ ఆత్మా యుక్త్యా సముద్ధృతః
శరీర త్రితయాద్ధీరైః పరంబ్రహ్మైవ జాయతే॥

"ఎట్లు ముంజయను అకుమూసిన శలాకరూపతృణ (కసవు) విశేషమునుండి ఇషీకము (నడిమిదంటు) ఎత్తఁబడుచున్నదో యట్లు ధీరపురుషుల యుక్తిచే మూఁడు శరీరము నుండియు చక్కఁగా నెత్తబడిన ఆత్మ పరబ్రహ్మరూపమగుచున్నది." అను శాస్త్రమందు (పంచదశియందు) చెప్పఁబడిన యర్థమును నెఱుఁగుటకొఱకు శిష్యుఁడడుగుచున్నాఁడు.

1 గురుశ్రేష్ఠుఁడును శ్రోత్రియుండును బ్రహ్మనిష్ఠుఁడునయిన గురువరా! తాము చెప్పిన మూఁడు దేహములేవి? ఇది దేహము యొక్క పేరు, గూర్చిన ప్రశ్నము.

2 ఈమూఁడు దేహముల రూపమేది:— ఇది వాని వివేక పూర్వకమయిన స్వరూపముయొక్క ప్రశ్నము.

3 ఆత్మయెట్లు వీటికంటెను వేఱైయున్నది? ఇదివాని విచార ఉపయోగముయొక్క ప్రశ్నమగును.

* 76 మొదలు మూఁడవ యుపదేశమున దిఙ్మాత్రముగ జ్ఞాపనదివలె సంగ్రహముగా దేహములందుండి వేఱుచేయఁబడిన ఆత్మ యొందిరో యది యిప్పుడు ఇకనుండి (ఐదవ యుపదేశమందుండి) ఏడవయుపదేశము పర్యంతము విశేషముగా వేఱుపఱచ బడుచున్నది. కావున నిటుల పునరుక్తిరూపదోష ప్రాప్తిలేదు.

ఈ మూఁడు ప్రశ్నములకు తాము కృపచేసి యుత్తరము చెప్పవలయును.

44 గురువుగారు చెప్పుచున్నారు.

౧ స్థూల దేహము లింగదేహము కారణ దేహమను నీమూఁడు దేహములగును.

౨ ఈవిధము చెప్పిన మూఁడు దేహములు కార్యకారణ రూపములైయున్నవి.

[౧, ౨] వానిలో స్థూలదేహమును లింగదేహమును నగు రెండును అవిద్యచే చేయఁబడినవై యుండుటచే అవిద్య కారణ రూపమగును.

[3] కారణదేహము జగత్తునకు గారణమయిన మూల ప్రకృతియొక్క అవస్థా విశేషమగు యవిద్యారూపముగా నుండుటచే గారణ రూపమగును.

ఇది వానివిపాకమగును. కార్యకారణత లేనిదియు ప్రపంచమునందుండు ఉపమానము లేనిదియునునగునది ఆత్మయగును.

45. ఇప్పుడు స్థూల దేహ స్వరూపమును దానితో ఆత్మకుగల భేదమును (శ్రీ) గురువుగారు చెప్పుచున్నారు:— ఏభూతములకు ముందు (27 వ ప్రసంగమున) చెప్పిన విధము పంచీకరణము కలుగుచున్నదో ఆవిధమయిన ఆకాశము, వాయు, తేజస్సు జలము, పృథివియను పంచభూతములగునవి పంచీకృతమనఁబడును. వాని నిరువదైదు తత్వములనుండి స్థూల దేహము కలుగుచున్నది.

ఆ పంచీకృత భూతముల నిరువదైదు తత్వములివి యగును.

౧-గి పృథివియొక్క ఐదు తత్వములు.— ఎముకలు మాంసము, నాడి, తోలు, రోమమును నవి యగును.

౬-౧౦ జలము యొక్క ఐదు తత్వములు:— శోణితము శుక్లము, మూత్రము, చెమట, ఉమ్మినీరు అనునవియగును.

౧౧-౧౫ తేజస్సుయొక్క ఐదు తత్వములు:— సోమరితనము, కాంతి, ఆకలి, దాహము, నిద్ర యనునవియగును.

౧౬-౨౦ వాయువుయొక్క ఐదుతత్వములు:— పన్నగించుట, నడచుట, ఉండుట, పరుగెత్తుట, విస్తరించుట అనునవియగును.

౨౧-౨౫ ఆకాశపు ఐదు తత్వములు:— (౧) భయము, మోహము, క్రోధము, కామము, శోకము అనునివియగును.

(౨) లేక నడుముయొక్క అవకాశము, కడుపు అవకాశము రొమ్ము అవకాశము, మెడయొక్క అవకాశము తలయవకాశము అనునివి ఆకాశముయొక్క ఐదు తత్వములగును.

ఇవి పంచీకృత పంచ మహాభూతముల కార్యరూప యిరువదైదు తత్వములగును. ఆ యొక్కొక్క భూతముయొక్క ఐదైదు తత్వములలో నొక్కొక్క తత్వము తమ తమ ముఖ్య భాగమగును. తక్కిన నాలుగేసి తత్వములు తక్కిన నాల్గు భూతములనుండి వచ్చి చేరియున్నవి. ఈవిధమగుటచే నీభూతములకు పరస్పరము చేరిక యున్నది. వానిలో నొకదాని కొకటికి గల చేరికను నిట్లు తెలియవలయును.

౧-౫ పృథివి యొక్క అయిదు తత్వములలో:—

(౧) ఎముకలు పృథివియొక్క ముఖ్యభాగమగును.

(౨) మాంసము జలముయొక్క భాగము చేరియున్నది.

(౩) నాడి (నరము) తేజో భాగము చేరియున్నది.

(౪) త్వక్కు (తోలు) వాయువు భాగము చేరియున్నది.

(౫) రోమము ఆకాశ భాగము చేరియున్నది.

౬-౧౦. జలముయొక్క అయిదుతత్వములందు:-

(౧) శోణితము పృథివియొక్క భాగముచేరియున్నది.
(౨) శుక్లము జలముయొక్క ముఖ్యభాగ మగును.
(౩) మూత్రము తేజోభాగము చేరియున్నది.
(౪) చెమట వాయువుభాగము చేరియున్నది.
(౫) ఉమ్మినీరు ఆకాశభాగము చేరియున్నది.

౧౧-౧౫. తేజస్సుయొక్క అయిదు తత్వములందు:

(౧) సోమరితనము పృథివి భాగము చేరియున్నది.
(౨) కాంతి, జలభాగము చేరియున్నది.
(౩) ఆకలి తేజస్సు యొక్క ముఖ్యభాగము అగును.
(౪) దాహము, వాయువు భాగము చేరియున్నది.
(౫) నిద్ర ఆకాశభాగము చేరియున్నది.

౧౬-౨౦ వాయువుయొక్క అయిదు తత్వములయందు,

(౧) స్రుక్కుట (సమగుట) పృథివిభాగము చేరియున్నది.
(౨) నడచుట జలభాగము చేరియున్నది.
(౩) ఉండుట(నీల్గుట) తేజోభాగము చేరియున్నది.
(౪) పరుగెత్తుట వాయువుయొక్క ముఖ్యభాగము.
(౫) విరియుట (విస్తరించుట) ఆకాశభాగముచేరియున్నది

౨౧-౨౫ ఆకాశ అయిదుతత్వములయందు;

(౧) భయము పృథివిభాగము చేరియున్నది.
(౨) మోహము జలభాగము చేరియున్నది.
(౩) క్రోధము తేజోభాగము చేరియున్నది.
(౪) కామము వాయువు భాగము చేరియున్నది.
(౫) శోకము ఆకాశ ముఖ్యభాగమగును.

శేష ఆకాశ మైదు తత్త్వములయందు:—

(౧) నడుము అవకాశము పృథివి భాగము చేరియున్నది
(౨) కడుపు అవకాశము జలభాగము చేరియున్నది.
(౩) రొమ్ము అవకాశము తేజోభాగము చేరియున్నది.
(౪) గొంతు (మెడ) అవకాశము వాయుభాగము చేరియున్నది.
(౫) తల అవకాశము ఆకాశపు ముఖ్యభాగమగును.

ముందు చెప్పిన భయము మొదలగునవి లింగదేహపు ముఖ్యధర్మములగును. స్థూలదేహమందును ఘటమందలి జలము యొక్క శీతలత్వమువలె అవి బయలుపడుచున్నవి అందుచేనవి స్థూలదేహపు గౌణధర్మములగును. కావున స్థూలదేహము యొక్క తత్త్వములు తెలియదగినవియగును.

నడుము అవకాశము మొదలగునవి స్థూలదేహమందు ప్రసిద్ధముగా గనబడుటచేత గొందఱు గ్రంథకర్తలు వానినే స్థూలదేహపు స్థానములుగా గణించుచున్నారు.

రెండుబోధలందును ఆత్మ వానినుండి వేఱగునని నిశ్చయింపవలెను. ఈ యిరువదైదు తత్త్వముల సముదాయపుపేరు స్థూలదేహమంట. దానికి, పేరు, జాతి, ఆశ్రమము, రంగు, రూపము (లావు, సన్నము, పొడవు, పొట్టి) జన్మము, మరణము మొదలగు ధర్మములు గలవు.

46. ఈ విధముగా స్థూలదేహస్వరూపమును చెప్పి, ఇప్పుడు దానితో ఆత్మకుగల భేదమును జెప్పుచున్నాడు.

౧ ఆత్మ, స్థూలదేహపు జన్మమునకు ముందును, మరణమునకు పిమ్మటనుండునదియు నేకముగానుండుటచే ఘటము

యొక్క వేరైన ఆకాశమువలె, స్థూలదేహముకంటె వేరైన దగును. వ్యభిచారము లేనిదియు నగును.

౨. దేహము ఘటమువలె తన యుత్పత్తికి ముందును మరణమునకు వెనుకయును లేనిదై అనేకముగానుండుటచే నాత్మకంటె వేరైనదగును. వ్యభిచారముగలదియగును.

౧. ఏవస్తువు అంతయు (అధిక) దేశమందును, అంతయు (అధిక) కాలమందును ఉన్నదగుచున్నదో, యది అవ్యభిచారి (జేఱుకానిది) అనఁబడుచున్నది.

(౧) ఆత్మ, దేనిచే సకలశరీరములందును నొకటిగా నుండుటచే ఆకాశమువలె వ్యాపకముగా నున్నదో అందుచే అన్ని దేశములందును నున్నది.

(౨) ఎందుచే సర్వదేహముల యుత్పత్తికి ముందును నాశమునకు వెనుకను ఆత్మయున్నదిగా నుండుటచే, మూడుకాలములందును బాధింపఁబడనిదిగా నగుచున్నదో, దానిచేనది అన్నికాలములందును నున్నదగును.

(౩) ఆత్మయెందుచే నన్నిదేహములందును నన్నికాలములందును నున్నదో దానిచే నది యవ్యభిచారి యగును.

౨. ఏవస్తువు అన్ని దేశములందును అన్నికాలములందును లేకయుండి యేదేనొక దేశమందును నేదేనొక కాలమందున్నదో యది వ్యభిచారి యనఁబడుచున్నది.

(౧) దేహము దేనివలన ఘటమునువలె పరిచ్ఛిన్నముగా నున్నదో దానివలన అన్ని దేశములందుండక యేదేనొక దేశమందున్నది.

(౨) దేహము దేనిచేత ఉత్పత్తి నాశము కలుగునదిగా నున్నదో దానిచేత అన్ని కాలములందు నుండక యేదే నొక కాల మందున్నది.

(౩) దేహము ఎందుచేత అన్ని దేశములందును అన్ని కాలము లందును నుండక యేదేనొక దేశమందు నొక కాలమందున్నదో యందుచేత, వ్యభిచారియగును.

ఎందుచేత ఆత్మయు దేహమును క్రమముగా నవ్యభిచారి యు వ్యభిచారియునై యున్నందున ఒకదానికొకటి విలక్షణమై యుంటున్నదో, యందుచేతనే వానికి నొకదానికొకటికి భేదము సిద్ధించుచున్నది.

ఇట యీ శంక కలుగుచున్నది:—

బ్రహ్మరూప ఆత్మకును దేహ (శరీరము మొదలగు) రూప అనాత్మకును.

౧. భేదము గలదా? ౨. లేక అభేదముగలదా? ౩. లేక భేదాభేదములు రెండును గలవా? అను నీమూడు వికల్పముల నడుగుదును. వాటిలో;

౧. వానికి భేదమును చెప్పినట్లయిన శ్రుతిస్మృతి యుక్తి విద్వాంసుల యనుభవమును, వానిచే సిద్ధించిన అద్వైత సిద్ధాంతమేకీభావా, దానికి హానికలుగును.

౨. వానికి అభేదమును జెప్పినచో, నా రెంటినిన్ని వేఱు పఱచుట వ్యర్థమగును.

౩. వానికి భేదాభేదము అను రెంటిని జెప్పినచో, చీకటియు వెలుతురునువలె ఒకదానికొకటి విరుద్ధమగునా? రెండు ధర్మ ములకును నొక కాలమందు నొక ఆశ్రయమునందుండుట పొస

గదు. కావున ఈ నీవచనము "నిజము అబద్ధము" అను వాక్యమును బోలి * 77. వ్యాఘాతదోషము గలదగును.

ఈ శంకకు నిది * 78 సమాధానమగును:—

౧. శిష్యా! ఆత్మానాత్మములకు ముందు వేఱుచేసి నెఱుగని (భ్రాంతి) కాలమందు సర్వజీవములకును నభేదము గనంబడుచున్నది. పిమ్మట వివేచనము (వివేకజ్ఞాన) కాలమందు చేతనత్వము మొదలగునవియు జడత్వము మొదలగునవియైనగు ధర్మము విలక్షణతా జ్ఞానముచేతను "నా దేహమున్నది" యను ననుభవముచేతను వానికి భేదము కనబడుచున్నది.

---

*77. ఒకదానికొకటి విరోధముగల రెండు ధర్మము లొకయధికరణమందు (ధర్మియందు) కూడియుండుట వ్యాఘాతదోషమగును. అది 'నా తల్లి గొడ్రాలు. నాకు నాలుక లేదు' అను మొదలగువానియందుండునదగును.

*78 పార్థివకాష్ఠరూప (పృథివికార్యమగు కట్టెరూప) కార్యమునకును జలతత్వమూలముగ అగ్నితత్వరూపకారణమునకును, చిలుకుటకుముందు అభేదము కనంబడుచున్నది. అది అయోగ్యమగును. (శ్రేష్ఠమగు కారణమైనదానికి తిరోధానముండుటచే, దానిని (నికృష్ట అభేదమును) పోగొట్టు కొఱకు చిలుకుట మూలముగా, వాని భేదము చేయంబడుచున్నది. పిమ్మట కలిగినగ్నియొక్క ప్రబలత్వము మూలమున వానికి అభేదము కలుగుచున్నది. అది యోగ్యమగును నికృష్ట (తక్కువయగు) కాష్ఠరూపకార్యమునకు దాహమూలమున తిరోధానముండుటచే, అట్లే అనాత్మరూపకార్యమునకును ఆత్మరూప కారణమునకును వివేకజ్ఞానమునకుముందు అభేదము కనంబడుచున్నది. అది అయోగ్యమగును. ఆత్మయొక్క (అధిష్ఠాన) తిరోధానముండుటచే, దానిని (భ్రాంతిచే సిద్ధించిన అభేదమును) పోగొట్టుటకై వాని భేదజ్ఞానరూప వివేకజ్ఞానము చేయంబడుచున్నది. పిమ్మట ప్రకటమగు ఆత్మప్రబలత్వము (సాక్షిత్వము) మూలముగా తత్వజ్ఞానకాలమందు వానికి అభేదము కలుగుచున్నది.

౨. వివేచన (పదార్థశోధన) మునకు పిమ్మట గురువుచే నుపదేశింపఁబడిన మహావాక్యముయొక్క అర్థపు విచార(తత్వజ్ఞాన) కాలము నందును అభేద నిశ్చయము గలుగుచున్నది.

కావున ఆత్మానాత్మలభేదము, అభేదములు రెండును అనుభవింపఁబడినవి యగును. అయిన నారెంటికిని సత్యత్వముచే నైనను కల్పితత్వముచే నైనను నొకధర్మి యొక్క (ఆశ్రయము యందు) ఉనికియో సంభవింపదు. అవిచీకటియు వెలుతురును వలె నొకదాని కొకటి విరోధములుగా నుండుటచే అయిననారెంటిలోను నొకదానికి సత్యత్వమును మరొకదానికి కల్పితత్వమును చెప్పవలయును. కావున ఆత్మానాత్మల భేదాభేదములు రెంటిలోను భేదము కల్పితమును అభేదము సత్యమును నగునని నిశ్చయము చేయవలయును. ఇందుచే అద్వైత సిద్ధాంతమునకు హానిలేదు. భ్రమ (అవివేకము)చే సిద్ధించిన ముఖ్యఅభేదమును దీర్చుటకొఱకు వానిని వివేకించుటయు వ్యర్థముగాదు. ఈకల్పితముతో గూడిన వాస్తవ అభేదమే * 79 తాదాత్మ్య సంబంధ

అది యోగ్యమగును. మిథ్యయగు అనాత్మ (ప్రపంచ) రూపకార్యమునకు బాధకాలముగా తిరోధానముండుటచే,

* 79 ఇటువంటి యభిప్రాయమగును:—రెండు సంబంధులు లేక సంబంధము చెప్పుట సంభవింపదు. అభేదము లేక తాదాత్మ్యము చెప్పుటపొసగదు. కావున భేదముతో గూడిన అభేదమునకు తాదాత్మ్య సంబంధమని పేరు. భేదాభేదములకు రెంటికిని వెలుతురు చీకటివలె నొకచోటనుండుట విరోధమగునైనను అనాత్మకల్పిత కార్యరూపముగా నుండుటచేతను ఆత్మఅకల్పిత కారణ (అధిష్ఠాన) రూపముగా నుండుటచేతను, నారెంటికిని కల్పిత (మాటమాత్ర) భేదముగలదు. కల్పితమునకు అధిష్ఠానమునకన్న వేరైన సత్త లేనందున వానికి వాస్తవ అభేదముగలదు. దీనిచే ఆత్మానాత్మలకు కల్పితభేద

మని చెప్పఁబడుచున్నది. ఆ * 80 తాదాత్మ్యమును అనాత్మయును ఆత్మయును నయిన కార్యకారణముల వలె గుణగుణి యందును జాతివ్యక్తియందును క్రియక్రియగలదాని యందును నెఱుఁగదగినది.

ఇటయిది ప్రక్రియ యగును:— ౧ సత్యము ౨ కల్పితము అను భేదములచే రెండు విధములగును వానిలో,

౧. భిన్నసత్తగల పదార్థములకు గల భేదమేదిరో యది కల్పిత భేదమేయగును. అది రజ్జునకును కల్పిత సర్పమునకును గల భేదమును జాగ్రత్స్వప్నములకును గల భేదమును ఆత్మానాత్మలకును గల భేదమును కల్పితములగును. రెండును భిన్నసత్తగలవిగా నుండుట వలన అనుట వలెనగును.

౨ సమానసత్తగల పదార్థములకుగల భేదమేదిరో యది (౧) కొన్నిచోట్ల కల్పితమును (౨) కొన్ని చోట్ల సత్యమును నగుచున్నది.

(౧) ఎచ్చట యేదేనొక యుపాధిచే భేదము కనఁబడుచున్నదో

ముతోఁగూడిన వాస్తవాభేదరూపతాదాత్మ్య సంబంధముగలదు. దీనినే భేదాభేదములవిలక్షణఅనిర్వచనీయతాదాత్మ్యమనియు చెప్పుదురు. వాస్తవభేదము లేనందున భేదముయొక్క విలక్షణమగును. కల్పితభేదముండుటచే అభేదముకంటె విలక్షణమగును.

*80. ఘటమయిన కార్యమునకును మట్టియయిన కారణమునకును కల్పిత (మాటమాత్ర) భేదము, వాస్తవ అభేదమునుగలవు; అట్లు అనాత్మకును ఆత్మకునునున్నది. అట్లే, ఘటనీలవర్ణమగు గుణమునకును ఘటమగు గుణికిని మాటమాత్రము భేదమున్నది. విచారింపగా గుణమునకు గుణితో భేదము సిద్ధింపదు. కావున అభేదమగును. ఇందుచేతనే వానికి తాదాత్మ్య సంబంధమున్నది. విచారింపగా దానికి భేదము సిద్ధింపదు.

యచ్చట యాభేదము కల్పితమగును. అది సమానసత్త గల ఘటాకాశమునకును మహాకాశమునకును జీవునికిని ఈశ్వరునికిని గలభేదము ఉపాధిచేఁగలిగినదై యుండుటచే కల్పితమగుటంబోలును.

(౨) ఎచ్చట ఉపాధిలేక స్వరూపముగా భేదముగనబడుచున్నదో, యచ్చట యాభేదము సత్యమగును. అది ఘటపటములకుగల భేదమును, శరీరములకు నొకదానికొకటికిగల భేదమును, ఆకాశము మొదలగువానికి నొకటికొకటికి గల భేదమును ఉపాధిలేని ఘటము మొదలగువాని స్వరూపము చేనైనదిగా నుండుటచే సత్యమగును. వానియందు సత్యభేదమును (౧) పారమార్థికము, (౨) వ్యావహారికము, (3) ప్రాతిభాసికము భావముచే (సత్తచే) మూఁడు విధములకల్పన చేయఁబడుచున్నది.

(౧) ఏభేదముయొక్క అనుయోగిప్రతియోగి రెండును పరమార్థసత్తగలవిగా నున్నవో యాభేదము పారమార్థికమగును. సిద్ధాంతమున, శుద్ధచేతనమునకు వేఱుగా పారమార్థికసత్తగల దొక్కటియు లేదు. అందుచే, అనుయోగియు ప్రతియోగియును పారమార్థిక సత్తగలదికానేరదు. కావుననే ఏపదార్థమునకును పారమార్థికభేదమో యేవిధముననుసిద్ధింపదు.

(౨) ఏ భేదముయొక్క అనుయోగియు ప్రతియోగియు వ్యవహారసత్తగలవిగా నున్నవో యాభేదము వ్యావహారికమగును. అది వ్యవహారసత్తగల ఘటపటములకును, పృథివి జలములకును, జీవేశ్వరాదులకును, నొకదానికొకటికిగల భేదము వ్యావహారికమగుట యగును.

(3) ఏభేదముయొక్క అనుయోగియు ప్రతియోగియు, ప్రాతిభాసికసత్తగలవిగానున్నవో, యాభేదము ప్రాతిభాసికమగును. అదిరజ్జువందు కనఁబడు సర్పము, దండము, మాల మొదలగువానికి నొకదానికొకటికి గల భేదము ప్రాతిభాసికమగుట పోలును.

ఈ విధముగా సత్యభేదమునందును ఇంతటి విలక్షణతనమున్నది.

దేనియందు అన్యముయొక్క భేదమున్నదో, అట్టిభేదముయొక్క ఆశ్రయమేదియో యది అనుయోగియనఁబడుచున్నది. అదిఘటమందుండు పటముయొక్క భేదమునకు, ఘటము అనుయోగి యగుటను బోలును. దీనినే ధర్మియనియునందురు.

దేనిభేదము అన్యవస్తువునందున్నదో, ఆ భేదముగలవస్తువు యేదియో యది ప్రతియోగియనఁబడుచున్నది. అది ఘటమందున్న పటముయొక్క భేదమునకు ప్రతియోగి పటమగుట పోలును. దానినే నిరూపకమనియు చెప్పుదురు.

ఈ విధముగా వస్తువునందుండు భేదస్వరూపము చెప్పఁబడినది. ఇట్లు అభేదమున్ను ముఖ్య అభేదము, బాధ (మిథ్యా నిశ్చయ)ము చేనైన అభేదము అను భేదములచే రెండు విధములగును.

వానియందు భిన్నసత్తగల పదార్థములకుగల అభేదము, (౧) ముఖ్య అభేదము, ౨ బాధచేనయిన అభేదము, అనుభేదములచే రెండువిధములు వానియందు,

౧. బాధ లేకయే, స్వరూపముగా వానికి కనఁబడు అభేదమేదియో, యదిముఖ్యము అగును. అది రజ్జునకును సర్పమునకును, స్థాణువునకును పురుషునకును, దేహమునకును ఆత్మ

కును, బ్రహ్మమునకును జగమునకును, మొదట, అవివేక కాల మందుగల అభేదమేదియో, యది ముఖ్యమగును. (భ్రాంతి రూపముగానున్నను ముఖ్యమువలె కనఁబడుచున్నది) అను టనుబోలును. అయితే యది భ్రాంతిరూపముగా నుండుటచే మిథ్యయగును.

౨. భిన్నసత్తగల పదార్థములకు రెంటినుండి యొకటిని (అల్పసత్తగల దానిని) బాధించుటలోఁగల అభేదమేదియో, యది బాధముచేనైన అభేదమగును. అదిరజ్జువునకును సర్ప మునకును, స్థాణువునకును పురుషునకును, బింబమునకును ప్రతి బింబమునకును, ఆత్మకును అనాత్మకును, బ్రహ్మమునకును జగత్తునకును, బ్రహ్మమునకును చిదాభాసమునకును, పిమ్మట తత్వజ్ఞానకాలమందు ఏయభేదము కనఁబడుచున్నదో యది రెంటనొక దానిని బాధించుటచేఁ గలుగుచున్నది. కావుననది బాధముచేనయిన, యభేదమగును, అనుటను బోలునదగును. అయిన నాయభేదము భ్రాంతి నివృత్తిచేనైనదిగా నుండుటచే, సత్యమగును.

మిథ్యాత్వనిశ్చయమునకు లేక, త్రికాల అభావ (మూఁడు కాలములేమి) నిశ్చయమునకు బాధయనిపేరు. దానినే నివృత్తి యందురు.

సమానసత్తగల పదార్థములకుగల, అభేదమేదియోయది, బాధలేకయే, స్వరూపముగాఁ గానిపించుచున్నది. కావున ముఖ్యఅభేదమగును. అయితేయీముఖ్యాభేదమున్ను ౧. కొన్ని చోట్లసత్యము, ౨. కొన్నిచోట్ల కల్పితము.

౧. ఎచ్చట ఉపాధిలేని వస్తువుయొక్క స్వరూపమునకు అభేదము కనఁబడుచున్నదో, అచ్చటయీ అభేదము సత్య

మగును. అదిఘటమగు ఉపాధిదృష్టిని విడుచుటచేత కలుగు ఘటాకాశమహాకాశముల అభేదమున్ను బ్రహ్మమునకును కూటస్థ ఆత్మకును గలుగు అభేదమున్ను సత్యమగుటవలె యగును.

౨. ఎచ్చట దోషమగు ఉపాధిబలముచే అభేదము కనఁబడుచున్నదో, అచ్చట యాయభేదము కల్పితమగును. అది సన్నిధి దోషమగు ఉపాధిబలముచే మేఘమునకును ఆకాశమునకును గానఁబడు అభేదము కల్పితమగుటవలె యగును.

ఈ విధముచే అభేదమునకును విలక్షణతయున్నది.

౧. ఆత్మకును దేహమునకును గల అభేదమేదియోయది కల్పితముగా నుండుటచే, అల్పసత్తగల దేహమగు అనాత్మ స్వరూపమును బాధించుటచేతనే కలుగుచున్నది. కావుననది సత్యమగును.

౨. మొదట అవివేకకాలమందు సర్వజీవులయందును గనబడు భిన్నసత్తనుగల ఆత్మకును, దేహమునకునుగల అభేదమేదియో యది, సమానసత్తగల పదార్థములవలె ముఖ్య అభేదమగును. ఆముఖ్య అభేదము భ్రాంతిరూపమైయుండుటచే కల్పితమగును.

కావున నాకల్పితముఖ్య అభేదమును నివర్తించుకొనుటకు ముముక్షువగు నతఁడు మొదట ఆత్మ దేహమగు అనాత్మయును, వీనియందు కల్పిత (ఆరోపిత) అభేదముయొక్క వివేచనమును జేయవలెను, పిమ్మట జ్ఞానకాలమందు ఆ నాత్మను శాస్త్ర యుక్తులచేతను, అపరోక్షానుభవముచేతను బాధించి యారెంటి అదభేమును తెలియవలెను.

౧. మహావాక్యముయొక్క బ్రహ్మాత్మైక్యమగు అర్థమును

విచారించు సమయమున దేహాద్ది ప్రపంచమయిన అనాత్మ యొక్క ఏ బాధము చేయఁబడుచున్నదో యాబాధము ప్రపం చమును నిషేధించు శాస్త్రములవల్లను స్వప్నాది దృష్టాంత రూపమయిన యుక్తులచేతను జేయఁబడినది కావున పరోక్ష మగును.

౨. మహావాక్యముయొక్క ముందు చెప్పిన అర్థముయొక్క "నేను బ్రహ్మముగా నున్నాను" అను దృఢనిశ్చయమయిన అపరోక్షజ్ఞానము కలిగిన పిమ్మట ఏయనాత్మ బాధకలుగు చున్నదో, యది యపరోక్షానుభవముచేనైనది కావున అప రోక్షబాధయగును.

అందుచే అపరోక్షబోధమందు అపేక్షింపఁబడిన బాధ, అపరోక్ష బోధముయొక్క ఫలరూపమయిన బాధయనుదాని భేదముచే, బోధ బాధముల నొకదానికొకటి అపేక్షరూప అన్యోన్యాశ్రయదోషము నిటసంభవించుట లేదు.

ఈవిధముగ ఆత్మానాత్మల రెంటికిని వాస్తవ అభేదమున్ను కల్పితభేదమున్ను అంగీకారము చేయుటచే, అద్వైతసిద్ధాంత మునకుఁజేటు లేదు; వివేచనముచేసినదియు సఫలమగును.

ఈదేహాత్మల భేదాభేదములందుఁ జెప్పఁబడిన న్యాయము (ప్రకార) మేదికలదో దానితక్కిన శరీరమునకును అవస్థమొద లగువానికిని చిదాభాసునికిని, ఆత్మకునుగల భేదాభేదము లందును ముందుచెప్పిన శంకాసమాధాన పూర్వకముగా తెలిసికొనునది. ఈయర్థము ప్రసంగముచే సక్రమముగా జెప్పఁబడినదగును.

శిష్యుఁడా! ఈవిధముగా ఆత్మకును స్థూలదేహమునకును దేనిచేత సత్తయొక్కభేదముచే, భేదమున్నదో దానిచే నేను

స్థూలదేహముకాను, ఇదినాది కాదు. అయితేయిది పంచభూత
ములది. దేనిచే నేను స్థూలదేహముకానో దానిచే ముందు
చెప్పినపేరు, జాతి, ఆశ్రమము, వర్ణము, రూపము మొదలగు
దీనిధర్మములున్ను నేనుకాను, నావియుగావు, అనినీవు నిశ్చ
యము చేయుము.

ఇటుయిదివిశేషమగును:— ౧ "అశరీరం వావసంతం-శరీర
మునకు వేఱైయుండు దానిఁ"

"శ్లో॥ జీవాపేతంవావ ఖిలశరీరంమ్రియతే నజీవోమ్రియతే,
నైనంప్రియాప్రియేస్పృశతః॥

జీవునిచే విడువఁబడిన ప్రసిద్ధశరీరము, నిశ్చయముగానే
మరణించుచున్నది; జీవుఁడు మరణించుటలేదు. వీనిని సుఖ
దుఃఖములు స్పృశించుటలేదు."

శ్లో॥ అశరీరం శరీరేష్వనవస్థేష్వవస్థితం।
మహాన్తంవిభుమాత్మానం మత్వాధీరోనశోచతి॥

అస్థిరమయిన శరీరములందు శరీరములేక నెలకొనియుండు
మహావిభుఁడైన ఆత్మను, ధీరపురుషుఁడు నేననిమతించి, శోకిం
చుటలేదు" అనునీ మొదలగు శ్రుతులచేతను,

౨ శ్లో॥ "వాసాంసిజీర్ణానియథావిహాయ, నవానిగృహ్ణాతినరోఽ
పరాణి। తథాశరీరాణి విహాయజీర్ణాన్యన్యానిసంయాతి
నవాని దేహీ॥

తా॥ ఎట్లు పురుషుఁడు ప్రాతవస్త్రముల విడిచివేఱు క్రొత్త
వస్త్రముల గ్రహించుచున్నాఁడో, అట్లు దేహి
(జీవాత్మ) ప్రాతశరీరములను విడిచి వేఱు క్రొత్తశరీర
ముల పొందుచున్నాఁడు."

శ్లో॥ దేహినోఽస్మిన్ యథా దేహే కౌమారం యౌవనం జరా।
తథా దేహాన్తరప్రాప్తి ర్ధీరస్తత్ర న ముహ్యతి॥

తా॥ ఎట్లు దేహి కీదేహమున కౌమారము (కుమారత్వము) యౌవనము, జర (ముసలితనము) కలుగుచున్నదో (స్వప్న దేహమున్ను కలుగుచున్నదో) అట్లు, అన్యదేహప్రాప్తి కలుగుచున్నది. దానిలో ధీర (వివేకియగు) పురుషుఁడు, "నేను పుట్టితిని గిట్టితిని" అని యీవిధముగా మోహమును పొందుట లేదు."

శ్లో॥ ఇదం శరీరం కౌంతేయ క్షేత్రమిత్యభిధీయతే।
ఏతద్యో వేత్తి తం ప్రాహుః క్షేత్రజ్ఞ ఇతి తద్విదః॥

తా॥ ఓకుంతీనందనా! ఈ శరీరము క్షేత్రము అనఁబడుచున్నది. దీని నెఱుఁగునదేదియో దానిని క్షేత్రజ్ఞుఁడు, అని దానిం దెలిసినవారు చెప్పెదరు. అను నీ మొదలగు స్మృతులచేతను.

8. (౧) దేహము పేడకుప్ప వలెను వృక్షము వలెను పెరుగుట చేతను ఆహారము మొదలగువానిని గ్రహించుట చేతను లేక శకటము మొదలగు వానివలెనడచుట మొదలగుపనులఁ జేయుటచేతను, లేక కమ్మరి తిత్తులవలె నిశ్వాస ఉచ్ఛ్వాసముల గ్రహించుటచేతను, లేక నూనె నాడించు యంత్రమువలె మలమూత్రముల విడుచుటచేతను చేతనము కానేరదు. అయితే జడమును, మమత (నాదియను అభిమానము) యొక్క విషయమగును. ఆత్మజాగ్రతయందు దీనియునికిని స్వప్నసుషుప్తుల యందు దీని అభావమును నెఱుఁగునదిగా నుండుటచే చేతనమును, నేనను వృత్తియొక్క విషయమును నగును. కావున నీ రెంటికిని ఐక్యము పొసఁగదు.

(౨) లేక, శిశువునకు స్తన్యపానము (పాలుద్రాగుట) నందు ప్రవృత్తికి హేతువయిన ఏ స్తన్యపానమునకు అనుకూలత్వముయొక్క స్మృతి, జన్మమునకు పిమ్మట కలుగుచున్నదో, యాస్మృతి, జన్మాంతరమునందు ఆయనుకూలత్వ అనుభవము లేక సంభవింప నేరదు. కావుననది, జన్మాంతరమున ముందు జెప్పిన అనుకూలత్వానుభవమును కల్పితముచే తెలిపించుచున్నది. ఆయనుభవమునకు కర్తయగు ఆత్మ ఈదేహమునకు వేఱుగా సిద్ధించుచున్నది.

(3) లేక, ఆత్మ, దేహమునకు భిన్నముకానిచో, పూర్వజన్మమందులేని, ఆత్మచే చేయఁబడని కర్మముల విచిత్రసుఖదుఃఖరూపమయిన ఫలప్రాప్తియగును.

అకృతాభ్యాగః- "చేయఁబడనిది అనుభవమునకువచ్చుట" అనుదోషమున్ను, ఈశరీరము మరణించినపిమ్మట వేఱుదేహము యొక్క పొందమిచే ఈదేహమున చేసినకర్మములు అనుభవింపక నశించునదయిన,

"కృతవిప్రణాశః-చేయుబడినవి అనుభవములేక నశించుట" అనుదోషమును గలుగుచున్నది. ఈరెండు దోషములును లోకప్రసిద్ధమునకును వేదప్రసిద్ధమునకును విరోధముగలవి యగును. అనునీ మొదలగు యుక్తులచేతను, ఆత్మస్థూల దేహముకంటె వేఱయినదగును.

౪. ఇందుచేతనే:-

యథానభసి మేఘౌఘోరేణుర్వా పార్థివోఽచితే।
ఏవం ద్రష్టరి దృశ్యత్వ మారోపితమబుద్ధిభిః॥

తా॥ ఎట్లు ఆకాశమందు మేఘసమూహములయినను, వాయు

వునందు పృథివియణువుల సమూహమయినను, ఆరోపింపఁబడి యున్నవో యట్లు జ్ఞానములేని పురుషులచే ద్రష్ట (ఆత్మ) యందు దృశ్య (స్థూలదేహ)ము ఆరోపింపఁబడియున్నది.' అను నివి మొదలయిన శ్రీమద్భాగవతవచనములును దేహము యొక్క అనాత్మత్వమునందు ప్రమాణములుగ గలవిగానున్నవి.

47. ఈవిధమున స్థూల దేహమునుండి ఆత్మను వేఱుచేసి, ఇప్పుడు సూక్ష్మశరీరముయొక్క స్వరూపమును దానినుండి ఆత్మ వేఱనుటను చెప్పుచున్నాఁడు

వేటికి ముందుచెప్పిన పంచీకరణము కలుగలేదో యటు వంటి ఆకాశాదిపంచమహాభూతములు అపంచీకృత భూతము లనఁబడుచున్నవి. వాటినే సూక్ష్మభూతమనియు తన్మాత్ర యనియుఁజెప్పుదురు. ఆయపంచీకృత పంచభూతముల పదు నేడు తత్వములచేతను లింగదేహముకలిగెను.

ఇప్పుడు పదునేడు తత్వములతోఁగూడిన లింగదేహమును జెప్పుచున్నాఁడు.

౧-౫ శ్రోత్రము, త్వక్కు, చక్షు, జిహ్వ, ఘ్రాణమను నైదు జ్ఞానేంద్రియములు,

౬-౧౦ వాక్కు, పాదము, పాణి, ఉపస్థ, గుద. మనునైదు కర్మేంద్రియములు

౧౧-౧౫ ప్రాణము, అపానము, సమానము, ఉదానము, వ్యానమనునైదు ప్రాణవాయువులు.

౧౬-౧౭ సంకల్ప వికల్పమయవృత్తిరూపమనస్సు, నిశ్చయ రూపవృత్తి మయమయినబుద్ధి, అనుసీ పదునేడు తత్వములును చేరి లింగదేహమనఁబడుచున్నది.

శుభాశుభ క్రియల కర్తృత్వము సుఖదుఃఖముల భోక్తృత్వము, పరలోకమునకు బోవుటయు, నీలోకమునకువచ్చుట; రాగము ద్వేషము మొదలగునవి, శమదమ మొదలగునవి, అంధ మంద పటుత్వములను నీ మొదలగునవి లింగదేహము యొక్క ధర్మములగును. [ఇట అంధత్వము, (గ్రుడ్డితనము) మొదలగునవి చెవిటితనము మొదలగువానిని గుర్తించు చున్నవి.]

48. మరణము, మూర్ఛ, సుషుప్తి, ప్రళయము, జ్ఞానము, (సమాధి) అను నైదవస్థలయందును లింగదేహమునకు నాశము (తన కారణమయిన అజ్ఞానమునలయించుట) కలుగుచున్నది. ఇట్లు వ్యభిచారియయియుండుటచే నీలింగదేహము అసత్తగును. ఆత్మయన్ననో యీయన్ని కాలములందును, ఉన్నట్లే ప్రకాశముగలడియయి నెలకొనియున్నది. ఇట్లు అవ్యభిచారి యయియుండుటవలన ఆత్మసద్రూపమగును. ఆత్మ, దేనివలన సద్రూపమయియున్నదో యందువలన, నది యీలింగదేహము కాదు. అయితే ఘటమందు పూర్ణమయిన జలమునకంటే దాని యందుండు ఆకాశము వేఱైయుండుటవలె లింగదేహమునకంటె వేఱుగానున్నది కావున,

శిష్యుడా! ఈలింగదేహము నేనుకాదు. ఇదినాదికాదు. ఇది అపంచీకృత పంచమహాభూతములకార్యమగును. దేనిచే నీలింగశరీరము నేనుకానో దానిచే కర్తృత్వభోక్తృత్వ సుఖ దుఃఖ మొదలగు ముందుచెప్పిన వీనిధర్మములును నేనుగాను, నావియుగావు. అయితే యవి లింగదేహమునకు చేరినవి. వీని నెఱుఁగు ద్రష్టయగునేను, వీనికంటె వేఱుగానున్నానని నిశ్చయము చేయుము.

ఇట యిది విశేషమగును:—

శ్లో॥ ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవ తు।
బుద్ధింతు సారథింవిద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవ చ ॥౧॥
ఇంద్రియాణిహయానాహుర్విషయాం స్తేషు గోచరాన్
ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం భోక్తేత్యాహుర్మనీషిణః ॥౨॥

"శ్రోత్రస్యశ్రోత్రం"

యద్వాచాఽనభ్యుదితం, యేనవాగభ్యుద్యతే।
తదేవబ్రహ్మ త్వం విద్ధి, నేదం యదిదముపాసతే ॥౧॥
యన్మనసానమనుతే యేనాహుర్మనోమతం। ॥తదేవ ॥౨॥
యచ్చక్షుషానపశ్యతి యేన చక్షూంషిపశ్యతి। తదేవ॥ 3॥
యచ్ఛ్రోత్రేణనశృణోతి యేనశ్రోత్ర మిదంశ్రుతం।తదేవ॥ ౪
యత్ ప్రాణేనన ప్రాణితి యేనప్రాణఃప్రణీయతే॥తదేవ॥౫॥

"నాచికేతువా! ఆత్మను రథికుఁడనియు, శరీరమును రథమనియు, బుద్ధినిసారథియనియు, మనస్సును కళ్లెమనియు తెలియుము, (౧)

ఇంద్రియములు గుఱ్ఱములందురు [ప్రాణములేక, ఇంద్రియములకు ప్రవృత్తిసంభవింపమింజేసి, ఇట ఇంద్రియశబ్దముచేత, వానియజమానుఁడైన ప్రాణరూపరథముయొక్క బంధము చేకొనఁబడుచున్నది.] వానియందు శబ్దమొదలగు విషయముల మార్గమందురు. ఇంద్రియములను మనసుతోఁగూడిన ఆత్మను పండితులు భోక్తయనిచెప్పుదురు. [కేవల ఆత్మనుగాదు] (౨)

"శ్రోత్రియమునకు శ్రోత్రియము" ఏబ్రహ్మమువాక్కుచే చెప్పఁటలేదో యేబ్రహ్మముచేత వాక్కుప్రకాశింపఁబడుచున్నదో, దానినే నీవుబ్రహ్మమని యెఱుగుము. ఏవీనిని (బ్రహ్మ విష్ణు మొదలగువారిని) జనులు ఉపాసించుచున్నారో వారు

బ్రహ్మముకాదు [ఇటవాక్కు, సకలకర్మేంద్రియములకు ఉపల క్షణమగును.] (౧) దేనిని మనస్సుచేత (ఫలవ్యాప్తిచేలోకము) మననముచేయుటలేదో, యేది మనస్సును విషయముచేసియు న్నదో, దానినే నీవుబ్రహ్మమని తెలిసికొనుము. [తక్కినవస్తు వులన్నిచోటులయందును సమానమగును. ఇటమనస్సు, బుద్ధి మొదలగువానికి ఉపలక్షణమగును.] (౨) దేనిని చక్షువుచే గాంచుటలేదో, దేనిచే చక్షువులనుచూచుచున్నావో, దానినే నీవు బ్రహ్మమని యెఱుగుము.

(౩) దేనిని శ్రోత్రములచే వినుటలేదో దేనిచే నీశ్రోత్రి యము విషయించుచున్నదో దానినే నీవుబ్రహ్మమనియెఱు గుము. దేనిని ప్రాణముచే (ప్రాణవృత్తితోఁగూడిన ఘ్రాణేంద్రి యముచేత) విషయముచేయుటలేదో, దేనిచే (ప్రకాశింపఁబడు నదిగానుండుటచే) ప్రాణము (ఘ్రాణము) తనవిషయముంగూ ర్చిపోవుచున్నదో దానినే నీవుబ్రహ్మమని తెలియుము. [ఇట చక్షు మొదలగు మూడుఇంద్రియములును త్వక్కు, రసనముల ఉపలక్షణమగును] ౫ అనుమొదలగు "శ్రుతులచేతను"

శ్లో॥ ఇంద్రియేభ్యః పరాహ్యర్థా హ్యర్థేభ్యశ్చపరంమనః ।
మనసస్తు పరా బుద్ధిర్యో బుద్ధేః పరతస్తు సః॥

ఇంద్రియములకంటె విషయములువేఱగును. "విషయముల కంటె మనస్సువేఱగును. మనస్సుకంటె వేఱయినది బుద్ధి. బుద్ధి కంటె వేఱయినదేదిగలదో యది ఆత్మయగును" అనుమొదలగు స్మృతులచేతను లింగమో జడమును, దృశ్యమును, వికారియు, వినాశియు, మనోబుద్ధులకు విషయమునగును. జాగ్రత్ స్వప్న ముల దానియునికియు, సుషుప్తియందు దానిలేమియునెఱుఁ

గునట్టి ఆత్మయున్నదో వానికిలక్షణమగును, అను మొదలగు యుక్తులను బోధించి (ఆటు) లింగములచేతను ఆత్మ లింగ దేహ ముకంటెను వేఱయిసిద్ధించుచున్నది.

49. ఇప్పుడు కారణ దేహము యొక్క స్వరూపముతో దాని యాత్మ వేఱగుటను జెప్పుచున్నాడు.

శిష్యుడా! నీవు ఆత్మను దెలియఁజాలవు. తెలియనందున "నేను అజ్ఞాని" యని తన్ను మతించుచున్నావు. ఇదియే అజ్ఞానమని యెఱుగుము. ఆయజ్ఞానమే కారణ దేహమగును.

"ఆత్మలేదు" అనునది అసత్తు (అసత్త్వాపాదక) ఆవరణముచే ఆత్మకనఁబడ లేదు" అనునది అభాన ఆవరణమును అగును.

ఈ రెండువిధ ఆవరణములకు హేతువగు చిదాభాసుని తోడ గూడిన స్థూల సూక్ష్మశరీరములును కర్తృత్వము మొదలగు వాని ధర్మములగు ప్రపంచరూప విక్షేపమునకు హేతువగు రెండును అజ్ఞానరూపకారణ దేహపు ధర్మములగును. ఆ కారణ దేహము ఆత్మనెఱుగుటచే నాశమగుచున్నది.

స్థూల దేహలింగ దేహములకు హేతువైయుండుటచే నీయజ్ఞానము కారణదేహమనఁబడుచున్నది.

ఆ కారణ దేహము దేనివలన నీయొక్క దృశ్యమై (నీచే జూడబడునదై) యున్నదో (దేనిచే) నీవుఎప్పుడును దీనికి ద్రష్టయయి (దీనింజూచువాడై) యున్నావో, దానిచే నీవీకారణ దేహము కన్న వేరయిన అదృశ్యరూపముగానున్నావు.

కావున శిష్యుఁడా! నేనుకారణ దేహుఁడనుగాను. ఇది నాది కాదు, ఇది అజ్ఞాని అంశము. దేనిచేనీకారణ దేహము నేనుగానో దానిచే దీనిధర్మమయిన ముందుచెప్పిన ఆవరణవిక్షేపములకు హేతువాదము మొదలగునవియును నేనుగాను. నావియుగావు.

కారణదేహమవియగును. నేను దీని నెఱుఁగు ద్రష్ట. దీనికంటె వేఱుగానున్నాను. అని నిశ్చయముచేయుము.

ఎట్లు జీవుల వ్యష్టియయిన మూఁడుశరీరముల కంటెను జీవసాక్షి వేఱుచేసి యోజింపఁబడినదో అట్లు ఈశ్వరుని సమష్టి మూఁడు శరీరముల నుండి ఈశ్వరసాక్షి (బ్రహ్మము) ఇట వేఱుపఱిచి యోజింపఁదగినది యగును. అట్లయినను అది ముందు మూఁడవ యుపదేశమందు తెలుపఁబడినది గాన నిట తెలుపఁబడలేదు.

ఇట యిది విశేషమగును:—

శ్లో॥ సుషుప్తికాలే సకలే విలీనే,
తమోఽభిభూతః సుఖరూపమేతి॥

తా॥ సుషుప్తి కాలమందు సకలమును (స్థూలసూక్ష్మ ప్రపంచమును) లీనముకాఁగా చీకటిచే (అజ్ఞానముచే) ఆవరింపఁబడినవాఁడై సుఖరూపమును బొందుచున్నాఁడు. అనునీ మొదలగు శ్రుతివాక్యములచేత జగమునకు కారణమును జ్ఞానముచే జీర్ణ(నష్ట)మయియుండుటచే కారణశరీరకమైన అజ్ఞానము, సుషుప్తియవస్థయందు గనఁబడుచున్నది దానిచేనావరింపఁబడిన చిదానంద రూపమేదియో దానిజ్ఞాత ["సుషుప్తినుండి లేచిన పురుషునికి కలుగు "నేను ఒక్కటియు నెఱుఁగను." అను నాక స్మృతికి కారణరూప సామాన్య చేతనమయిన సుషుప్తియజ్ఞానమునందు అనుభవరూప ప్రకాశకము.] ఆత్మయగును. అది యీ కారణదేహరూప అజ్ఞానముకంటె వేఱై సిద్ధించుచున్నది. స్వప్నమందు స్థూలదేహము తెలియకయుండ ఆత్మప్రకాశించుట అన్వయమగును. ఆత్మవ్యక్తము కాఁగానే స్థూలదేహము వ్యక్తముకామి వ్యతిరేకము. అట్లే సుషుప్తియందు లింగదేహము తెలియక

యుండి సాక్షి తెలియుట అన్వయము. లింగము తెలియమి వ్యతిరేకము. అష్టసమాధియందు కారణదేహము తెలియకయుండి సమాధికి సాక్షియయియుండుటచే ఆత్మవ్యక్తమగుట అన్వయమగును. కారణదేహము వ్యక్తము కామి వ్యతిరేకమును నగును. ఈయన్వయవ్యతిరేకములు దేహమును ఆత్మను భేదించునవి యగును.

దేహత్రయ యాత్మవివేచన (వివేకము) వర్ణనమను

నైదవయుపదేశము.

సమాప్తము.

ఆఱవ యుపదేశము.

—:o:—

అవస్థాత్రయ ఆత్మవివేచనము.

50. శిష్యుడు చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యాది ప్రపంచం యత్ప్రకాశతే।
తద్బ్రహ్మాఽహమితిజ్ఞాత్వా, సర్వబంధైఃప్రముచ్యతే॥

తా॥ జాగ్రస్స్వప్న సుషుప్తి మొదలగు ఏ ప్రపంచము ప్రకాశించుచున్నదో అదిబ్రహ్మము నేనని యెఱిఁగి సర్వబంధముల నుండి మిక్కిలిముక్తుడగుచున్నాడు.

(౧) "అస్యతిస్రః అవస్థాః త్రయః స్వప్నాః" ఈజీవునికి మూడవస్థలుగలవు. అవిమూడునుస్వప్నములట (మిథ్యయట)" (౨) ఈమొదలగు శ్రుతులచేతను,

శ్లో॥ త్రిషుధామసుయద్భోగ్యం భోక్తాభోగశ్చయద్భవేత్ ।
తేభ్యోవిలక్షణస్సాక్షీ చిన్మాత్రోఽహంసదాశివః॥

తా॥ జాగ్రము మొదలగు మూడుచోట్లయందుగల భోగ్యము, భోక్తా, భోగమను త్రిపుటి విలక్షణమయిన చిన్మాత్రసాక్షిరూప నేనుసదాశివుడై యున్నాను. (౩) అను సూతసంహిత వాక్యము చేతను,

శ్లో॥ బుద్ధేర్జాగరణం స్వప్నః సుషుప్తిరితి వృత్తయః।
తా యేనైవానుభూయంతే సోఽధ్యక్షః పురుషః పరః॥

తా॥ బుద్ధికిజాగ్రము స్వప్నము, సుషుప్తి, అనునవి వృత్తులు. అవియెవనిచే ననుభవింపఁబడుచున్నవో, యీసాక్షియగుపురుషుఁడు, పరమాత్మయగును." (౪)అను శ్రీభాగవతపు నేడవస్కంధమునందుండు వాక్యముచేత మూఁడవస్థలనుండి వేఱుచేయఁబడిన ఆత్మ బ్రహ్మరూపముగా నిశ్చయింపఁబడి

యున్నదను నభిప్రాయముచేత శిష్యుఁడు ప్రశ్నించుచున్నాఁడు.

స్వామీ! చెప్పఁబడిన నీమూఁడు దేహములును, దృశ్యములై యుండుటచే జడము; నేను వీనిద్రష్టనుగా, చేతనుఁడ; కావున నీమూఁడుదేహములును నేనుగాను అను తమరవాక్యమయిన అభిప్రాయమును నేనెఱింగితిని ఇప్పుడుమూఁడవస్థలు ఎట్లున్నవి. వానిని చెప్పవలయును.

51. మూఁడ వస్థలును వాటిలో నాత్మకుగల భేదమును

౧ జాగ్రము ౨ స్వప్నము ౩ సుషుప్తి అనునవి మూఁడవస్థలు. ఈమూఁడవస్థలును నీవుగావు. అవినీవియు గావు. ఈమూఁడవస్థలును క్రమముగా మూఁడుదేహములకున్నవి. వాటిలో స్థూల దేహ అవస్థ జాగ్రతయును సూక్ష్మదేహయవస్థ స్వప్నమును కారణదేహపు యవస్థసుషుప్తియగును. ఇది వీనిక్రమమగును.

52. జాగ్రదవస్థా వర్ణనము.

ఏ యవస్థయందు మనుష్యుఁడుఁ జాగ్రత (మేల్కొని యుండుట) కలిగి వ్యవహారములు చేయుచున్నాఁడో యది జాగ్రావస్థయగును.

ఆ జాగ్రతావస్థ యేలాటిదనగా దేనియందు పదునాలుగు త్రిపుటులచే నన్ని వ్యవహారములను గలుగుచున్నవో ఆలాటి దగును.

ఇటమఱియు దేనియందువ్యావహారిక పదునాలుగు త్రిపుటులచే నన్ని వ్యవహారములును కలుగుచున్నవో యది జాగ్రతావస్థ యనఁబడుచున్నది. అనిజాగ్రతావస్థయొక్క స్థూల లక్షణము సూచింపబడినది. ముందు "దేనియందు పురుషుడు (మేల్కొను చున్నాడో" అనువాక్యముచేత నీయర్థము సూచింపబడునదగు చున్నది.

దేవతలకును మనుష్యులకును జాగ్రావస్థగలదు.
పశుపక్షి మొదలగు వాటికి స్వప్నావస్థగలదు
మ్రాను కొండ మొదలగువాటికిసుషుప్త్యవస్థగలదు
వానిలో మ్రాకులకు క్షీణ (తక్కువ) సుషుప్తిగలదు.
కొండ మొదలగువానికి గాఢ (దట్టమైన) సుషుప్తిగలదు.

దేనినుండి లేపుట లేక (నిద్రనుండి) తానే లేచుచున్నాడో అదిక్షీణసుషుప్తి యనంబడును.

దేనినుండి లేపితే గాని నిద్రనుండి లేచుటలేదో యది గాఢ సుషుప్తి యనంబడుచున్నది.

౧ శుభేచ్ఛ సువిచారణ తనుమానసి అనునీమూండు జ్ఞానభూములు పర్యంతము అభ్యాసముగల జిజ్ఞాసులకు జాగ్రతావస్థగలదు.

౨. సత్త్వాపత్తియను పేరుగల నాల్గవభూమిని గల బ్రహ్మవిత్తను జీవన్ముక్తుండయిన విద్వాంసునకు:—

తనస్వరూపపు అవిచారకాలమందు జాగ్రతము వంటి యవస్థయున్నది.

విచారకాలమందు స్వప్నము నుండి లేచిన పురుషుని వంటి యవస్థయున్నది.

౩. అసంసక్తి యను ఐదవజ్ఞానభూమినిగల బ్రహ్మవిద్వాంసుండైన జీవన్ముక్తునికి:—

సమాధి నుండి లేచిన కాలమందు స్వప్నము నుండి లేచిన వానివంటి యవస్థగలదు.

సమాధికాలమందు సుషుప్తివంటి యవస్థయున్నది.

౪. పదార్థాభావిని యను నాఱవ భూమినిగల బ్రహ్మవిద్వరీయుండైన పురుషునికి:—

అనేకముగా సుషుప్తి వంటిదియును
ఒకకాలమున స్వప్నమునుండి లేచినది వంటిది నైన
అవస్థయున్నది.

తురీయమను నేడవ భూమినెక్కిన బ్రహ్మవిద్వరిష్ఠ జీవన్ము
క్తునకు ఎప్పుడును గాఢసుషుప్తివంటి యవస్థగలదు.

ఈయన్ని యవస్థలును జ్ఞానరూప వృత్తియేయగును. ఏలయన

౧. క్షేపము (లోకవాసన శాస్త్రవాసన దేహవాసనయని మూఁడు రాజసవాసనలచేతను ఉద్భూతమయిన రాగద్వేషము మొదలగు వానితో గూడుట)

౨. మూఢత్వము (నిద్ర)

౩. విక్షేపము (క్షేపమునుండి విశేషమయిన చిత్తమునకు ఒకకాలపు ధ్యానముతో గూడి యుండుటయు

౪. ఏకాగ్రత్వ (ఒకేవిషయరూపమగుట)

౫. నిరోధము (అనాత్మాకారమును విడిచి ఆత్మయందు నిలుచుట, లేక తన యుపాదానమైన సత్వగుణమందు చిత్తము లయమగుట)

ఈయైదుభూములును యోగశాస్త్రమందలిబుద్ధికియున్నవిగా జెప్పఁబడియున్నవి. దేనిచేజాగ్రత మొదలగునవియును సుషేచ్ఛ మొదలగునవియు నయిన యవస్థలు వాని యందు అణగినవై యున్నవో దానిచేనివియు బుద్ధియొక్క యవస్థలేయగును ఆత్మవి కావు. ఆత్మవీనికి సాక్షియై ఎప్పుడునువీనికి వేఱుగా నున్నదని తెలియుము.

౯౩. పదునాలుగు త్రిపుటులవర్ణనము

౧-౫ ఐదుజ్ఞానేంద్రియములు ౬-౧౦ ఐదుకర్మేంద్రియ ములు,

౧౧-౧౪ మనస్సుబుద్ధి చిత్త అహంకారములను నాలుగు అంతఃకరణములు అనునీపదునాలుగు ఇంద్రియములును అధ్యాత్మములగును.

౧-౫ దిశలు వాయువు సూర్యుఁడు వరుణుడు అశ్వినికుమారులను నైదుగురును క్రమముగా జ్ఞానేంద్రియముల దేవతలు.

౬-౧౦ అగ్ని ఇంద్రుడు ఉపేంద్రుఁడు ప్రజాపతిమృత్యువను నీయైదుగురును కర్మేంద్రియముల దేవతలగుదురు.

౧౧-౧౪ చంద్రుఁడు బ్రహ్మ వాసుదేవుఁడు (క్షేత్రజ్ఞుఁడు) రుద్రుఁడు అనునీ నలుగురు అంతఃకరణముల దేవతలగుదురు.

ఈపదునాలుగురు దేవతలును అధిదేవతలు.

శబ్దము, స్పర్శము, రూపము, రసము, గంధము, అను నైదును జ్ఞానేంద్రియముల విషయములగును.

వచనము ఆదానము గమనము రతి మలవిసర్జనముఅను నీయైదును కర్మేంద్రియముల విషయములగును

సంకల్ప వికల్పములు, నిశ్చయము, చింతనము, అహంభావము, అను నాల్గును అంతఃకరణ విషయములగును.

ఈశబ్దము మొదలుపదునాలుగు విషయములు అధిభూతములగును.

ఇట్లు ఒక్కొక్క యింద్రియమును అధ్యాత్మము. దానియొక్కొక్క దేవతయు అధిదైవతము దానియొక్క విషయమును అధి భూతమునగును.

వీటిచే నీపదునాలుగు త్రిపుటులకును భేదము గలదు.

౬4. ఈవిధమున జాగ్రతావస్థ యొక్క స్వరూపమును జెప్పి యికదాని సామగ్రిని జెప్పుచున్నాడు.

జాగ్రతావస్థయందు చిదాభాసరూప జీవునికి: —

౧ నేత్రము స్థానము. జాగ్రతయందును అదిశరీరమంతటను వ్యాపించియున్నది అట్లయినను దాని విశేషభాగము నేత్ర మందుండుటచే నేత్రము స్థానమనఁబడుచున్నది.

౨. క్రియాశక్తియగును. ౩ వైఖరి వాక్కు ౪ స్థూలము, భోగము ౫ గుణము సత్వము ౬ విశ్వయను పేరు పొందిన ఈజీవుడు జాగ్రతయొక్క అభిమానియగును.

55. ఇప్పుడు తక్కిన అవస్థలయందు ఆత్మయొక్క అన్వయ మునున్ను జాగ్రత్తయొక్క వ్యతిరేకమునున్ను చెప్పుచున్నాఁడు.

స్వప్నసుషుప్తులందుండు జాగ్రతావస్థయొక్క అభావ మేదిరో యది దాని వ్యతిరేకమగును.

శిష్యుఁడా! నీవుదానికి సాక్షిగానున్నావు. అది యెప్పు డును స్వరూపముగా సత్తగలదియగును. ఇదిఅచ్చట నుండు నీయన్వయ మగును

ఇందుచే నీవుస్థూల దేహముతోఁ గూడిన జాగ్రతావస్థ కంటెను వేఱుగానున్నావు.

పుష్పమాలయందు ప్రవేశించియుండు నూలుపోగువలె దేహముతోఁగూడిన సర్వావస్థలందును ఆత్మయొక్క ప్రవే శము గలదు. అదిఆత్మయొక్క అన్వయమనఁబడును.

పుష్పములవలె నొకదానికొకటియైనను తన యధిష్ఠాన మైన ఆత్మతో నైనను దేహముతో గూడిన మూడవస్థలకు గల భేధమేదిరో యది దేహముతో గూడిన యవస్థల వ్యతి రేకమనఁబడు చున్నది.

ఇటవ్యతిరేకమనునది అభావమునకును అన్వయమనునది భావమునకునునగును.

56 స్వప్నావస్థవర్ణనము:—

జాగ్రతావస్థ యందు శ్రవణమందైనను నేత్రమందైనను తక్కిన యింద్రియములచే నైనను అనుభవింపబడిన విషయముల జ్ఞానముచేగనంబడు వాసనలేవియో యవి వెండ్రుకకొన వలె సూక్ష్మమయి కంఠమందుండు హితఅను నాడియందున్నవి.

సంస్కారరూప వాసనయొక్క శబ్దమొదలగు విషయములును వాని జ్ఞానమునకు సంస్కారరూపములును యే నిద్రకాలమందు గలుగుచున్నవో దానిని స్వప్నావస్థ యనవలెను.

57. స్వప్నావస్థయొక్క సామగ్రి.

స్వప్నావస్థయందు చిదాభాస రూపజీవునకు

౧ కంఠము స్థానము ౨. బలము (శక్తి) జ్ఞానము 3. మధ్యము, వాక్కు. ౪ సూక్ష్మము (వాసనామయము, భోగము ౫ గుణము రాజసము ౬ తైజసుడను పేరుపొందినయీజీవుడు ఆయవస్థకు అభిమాని ఇది స్వప్న సామగ్రి చెప్పంబడినది.

58 ఇకస్వప్న సంబంధమైన అన్వయవ్యతిరేకములంజెప్పుచున్నాడు.

౧. జాగ్రసుషుప్తులందుండు స్వప్నావస్థ అభావమేదియో యది దానివ్యతిరేకమగును

౨ ఆవ్యతిరేకము యొక్క సాక్షియైన నీవు ఎప్పుడును తన స్వరూపముగా సత్తగలవాడుగా నున్నావు

ఇదియే యచ్చటయుండు నీయన్వయమగును. కావున నీవు దీనికి వేఱుగా నున్నావు.

59. సుషుప్తి యవస్థవర్ణనము

ఏయవస్థ యందుండి మేల్కొని "నేనొకటియు నెఱుగ"

నని నిద్రకాలమందనుభవించిన అజ్ఞాన స్మరణరూప జ్ఞానము కలుగుచున్నదో ఆవిధ గాఢ (లోతైన) నిద్రను సుషుప్తి యనెదరు

60. సుషుప్తి యవస్థ సామగ్రివర్ణనము.

సుషుప్తి యవస్థయందు జీవునికి ౧ హృదయము స్థానము,

౨. బలము (శక్తి) ద్రవ్యరూపము.

ఎందుచే నటక్రియా రూపమును జ్ఞానరూపమును నగు వ్యవహార అభావమున్నదో.

ఎందుచే అజ్ఞానరూప ద్రవ్యమగు వస్తుమాత్రపు ఉనికియున్నదో అందుచేనట ద్రవ్యము శక్తియనఁబడుచున్నది లేక అట అజ్ఞానమందు ద్రవ్యమగు నాకాశము మొదలగు భూతములనుగల్పించుట యొక్క సామర్థ్య రూపశక్తి ఏదిగలదో యది ద్రవ్యశక్తియనఁబడు చున్నది.

౩. వాక్కు పైసంధి (హృదయమందుండునది.)

౪. ఆనందము భోగము ౫ గుణము తమస్సు.

౬. ప్రాజ్ఞుఁడను పేరుపొందిన జీవుడుసుషుప్తికి అభిమాని యగును. ఇది సుషుప్తియొక్క సామగ్రియగును.

61. ఇప్పుడు సుషుప్తిసంబంధమగు అన్వయవ్యతిరేకములు చెప్పబడును.

౧ జాగ్రత్స్వప్నముల యందున్న సుషుప్తియొక్క అభావ మేదిగలదో యది ఆటదాని వ్యతిరేకమగును.

౨. ఆ వ్యతిరేకమునకు సాక్షియగుచున్న నీవు ఎప్పుడును స్వరూపముగా సత్తగలవాఁడుగా నున్నావు. ఇది యచ్చట యందు నీయొక్క అన్వయము.

దీనిచేతనే నీవు సుషుప్త్యవస్థకంటె వేఱుగానున్నావు. జీవుని మూఁడవస్థలకంటె ఆత్మ వేఱుచేసి యెఱిగింపఁ బడినది. అట్లే ఈశ్వరుని మూఁడవస్థలనుండి బ్రహ్మమును ఇచ్చట వేఱుచేసి యెఱిగింప బడవలసినదగును. అట్లయినను అదిమూఁడవ యుపదేశమందు తెలిపింపఁబడినందున యిట తెలిపింపఁబడలేదు.

అవస్థాత్రయ ఆత్మ వివేచనమను ఆఱవ యుపదేశము
సమాప్తము.

——:o:——

ఏడవ యుపదేశము.

పంచకోశములు ఆత్మవివేచన వర్ణనము.

౬౨. శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.

స్వామీ! మూడవస్థలు నేనుగాను. ఇవి నావియుగావు, అను తమయభిప్రాయమును తెలిసికొంటిని.

ఇక పంచకోశముల పేర్లును రూపములను గృపయుంచి చెప్పవలయును.

63 గురువు చెప్పుచున్నారు.

౧. మొదటిది అన్నమయము, ౨. రెండవది ప్రాణమయము. ౩. మూడవది మనోమయము, ౪. నాల్గవది విజ్ఞానమయము, ౫. ఐదవది ఆనందమయకోశము.

ఇవిపంచ * 82. కోశముల పేర్లనియెఱుంగుము

---

* 82. కోశమనునది కోశకారమను పురుగుయొక్క ముండ్లచేనైన గూడగును. అట్లు ఆపురుగునకు క్లేశమునకు హేతువయి యుండుటవలన కోశమన బడుచున్నదో అట్లు ఈపంచకోశములును ఆత్మకు ఆవరణములైయున్న క్లేశమునకు హేతువయియుండుటచే కోశములనఁబడుచున్నవి. లేక కత్తియొక్క ఒరయును ధనముయొక్క బొక్కసమును క్రమముగా కత్తిని ధనమును మూయునదిగా నున్నందున కోశమనఁ బడుచున్నది. అట్లే యీపంచకోశములును దేనిచేఆత్మను మూయునదిగానున్నవో దానిచేత కోశములగును.

ఎట్లు నీలము, పీతము, (పసుపు) మొదలగు వర్ణములమీద యుంచఁబడిన స్ఫటికము మొదలగునవి ఆయారూపములుగాఁ గనఁబడుచున్నవో అందుచేనవి వాని (స్ఫటికమొదలగువాని) ఆవరణములగునో యట్లు పంచకోశములందున్న ఆత్మ ఆయారూపములుగా ప్రకాశించుచున్నది. కావున నది (కోశము) దీనికి ఆవరణమగును. విచారముచేయఁగా అదివానికి వేఱుగానున్నది.

ఇక్కడు పంచకోశముల ఆహారములను చెప్పుటతో వాని అనాత్మతయున్ను చెప్పుచున్నాడు.

౧. (౧) మాతాపితరులు భుజించిన యన్నముచేనయిన రజస్సు(తల్లిరుధిరము) చేతను శుక్లము (తండ్రిరేతస్సు) చేతను తల్లి కడుపున నుత్పత్తి యగుచున్నది

(౨) పుట్టినపిమ్మటపాలుమొదలగుఅన్నముచే పెరుగుచున్నది.

(3) మరణమైనపిమ్మట అన్నమగు పృథివి యందు లయించుచున్నది. ఈవిధమయిన స్థూలదేహ మేదియో యది అన్నమయకోశమనఁబడు చున్నది,

ఈయన్నమయ కోశమగు పక్షికి ఇదియే (ప్రసిద్ధముగా నుండుటయే) శిరస్సగును: తూర్పు దిక్కునకు ఎదురు ముఖముగానుండు పురుషుని యిది (కుడిభుజము) దక్షిణ (కుడి పక్షమగును. (రెక్కయగును). ఇది (ఎడమభుజము) ఉత్తర(ఎడమ) పక్షమగును (ఇది మధ్యదేహపు భాగము) అంగముల ఆత్మ (స్వరూప)మగును. ఇది (నాభికిక్రింది అంగము) పుచ్ఛ (తోక) రూపప్రతిష్ఠ యగును (ఆధారము)

౨. ఐదు కర్మేంద్రియములును ఐదుప్రాణములు నైనపది తత్త్వములు జేరి ప్రాణమయ కోశమనఁ బడును.

ఈప్రాణమయ కోశమగు పక్షికి ప్రాణమే శిరస్సును వ్యానముదక్షిణపక్షమును అపానము ఉత్తర పక్షమును ఆకాశము (సమాన వాయువు) ఆత్మయును, (మధ్యభాగస్వరూపమునగును.) పృథివి పుచ్ఛ(తోక)రూపప్రతిష్ఠయగును. దేనిచే అధ్యాత్మ (దేహమునందుండునది.) రూప ప్రాణమునకు పృథివిరూప దేవత స్థితికిహేతువైయుండుటచే ధారణచేయునదిగా నున్నదో దానిచే పృథివి ప్రతిష్ఠ యనఁబడినది.

3. ఐదు జ్ఞానేంద్రియములును మనస్సునునయిన ఆఱుతత్వ ములును చేరి మనోమయ కోశ మనఁబడును.

ఈమనోమయరూపపక్షికి యజుర్వేదమే శిరము. ఋగ్వేద ము దక్షిణపక్షమును సామవేదము ఉత్తరపక్షమును ఆదేశము (ఉపనిషదమొదలగు బ్రాహ్మణములభాగము) ఆత్మయునగును అథర్వాంగిరసము (అథర్వ వేదము) పుచ్ఛరూప ప్రతిష్ఠయు నగును.

వర్ణోచ్చారణముయొక్క (స్థానము) ప్రయత్నము నాదము స్వరమనువీనిచేనిండిన పదమును వాక్యమును విషయముచేయు నదగువాని (స్థానము మొదలగువాని) సంకల్పరూప వాని భావనగల మనస్సు యొక్క వృత్తి యేదిగా యదిశ్రోత్ర మొదలగు కరణముల మూలముగా యజుర్వేదము యొక్క సంకేతముచే విశిష్టమయి "యాజుర్వేద"మని చెప్పఁబడుచున్నది. ఇట్లే ఋగ్వేదమును నున్నది. ఇట్లే సామవేదమును నున్నది. వీనిచే మంత్రములకు మనోరూపత్వ మున్నదిగా మనస్సు యొక్క వృత్తియే ఆవర్తనముచేయ (త్రిప్ప) బడుచున్నది. దీని చే మానస జపము సంభవించుచున్నది. దీనిచే మనోమయకోశ మునకు వేదరూపత్వము తైత్తిరీయ ఉపనిషత్తు నందు చెప్పఁ బడుచున్నది.

4. ఐదుజ్ఞానేంద్రియములును బుద్ధియు నయిన నీ యాఱు తత్వములు చేరి విజ్ఞానమయ కోశమనఁబడు చున్నది.

ఈవిజ్ఞానమయ కోశరూపపక్షికి శ్రద్ధయే శిరము. ఋతము (సత్యము పలుకుటకు హేతువయిన వృత్తి) దక్షిణపక్షమగును. సత్యము (సమదర్శనము) ఉత్తర పక్షమగును. యోగము (చిత్తము యొక్క యేకాగ్రత) ఆత్మయగును. మహత్తత్వము

(సమష్టి బుద్ధి) పుచ్ఛరూప ప్రతిష్ఠయగును. (తీగకు ఆధారముగానుండు పృథివివలె బుద్ధికి ఆధారమగును) ఇట మనోమయమునకు వేదరూపత్వమును విజ్ఞాన మయమునకు శ్రద్ధాది రూపత్వమును జెప్పఁబడినది: అది అధికారి యొక్క మనోబుద్ధులచే గలుగునదిగా నుంకుటచే జెప్పఁబడినది.

ఈవిధ ప్రాణము మొదలగు మూఁడు కోశములును లింగ దేహరూప మగును.

(౧) ప్రాణమయము, (౨) మనోమయము. (3) విజ్ఞానమయము, అను నీమూఁడుకోశములును లింగదేహ రూపమే యగును. అట్లయినను.

(౧) ప్రాణమయకోశము కేవలము రజోగుణయవస్థయగును

(౨) మనోమయకోశము రజో గుణముతోగూడిన సత్వ గుణ యవస్థయగును.

(3) విజ్ఞానమయకోశము కేవల సత్వగుణ యవస్థయగును. ఇట్లు గుణముల యవస్థలభేదములచే ఒకేలింగ దేహమందు మూఁడుకోశముల కల్పనయున్నది.

౫. ఆత్మయొక్క స్వరూపరూప ఆనందముయొక్క ప్రతిబింబముతోగూడిన ప్రియమోద ప్రమోదరూప వృత్తుల, లయమునకు స్థానమయిన కారణదేహమేదియో యది ఆనంద మయకోశమనఁబడు చున్నది.

ఇష్ట విషయముయొక్క దర్శనమువలన కలుగువృత్తిప్రియము అగును దానిలాభముచే గలుగు వృత్తిమోదమగును. దానిభోగముచే కలుగు వృత్తి ప్రమోద వృత్తియగును.

ఈవృత్తులు జాగ్రత్ స్వప్నముల పుణ్యకర్మల ఫలమగు

సుఖముయొక్క భోగకాలమందుదయించుచున్నవి. పుణ్యఫల భోగ అభావకాలమందు కలుగు సుషుప్తియందియో దానియం దావృత్తులు, తమ కారణమయిన అజ్ఞానమునందు లయించుచున్నవి. ఆ యజ్ఞానము ఆనందమయ కోశమగును.

ఈ యానందమయకోశ రూపపక్షికి ప్రియవృత్తి శిరము. మోదవృత్తి దక్షిణపక్షము, ప్రమోదవృత్తి ఉత్తరపక్షము. ఈవృత్తుల ప్రతిబింబరూప విషయానందము దీని ఆత్మయగును. బింబమగు ఆనందరూప బ్రహ్మము పుచ్ఛరూప ప్రతిష్ఠయగును (ఆధారమగును)

ఇట అన్నమయాది కోశములకు పక్షము, పుచ్ఛము, మొదలగు వానికి సమానమయిన అవయవములు ప్రసిద్ధమగును. కావున దానిపక్షిత్వముయొక్క రూపకమును ప్రసిద్ధమేయగును. కోశమందు పోయఁబడిన కరగించిన తామ్రపు ప్రతిమవలె ప్రాణమయాదులగు కోశములకురూపకము సిద్ధించుచున్నది. కావున కోశములందు పక్షియొక్క ఆకారమును కల్పించునదేదియో యది బాహ్యవిషయముల ఆసక్తిని (ఆశను)నిషేధించుటకు హేతువైనబుద్ధిని ఆత్మయందు నిల్పుటకొఱకగును. ఉపాసనపు విధానము కొఱకుఁగాదు.

ఇట్లు చెప్పఁబడిన పంచకోశములును, అనిత్యమును, జడమును వికారియును వ్యభిచారియును క్షణికమును నగును

వీనినెఱుఁగు ఆత్మయయిన నీవు అలింగముగా నున్నావు. అనగా నీపంచకోశముల లింగమగు లక్షణములేవియో యవి లేనివాఁడుగా నున్నావు. కావున నీవు నిత్యమును చేతనమును అవికారియు అవ్యభిచారియును, ఎప్పుడునుండు వాఁడునునగుదువు

కావున నీ *83. పంచకోశములు నీవు కావు. అయితే నీవు వీని వేఱుగానుండుటచే పంచకోశాతీతుఁడవు.

---

* 83. ఇది ఇది విశేషమగును:—

౧. అన్నముచే కలిగినదియు, అన్నముచే జీవించి యుండునదియు అన్నము లేనందున నాశమగునదియు, తోలు, నరము, మాంసము, నెత్తురు, ఎముక పురీష (మలము) అనువాని రాశియు, పుట్టుకకుపూర్వమును మరణమునకు వెనుకయు లేనిదియు, నియమములేని స్వభావముగలదియు, అనేకరూపములు గలదియు జడమై ఘటములవలెఁ దల చేతులు కాళ్ళు మొదలగువాని గలదియు నిందింపఁదగిన దుఃఖరాశియు, మాంసముచే పూయబడినదియు, నగు నీ యీ స్థూలదేహరూప అన్నమయ కోశమేదిగలదో యది ఆత్మ కాదగినది గాదు. ఏలయన ఆత్మ దీనికి విలక్షణమయి నిత్యమున్ను, శుద్ధమును ఉత్పత్తి నాశములు లేనిదియు, నియమింపఁబడిన స్వభావము గలదియు, ఏకమును, చేతనరూపమును ద్రష్టయును షడ్భావరూప వికారముల నెఱుఁగునదియు, అంగములు లేనిదియు, శరీరజీవనమునకు హేతువైనదియు, అపారశక్తి గలదియు, (శక్త్యధిష్ఠాన) నియామకుఁడును దేహము దానిధర్మము దానికర్మము దానియవస్థలున్నగు వానికి సాక్షియు, నిత్యాపరోక్షమును, జ్ఞాతయు, నైయున్నది

౨. ఎందుచే అన్నముచే నిండింపుటచే అన్నమయకోశము బలము గలదై అన్ని క్రియలందును ప్రవృత్తము (ప్రయత్నగు) గలదగుచున్నదో, అట్టి వాయువుయొక్క వికారము వాయువువలె బయటలోపల పోవుట వచ్చుటయునై యతిరేము యిష్టనకైనను, అనిష్టనికైనను తనకైనను, తక్కిన వారికైనను, ఒక్కటియు నెఱుఁగనిదియై నిత్యపరతంత్రమైయున్న నీవిధమైయుండు కర్మేంద్రియములతోఁ గూడిన ప్రాణరూప ప్రాణమయకోశమేదిగలదో యది యాత్మయగుటకు తగినదికాదు. ఏలన ఆత్మ దీని విలక్షణజ్ఞాతయయి (ఎఱుఁగునదియయి) లోపలను బయటను పూర్ణమయి నిశ్చలరూపమైయున్నది.

3. నేను నాదియను వస్తువుల వికల్పమునకు హేతువును పేరు మొదలగు భేదకల్పనతోఁ గూడినదియు అత్యంత బలముగలదియు నైన యేది

చెప్పంబడిన అన్నమయము మొదలగు కోశములేవియో యవి అనుభవముయొక్క విషయముగా చేయబడుచున్నవి. వాటికంటె వేఱయిన ఒక ఆత్మ చేయి మొదలగు వాటిమీద నుంచంబడిన విశ్వరూప (స్ఫటికమునకన్న స్వచ్ఛమయిన) మణివలె అనుభవమునకు విషయము కానేరదు. అట్లయినను నా పంచకోశములు ఏ యనుభవము (చేతనరూప స్వప్రకాశజ్ఞానము) నకు విషయమగుచున్నవో, యా యనుభవమును "లేదు" అని నిషేధించువాఁడెవఁడు? ఒక్కఁడును నిషేధింప శక్తుఁడు కాఁజాలఁడు. అది స్వప్రకాశమైయుండుటచే కలదైయుండియు ఏ జ్ఞాతకును, జ్ఞానమునకును విషయము కాక అనుభవమే ఆత్మ రై యున్నది.

దానికంటె ముందటికోశములను నాల్గుప్రక్కలను పూరించి వెలయుచున్నదో యావిధమగు నైదుజ్ఞానేంద్రియములతో గూడినమనస్సుయేదియో యది మనోమయకోశమగును. ఈ మనోమయరూపాగ్ని ఐదు యింద్రియరూప హోతుకర్తలచే విషయరూపనేతి ధారచే పెరిగి బహువాసనారూప ఇంధనములచే జ్వాలలు విడిచి మండునదై ప్రపంచమును (పపంచపు జీవులను) మండించుచున్నది. మనస్సునకు వేఱుగా అవిద్యలేదు. భవబంధమునకు హేతువయిన అవిద్య మనస్సగును. అది నష్టమయిన అన్నియు నష్టమగును. అది ప్రకాశించిన యన్నియు ప్రకాశించును. వస్తువులేని స్వప్నమందు తన శక్తిచే భోక్తమొదలగు సకల విశ్వమును మనస్సే సృష్టించుచున్నది. అట్లే జాగ్రతయందు విశేషములేదు. అందుచే నివియన్నియు మనస్సుయొక్క విలాసమగును. సుషుప్తికాలమందు మనస్సులయించినప్పుడు, "ఒకటియు లేదు" యనునది సకలజనులకు ప్రసిద్ధము. కావున నీ పురుషునికి మనోకల్పితమే సంసారమగును. వాస్తవముగా లేదు. ఎట్లు మేఘము వాయువుచే వచ్చుచున్నదో మరల దానిచేతనే పోవుచున్నదో, అట్లే మనస్సుచే బంధము కల్పించబడుచున్నది. దేహము మొదలగు సర్వవిషయములందును, రాగ

64. అట్లయిన స్వామీ నేను ఎప్పుడు మూడు శరీరములకును మూడవస్థలకును పంచకోశములకును వేత్తయున్నానో అప్పుడు నాస్వరూపము ఏది? యని శిష్యుఁడడుగ గురువు చెప్పుచున్నారు.

౧. దేహము మొదలగు అన్నిటిని ఎఱుఁగునదిగా నున్నందున ఏది ద్రష్టగానున్నదో

౨. ఉదాసీనమున్ను (రాగద్వేషరూప అంతఃకరణముల ధర్మములు లేనిదియు) సమీపించియుండు నదియు ఎఱుఁగునదియైన చేతనరూపమునను యుండుట వలనను లేక అంతరమందును దాని వృత్తియందును చేతన మాత్రముగా నుండుట వల్లను ఏదియన్నిటికి సాక్షిగానుంటున్నదో

మును కల్పించి దానిచే దారముచే కట్టబడిన పశువువలె పురుషుని కట్టుచున్నది. పిమ్మట దీనియందు విషమువలె శీరసత్వముచే నా మనస్సు దీనిని బంధమునుండి విడిపించుచున్నది. అందుచే నీ జంతువులకు బంధనమునకైనను, మోక్షమునకైనను, కారణము మనస్సేయగును. రజోగుణ, తమోగుణములచేత మలినమైన మనస్సు బంధమునకు హేతువగును. రజస్సు తమస్సులులేని శుద్ధమయిన మనస్సు మోక్షమునకు హేతువగును వివేకము వైరాగ్యమను గుణముల అతిశయము (అధికము) చేత శుద్ధత్వమును బొందిన మనస్సు విముక్తికొఱకగుచున్నది. కావున బుద్ధిమంతులగు ముముక్షువులకు మొదటినుండియే దృఢమయిన యీ రెండుగుణములతో గూడియుండుట తగినదగును.

మనస్సనునది మహావ్యాఘ్రము. అది విషయములయిన వనభూముల విహరించుచున్నది. వానియందు (ముందు చెప్పిన భూములయందు) సాధువులయిన (సదాచారముగలవారయిన) ముముక్షువులు పోవుటకూడదు. మనస్సను నదే దేహాదియది స్థూలరూపముగాను, సూక్ష్మ (వాసన) రూపముగాను భోక్త

౩. మూడు కాలములందును (జాగ్రము మొదలగు వాటి యందును బాల్యము మొదలగు వాటి యందును చావు మొదలగు వాటి యందును బాధింపబడనిదిగా నుండుటచేత నేది సత్యముగా నున్నదో

యొక్క సకలవిషయములను శరీరవర్ణ ఆశ్రమ జాతిభేదములను గుణక్రియ రూపహేతువులుగల ప్రయోజనములను నిత్యమును గలిగించుచున్నది. ఆవిధముగాక ఈ మనస్సు అసంగ చిద్రూపమయిన యాత్మను వివశముగా మోహింపజేసి దేహేంద్రియ ప్రాణరూప త్రాళ్లచేకట్టి "నేను నాది" యని నిరంతరము తనకార్యరూపబలము యొక్క ఉపయోగములందు త్రిప్పుచున్నది. అధ్యాసదోషముచే పురుషునకు సంసారము కలుగుచున్నది. అధ్యాసరూపబంధమును ఇదియే కల్పించియున్నది. కావున రజస్తమోరూపదోషములుగల అవివేకికి జన్మ మొదలగు దుఃఖమునకు కారణము ఇదియగును. (మనస్సగును) కావున తత్వమును దెలిసిన పండితులు మనస్సును అవిద్యయందురు. ఎందుచేవాయువుచే మేఘమండలము తిరుగుటవలె విశ్వము తిరుగుచున్నదో, ఆమనస్సు యొక్క శోధన (శుద్ధికరించుట) ముముక్షువుచే జేయదగినది. ఇది బాగుగా ముక్తియందు అరచేతియందలి పండువలె నగుచున్నది. ఏ పురుషుడు మోక్షము యొక్కటి యందు ప్రీతిచే విషయములందు రాగమును విడిచి సకల కర్మములను విడిచి చక్కని శ్రద్ధచే శ్రవణాదులందు స్థిరముగ నిలుచునో వాడు బుద్ధియొక్క రజోగుణముచేనయిన స్వభావమును నాశముచేయుచున్నాడు. ఈవిధ నీ మనోమయకోశమున్ను పరమాత్మ కానేరదు. ఏలయన ఆద్యంతములుగలదిగానున్నది. పరిణామిత్వముగలదిగానున్నది. దుఃఖస్వరూపముగానున్నది. ద్రష్టయొక్క విషయదృశ్యరూపముగానున్నది. ద్రష్టయేదియో యది దృశ్యరూపత్వముగా కనబడుటలేదు.

౪. పంచజ్ఞానేంద్రియ సహితవృత్తితోగూడిన కర్తరూపబుద్ధి యేది యో యది విజ్ఞానమయకోశమగుచున్నది. అది పురుషునికి సంసారమునకు కారణమగుచున్నది. చేతనముయొక్క ప్రతిబింబశక్తి దీనియందు అనుగతమై

౪. మూడు కాలములందును అన్నిటిని ప్రకాశము చేయునదిగా నుండుటచే నేది చిత్తుగా నున్నదో

౫. పరమ ప్రేమాస్పదమై యుండుటచే నేదియానంద రూపమైయున్నదో

౬. నిర్వికల్ప సమాధియందు యోగులు తానే తానని యెఱిఁగి దేనిని ధ్యానించుచున్నారో

యున్నదో యీ విధి విజ్ఞానమను పేరుగలదియు జ్ఞానరూపక్రియాగలదియునగు ప్రకృతియొక్క వికారమగును. అది నిరంతరము దేహము ఇంద్రియములు మొదలగు వానియందు అత్యంత అభిమానమును జేయుచున్నది. ఈ విజ్ఞానమయకోశము పరమాత్మకానేరదు ఏలయన వికారియు జడమును పరిచ్ఛిన్నమును, దృశ్యమును, వ్యభిచారియును అనిత్యమునునై యుండుటచే.

౫. ఆనందమ్ము ప్రతిబింబముచే నీడ్వబడిన యాకారము జీవునికి గలదో యావిధ అజ్ఞానముచే వికాసమును బొందినవృత్తి ప్రియము, మోదము, ప్రమోదము అను గుణములుగలదియు కోరినవస్తువును బొందుటచే నుదయించునదియును పుణ్యముయొక్క అనుభవకాలమందు ప్రకాశించునదియునయిన యానందమయకోశమగును. దానియందు పుణ్యవంతులు ఆయిన దేహధారులుమాత్రము ప్రయత్నము లేకయే తామే యానందరూపులయి చక్కగా నానందమును బొందుచున్నారు ఈ యానందమయకోశమునకు సుషుప్తియందు స్ఫూర్తి (ప్రకాశించుట) అధికమగును. స్వప్నజాగ్రములందు ఇష్టవస్తువును దర్శనలాభ భోగములచే కొంచెముగలుగుచున్నది. ఈ యానందమయకోశమున్ను పరమాత్మకానేరదు. ఏలయన ఉపాధితోగూడినదియు ప్రకృతియొక్క వికారమును పుణ్యక్రియాకార్యమును వికారముతోగూడిన శంకాతంకములతో గూడినదియునై యుండుటచే —

పంచకోశములను యుక్తిచేతను, శ్రుతిచేతను, నిషేధింప గాని నిషేధమునకు ఎల్లయగు బోధరూపసాక్షి మిగులుచున్నది. ఏ యొక్క ఈ యాత్మస్వయంజ్యోతియై పంచకోశముల విలక్షణమై మూడవస్థలకు సాక్షియై నిర్వికార

ఆవిధపు బ్రహ్మమున కభిన్నమగు ఆత్మతత్త్వమే నీయొక్క స్వరూపమగును.౮౪*

ఇటయిది తాత్పర్యమగును: — చెప్పంబడిన నీయాత్మ అవివేక దృష్టిచే జీవుఁడై వెలయుచున్నది. దానికి

౧. నేత్రము, కంఠము, హృదయము అనుమూడును దేశము.

౨. జాగ్రము స్వప్నము సుషుప్తి అనుమూడును కాలము

౩. స్థూలసూక్ష్మకారణమను మూడును వస్తువులు (భోగ సామగ్రులు).

౪. ఇవియే మూడు శరీరములు.

౫. విశ్వ, తైజస, ప్రాజ్ఞులను ముగ్గురు జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తి అవస్థల క్రమముగా అభిమానులు.

నిరంజనమై ఎల్లప్పుడును ఆనందబ్రహ్మరూపమైయున్నదో అది వివేకవంతుఁడగు పురుషునిచే తనయొక్క ఆత్మత్వముగా తెలియఁగదగినదగును.

౮౪* ఇటయిదియా విశేషణములను శ్రుతులచే కీర్తించునవి యగును. ఆత్మయొక్క విశేషణము విధేయము నిషేధ్యము అను భేదముచే రెండువిధము లగును. వానిలో ఆత్మయొక్క సాక్షాత్స్వరూపమగు విశేషణములేవోయవి విధేయ విశేషణములనఁబడును. ఈవిధమయిన (౧) సత్తు (౨) చిత్తు (౩) ఆనందము (౪) బ్రహ్మము (౫) స్వయంప్రకాశము (౬) కూటస్థము (౭) సాక్షి ౮ దృష్టం ౯ ఉపద్రష్టం ౧౦ ఏకము అనునీ మొదలగునవి యగును ఎట్లుసధవ (సుమంగలి) అను పదము విధవస్త్రీని నిషేధించి సువాసినిస్త్రీని నేరుగా తెలిపించుచున్నదో అట్లు "సత్తు" మొదలగు విశేషణములిందేనిచేత అసత్తు మొదలగు ప్రపంచపు విశేషణములను నిషేధించి సత్తు మొదలగు రూపమగు బ్రహ్మమును నూటిగా తెలిపించునదియై యున్నది. కావున విధేయవిశేషణమనఁబడుచున్నది ప్రపంచ నిషేధమూలమున ఆత్మను బోధించువిశేషణములు ఏవియో యవి నిషేధ్యములనఁబడుచున్నవి. ఈవిధమయినవి (౧) అనంతము (౨) అఖండము (౩) అసంగము (౪) అద్వితీయము (౫) అజన్మము (౬) నిర్వికారము

౬. జాగ్రము మొదలగు మోక్షపర్యంతమగు సంసారమేది యో యది జీవుని కార్యమగును.

౭. అల్పజ్ఞత్వము మొదలగునవి వాని ధర్మములగును.

ఈసర్వసామగ్రితోఁగూడిన బుద్ధి లేక అవిద్యగాని అధిష్ఠాన సాక్షియయిన ఆత్మయును నన్నియుచేరి జీవుడనఁబడు చున్నది. ఇది అన్ని సామగ్రులతోఁగూడిన బుద్ధినిగాని అవిద్యనుగాని, మిథ్యయను తెలివిచేఁ డిచి, మిగిలియుండు బుద్ధ్యుపహిత లేక అవిద్యోపహిత, చేతన రూపసాక్షియైన ఆత్మయేదియో యది జీవుఁడను పదమునకు లక్ష్యమగును. అదియే యాజీవుని నిజరూపమగును.

---

(౭) నిరాకారము (౮) అవ్యక్తము (౯) అవ్యయము (౧౦) అక్షరము అనునవి మొదలగునవి ఎట్లు ఆవిధవయను పదము విధవస్త్రీని నిషేధించి అర్థమందు ఆమెకు విలక్షణమైన సువాసిని (సుమంగలి) ని తెలిపించు నదిగా నున్నదో అట్లే (అనంతము) మొదలగు విశేషణములు తనిచే అంతము మొద లగు ప్రపంచ ధర్మములనిషేధించి అర్థముచేవాని విలక్షణమగు న బ్రహ్మమును తెలిపించునదియై యున్నదో అందుచేతనిషేధ్య విశేషణము లనఁబడుచున్నవి.

పంచకోశ ఆత్మవివేచన వర్ణనమను నేడవ యుపదేశము సమాప్తము.

—:O:—

ఎనిమిదవ యుపదేశము.

తత్త్వంపద వాచ్యార్థలక్ష్యార్థముల చెప్పుటతో వానియైక్యమును నిరూపించుట

65. శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.

స్వామీ! జీవుఁడు, ఈశ్వరుఁడు, వీనిడుపాధియయిన జగత్తు అను వాటిస్వరూపభేదమును నేనెఱిఁగితిని.

ఇప్పుడు తత్త్వమసియను మహావాక్యమునందుండు, తత్పద త్వంపదముల వాచ్యార్థలక్ష్యార్థములఁ జెప్పవలయు, పిమ్మట యా రెంటిలక్ష్యార్థముల యభేదమును జెప్పవలయును.

66. తత్పదార్థ వర్ణనము ౧.

శ్రీ గురువుగారు చెప్పుచున్నారు

౧ మాయతోఁగూడిన బ్రహ్మరూప ఈశ్వరుఁడు, తత్పదమునకు వాచ్యార్థమగును.

౨. మాయలేని శుద్ధబ్రహ్మము అవాచ్యమయిన (వాక్కునకు విషయముకాని) తత్పదముయొక్క లక్ష్యార్థము.

67. త్వంపదార్థ వర్ణనము. ౨

౧ చిదాభాస సహితబుద్ధితోఁగూడిన కూటస్థచేతనరూప జీవుఁడు త్వంపదముయొక్క వాచ్యార్థమగును.

౨. చిదాభాస సహితబుద్ధిరూప ఉపాధిలేని కేవలకూటస్థచేతనమేదియో యది, అవాచ్య, త్వంపదముయొక్క లక్ష్యార్థమగును.

ఇటయిది తాత్పర్యము:—శబ్దమునకు అర్థముతో నుండు సంబంధము శబ్దవృత్తియనఁబడును. ఆ వృత్తి, శక్తి, లక్షణయను భేదములచే రెండువిధములగును.

౧. శబ్దమునకు అర్థముతో నుండు సాక్షాత్సంబంధము (ప్రవృత్తి) ఏదియో యది, శబ్దముయొక్క శక్తి వృత్తియగును. ఆ శక్తి వృత్తిచే, నేయర్థము తెలియబడుచున్నదో *85 అది వాచ్యార్థమనఁబడును.

౨ ఆ వాచ్యార్థ *86 సంబంధమేదియో యది లక్షణా వృత్తియనఁబడు చున్నది. ఆలక్షణచేత నేయర్థమెఱుంగబడు చున్నదో యది *87 లక్ష్యార్థమనఁబడును.

ఆలక్షణ *88 జహల్ (విడిచిన) లక్షణ *89 అజహల్

---

*85 దీనికే శక్యార్థము లేక బోధ్యార్థము లేక విధేయార్థము లేక ముఖ్యార్థమని చెప్పుదురు.

*86. వియోగము లేక తాదాత్మ్యము మొదలగు, నేవిధమైనను వేఱు అర్థముతో వాచ్యార్థమునకు గల సాక్షాత్సంబంధ మేదియో యది లక్షణయనఁబడును. ఇట యిది అభిప్రాయము:— శబ్దమునకు తన యర్థముతో గల సంబంధము శబ్దశక్తివృత్తి యగును. శబ్దమునకు తనవాచ్యార్థమూలముగా వేఱొక (వాక్కునకు విషయము కానిదైన) అర్థముతో గల పరంపర సంబంధమేదియో యది శబ్దమునకు లక్షణావృత్తి యగును. ఆలక్షణ యెటువాచ్యార్థము పొసఁగబడదో యట యాశ్రయింపఁదగినది.

*87 వాచ్యార్థసంబంధి లక్ష్యార్థమగును.

*88 ఎచ్చట వాచ్యార్థ మంతయు విడిచి దాని సంబంధియైన వేఱు అర్థముచేకొనఁబడు చున్నదో యట జహల్లక్షణగలదు. ఎట్లు “గంగయందు గొల్లపల్లె” అను వాక్యమునందు గంగ యను పదముయొక్క వాచ్యార్థమయిన జీవనది యొక్క ప్రవాహమున గొల్లపల్లె సంభవించునందున యిట గంగయను పద వాచ్యార్థము పూర్తిగా (జీవనది ప్రవాహమును) విడిచి దాని సంబంధియైన గట్టురూప వేఱు (లక్ష్య) అర్థము చేకొనఁబడు చున్నది. కావున నిది జహల్లక్షణయగును.

*89 ఎచ్చటవాచ్యార్థమును విడువక దాని సంబంధియగు అన్య (అధిక)

(విడువని) లక్షణ *90 భాగత్యాగ (విడిచివిడువని) లక్షణ యను భేదములచే మూడు విధములు. వానిలో *91 మహా వాక్యమునందు భాగత్యాగమే యుపయోగము.

అర్థము చేకొనఁబడుచున్నదో యచ్చట అజహల్లక్షణ గలదు. ఎట్లన "ఎఱుపు పరుగిడుచున్నది" అను వాక్యమున "ఎఱుపు" అను పదముయొక్క వాచ్యార్థమయిన ఎఱుపు వర్ణమునకు పరుగిడుట సంభవింపనిచేదాని సంబంధియగు అ(శ్వ యావక) గుఱ్ఱమనెడు అన్యార్థము చేకొనఁబడుచున్నది. కావుననిది అజహల్లక్షణయగును.

*90 ఎచ్చట వాచ్యార్థము నుండియే విరోధిభాగమును విడిచి అవిరోధి భాగము చేకొనఁబడుచున్నదో యచ్చట భాగత్యాగ లక్షణగలదు. ఎట్లన "వాఁడే యీ దేవదత్తుఁడు" అను వాక్యమున భూతకాలమును దూరదేశమం దుండు దేవదత్తుని శరీరమును "వాఁడు" "అనుపదమునకు వాచ్యార్థము అగును వర్తమానకాలమును సమీప దేశమునందుండు దేవదత్తుని శరీరమును "ఈ" అనుపదమునకు వాచ్యార్థము అగును.

సమాన బలముచేత నీరెండు వాచ్యార్థములు ఏకమును దెలుపుచున్నది. అయేకము ఒకదాని కొకటి విరోధముగ రెండు పదార్థములకు సంభవింపదు. కావున దేశకాలరూప విరోధభాగమును విడిచి అవిరోధయయిన దేవదత్తుని శరీరపు ఏకత్వము నిశ్చయింపఁబడుచున్నది. కావున నిది భాగత్యాగ లక్షణ యగును.

*91 సకల వాచ్యభాగములను (జీవేశ్వరుల) విడుచుటచేత చేతనభాగము పోవుటచేత మహావాక్యమునందు జహల్లక్షణ సంభవింపదు. వాచ్యార్థమును వలె ఏకత్వమునకు విరోధముండుటచేత మహావాక్యమున అజహల్లక్షణయును సంభవింపదు. అయితే విరోధియైన వాచ్యభాగమును (ధర్మములతో మాయా అవిద్యలను) విడుచుటచే అవిరోధియైన చేతనభాగము చేకొనఁబడి ఏకత్వపు నిశ్చయము స్ఫురించుటచే మహావాక్యమునందు భాగత్యాగ లక్షణయే సంభవించుచున్నది.

68 తత్, త్వమ్, పదముల లక్ష్యార్థ ఐక్యము.

ఇట్లు ఘటాకాశ మఠాకాశముల యందుండు ఘటమఠ రూప ఉపాధిభాగమును విడిచి మిగిలియుండు ఘటమఠసంబంధి యగు ఆకాశము ఒక్కటిగాన యున్నదో యట్లు ఈశ్వరుని యందును జీవునియందును గల మాయయును బుద్ధియు నైన ఉపాధిభాగమును విడిచి సర్వజ్ఞత్వము మొదలగునవి యును అల్పజ్ఞత్వము మొదలగునవియునైన మాయ, అవిద్యల చేనయిన ధర్మములు అను వీనితో విడచిన మిగిలియుండు బ్రహ్మ మును, ఆత్మయును, ఒక్కటియే యగును.

౧. తత్పద త్వంపదములకు, ఈశ్వరుండును, జీవుడును, నైన నిద్దఱును క్రమముగా వాచ్యులు.

౨. బ్రహ్మమును, ఆత్మయును, నైన రెండును క్రమముగా లక్ష్యములు. వానియందు భాగత్యాగ లక్షణచే *92 విరోధి యగు వాచ్యభాగమును విడిచి అవిరోధియగు లక్ష్యార్థములు రెండును ఏకమేయగును.

ఇట్లు దీపముయొక్క అగ్ని స్వల్ప ఉపాధిగలదియై యుండు టచే స్వల్పమయి, సూర్యుని అగ్నివిశేషమయి (గొప్ప ఉపాధి గలదియై) యుండుటచే గొప్పదగును. ఇట్లువానికి ఉపాధివలన గలిగిన భేదముగలదు. అయినను రెండిటను ఉష్ణమును ప్రకాశము యొక్క తనరూపము మహాతేజోధర్మములు ఏవియో యవి రెంటి యందును నొకటి యగును. (సమమయినది అగును.) కావున సామాన్యరూప మహాతేజస్సు రెంటియందును నొక టియే యగును.

---

*92. ధర్మముతో గూడిన మాయ అవిద్య యను ఉపాధిరూప.

అట్లు వ్యష్టిరూప అల్పఉపాధిగల చేతనము జీవుఁడు. సమష్టిరూప గొప్ప ఉపాధి గల చేతనము ఈశ్వరుఁడు అని యిట్లు వానికి ఉపాధిచేనయిన భేదము కనఁబడుచున్నది. అయినను సత్తు చిత్తు ఆనందరూప బ్రహ్మముయొక్క ధర్మము రెంటియందును ఒక్కటియేయగును. కావున జీవుఁడును ఈశ్వరుఁడును నయిన యీ రెంటియందును కలిసియున్న సామాన్య చేతనరూపఉపాధిలేని బ్రహ్మ చేతనమేదియో యది జీవుఁడు ఈశ్వరుఁడు రెంటియందును అఖండమయినదగును. (ఒక్కటియే యగును.)

69. ఇప్పుడు అభేదమును ఉపదేశించియు నొకవేళ చక్కని

అభేదజ్ఞానము లేనందున శిష్యునిహృదయమున తత్పదముయొక్క అర్థమందు పరోక్షతా భ్రాంతియును త్వంపదముయొక్క అర్థమునందు పరిచ్ఛిన్నతా భ్రాంతియును మిగిలియుండిన యెడల, దానిని నివర్తించు నిమిత్తము శ్రీ గురువుగారు పరస్పరమందు పరస్పరముయొక్క ఏకత్వమును చెప్పునదయిన *93. ఓతప్రోత భావమును ఉపదేశించుచున్నారు.

౧. "అది" (తత్పదముయొక్క లక్ష్యమయిన బ్రహ్మము) "నేను"

౨. "నేను" త్వంపదముయొక్క లక్ష్యఆత్మ "అది" (బ్రహ్మము) అవి యిట్లు ఓతప్రోత భావముచే బ్రహ్మము ఆత్మ అను రెండును ఏకమగును. శిష్యుఁడా! నీవు రెండని తెలియకుము. ఎవఁడు బ్రహ్మమును ఆత్మను రెండని తెలియుచున్నాఁడో! వానికి నొకగురువును చిక్కరు. వాఁడు గురువులేనివాఁడే యగును.

---

*93. పరస్పరమందు పరస్పరమును చేర్పుటయయిన వ్యధికరణమును ఓతప్రోత మందురు.

70. ఇప్పుడు మును చెప్పిన అర్థమందు ప్రమాణరూప సకలశాస్త్రముల సారమును చెప్పుచున్నారము:—

94 శ్లో॥ శ్లోకార్ధేన ప్రవక్ష్యామి యదుక్తం గ్రంథకోటిభిః ।
బ్రహ్మసత్యం జగన్మిథ్యా జీవో బ్రహ్మైవ నాపరః ॥

తా॥ కోటిగ్రంథములయందు చెప్పంబడినదేదియో దానిని అర్ధశ్లోకమునందు చెప్పుచున్నాను:-బ్రహ్మము నిత్యము, జగత్తు మిథ్య జీవుఁడు బ్రహ్మమే, వేఱులేదు.''

ఈ జగత్తుయొక్క సకల వస్తువులయందును, ౧ అస్తి (ఉన్నది) ౨. భాతి (ప్రకాశించుచున్నది) 3. ప్రియము. ౪. నామము (పేరు) ౫. రూపము (ఆకారము) అను నైదై దంశములున్నవి. వానిలో మొదటి మూడును బ్రహ్మరూపము. వెనుకటి రెండును మాయారూపములు, వానియందు:-

౧-3 అస్తి, భాతి, ప్రియరూప బ్రహ్మ మేదియో యది అన్నికాలములయందన్నిటియందు సమానముగా అనుస్యూతముగా (కలిసి) యున్నది. కావున అవ్యభిచారి యగును. అందుచేనది సత్యము.

౪-౫ నామరూపమయమయిన మాయికజగము నొకవేళ నొక్కకచోటుల యందుండునది గావున వ్యభిచారియగును. ఇందుచేనది మిథ్యయగును.

మిథ్యయయిన జగత్తుయొక్క లోపల యణగినవి యయిన శుద్ధచేతనమందు ఈశత్వజీవత్వముల ఉపాధిరూప దేహాదులు ఏవియో యవియును స్వప్నమందలి ఏనుగు మొదలగు గానివలె లేనివియై వ్యక్తమగుచున్నవి. కావున మిథ్యయగును.

94* కోటిగ్రంథముల సారమును అర్ధశ్లోకమున చెప్పుచున్నాను.

ఇందువలన నా యుపాధులచే చేయఁబడిన ఈశ జీవభావమును మిథ్యయగుచున్నది.

కావున జీవుడు ఏదియో యది బ్రహ్మము అనునది సర్వ శాస్త్రముల నిశ్చయమైన సారమగును. దానిని చక్కఁగా ధారణచేయుము.

ఇట యిది తాత్పర్యము:- నాల్గు ఉపవేదములును ఆఱు వేదాంగములును పురాణములు, న్యాయము, మీమాంస ధర్మశాస్త్రమను నాల్గువేదముల ఉపాంగములునునైన వాని నన్నిటికిని వేదార్థములయందే తాత్పర్యముగలదు. నాల్గు వేదముల కర్మ ఉపాసనా కాండములకు చిత్తశుద్ధి మూలమున అద్వైతజ్ఞానమునందు తాత్పర్యమగును. జ్ఞానకాండమగు వేదాంతమునకును దాని యనుసారియగు తక్కిన బ్రహ్మసూత్రము, గీత, మొదలగు సంస్కృత ప్రాకృత గ్రంథములకును సాక్షాత్తు అద్వైత జ్ఞానమునందే తాత్పర్యముగలదు. కావున ముందుజెప్పిన అర్థము సర్వగ్రంథముల సారమగును.

71. శ్లో॥ సత్యవ్రతం సత్యపరం త్రిసత్యం
సత్యస్యయోనిం నిహితం చ సత్యే
సత్యస్య సత్యం ఋతసత్య నేత్రం
సత్యాత్మకం త్వాం శరణం ప్రపన్నాః ॥

దేనికి వ్రతము (మాయయొక్క వృత్తిరూపసంకల్పము) సత్యముగానున్నదో, దేనియందు పరమశ్రేష్ఠప్రాప్తి సాధనముగా సత్యముగా నున్నదో, సృష్టికి పూర్వమును ప్రళయము నకు వెనుకయును స్థితికాలమందును, నీమూఁడు కాలములయందును, ఏదిసత్యముగా (వ్యభిచారము లేకయుండునదిగా) యున్నదో, ఏది సత్య (పంచభూతముల) యోనియో (వివర్తోపాదాన

కారణమో) [దీనిచే సృష్టికిముందున్నదనునది చెప్పబడియున్నది.] ఏదిసత్యమందు (ముందుచెప్పిన పంచభూతములందు)న్నదో [ఇందుచేత స్థితిసమయమందును సత్యత్వము చెప్పబడియున్నది] అట్లే ఏది సత్యముయొక్క (స్ఫుటకారి: ఆకాశము మొదలగు వానియొక్క) సత్యమో (పారమార్థిక సత్యముగానున్నదో) (ప్రాణమే సత్యము. దానికిది సత్యము నిత్యములకు నిత్యము చేతనములకు చేతనము అనుట మొదలగు శ్రుతులచేత ఇందుచే నా భూతములు నాశముపొందినను అవశేషముగనున్నందున (నాశసమకాలమందును) అవధి (ఎల్ల) యగుటవల్ల సత్యత్వము చూపింపబడినది ఇట్లు మూడుకాలములందును సత్యత్వము సంపాదింపబడినది. అట్లు సత్యభాషణమునకు సత్యముయొక్క (సమదర్శనముయొక్క) నేత్రమును (ప్రవర్తకమును) నగుచు. ఇట్లు అన్ని విధములచేతను సత్యరూపముగానున్న మిమ్ము మేము (బ్రహ్మాదిదేవతలు) శరణము పొందియున్నాము. ఇది శ్రీ భాగవతము పదియవ స్కంధము పూర్వభాగము రెండవ యధ్యాయమునను. ఇది మొదలుగా అనేక శాస్త్రములచేతను యుక్తులచేతను బ్రహ్మమునకు సత్యత్వము సిద్ధించుచున్నది. జగత్తుయొక్క మిథ్యాత్వమును శ్రీ గురువు గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

72 ఏకాయనోఽసౌ ద్విఫలస్త్రిమూల
శ్చతూరసః పంచవిధః షడాత్మా।
సప్తత్వగష్ట విటపో నవాక్షో
దశచ్ఛదీ ద్విఖగో హ్యాదివృక్షః॥

దేనికి అయనము (మాయారూప ఆశ్రయము) ఒక్కటిగానున్నదో, దేనికి (ఫలము) రెండు (సుఖదుఃఖ) రూపముగా

నున్నదో, దేనికిమూలము మూఁడు (గుణ) రూపమో, దేని కనము (ధర్మార్థకామమోక్షమను) నాల్గు (పురుషార్థ) రూపముగానున్నదో దేని (జ్ఞానము) ఐదు (ఇంద్రియములు) గానున్నవో, దేని స్వభావము (జన్మమొదలగు) ఆఱు (వికారరూప) అంలుగానున్నవో దేనికట్టపత్త ధాతురూపమో దేని శాఖలు ఎనిమిది (పంచభూతములు మనసు బుద్ధియహంకారమను అపర ప్రకృతి)లో దేనితొఱ్ఱలు తొమ్మిది (ద్వారములో దేని ఆకులు (ప్రాణాదినాగాది) దశవాయువులో దేనియందు పక్షులు రెండు జీవేశ్వరరూపములో దేని జన్మకారణము పత్యపరబ్రహ్మమో దేనిలయస్థానమును పాలనముచేయుటయును సత్త్వగునో (బ్రహ్మమో) అది యీ ప్రసిద్ధమయిన సమష్టి వ్యష్టి ప్రపంచరూప అది వృక్షమగును.”

౧. ఇట్లు శ్రీ భాగవతము ముందుచెప్పిన స్థలమందే దీనిని వృక్షరూపముగాఁ జెప్పియుండుటవలన వృక్షమువలెనే దీని వినాశరూపత్వమున్ను చెప్పఁబడియున్నది. అదియేమిథ్యాత్వలింగమగును. దానిని (మిథ్యాత్వమును) ఇప్పుడు వాక్రుచ్చుచున్నారు.

ఎట్లు ఇంద్రజాలరూపమాయచే జేయఁబడిన వృక్షము మూఁడుకాలములందును మిథ్యగానేయున్నదో, యట్లు మాయా శక్తిచేఁజేయబడిన సకలజగత్తు సమూహరూపవృక్షమును మూఁడుకాలములందును మిథ్యయని యెఱుఁగుము.

ఈ జగత్తు (మిథ్యాత్వరూప) అర్థమందే

౨. స్వప్నము గంధర్వనగరము అద్దమందు నగర ప్రతిబింబము మొదలగు మఱియునేక దృష్టాంతరూప ఉపమానప్రమాణములుగలవు

౩. ప్రపంచము మిథ్యయగును. దృశ్యమగానుండుటచే స్వప్నము మొదలగువానివలెననుచున్నది అనుమాన ప్రమాణమగును.

౪. 'శాస్త్రవాక్యము. యుక్తి, తత్త్వజ్ఞానము' అను వానిచే ప్రపంచమిథ్యాత్వరూప నిశ్చయరూప లేక మూడు కాల అభావ నిశ్చయరూప యే(విషయి)బాధ కలుగుచున్నదో వాని వలందే సిద్ధించియున్న ప్రపంచ మిథ్యాత్వము లేక స్వే యయినను మూడు కాలముల యొక్క అభావము లేనే యయినను కలుగనిదియై దానిని (విషయరూప బాధను) కల్పించి తెలుపుచున్నది. ఇది అర్థాపత్తి ప్రమాణమగును.

౫. ప్రపంచ పారమార్థిక అభావమును నిశ్చయించు విచారము, లేక జ్ఞానదశయందు పరమార్థసత్తచే ప్రపంచ అప్రతీతి రూప అనుపలబ్ధి ప్రమాణమగును.

౬. జ్ఞానమునకు పిమ్మట ప్రపంచ మూడు కాల అభావము విద్వాంసుల ప్రత్యక్షానుభవమునకు గోచరమగును ఇది ప్రత్యక్ష, లేక అనుభవ ప్రమాణమగును.

౭. పరంపరగా లోకమున జగము మిథ్యయని చెప్పుకొనుట ఐతిహ్య ప్రమాణమగును.

౮. "అతనితదా స్వప్న, స్వప్న ఈ జగము మిథ్యయగును" "ఈ జీవునికి మూడవస్థలుగలవు. మూడవది స్వప్నము (మిథ్యయగును)" అను మొదలగు శ్రుతులును

"శ్లో॥ అర్థే హ్యవిద్యమానేఽపి సంసృతిర్న నివర్తతే।
ధ్యాయతో విషయానస్య స్వప్నేఽనర్థాగమో యథా॥

అర్థము లేకయుండియు సంసారము నివృత్తియగుటలేదు. విషయములను ధ్యానించెడి వీనికి స్వప్నమందు అనర్థముల ప్రాప్తి కలుగుటవలె"

"శ్లో॥ దృష్టశ్రుతమసద్బుద్ధ్వా నానుధ్యాయేన్న సంవిశేత్।
సంసృతిం చాత్మనాశంచ తత్రవిద్వాన్ స ఆత్మదృక్"

దృష్టమయిన ఈలోకముతో శ్రుతమైన స్వర్గాదిలోకములను అసత్తని యెఱిఁగి దానిని ధ్యానింపను దగదు, అనుభవింపను గూడదు. ఆదృష్టశ్రుతముల ధ్యాన మొదలగు వానియందు సంసారమును తననాశనమును నెవఁడెఱుగు చున్నాఁడో వాఁడాత్మజ్ఞాని యగును." అనునీమొదలగు శ్రీభాగవత వాక్యమున్ను సప్త ప్రమాణములగును. జగత్తు మిథ్యయనుటకున్ను ప్రమాణములు గలవు.

73. పదార్థ శోధన ఐక్యమగు సర్వాత్మత్వము.

ఇప్పుడు జీవ బ్రహ్మల ఏకత్వ దృఢత్వము కొఱకు దానియందు ప్రమాణరూప శాస్త్రవాక్యముల అర్థమును క్రమముగా త్వంపదార్థ శోధన తత్పదార్థశోధన వాక్యార్థసర్వాత్మత్వము పూర్వకముగా శ్రీగురువుగారు చెప్పుచున్నారు.—

మనస్సు మొదలగువాని ద్రష్టగా నుండుటంబట్టి బ్రహ్మము మనస్సు చక్షువు మొదలగు ఇంద్రియములను వానికి వేఱుగా నున్నది. ఎదిదేనికి ద్రష్టగా నుంటున్నదో యది దాని భిన్నమగుచున్నది ఎట్లుఘటముయొక్క ద్రష్ట ఘటమునకంటె వేఱుగానుండునో యట్లు మనస్సు ఇంద్రియముల ద్రష్టయగు ఆత్మరూప బ్రహ్మము మనస్సు మొదలగువానికి వేఱగును. లేక "నామనస్సు నానేత్రము" అను మొదలగు అనుభవములచేతను మమతకు విషయమగు నామనస్సు మొదలగు వానిచేత అహంప్రత్యయమునకు విషయమయిన ఆత్మరూప బ్రహ్మము భిన్నముగా (సత్తయొక్క భేదముగలదిగా) సిద్ధించుచున్నది

ఆత్మకు అభిన్నమయిన బ్రహ్మము మనస్సు మొదలగు వాటికిని మనస్సు మొదలగునవి యగును. ఏలయన

"శ్లో॥ శ్రోత్రస్యశ్రోత్రం మనసో మనో యద్వాచో హవాం వాచ
స ఉ ప్రాణస్య। ప్రాణశ్చక్షుషశ్చక్షురతిముచ్య ధీరాః
ప్రేత్యాస్మాల్లోకాదమృతా భవంతి॥

కల్పిత సర్పముయొక్క స్వరూపమైన రజ్జువలె శ్రోత్ర మొదలగువాని స్వరూపమున్ను సమర్థరూపముగా నున్నందున ఏ బ్రహ్మము శ్రోత్రమునకు శ్రోత్రముగాను మనస్సునకు మనస్సుగాను వాక్కునకు వాక్కుగను నున్నదో యదియే ప్రాణమునకు ప్రాణముగను చక్షువునకు చక్షువ్రను నగును. వీనిచే ఉపలక్షింపఁబడినదియు చెప్పఁబడనిదియు నైన తక్కిన ఇంద్రియములకును ఇంద్రియము లగును. (సత్తను నిచ్చునది యును ప్రకాశమును జేయునదియు నగును) అని తెలిసి ధీర పురుషుఁడు శ్రోత్ర మొదలగు వానియందు ఆత్మ భావమును విడిచిపెట్టి ఈ [నేను నాదియును తనరూప లేక దేహరూప] లోకమునుండి వేరై అమృతుడు (మరణ రహితుఁడు) అగుచున్నాఁడు అను శ్రుతిచే ఆత్మరూప బ్రహ్మము వాస్తవముగా మనస్సు మొదలగువాని స్వరూపమే యగును.

బ్రహ్మము మనస్సు మొదలగు వానిచే నెఱుఁగఁబడని దగును. ఏలయన

"శ్లో॥ నతత్రచక్షుర్గచ్ఛతి న వాగ్గచ్ఛతి నో మనో।
న విద్మోన విజానీమో యథైతదను శిష్యా-
దన్యదేవతద్విదితా దథో అవిదితాదధి।
ఇతిశుశ్రుమ పూర్వేషాం యే న స్తద్వ్యాచచక్షిరే॥
అట చక్షువు(దీనిచే ఉపలక్షింపబడిన సర్వజ్ఞానేంద్రియ

వా[illegible], చొప్పలేదు. వాక్కు (దీనిచే ఉపలక్షింపఁబడిన [illegible] (ఇంద్రియములు) పొం[illegible]టలేదు. మనస్సు (అంతఃకరణవృత్తు లయము) ప్రకాశించుటలేదు. కావున "బ్రహ్మము ఈవిధ [illegible] మైనది" అని మేము చెప్పఁగజాలము. దీనిచేతనే ప్రసిద్ధమైన [illegible] శిష్యుల కుపదేశించ [illegible] సాధ్యము[illegible] యదు. [కరణములకు [illegible] గానిదై యుండుటవలన జాతి [illegible] క్రియ, సంబంధము మొదలగు విశేషణములచే *95 వెలుఁ గునదైనను, శాస్త్రము చేతను గురువుచేతను *96 ఉపదేశిం

---

*95. ఫలవ్యాప్తి (చిదాభాసునికి విషయమగుట) చే వెలుఁగ సాధ్యము కానిదై యుండుటవలన, అనుదాని యర్థమిది:- అంధకారమందున్న ఘటము మొదలగు అప్రకాశరూప పదార్థములు దీపము కన్ను రెంటిచేతను వెలుఁగ బడుచున్నవి. దానివలె ఘటము మొదలగునవియును వక్లే సూర్యాదులయిన సకల అప్రకాశ (జడ) రూపపదార్థములను అంతఃకరణవృత్తియందుండు [illegible] చిదాభాసుఁడు వృత్తియను రెంటిచేతను వెలుఁగఁబడుచున్నవి. కేవల వృత్తి చేతఁగాదు. వానియందు వృత్తిచే ఘటాద్యవచ్ఛిన్న చేతన ఆవరణము తీయ బడినది. చిదాభాసునిచే ఘటము మొదలగు జడ పదార్థముల ప్రకాశము కలుగుచున్నది! ఎట్లు సూర్యుని దీపమును వెలుఁగుట కొఱకు కేవల చక్షువు యొక్క అపేక్షయున్నదో వేఱుప్రకాశ(దీప) అపేక్షలేదో యట్లు ప్రత్యగభిన్నబ్రహ్మము వెలుఁగుట కొఱకు కేవలవృత్తియొక్క అపేక్షగలదు చిదాభాసుని అపేక్షలేదు. అటనేను బ్రహ్మమను రూపమయిన వృత్తి, చేతన ఆవరణమును పోగొట్టుచున్నది. స్వయంప్రకాశ రూపముగానున్నందున దానికి చిదాభాసరూప వేఱుప్రకాశ అపేక్షలేదు. కావున బ్రహ్మము ఫలవ్యాప్తిచే వెలుఁగఁదగనిదై యుండుటవలన [illegible]నకు చిదాభాసునితో గూడిన వృత్తివిషయము కానిదగును.

*96. శబ్దముయొక్క శక్తివృత్తిచే ఉపదేశముచేయ సాధ్యము గానిదై యుండుటవలన, అనుదాని అర్థము ఇదియగును. జాతి మొదలగు విశేషణములు

చుటకైనను సాధ్యపడనిదై యుండుటచేత ప్రత్యక్ష మొదలగు ప్రమాణములకు అగోచరమైనను బ్రహ్మము *97 వృత్తివ్యాప్తి వల్ల నెఱుగఁబడుచున్నది.

శాస్త్రముచేతను గురువుచేతను లక్షణావృత్తిచేత ఉపదేశింపఁబడుచున్నది. కావున శ్రుతి చెప్పునదేమనః— అది, విదితముకంటెను (జ్ఞానపు విషయమయిన వ్యాకృతరూప కార్యమునకంటెను) అన్యమేయగును; అవిదితముకంటెను (ఎఱుఁగఁబడని దానికంటెను వేఱయిన అవ్యాకృతరూప కారణముకంటెను.) అన్యమగును. అని ఇట్లు మేము పూర్వాచార్యుల వచనము వినియున్నాము. వారుమాకు బ్రహ్మమును స్పష్టముగా చెప్పిరి.'' అను శ్రుతిచేతను ఈయర్థమునే యనుసరించిన.

శ్లో॥ నైతన్మనో విశతి వాగుతచక్షురాత్మా ప్రాణేంద్రియాణిచ
తథాఽనలమర్చిషః స్వాః శబ్దోఽపిబోధకనిషేధతయాత్మ
మూలం మర్థోక్తమాహ యదృతేన నిషేధసిద్ధిః ॥

ఈబ్రహ్మమునందు మనస్సు, వాక్కు, చక్షు, అహంకారము. అనునవి ప్రవేశించుట లేదు ప్రాణమును (చెప్పఁబడని శక్తిగ) ఇంద్రియములును ప్రవేశించుట లేదు. ఎట్లు అగ్నియందు

గలవైయుండినచో మనస్సుచే (చిదాభాసునితో గూడినవృత్తిచే) తెలియఁబడును. వాక్కు (శబ్దశక్తివృత్తి) చేతను తెలియఁబడును. బ్రహ్మము జాతి మొదలగునవి లేనిదై యుండుటవల్ల మనస్సునకును (ఫలవ్యాప్తికిని) వాక్కునకును (శక్తివృత్తికిని) విషయమగుటకు దగనిదగును.

*97. సూర్యునికి ఎదురు ముఖముగా నుంచఁబడిన దీపము ప్రకాశము తగ్గగా నేత్రముచే సూర్యుని ప్రకాశము కలుగునదివలె బ్రహ్మాకార వృత్తియందుఁగల చిదాభాసుడు ప్రకాశము తగ్గగా ఆ వృత్తిమాత్రముచే బ్రహ్మము యొక్క ప్రకాశము (ఆవరణభంగము) కలుగుచున్నది.

దానిజ్వాల ప్రవేశించుట (దాహముచేయుట) లేదో, అట్లే అవియు ప్రవేశించుటలేదు. శబ్ద (వేదమున్ను) "దేనినుండి వాక్కులు నివర్తించుచున్నవో" యని భోధించు తన్ను నిషేధించునదిగానుండుటచే, అర్థముచే ముందుచెప్పిన తనమూలమును (బ్రిహ్మమును) జెప్పుచున్నది. అదిలేక నిషేధసిద్ధిగలుగనేరదు (అధిష్ఠానరూప అవధిలేక బాధరూప నిషేధములేని) అను శ్రీ భాగవత ఏకాదశ స్కంధము మూడవఅధ్యాయ వచనముచే బ్రహ్మము మనస్సు మొదలగు వానిచేతను నెఱుఁగఁబడనిదగును.

ఆ యనాది (జన్మములేని దీనిచేతనే షడ్వికారము లేని) బ్రహ్మము (నిరతిశయవ్యాపక సచ్చిదానంద ఘనవస్తువు) నీవగుదువని గురువుగారు చెప్పుచున్నారు: — శిష్యుఁడా! నీవున్నావని ఇది ముందుచెప్పిన త్వంపదార్థశోధన దృఢత్వముకొఱకు అనువాదముచేయఁబడినది.

ఇప్పుడు గురువుగారు ప్రపంచ నిషేధ పూర్వకముగా తత్పదార్థముయొక్క శోధనమును వ్రాయుచున్నారు. "ఈ జగత్తంతయు సత్తురూపమే యగును. సద్ధీదం సర్వం సదసత్"

ఈసత్తు అసత్తు (కార్యకారణరూపము) అంతయు సత్తే (పరమార్థ సద్రూపబ్రహ్మమే) యగును. అను శ్రుతియు కల్పితమునకు అధిష్ఠానమునకంటె వేఱయిన సత్తలేని దానిని నిశ్చయించు యుక్తియు నుండుటచే.

ఇవంతయు చిద్రూపమే యగును. "చిద్ధీదం సర్వంప్రకాశతే, ఇవంతయు చిత్తు (బ్రహ్మచేతన) రూపముగా ప్రకాశించుచున్నది." అను శ్రుతియును కల్పితమునకు అధిష్ఠానముయొక్క భిన్నమయిన స్ఫూర్తి (వివరించుట) లేని దానినిశ్చయించుయుక్తియు నుండుటచే.

అంతయు బ్రహ్మమే; "సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ" ఈ కనంబడు జగత్తంతయు నిశ్చయముగా బ్రహ్మమేయగును అను శ్రుతి యుండుటచే, అంతయు ఆత్మయేయగును; ఆత్మైవేదంసర్వం= ఇదంతయు ఆత్మరూపమే యగును. అను శ్రుతియుండుట చేతను.

ఈ మొదలగువానిచే "పురుషః స్థాణుః" అను వాక్యమునందు ఎట్లుపురుషుని బాధించిస్థాణువును మిగిలించుటయగు "బాధసామానాధికరణ్యము (పురుషుఁడు, స్థాణువుఅను రెండు పదములకు నొకఅర్థము కలిగియుండుట) ఉన్నదో, అట్లేసకల ప్రపంచమును బాధసామానాధికరణ్యము" చే అధిష్ఠాన బ్రహ్మరూపమని యెఱిఁగి జిజ్ఞాసువులారా! సమష్టివ్యష్టిరూప దేహమును దానిగర్వ (అహంకారమమకార హితకారరూప అభిమాన) మునువిడు (మిథ్యయని యెఱిఁగి) వుఁడు; ఇది (నామరూపమును బాధించి అస్తి భాతి ప్రియరూప బ్రహ్మమును మిగులఁజేయుట) విధిముఖశ్రుతుల అర్థమగును. అది, కనిష్ఠ, మధ్య, అధికారులకు తత్పదార్థ శోధనమందు ఉపయోగము గలదగును. లక్షణ మొదలగు క్లేశముల అంగీకారము వలన,

స్థూల సూక్ష్మ. దీర్ఘ. హ్రస్వ, అను రూపముగలది బ్రహ్మముకాదు.

"అస్థూలమనణు మహ్రస్వ మదీర్ఘం, స్థూలములేనిదియు, అణువుకానిదియును, పొడవులేనిదియు, పొట్టిలేనిదియునై యుండు దానిని" అనుట మొదలగు శ్రుతులచేతను,

శబ్దమొదలగు వానివిలక్షణము బ్రహ్మమగును.

"అశబ్ద మస్పర్శమరూపమవ్యయం తథాఽరసం నిత్యమగంధవచ్చయత్ । శబ్దము లేనిదియు, స్పర్శము లేనిదియు, రూపము లేనిదియు, తక్కువనిండుట లేనిదియు, రసము లేనిదియు,

నిత్యమును గంధము గలిగియుండుట లేనిదియునై ఏదియున్నదో'' అను శ్రుతిచేతను

సత్తును (స్థూల కార్యమును) అసత్తును (సూక్ష్మకారణమును) కాదు. వలయున "నేతినేతి ఇట్లుకాదు ఇట్లుకాదు'' అను శ్రుతియున్ను.

"అనాది మత్పరంబ్రహ్మ నసత్తన్నాసదుచ్యతే = అనాదిగానుండు పరబ్రహ్మము, సత్తును (కార్యమును) అసత్తును (కారణమును) కానేరదనఁ బడుచున్నది'' అను గీతాస్మృతియు నుండుట వలనను.

ఇందు (అనేకముకాని బ్రహ్మమందు) నానాయనుట కొంచమైనను లేదు

"నేహ నానాస్తి కించన = ఇందు నానాఅనునది కొంచమైనను లేదు'' అను శ్రుతియుండుటచేతను.

జిజ్ఞాసువులారా! ఇట్లు తెలిసి నిజస్వరూపమందు మదించియుండుదురు గాక! ఇది (నామరూప మొదలగు ప్రపంచమును నిషేధించి, అర్థముచే అస్తిభాతి, ప్రియరూప బ్రహ్మమును సత్యమని యెఱిఁగి మిగిలించుట) నిషేధముఖ శ్రుతులకు అర్థమగును. ఇది లక్షణ మొదలగు క్లేశము లేనిదగుటచే ఉత్తమాధికారికి తత్పదార్థచేతనమందు ఉపయోగియగును

దీనియందిది దృష్టాంతము:—

ఒకని ఆవులు ఎనుములు మొదలగు ధనమును దొంగ దోచుకొనిపోయెను. అప్పుడు వాఁడు భైరవ దేవునియెదుట "ఈ ధనమును సొంతగానికిచేరకయుండిన నేను వీనియందీఎనుములను నీకర్పించుచున్నా''నని ప్రతిజ్ఞచేయుచున్నాఁడు. పిమ్మట సొంతగాఁడు వెదుక నారంభించి వాఁడును భైరవదేవుని యెదుట

ఆధనము నాకు దొరకిన వీనియందే ఎనుమును నీకర్పణముచేసె ద''నని ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాఁడు. రెండు పక్షములందును ఆ మొక్కే యెనుముయొక్క మరణము నిశ్చయింపఁబడినది.

దార్ష్టాంతము:—అక్కడ యిట (వేదమునందు) విధిముఖ ము నిషేధముఖములునగు శ్రుతులను జ్ఞానరూప భైరవుని కొలిచి నాకు రూపమొదలగు ప్రపంచ స్వరూప ఎనుమును అర్పణముచేసి (బాధించి) దాని అధిష్ఠానమగు అస్తి (సత్తు) భాతి (చిత్తు) ప్రియ (ఆనంద) రూప బ్రహ్మమును సత్యమని మెఱిఁగి మిగిలించుటయే తాత్పర్యముగు అర్థమని నిశ్చయింపఁబడుచున్నది. లేనిచో (ముఖ్యార్థము కానిచో) ప్రతిశ్రుతులచేతను విద్వాంసుల యనుభవముచేతను బొందెఁడు ద్రష్ట మొదలగు రూపముయొక్కయు భావరూపముయొక్కయు నయిన బ్రహ్మముసత్తు దృశ్యాదిభావమును అభావమునుగలుగును. ఇది తత్వ బోధముచే తనదృఢత్వముకొఱకు అనువాదము చేయఁబడినది.

ఇప్పుడు గురువుగారు నాల్గు వేదములందు గల మహా వాక్యముల అర్థమును సంగ్రహించి చెప్పుచున్నారు:—

౧. "ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ" అను ఋగ్వేదముయొక్క ఐతరేయుపనిషత్తునందుండు మహావాక్యమునకు అర్థము "ప్రజ్ఞానము (ప్రత్యక్చైతన్య) మేదిమో యది "బ్రహ్మమని నగును. (ప్రత్యక్ = లోపల)

౨. "అహంబ్రహ్మాఽస్మి" అను యజుర్వేద బృహదారణ్యకోపనిషత్తునందుండు మహావాక్య అర్థము "నేను (ప్రత్యగాత్మ) బ్రహ్మము" అనునదగును.

3. "తత్త్వమసి" అను సామవేద ఛాందోగ్యోపనిషత్తునందుండుమహావాక్యమునకు అర్థము "అది (బ్రహ్మము) నీవు

(ఆత్మా)" అను నదగును.

౪. "అయం ఆత్మాబ్రహ్మ" అను అథర్వ వేదమందలి మాండూక్యోపనిషత్తునందుండు మహావాక్యమునకు అర్థము "ఈ(జ్ఞానమునకు విషయము కాక నిత్యాపరోక్షముగానున్న) ఆత్మ(బ్రహ్మము (అన్నిటికంటె నెక్కువ వ్యాపకమయిన సచ్చిదానందఘనము)" అను నదగును.

కావున బ్రహ్మమునకు వేఱుగా నేనులేనని యెఱుంగుము. ఈనాల్గు మహావాక్యముల యందుండు "ప్రజ్ఞానం, అహం, త్వం, ఆత్మా, అను పదములకు వాచ్యార్థము జీవుఁడును, లక్ష్యార్థము కూటస్థరూప సాక్షియునగును. బ్రహ్మము, బ్రహ్మము, తత్, బ్రహ్మము, అను నాల్గు పదములకును వాచ్యార్థము ఈశ్వరుఁడును (*98. శబళబ్రహ్మము) లక్ష్యార్థము శుద్ధబ్రహ్మమును నగును. వానియందుండు వాచ్యార్థమునకు ఐక్యము సంభవింపమిచేనిట లక్ష్యార్థములకు ఐక్యము చేకొనఁబడియున్నది. నాల్గు మహావాక్యముల అర్థము శ్రీపంచదశి ఐదవ మహావాక్య వివేకమందు విస్తారముగా వర్ణింపఁబడియున్నది. ఇప్పుడు,

శ్లో॥ అహమేవ చ సర్వేషు, భూతేషు చ నభోయథా।
మయిసర్వాణి భూతాని, జానన్నితి న జాయతే॥

అను ఉపదేశసాహస్రియగు గ్రంథమునగల భాష్యకారులవచనానుసారముగ సర్వాత్మత్వమును చెప్పుచున్నాఁడు చిదాత్మయగు నేనే ఆకాశమువలె సకల భూతములందును కలిసియున్నాను. (ఆకాశమందు వాయువు మొదలగువాని

---

*98. శబళబ్రహ్మము = మాయతోఁగూడిన బ్రహ్మము.

వలె) నాయందన్నియు అధ్యస్తముగానున్నవి యని యెఱుఁగు వానికి జన్మములేదు

ఈ యర్థమందు ప్రమాణము:—

శ్లో॥ సర్వభూతేషుచాత్మానం సర్వభూతానిచాత్మని ।
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్రసమదర్శనః ॥

యోగముతోఁ గూడిన మనస్సుగలవాఁడును, అన్నిచోట్లను సమదర్శనముగలవాఁడును నెవఁడోవాఁడు సర్వభూతములందును ఆత్మను ఆత్మయొద్ద సర్వభూతములను జూచుచున్నాఁడు. అను గీతావచనమున్న,

శ్లో॥ సర్వభూతేషు యః పశ్యేద్భగవద్భావమాత్మనః ।
భూతాని భగవత్యాత్మన్యేష భాగవతోత్తమః ॥

ఎవఁడు సర్వభూతములందును ఆత్మయొక్క భగవద్భావమును జూచుచున్నాఁడో భగవద్రూపత్వమందలి భూతములను గనుచున్నాఁడో వాడు భాగవతు (భక్తు) లందుత్తమ (జ్ఞానియందు భక్తు)డగును. అను భాగవత ఏకాదశస్కంధమునందలి రెండవ యధ్యాయముయొక్క వచనమున్నది. ఇట్లు ఓతప్రోత భావరూప సర్వాత్మత్వము చెప్పబడియున్నది.

77. ఇప్పుడు ప్రమేయమునందుండు సంశయముయొక్క నివృత్తికొఱకు వేదాంతమున అవశ్యముగా నెఱుఁగదగిన ప్రమేయము (పదార్థము)లను శిష్యుఁడు ప్రశ్నించుచున్నాఁడు.

స్వామీ! (ఈ గ్రంథమున) చెప్పఁబడినవియును, జెప్పబడనివియును, నయిన పదార్థములనుచేర్చి చెప్పునదగు సంగ్రహమును జెప్పవలయును. దానివలన నాకు ప్రమేయమునందుండు సంశయము తీరును. ప్రమాణగత సంశయమో ఈశ్వరరూపముగ మతింపఁబడిన తమయొక్క వేదమునకు సమమయిన

వచనములను పూర్ణ విశ్వాసముతో వినుటచేతను, నాకు (ఉత్తమాధికారికి) నష్టముగును. దీనిచేతనే నాకు నిజస్వరూప ము నిశ్చయింపబడినదగును: [ఇది శిష్యుని లక్షణావళి (లక్షణ ముల వరుసను) ఎఱుంగు నిమిత్తము ప్రశ్నించినదగును.]

శ్రీ గురువుగారు చెప్పుచున్నారు.

లక్షణావళి ఈ క్రిందుగలవి:—

౧. అసాధారణ ధర్మములను లక్షణమందురు. ఒకటి యందుండునదయిన ధర్మమును అసాధారణ ధర్మమందురు.

౨. అవ్యాప్తి అతివ్యాప్తి అసంభవమను మూఁడు దోష ములును లేని లక్షణమును సల్లక్షణమందురు. (మంచి లక్షణ మందురు.)

౩. పై జెప్పిన మూఁడు దోషములందు నేదేనియొక దో షముతో గూడిన లక్షణమును అసల్లక్షణ (చెడు లక్షణ మందురు.

౪. ఎప్పుడు నుండునదయి యేది వ్యావర్తకము (వేఱు చేసి తెలిపించునదై) అగుచున్నదో దానిని స్వరూపలక్షణ మందురు.

౫. ఒకకాలమునందుండునదై వ్యావర్తకము చేయునదేది యో దానిని తటస్థలక్షణమందురు. దీనినే ఉపలక్షణమని యు చెప్పుదురు.

౧. లక్ష్యముయొక్క ఏకదేశమందు లక్షణముండుటను అవ్యాప్తియందురు.

ఎట్లు కపిలత్వము (ఒకే పింగలవర్ణముతోఁగూడి యుం డుట) ఆవుయొక్క లక్షణమగును. ఆ కపిలత్వము ఆవురూప లక్ష్యముయొక్క ఏకదేశమందేయున్నది. ఆవుమాత్రమందు

లేదు. కావున ఈ లక్షణము అవ్యాప్తిరూప దోషముఁగూడిన దగును.

౨. లక్ష్యమందు పూర్తిగవ్యాపించి లక్ష్యము కానిదాని యందును లక్షణముండుటను అతి వ్యాప్తియందురు

ఎట్లు:— "కొమ్ములు కలిగియుండుట" ఆవు లక్షణమగును. అదిలక్ష్యమగు ఆవు సంతతియందు నుండి లక్ష్యము గాని యెనుము మొదలగు వానియందు నున్నది. కావుననీయావు లక్షణము అతివ్యాప్తి రూపదోషముతోఁ గూడినదగును.

3. లక్ష్యమును విడిచి అలక్ష్యమందే లక్షణముండుట అసంభవమందురు.

ఎట్లు "ఒంటి గిట్టగలది ఆవు" అనునది ఆవు లక్షణమగును అదిలక్ష్యమగు ఆవును విడిచి లక్ష్యము గానిగుఱ్ఱము నందున్నది కావున ఈలక్షణము అసంభవ దోషముతోఁగూడిన దగును.

౧ వస్తువునందు అవస్తువును (వస్తువు కాని దానిని చెప్పుట అధ్యారోపమందురు.

అధిష్ఠాన శేషమును అపవాద మందురు.

శుద్ధ బ్రహ్మమును వస్తువందురు.

౨. అజ్ఞానమును దానికార్యమగు స్థూలసూక్ష్మ మొదలగ ప్రపంచమును అవస్తువందురు.

౧. ఆవరణ విక్షేపశక్తులు గల అనాదిభావ రూపమున అజ్ఞానమందురు. అదియే మాయ, అవిద్య, ప్రకృతి, ప్రధానము, శక్తి, అవ్యక్తము, అక్షరము, మొదలగు పేర్లచేతఁ జెప్ప బడుచున్నది.

౨. అస్తి, భాతి, (ఉన్నది ప్రకాశించు చున్నది) అః

వ్యవహారమునకు (చెప్పుటకనఁబడుటకు) యోగ్యమగు వస్తువు లందు నాస్తి, నభాతి, (లేదు కాన్పించుట లేదు) అనువిపరీత వ్యవహారమును సంపాదించుట ఆవరణమగును.

౧. నాస్తి (లేదు) అను వ్యవహారమున హేతువు అసత్వాపాదక (అసత్తును సపాదించు) ఆవరణమగును.

౨. నభాతి (కనఁబడదు) అనువ్యవహారమునకు హేతువు అభానాపాదక (కనఁబడమిని) సంపాదించు ఆవరణమగును.

౩. స్థూలసూక్ష్మ మొదలగు ప్రపంచమును దానిజ్ఞానమును విక్షేపమందురు.

౧. ఆవరణమునకు హేతువగుశక్తిని ఆవరణశక్తియందురు.

౨. విక్షేపమునకు హేతువగుశక్తిని విక్షేపశక్తియందురు

౧. శుద్ధచేతనమును మూసిపుచ్చు అజ్ఞానమును మూలాజ్ఞానమందురు.

౨. రజ్జుమొదలగు ఉపహిత చేతనమును మూసిపుచ్చు అజ్ఞానమును తూలాజ్ఞానమందురు. దీనినే అవస్థాజ్ఞానమనియు చెప్పుదురు.

౧. భ్రాంతి జ్ఞానమును దాని విషయమును కార్యజ్ఞానమందురు.

౨. భ్రాంతికిహేతువగు అజ్ఞానమును కారణాజ్ఞానమందురు.

౧. అధ్యాసమును భ్రాంతియందురు. అధిష్ఠాన విషమ (విపరీతమయిన) సత్తగల అవభాసమును లేక తన అభావాధికరణ(ఆశ్రయ) మందు అవభాసమును అధ్యాసయందురు జ్ఞానమునుదాని విషయమును అవభాసమందురు.

౧. భ్రాంతిజ్ఞానమును జ్ఞానాధ్యాసమందురు. ఒకటియందు వేఱొకదాని జ్ఞానమును భ్రాంతిజ్ఞానమందురు. అదియే విపర్య

యమును విపరీత భావనయును నగును.

౨. భ్రాంతిజ్ఞానము యొక్క విషయమును అధ్యాస మందురు. [అది ౧ సంసర్గాధ్యాసము ౨. స్వరూపాధ్యాసము అను భేదములచే రెండు విధములు]

౧. కల్పితతాదాత్మ్య సంబంధమును సంసర్గాధ్యాస మందురు. అదియే సంబంధాధ్యాసమును నగును [ఈవిధముగా సత్యాత్మయొక్క అనాత్మ యందుండును.

౨. సంబంధి యొక్క అధ్యాసమును స్వరూపాధ్యాస మందురు. అదియే అన్యతరాధ్యాస మనియు [illegible]. [ఈవిధముగా మిథ్యయగు అనాత్మయొక్క అత్మయందు [illegible]

౧. కల్పిత భేదముతో వాస్తవ అభేదమును [illegible] తాదాత్మ్య సంబంధ మందురు.

౨ పరస్పరమునందు పరస్పరము యొక్క అధ్యాసమును అన్యోన్యాధ్యాసమందురు.

[ఈవిధముగా ఆత్మానాత్మలకు ఎక్కువ [illegible] అధ్యాసముండును.]

౧. వేనియందు బ్రహ్మజ్ఞానము లేక బాధ (మిథ్యాత్వ నిశ్చయము) కలుగుటలేదో బ్రహ్మజ్ఞానమునకు పిమ్మట [illegible] అధిష్ఠానమునకంటె వేఱయిన సత్తాస్ఫూర్తి కనబడుట లేదో ఆవిధమాయయును దానికార్యమును వ్యావహారిక మందురు. వాని సత్తను వ్యావహారికసత్త యందురు

౨ ఎవనికి బ్రహ్మజ్ఞానము లేకరజ్జు మొదలగు వానిజ్ఞానము చేతనే బాధకలుగు చున్నదో ఆవిధ స్థూలాజ్ఞానమును దాని కార్యమగు రజ్జుసర్ప మొదలగునవియు ప్రాతిభాసిక మందురు. వానిసత్తను ప్రాతిభాసిక సత్తయందురు

౩. దేనికి మూఁడుకాలములందును బాధకలుగుట లేకో అవిధ ఉత్పత్తి నాశము లేనిదై యుండుటచేనిత్య (సత్య) మైన చేతనమేదిగలదో అది పారమార్థిక మగును. దాని సత్తను (ఉండుటను) పారమార్థిక సత్తయందురు.

[ఇట మంత్రి మొదలగు వారియొద్ద ఎట్లురాజుయొక్క సత్తయో అనుస్యూతమయియున్నదో వారికి స్వతంత్ర సత్త లేశమయినను లేకయున్నదో యట్లు వ్యావహారిక ప్రాతిభాసిక పదార్థములందును ఒక చేతన సత్తయే అనుస్యూతమయి "ఘటమున్నది పటమున్నది" యని యున్నదను వ్యవహారమునకు హేతువయి కనఁబడుచున్నది. దానికి స్వతంత్రసత్తయో లేశమాత్రమును లేదు. దీనియందు నాట్యశాలాదీపపు దృష్టాంతము చెప్పఁబడియున్నది]

౧. వ్యావృత్తిని అవచ్ఛేదమందురు- ఇతరమయిన వాని నుండి వేఱుచేసి తెలిపించుటను వ్యావృత్తియందురు.

౨. అవచ్ఛేదముగలదానిని అవచ్ఛిన్నమందురు. దీనినే అవచ్ఛేద్యము వ్యావృత్తము వ్యావృత్తి వ్యావర్తనీయము అనియు చెప్పుదురు.

౩. వేఱుపఱచి తెలిపించుదానిని వ్యావర్తకమందురు. దానినే అవచ్ఛేదకమనియు చెప్పుదురు. [ఈవిధమగునవి విశేషణము. ఉపాధి ఉపలక్షణము, ఉపరంజక, మనునవి యగును.]

౧. కార్యమందు సంబంధముగల వర్తమాన వ్యావర్తకమును విశేషణమందురు.

[ఎట్లు "జలముచేత నిండింపఁబడినఘటము" జలాకాశము యొక్క పోకడ మొదలగు కార్యములయందు సంబంధియై

జలాకాశ (జలము నిండిన ఘటమందును, [illegible]
ఆకాశముయొక్క ప్రతిబింబముతో గూడిన ఘటదేశమందును
గల ఆకాశము]యొక్క వ్యావర్తకమగును. ఇందుచేతనే వ్యా
వర్తనీయ (వేఱుపఱచి తెలిపినమాటకు తగిన జలాకాశ)మునకు
సమానమయిన దేశకాలములయందున్నది. కావున దాని
విశేషణమగును. ఎట్లన "అంతఃకరణము" జీవచైతన్యము [illegible]
లగు (సంసారరూప) కార్యమందు సంబంధియయిన వ్యావర్తక
మగును. ఇందుచేతనే వ్యావర్తనీయమునకు (జీవునికి) సమాన
మగు దేశకాలములయందున్నది కావున దాని విశేషణమగును.

2. కార్యమందు సంబంధము లేనిదిగా నుండు వర్తమాన
వ్యావర్తకమును ఉపాధియందురు.

[ఎట్లన "జలమునిండిన ఘటము" ఘటాకాశముయొక్క
(ఘటమునందున్న ఆకాశముయొక్క) అధికరణ [illegible]
రూపకార్యమునందు సంబంధము లేనిదై, వ్యావర్తకము
యున్నది. దీనిచే వ్యావర్తనీయము (ఘటాకాశము)నకు సమాన
మయిన దేశకాలములయందున్నది. కావున దాని ఘటాకాశ
ఉపాధియగును. ఎట్లన "అంతఃకరణము" సాక్షియొక్క (కూ
టస్థచైతన్యమునయొక్క) అధిష్ఠానత్వ రూపకార్యమునందు సం
బంధము లేనిదై దాని వ్యావర్తకమైయున్నది. దీనిచే వ్యావర్తనీయ
మునకు (సాక్షియొక్క) సమానదేశకాలములయందున్నది.
కావున అది సాక్షికి ఉపాధియగును.]

3. కార్యమందు సంబంధము లేనిదైన వ్యావర్తకము
ఉపలక్షణమందురు.

[ఎట్లు:— "జలమునిండినఘటమునకు" ముందు చెప్పిన ఘట
ముచే అవిచ్ఛిన్నము కాని ఆకాశమేది కలదో అది "మహాకాశ"

మను జనులయొక్క ప్రవృత్తియగు కార్యమునందు సంబంధము లేనిదై (ముందుజెప్పిన ఘటమున్నను, లేకున్నను ముందుజెప్పిన కార్యముండుటవలన) తక్కిన (ఘటాకాశమొదలగు) ఆకాశములనుండి దానిని (మహాకాశమును) వేఱుపఱచి తెలిపించునదియగును. దీనిచేతనే దానియందది ఒకచోటను నొకకాలమందును నున్నది. కావున దాని (మహాకాశము) యొక్క ఉపలక్షణమగును.

ఎట్లు:- "అంతఃకరణము" అంతఃకరణ అనవచ్ఛిన్న చేతనము ఈశ్వరసాక్షి (శుద్ధబ్రహ్మ)యగునను జనుల ప్రవృత్తిరూపకార్యమందు సంబంధము లేనిదై (జీవన్ముక్తియందు అంతఃకరణమున్నను లేక విదేహముక్తియందు అది లేకయున్నను, చెప్పఁబడిన వ్యవహారముండుటచే) తక్కిన (జీవుడు మొదలగు) చేతనములనుండి దానిని వేఱుపఱచి తెలిపించునదియగును. దీనిచేతనే యది దానియందు కొన్నిచోట్లయందును, కొన్ని కాలములయందును నున్నది. కావున దానికి (ఈశ్వరసాక్షికి) అది (అంతఃకరణము) ఉపలక్షణమగును.

౪. స్వభావముగా పొందబడిన ధర్మరూప వ్యావర్తకమును ఉపరంజకమందురు. దానినే స్వరూపలక్షణమనియుఁ జెప్పుదురు.

ఎట్లు:- ఆకాశనిరవయవత్వము విభు (వ్యాపక)త్వము ఛేదింపఁబడమి మొదలగు ధర్మములేవియో యవి దానికి స్వభావముగ సిద్ధించిన వ్యావర్తకధర్మములగును. కావున ఉపరంజకమగును.

ఎట్లు:- బ్రహ్మముయొక్క సత్యత్వము జ్ఞానము ఆనందత్వము మొదలగు ధర్మములు దాని స్వభావముగ సిద్ధించి

యున్న వ్యావర్తక ధర్మములగును. కావున ఉపరంజకమగును.

౧ విశేషణముగలదానిని విశిష్టమందురు.

౨. ఉపాధిగలదానిని ఉపహితమందురు.

౩. ఉపలక్షణముగలదానిని ఉపలక్షితమందురు.

౪. ఉపరంజకముగలదానిని ఉపరంజితమందురు.

౧, సదసత్తులకు విలక్షణమైనదానిని అనిర్వచనీయ మందురు, దానినే మిథ్యయనియు నందురు. మూఁడుకాలములందును బాధింపఁబడనిదానిని సత్తందురు. స్వరూపములేని దానిని(శూన్యమును) అసత్తందురు. బాధయోగ్యస్వరూపము గల దానిని సదసద్విలక్షణమందురు.

౧. మిథ్యాత్వమునేనియు మిథ్యాత్వము నిశ్చయము నైనను లేక మూఁడుకాలముల అభావమునైనను మూఁడు కాలఅభావనిశ్చయమునైనను బాధమందురు. దానినే అత్యంత నివృత్తియనియు చెప్పుదురు.

౧. మిథ్యాత్వమునేనియు మూడుకాలములయందు లేని దానినైనను, విషయరూప బాధయందురు. దానినే నిత్య వృత్తియనియు చెప్పుదురు.

౨. మిథ్యాత్వపు నిశ్చయమునునైనను మూఁడుకాలముల లేనిదాని నిశ్చయమునైనను, విషయరూప బాధమందురు. దానినే నిత్యనివృత్తియొక్క నివృత్తియనియుఁ జెప్పుదురు.

౨. ఉపాదానకారణమందు కార్యము విలయమగుటను (లేక ప్రతియోగియొక్క ప్రతీతిపూర్వక కార్యవిలయమును) నాశమందురు. దానినే ప్రధ్వంసాభావమనియుఁ జెప్పుదురు.

౧. ఉపాదానమునకు సమానమగు సత్తనుగల అన్యథా (వేఱు)స్వరూపమును పరిణామమందురు. దానినే వికారమనియు

చెప్పుదురు.

౨. అధిష్ఠానమునకంటె విషమ సత్తగల ప్రత్యేక స్వర
ూపమును వివర్తమందురు. దానినే కల్పితకార్యమనియుఁ జెప్పు
దురు.

౧. కార్యమునందును నియమింపఁబడిన అవ్యవహి
పూర్వమందున్న దానిని కారణమందురు.

౧. అంతరాయము (మఱుఁగు)గలదానిని వ్యవహితమందు
౨. అంతరాయములేనిదానిని అవ్యవహితమందురు.

౧. ఉత్పత్తిమాత్రపు కారణమును నిమిత్తకారణమంద
౨. ఉత్పత్తి స్థితిలయముల కారణమును ఉపాదానకా
మందురు.

౧. పరిణామరూపకార్యపు కారణమును పరిణామి
దానమందురు.

౨. వివర్తరూపకార్యపు కారణమును వివర్త ఉపా
మందురు. దానినే అధిష్ఠానమనియుఁ జెప్పుదురు.

౧. ఏది భ్రాంతికాలమందును భ్రాంతియొక్క నివృత్తి
మందును కనఁబడుచున్నదో దానిని సామాన్య అంశము
దానినే ఆధారమనియుఁ జెప్పుదురు

౨. ఏది భ్రాంతికాలమందు కనఁబడుటలేదో ఏదిక
వలన భ్రాంతి తీరుచున్నదో దానిని విశేష అంశమం
దానిని అధిష్ఠానమనియుఁ జెప్పుదురు.

౩. ఏది అజ్ఞానకాలమందు (స్ఫురించు) కనఁబడుచు
జ్ఞానకాలమందు కనఁబడుటలేదో దానిని కల్పితవిశేష
మందురు, దానినే అధ్యస్తమనియుఁ జెప్పుదురు.

౧. కేవల అజ్ఞానముచే స్ఫురించు భ్రాంతిని నిర

భ్రాంతియందురు. ఈవిధమగునది సర్పము మొదలగునవగును.

౨. ఉపాధితోఁగూడిన అజ్ఞానముచేత స్ఫురించు భ్రాంతిని సోపాధిక భ్రాంతియందురు. ఈవిధమగునది, అద్దమునందలి ప్రతిబింబము జగత్తు, మొదలగునవియగును. కార్యసమకాలమందుండునదియగు (బింబముయొక్క సన్నిధియు, ప్రారబ్ధ మొదలగునవియునయిన) నిమిత్తకారణమును నిటఁ ఉపాధియందురు.

బాధమును బొందినదానిని బాధితమందురు. బాధితముయొక్క అనువృత్తిని బాధితానువృత్తియందురు. పిమ్మట స్ఫురించుదానిని అనువృత్తియందురు.

౧. అదియుండిన అదియుండుట అన్వయమగును. లేక అనువృత్తి· మాలయందు నూలువలె అనుస్యూతమగుటను అన్వయమందురు.

౨. అది (కారణము) లేకయుండ, అది (కార్యము) లేకయుండుట, వ్యతిరేకము లేక వ్యావృత్తిని (భేదజ్ఞానమును) వ్యతిరేకమందురు.

౧· ఉన్నదను జ్ఞానమునకు హేతువగు అజ్ఞాన అంతఃకరణముల పరిణామమును వృత్తియందురు.

౧. యథార్థ అనుభవమును ప్రమయందురు·

౨. ప్రమకంటె వేఱగున జ్ఞానమును అప్రమయందురు.

౧. ఉద్భూత (లేచిన) సంస్కారమాత్రముచే, కనఁబడు జ్ఞానమును స్మృతియందురు.

౨· స్మృతికంటె అన్యమయిన జ్ఞానమును అనుభవమందురు.

౧. రెండుపక్షములను గలిగినజ్ఞానమును సంశయమందురు·

౨. సంశయముకంటె వేఱయిన జ్ఞానమును నిశ్చయమందురు.

౧. విపరీత నిశ్చయమును విపర్యయమందురు,

౨. యథార్థ నిశ్చయమును మంచిజ్ఞానము (తేటయగు జ్ఞానమందురు.)

౧. ప్రమయొక్క కారణమును ప్రమాణమందురు.

౧. వ్యాపారమునకు వేఱయిన అసాధారణ కారణము కరణమందురు.

౧. కారణము నందుండి కలిగి కార్యమును కలిగించునది ఏదియో దానిని వ్యాపార మందురు.

౧. సకలకార్యముల కారణమును సాధారణ కారణమందురు [ఈ విధమగునవి ఈశ్వరుఁడు ఆతని జ్ఞానము ఇచ్ఛ ప్రయత్నము, అదృష్టము, ప్రాగభావము ప్రతిబంధాభావమును, కాలము దిక్కు అను తొమ్మిది యగును.

౨. ఏదేని నొకకార్యకారణమును అసాధారణ కారణమందురు. [ఈవిధమగునవి ఘటము మొదలగు వాని కారణమయిన కపాలము మొదలగునవి.

౧. సకల అనర్థములను వీడి పరమానంద మొందుటను మోక్షమందురు.

౧. అజ్ఞానమును దానికార్యమును అనర్థమందురు దానినే బంధమనియు దుఃఖమనియుఁ జెప్పుదురు.

౨. పరమ ప్రేమయొక్క విషయమును పరమానంద మందురు, అన్నిటికంటె అధికమయిన ప్రేమను (ప్రియమును) పరమ ప్రేమయందురు. దానినేనిరతిశయ ప్రేమయనియుఁ జెప్పుదురు.

౧. దేహాది ప్రపంచము కనపడుచుండగా బ్రహ్మస్వరూపముగా నిలుచుటను జీవన్ముక్తియందురు.

౧ నిరావరణ పరిపూరణ వృత్తితో గూడిన ఆనందమును జీవన్ముక్తియొక్క విలక్షణానంద మందురు.

౨. ప్రపంచము (కనబడుట) లేని బ్రహ్మస్వరూపమైన స్థితిని విదేహ ముక్తియందురు.

౧. నిష్ప్రపంచ బ్రహ్మాత్మలయొక్క ఏకత్వ జ్ఞానమును తత్వ జ్ఞానమందురు.

ఆత్మానాత్మల భేదజ్ఞానమును వివేకజ్ఞానమందురు.

౨. విడుచు ఇచ్ఛను లేక ఇచ్ఛ లేకుండుటయు వైరాగ్య మందురు.

3. ఆఱుసాధనములను పొందుటను షట్సంపత్తియందురు.

౧. బైటి విషయములయందుండి మనస్సును అడ్డగించుటను శమమందురు.

౨. బయటి విషయముల నుండి ఇంద్రియములను అడ్డగించుటను దమమందురు.

3. వమనమును వలె విడిచినపిమ్మట మరల వచ్చిన విషయమును విడుచుటనుపరతియందురు.

౪ ద్వంద్వ (శీతోష్ణ మొదలగు) ధర్మముల సహించు స్వభావమును తితిక్షయందురు.

౫. శాస్త్రవాక్యము లందును గురువాక్యమునందును గల విశ్వాసమును శ్రద్ధయందురు.

౬. స్వరూపమందు చిత్తము ఏకాగ్రమగుటను సమాధాన మందురు.

౪. మోక్షేచ్ఛను ముముక్షుత్వ మందురు.

౧. పూజ్యబుద్ధితోఁగూడి గలుగు ప్రీతిని (స్నేహము భక్తియందురు [ఈవిధప్రీతి ఈశ్వరుఁడు గురువు మొదలగువా యందు గలుగునది]

౫ షట్‌లింగరూపయుక్తులచే వేదాంత తాత్పర్యము నిశ్చయించుటను శ్రవణమందురు.

౬ భేదమునకు బాధకమును అభేదమునకు సాధకము నగుయుక్తులచేత అద్వైత బ్రహ్మమును చింతించుటను మ మందురు.

౭ అనాత్మాకారవృత్తులను అడ్డగించుట పూర్వక ఆత్మాకారవృత్తుల ప్రవాహమును నిదిధ్యాసమందురు.

౮ వ్యష్టిసమష్టి ప్రపంచమందుండి బ్రహ్మమును ఆ వివేకించుటను పదార్థ శోధనయందురు

౯ బ్రహ్మాత్మలయొక్క ఏకత్వమును నెఱిగించువాక్య మహావాక్యమందురు.

౧౦. తత్ త్వం, త్వం తత్ (అది నీవు, నీవు యది) పరస్పరమందు పరస్పరముయొక్క ఐక్యమును అన్వ దురు. దానినే ఓతప్రోతభావమనియుఁ వ్యతిహారమ జెప్పుదురు.

౧. సకల అనాత్మాకారవృత్తుల నిరోధమగునట్లా కారవృత్తియందుండు అహంప్రత్యయమును సాక్షాత్కా దురు. అదియే "నేను బ్రహ్మ"మను జ్ఞానము. దానినే అ జ్ఞానమనియు తత్త్వజ్ఞానమనియుఁ జెప్పుదురు.

౨. బ్రహ్మమున్నదను జ్ఞానమును పరోక్షజ్ఞానమం

౧· శబ్దమునకు అర్థముతోఁగల సంబంధమును యందురు.

౧. శబ్దమునందు అర్థముయొక్క జ్ఞానమును గలిగించు సామర్థ్యమును (కలిగించురూపసంబంధమును) శక్తివృత్తియందురు.

౨. శక్తియొక్క సంబంధమును లక్షణయందురు.

౧. శక్తివృత్తిచేత తెలియఁబడునదైన అర్థమును శక్యార్థమందురు. దానినే వాచ్యార్థమనియుఁ జెప్పుదురు.

౨. లక్షణావృత్తిచే స్ఫురించునదియైన అర్థమును లక్ష్యార్థమందురు. దానినే శక్యసంబంధియనియుఁ జెప్పుదురు.

౧. త్వంపదముయొక్క వాచ్యము జీవుఁడు

౨. తత్ పదముయొక్క వాచ్యము ఈశ్వరుఁడు.

౧ త్వంపదముయొక్క లక్ష్యము కూటస్థుఁడు అదియే జీవసాక్షి.

౨. తత్ పదముయొక్క లక్ష్యము శుద్ధబ్రహ్మము. అదియే ఈశ్వరసాక్షి.

౧. అంతఃకరణ విశిష్టచేతనము జీవుఁడు.

౨. అంతఃకరణ ఉపహితచేతనము సాక్షియగును. లేక ఉదాసీనమై సదాకారమందుండుకొని యెఱుఁగునదియయిన చేతనము సాక్షియగును లేక అంతఃకరణమందును దానివృత్తియందును గల చేతన మాత్రము సాక్షియగును.

౧. మాయావిశిష్టచేతనము ఈశ్వరుఁడు.

౨. మాయా ఉపహితచేతనము ఈశ్వరసాక్షియగును అదియే శుద్ధబ్రహ్మము.

౧. మూఁడుకాలములందును బాధింపబడనిదానిని సత్తందురు.

౨. ఉత్పత్తినాశము లేనిదానిని నిత్యమందురు.

౩. అలుప్త (చేటులేని) ప్రకాశమును చిత్తందురు.

౪. పరమ ప్రీతియొక్క విషయమును ఆనందమందురు.

౫. అన్నిటికంటె అధికవ్యాపకమును బ్రహ్మమందురు.

౬. తన ప్రకాశమందు అన్యప్రకాశముయొక్క అపేక్ష లేనిదై అన్నిటిని ప్రకాశింపఁజేయువానిని స్వప్రకాశమందురు దానినే స్వప్రకాశమనియు, స్వయంప్రకాశమనియుఁ జెప్పుదురు.

౭. కూటమును (కరమల పట్టడమును) వలెనుండు దానిని లేక కూటము (కపటరూపమాయయొక్క పరిణామమయిన అంతఃకరణము)నందు ఉండు దానిని కూటస్థుడందురు; లేక కూట (నిశ్చల)త్వముగా నిలుచుదానిని కూటస్థుఁడందురు.

౮. అంతఃకరణమందును, దాని వృత్తులయందునుండు చేతనమాత్రమును సాక్షియందురు.

౯. చూచువానిని లేక దృష్టికర్తను ద్రష్టయందురు.

౧౦. ఎఱుఁగువానిని లేక జ్ఞానముయొక్క కర్తను జ్ఞాతయందురు.

౧౧. సమీపమందుండి చూచువానిని ఉపద్రష్టయందురు.

౧౨. ఉపలబ్ధియొక్క కర్తను (జ్ఞానముయొక్క) ఉపలబ్ధయందురు [ఎట్లు.- సూర్యుడు ప్రకాశమునుచేయుచున్నాఁడనునది ఉపచారమాత్రమైనాయట్లు ఆత్మదృష్టిని లేక జ్ఞానమును లేక ఉపలబ్ధిని చేయుచున్నాడనునది ఉపచారమాత్రమగును. లేక చక్షు అంతఃకరణములయొక్క వృత్తిభేదముచే రెండువిధముల అనిత్య దృష్టిగలదు. చేతనరూపము నిత్యదృష్టియగును వానికంటె ప్రతిబింబరూపము ప్రకాశమును జేయు సూర్యునివలె అనిత్యదృష్టికి ఆశ్రయమగుటచే ఉపచారముగా దృష్టియొక్క కర్తఆత్మ యనఁబడుచున్నది. రాహువుయొక్క శిరస్సువలె

నిత్యదృష్టియే ఆత్మయొక్క స్వరూపమేయగును. ఇట్లు ఉపలబ్ధి మొదలగువాని యొక్క కర్తృత్వము నందును తెలియఁదగినది.

౧౩. అన్నిరూపములను సర్వాత్మ యందురు [ఇవి ఆత్మ యొక్క విధేయ విశేషణము లగును]

౧౪. దేశకాలవస్తువులచేనైన యా (పరిచ్ఛేదము) లేని దానిని అనంతమందురు. దానినే అపరిచిన్నయు, భూము, వ్యాపకము విభు అని చెప్పుదురు.

౧౫. జీవేశ్వరులు మొదలగు పంచభేదములు లేక సజాతీయాది మూఁడు భేదములులేని దానిని అఖండమందురు.

౧౬, సంబంధము (సంఘము)లేని దానిని అసంగమందురు

౧౭. ద్వైతములేని దానిని అద్వైతమందురు.

౧౮. అవయవ (అంగము) లేనిదానిని నిరవయవమందురు

౧౯. జన్మము లేనిదానిని అజన్మమనియు అజమనియుఁ జెప్పుదురు.

౨౦. మరణము లేనిదానిని అమరమందురు దానినే అవినాశియనియు అమృతమనియు చెప్పుదురు

౨౧ జర (ముసలితనము) లేని దానిని అజరమందురు.

౨౨ క్రియలేని దానిని అక్రియ మనియు నిష్క్రియ మనియుఁ జెప్పుదురు.

౨౩. షట్ (ఆఱు) వికారములు లేని దానిని నిర్వికారమందురు. అది నే అక్రియుయు కూటస్థుఁడును నగును.

౨౪. స్థూలమొదలగు (నాల్గు) రూపములు లేని దానిని నిరాకారమందురు.

౨౫. మనస్సు ఇంద్రియములకు గోచర (విషయ) ము కాని దానిని అవ్యక్తమందురు.

౨౬. ప్రమాణమునకు విషయముకానిదానిని అప్రమేయ మందురు.

౨౭. తఱుగుట పెఱుగుట లేని దానిని అవ్యయమందురు.

౨౮. క్షరణ (క్షయ)ము లేనిదానిని అక్షరమునియు అక్షయమనియు చెప్పుదురు. (క్షయము తగ్గుట) [ఇవి ఆత్మ యొక్క నిషేధ్య విశేషణములు]

ఈరీతిన లక్షణావళి చెప్పబడినది

75. ఇప్పుడు తమ యుపదేశమును సమాప్తి చేయువాఁడై శ్రీగురుస్వాములు తమ శిష్యునికి జ్ఞానము దృఢమగుటకు సూచన చేయుచున్నాఁడు.

శిష్యుఁడా! నీవు నా యీ వేదోక్తమయిన యుపదేశమును వింటివి. అందుచే శబ్దముయొక్క స్వభావముచేత నీ చిత్తమందు దృఢముగా (సంశయవిపరీత భావనము లేనిదిగా) నైనను లేక అదృఢముగా (సంశయ విపరీత భావనలతోఁ గూడినదిగా) నైనను అపరోక్ష జ్ఞానము అవశ్యము కలిగియుండు ననునది నాకు అనుమాన ప్రమాణముచేత నిశ్చయమయినది ఏలనః—

౧. శబ్దమునకు స్వభావమిది యగును. దేశముయొక్క అంతరాయముగల (మాఱుపుగల) లేక కాలముయొక్క అంతరాయముగల వస్తువుయొక్క జ్ఞానము, శక్తి లక్షణలజ్ఞానము గల పురుషునికి శబ్దముచేత పరోక్షముగానే గలుగుచున్నది. అపరోక్షముగా గలుగుట లేదు.

ఎట్లు దేశకాలముల అంతరాయముగల స్వర్గముయొక్క జ్ఞానమును, ఇంద్రాదిదేవతల జ్ఞానమును, శాస్త్రరూప శబ్దముచే పరోక్షముగానే కలుగుచున్నది. అపరోక్షముగా గలుగుట లేదు.

౨. దేశకాలముల అంతరాయములేనిదిగా నుండుటచే సమీపదేశమందును వర్తమానకాలమునందును గల వస్తుజ్ఞానము శబ్దముచే పరోక్షము అపరోక్షమను రెండువిధములుగాఁగలుగుచున్నది

ఎట్లు దశము (పదియవవాఁ)డున్నాఁడు, మఱచిన కంఠపు ఆభరణమున్నది. అని ఉన్నదను రూపముచే శబ్దముచే తెలిపింపఁబడిన అంతరాయములేని దశమునియొక్క జ్ఞానమున్ను, కంఠముయొక్క ఆభరణజ్ఞానమున్ను, వినువానికి పరోక్షముగా గలుగుచున్నది. అట్లే "సత్యజ్ఞానానందరూప బ్రహ్మమున్నది" అని అవాంతరవాక్యముచే ఉన్నదనురూపముచే నెఱిగింపఁబడిన శ్రోతయొక్క స్వరూపముగానుండుటచే అంతరాయములేని బ్రహ్మమేదియో దానిజ్ఞానము వినువానికి పరోక్షముగానేకలుగుచున్నది. అపరోక్షముగా గలుగుటలేదు. ఈవిధముగా జ్ఞేయవస్తువు స్వరూపమును నెఱిగించుపదములేనివాక్యముచే అంతరాయములేని వస్తువుయొక్క జ్ఞానమున్ను శక్తిలక్షణాల జ్ఞానముగల పురుషునికి నియమముగా పరోక్షముగానే కలుగుచున్నది.

ఎట్లన:—నీవు పదియవవాఁడవు. ఇదికంఠాభరణము. అని వస్తువుయొక్క స్వరూపమును నెఱిఁగించు పదముతోఁగూడిన వాక్యముచేఁ దెలిపింపఁబడిన పదియవవాఁడు కంఠాభరణము అనువాని జ్ఞానము శబ్దముయొక్క శక్తి, లక్షణాల జ్ఞానముగల పురుషునికి అపరోక్షముగాఁ గలుగుచున్నది. పరోక్షముగాఁ గలుగుటలేదు, అట్లే శ్రోతయొక్క (వినువాని) స్వరూపమును నెఱిగించు "త్వం" మొదలగు పదముతోఁగూడిన "తత్వమసి" మొదలగు మహావాక్యములచే నెఱిగింపఁబడిన శ్రోతయొక్క

స్వరూపముగానుండుటచే అంతరాయములేని బ్రహ్మము వదియో దాని జ్ఞానము శబ్దముయొక్క శక్తియు లక్షణయు నయిన వృత్తియొక్క (శబ్దమునకు అర్థముతోనుండు సంబంధము యొక్క) *98 జ్ఞానముగల పురుషునికి నియమముగా దృఢముగానైనను అదృఢముగానైనను కలుగుచున్నది.

౧. అత్యంతశుద్ధ అంతఃకరణముగల ఉత్తమ అధికారికన్నను ముందుజెప్పిన శబ్దముచే దృఢజ్ఞానమే కలుగుచున్నది. అతనికి అపరోక్షజ్ఞానముదయించిన పిమ్మట సంశయము మొదలగు వానిని నివర్తించుకొనుటకు శ్రవణమననాదిరూప ప్రయత్నము చేయవలసినది లేదు.

౨. ఏపురుషుని అంతఃకరణము అత్యంతము శుద్ధముగాక కొంచెము మలములేక విక్షేపమొదలగు దోషములతోగూడినదైయున్నదో, వాడు మధ్యమ, లేక కనిష్ఠ అధికారియగును. వానికి ముందుచెప్పిన మహావాక్యరూపశబ్దముచే అంతరాయములేని వస్తువుయొక్క జ్ఞానమున్ను అదృఢ అపరోక్షముగాగలుగుచున్నది. వానికి అపరోక్షజ్ఞానముదయించిన పిమ్మటయున్ను, సంశయాదుల నివారణకొఱకు శ్రవణమననాదిరూప ప్రయత్నములు చేయదగ్గవి.

ఈయర్థము ప్రసంగముచేజెప్పబడినది.

శిష్యుడా! నీవు శాస్త్రాభ్యాసమూలమునను, ముందు

---

*98. ఇటయిది అభిప్రాయము:— శబ్దముయొక్క శక్తిలక్షణలజ్ఞానములేక శబ్దార్థముయొక్క జ్ఞానముకలుగుటలేని దేశాంతరమందు వసించు పురుషునికి వేఱుదేశభాషయొక్క జ్ఞానము చదువుటలేకయే కలుగవలయును; కలుగుటలేదు. కావున పదార్థముల జ్ఞానమునందు శక్తి లక్షణల జ్ఞానము అపేక్షింపబడునదగును.

చెప్పినవిధమునను, శబ్దముయొక్క (తత్పదత్వంపదములయొక్క) శక్తివృత్తి లక్షణావృత్తుల జ్ఞానముగలవాఁడవుగానున్నావు. శ్రుతి, యుక్తి, నా (గురువు) వాక్యము, నీయనుభవము, అను ప్రమాణములచే, నీచేఁదెలియఁదగిన బ్రహ్మముయొక్క వేఱుకాని ఆత్మ ప ప్రమేయమేదిరో, యది సర్వాత్మమైయుండుటచే నొకదానికి దూరమనియు సమీపమనియు చెప్పఁబడుటలేదు. అయితే అన్నిటికి తానే తానైయుండుటచే అన్నిటికిని అత్యంతసమీపముగానున్నది.

౧. అయత్యంత సమీపముందున్న బ్రహ్మరూప ఆత్మయొక్క ఉపదేశమును నేను "తత్త్వమసి" అను మొదలగు మహావాక్యములచే చేసియున్నాను.

౨. నేను నిన్నెఱుఁగఁదగిన బ్రహ్మాత్మల వీకత్వరూప తత్త్వముయొక్క అజ్ఞానముచే చేసిన ప్రశ్ననుండి ఉపరమించితివని గాంచుచున్నాను.

3 నీకు ముముక్షుత్వమునకు పిమ్మట అపేక్షింపఁబడు ఆత్మయొక్క అభిన్నమును విస్మరణమునొందిన కంఠభూషణమువలె నిత్యప్రాప్తియు నయిన ఏబ్రహ్మముయొక్క ప్రాప్తియుండినదో యది దానిజ్ఞానమూలమున సిద్ధించినది. కావున బుద్ధియొక్క చంచలతకు హేతువయిన రజోగుణజన్యమగు ఇచ్ఛావృత్తియొక్క నివృత్తిమూలమున అంతర్ముఖమయిన బుద్ధివృత్తియందు ప్రతిబింబమును నొందిన స్వరూపానందముయొక్క అనుభవసూచనను జేయునదియయిన ముఖముయొక్క ప్రసన్నత కలిగియున్నది. దానిన్ని చూచుచున్నాను.

కావున ముందుచెప్పిన లింగము (గుర్తు) లచే నీకు అవశ్యము బ్రహ్మాత్మయొక్క ఐక్యముయొక్క అపరోక్ష

జ్ఞానము ఉదయించియున్నదని నాకునిశ్చయముగుచున్నది. ఐన నాజ్ఞానము దృఢముగానున్నది. లేక అదృఢముగానున్నదను నిశ్చయము నాకుఁగలుగలేదు. ఏలయన,

౧. అంతఃకరణమున్ను దానివృత్తియున్ను సూక్ష్మపంచభూతముల కార్యమగును. కావున ఇంద్రియరూప ప్రత్యక్ష ప్రమాణమునకు విషయములు కావు. అయితే అవి (అంతఃకరణమును దానివృత్తియు) సాక్షికి (అంతఃకరణమందును దానివృత్తులయందునుగల చేతనమాత్రమునకు) విషయమగును.

౨. తత్త్వజ్ఞానమున్ను అంతఃకరణముయొక్క వృత్తిరూపమగును. కావునఅది ఇంద్రియములకువిషయము కాదు. ఇందుచే ప్రత్యక్షత్వము చేత నీయొక్కజ్ఞానము యొక్క దృఢతనైనను అదృఢత నైనను నెఱుఁగజాలను,

౩. లేకజ్ఞానియొక్క స్వస్వరూపమందు గతి (ప్రవేశము) రూపజ్ఞానమేదియో యది మనుష్యునిచే నెఱుఁగఁదగినవయిన ఆకాశమునందు విహరించుపక్షియొక్కగతి, క్షణకాలమందు నడియయిన మెఱుపుయొక్కగతి సుఖదుఃఖమొదలగు ధర్మములచేత ముఖముయొక్క వాడుబాటునకును ప్రకాశమునకును, హేతువయిన మనస్సుగతి యనువానికి విలక్షణమగును. సాధారణమనుష్యునిచే అలక్ష్యముగా (ఎఱుఁగదగనిదిగా) యుండుటచే,

౪. యోగిచే లక్ష్యమగు జలప్రవాహమునందు ఎదిరించిపోవునదియగు చిన్నచేపగతియేదియో దానికంటెను, ముందు చెప్పినజ్ఞానిగతి విలక్షణమగును. సర్వజ్ఞుఁడగు సిద్ధయోగిచేతను అలక్ష్యముగానుండుటచే,

౫. తనకంటెను అధికుఁడైన వేఱొక సిద్ధయోగిచేనెఱుఁగ

దగినదై యుండుటచే దుర్లక్ష్యమగును (దుఃఖముచే నెఱుఁగ దగి
నదై యుండును.) సర్వజ్ఞసిద్ధయోగియొక్క గతికంటెను, ముం
దు చెప్పిన జ్ఞానియొక్క గతి, విలక్షణమయినది; మహాయోగి
చేతను అలక్ష్యముగానుండుటచే, కావున జ్ఞానమార్గము నెఱుఁ
గని అజ్ఞులచేతనో జ్ఞానముయొక్క గతి పూర్తిగ అలక్ష్యమగును.

౬. జ్ఞానమార్గమును గనిన వేఱొకవివేకి యెవఁడో వాఁడు
తక్కిన జ్ఞానియొక్క నిష్ఠను, తనస్వరూపమునకు భిన్నముగా
జూచునేని ద్వైతమును జూచువాఁడగుటచే నతఁడు అజ్ఞానియ
గును. దానిని (ముందుచెప్పిననిష్ఠను) వాఁడు (వేఱువివేకి)
తన స్వరూప అభిన్నముగా జూచునేని యది (తన యాత్మ
కంటె వేఱు కాని దానినిగాఁ జూచుట) తన నిష్ఠయేయగును.
దానినేచూచుచున్నాఁడు తక్కిన జ్ఞాని నిష్ఠ (గతి) నుజూచుట
లేదు కావున వేఱువివేకిచేతను జ్ఞానియొక్క గతి ప్రత్యక్ష
ముచేతఁ దెలియుటకరుదగును. కావున అపరోక్షత్వముచేత నీ
జ్ఞాననిష్ఠయొక్క దృఢత్వమునునైనను అదృఢత్వమునునైనను
నేనెఱుఁగజాలను.

౭. బహుకాలసహవాసముచేత వచనమొదలగు లింగముల
చేత నెఱుఁగింపఁబడిన,

౧. గుణాతీతత్వము.

౨. సమీపమందుండు మృత్యువుయొక్క జ్ఞానముచే భయ
ము లేమి.

౩. ఇష్టానిష్టములందు హర్షశోకంబులు లేమి. అను నీ
మొదలగుజ్ఞానియొక్క *99. స్వసంవేద్యలక్షణములచేత వేఱొక

*99. ఏలక్షణము భాగవతము ఏకాదశస్కంధమునఁ జెప్పిన మైత్రీ సకృప
గలిగియుండుట మొదలగు (30) పరసంవేద్య (పరులచే నెఱుఁగనగు) లక్షణ

తెలిసినవానిచే అనుమానముచే నెఱుఁగదగినది జ్ఞానియొక్క గతియగును. అయితే యుపదేశమునకు పిమ్మట నీవును నాకును చిరకాలము పర్యంతము సహవాసము (కూడయుండుట) కలుగుటలేదు కావున నీకుఁగలిగిన జ్ఞానమేదియో యది దృఢము లేక అదృఢము అనుదానిని అనుమానముచేతను నేనెఱుఁగఁజాలను.

౭. ముముక్షువునకో (౧) పూర్వపుణ్యముచేతను, (౨) లోకమునకు తాను బ్రహ్మవిత్తగుటయొక్క ప్రసిద్ధిచేతను, (3) వాసభ్రమనివృత్తిమూలముగా శాంతినికలిగించు వచనములచేతను "పిఁజ్ఞాసి" యనుభావనకలుగుచున్నది.

౧. కావున శిష్యుడా! నేను నీకు దీనినెఱింగించుచున్నాను. నీకు సంశయ విపర్యయ రూపదోషములేని దృఢజ్ఞానము కలిగియుండనేని, నీవు కృతకృత్యు (చేయువలసినదానిని చేసినవా)డవును. ప్రాప్యప్రాప్త (పొందవలసినదానిని పొందినవా)ఁడవును నగుదువు. కావున నీకాదోషముల నివృత్తికొఱకు శ్రవణమనన మొకలగు నేప్రయత్నమును జేయువలసినదిలేదు.

౨ నీకు సంశయవిపర్యయరూపదోషముతోఁగూడిన "నేను బ్రహ్మ" మను నిశ్చయరూప అదృఢ (మంద) బోధముకలిగియుండినట్లయిన, అప్పుడు నీకు శ్రవణాదులు మూఁడును చేయఁదగినవియగును.

౧. వాటియందును నీకు ఉపనిషత్తురూప లేక దాని అనుసారియయిన అన్ని సంస్కృతలేక ప్రాకృతభాషల గ్రంథరూప వేదాంతశాస్త్రములు బ్రహ్మాత్మ ఐక్యమును ప్రతిపాదించు

ములవలె పరులకు నెఱుఁగరానిదో అయితే జ్ఞానియగు తనకే నెఱుగవచ్చునో యది జ్ఞానిస్వసంవేద్య (తనచేనెఱుఁగఁబడు)లక్షణమగును.

చున్నవా? లేక వేఱు అర్థమును ప్రతిపాదించుచున్నవా? అను రూపముగు కేవలప్రమాణగత సంశయముకలుగునేని అప్పుడు నీకు శ్రవణమాత్రము చేయవలసినదగును.

ఉపనిషత్తు అభ్యాసరూప లేక దానిని యనుసరించు తక్కిన సంస్కృత లేక ప్రాకృత భాషాగ్రంథముల అభ్యాస రూప విచారమయిన సాధన (గురుముఖముగా వాక్యపు శ్రవణరూప అంగియొక్క వేఱయిన అంగ) శ్రవణమేదియో దాని మూలమున.

౧. ఉపక్రమ ఉపసంహార (ఆరంభము సమాప్తి,)

౨. అభ్యాసము (అడుగడుగునకు చెప్పుట)

౩. అపూర్వత (శ్రుతికి వేఱయిన ప్రమాణములకు విషయము కానందుననైనను స్వప్రకాశత్వముచేనయినను అద్వైత వస్తువుయొక్క అలౌకికత్వము)

౪. ఫలము (అనర్థనివృత్తియు పరమానంద ప్రాప్తియు నైన మోక్షము.)

౫. అర్థవాదము (భేదజ్ఞాననిందయు అభేదజ్ఞానస్తుతియు)

౬. ఉపపత్తి (అద్వైతజ్ఞానమున కనుకూలమయిన దృష్టాంత రూపయుక్తి) అనునవి తాత్పర్యమును నిశ్చయించు ఆఱులింగ రూపయుక్తులగును. ఈ యాఱు లింగరూపయుక్తులచేత వేదాంత (ఉపనిషత్తుల) తాత్పర్యమును నిశ్చయించుట శ్రవణ మనఁబడుచున్నది. అది నీకు కర్తవ్యమగును. దీనిచే (శ్రవణముచే) ముందుచెప్పిన ప్రమాణగతసంశయ నివృత్తికలుగుచున్నది.

౨. ఉపనిషత్తుల విచారముచేననైనను లేక దానిని అనుసరించు తక్కిన సంస్కృత ప్రాకృత గ్రంథముల విచారముచే

నైనను లేక నిజముపలుకు గురువువాక్యమునందుగల దృఢ విశ్వాసముచేనైనను ఉపనిషత్తురూప ప్రమాణముచే నెఱుంగదగు బ్రహ్మాత్మైక్యరూప ప్రమేయమేది కలదో యది ఉపనిషత్తులయందు అవశ్యము నిరూపణము చేయబడియున్నది. అను నిశ్చయమువలన నీకు ప్రమాణగతసంశయముగలుగక బ్రహ్మమయిన పరమేశ్వరుఁడు.

౧ సర్వజ్ఞత్వము మొదలగు గుణములతోఁగూడినవాఁడు.

౨ (౧) అవిద్య, (౨) అస్మిత, (౩) రాగము, (౪) ద్వేషము, (౫) అభినివేశము అను నైదు క్లేశములు లేనివాఁడు.

౩ ఎక్కడను పూర్ణుఁడు.

౪. నాయుపాసకుఁడు. (ఉపాసింపఁబడువాఁడు).

జీవుఁడైన నేను:—

౧. అల్పజ్ఞత్వము మొదలగు గుణములతోఁగూడినవాఁడను

౨. అవిద్య మొదలగు పంచక్లేశములతోఁగూడినవాఁడను.

౩ దేహసంబంధియైయుండుటవలన పరిచ్ఛిన్నుఁడను.

౪. దాని ఉపాధి అను నీవిధ అసంభవముచే బ్రహ్మాత్మైక్యరూప వేదాంతపు ప్రమేయమేదియో యది నాబుద్ధియందు వచ్చుటలేదు. కావున "బ్రహ్మాత్మైక్యము సత్యమా?" అను కేవల ప్రమేయసంశయము కలిగినట్లయిన నీకు,

౧ రజ్జుసర్పము, శుక్తిరజతము, అద్దమందుండునగర ప్రతిబింబము అను నీ మొదలగు దృష్టాంతరూపమున్ను.

౨. (౧) భేదములేని ఆత్మయందు బ్రహ్మభేదమున్నదా?

౨. లేక భేదముతోఁగూడిన ఆత్మయందు బ్రహ్మభేదమున్నదా?

౩. పేరు జాతి మొదలగు ద్వైతరూప వికల్పములేని ఆత్మ

యందు వికల్పమున్నదా? లేక వికల్పముతోఁగూడిన దాని యందు వికల్పమున్నదా? అను రెండుచోట్లను.

౧. మొదటి పక్షమందు వ్యాఘాత దోషముగలదు.

౨. రెండవ పక్షమందు ఆత్మాశ్రయము, అన్యోన్యాశ్రయము, చక్రిక, అనవస్థ, మొదలగు దోషములు గలుగుచున్నవి. అనునదగు,

ఇవి మొదలగు భేదముల బాధకయుక్తుల చేతను.

౪. ఘటాకాశమునకును మహాకాశమునకును స్వరూపముచేత ఎప్పుడును భేదముగలదో, అట్లే నిరుపాధిక బ్రహ్మమునకును, ఆత్మకును, స్వరూపముచే నెప్పుడు నభేదముగలదు అను మొదలగు అభేదసాధక యుక్తులచేతను.

అద్వైతబ్రహ్మ (బ్రహ్మాత్మయొక్క అభేద) చింతించు రూపమననము చేయుదగినదగును.

3. నీకు ముందుచెప్పిన రెండువిధ సంశయములు కలిగినట్లయిన నీవు ముందుచెప్పిన విధముగ శ్రవణమననములు రెంటిని చేయవలెను.

౪. నీకేవిధమయిన సంశయమునులేక జ్ఞానమునకుముందు సగుణబ్రహ్మ పూర్ణ ఉపాసనచేకలుగు చిత్తముయొక్క ఏకాగ్రతలేనందున "నేనుజీవుఁడనై యున్నాను, బ్రహ్మమునకును, నాకును, గలభేదము సత్యము, దేహము మొదలగు జగత్తు సత్యము" అనురీతిగా గలుగు ప్రతిక్షణమున్ను లేచునదియైన బుద్ధిరూప కేవల విపరీతభావన (రజ్జుయందు సర్పనిశ్చయమువలె ఆత్మయొక్క యథార్థస్వరూపముకన్న విపరీతమయిన నిశ్చయము) కలుగునేని, అప్పుడు నీవు విజాతీయ ప్రత్యయముల (అనాత్మాకారవృత్తుల) నివర్తితోఁగూడిన సజాతీయప్రత్యయ

(ఆత్మాకార వృత్తుల) ప్రవాహరూప నిదిధ్యాసనమును (సవికల్పసమాధిని) జేయువలయును.

౫. నీకు రెండువిధ సంశయములును విపరీతభావనయును కలుగునేని, అప్పుడు నీవు ముందుచెప్పిన శ్రవణమనన, నిదిధ్యాసనమను మూటినిన్ని చేయువలయును, అంజనముచే, నేత్రరోగ నివర్తిమూలముగా, సూర్యుని సాక్షాత్కారమున్ను కలుగుటంబోలె, నాశ్రవణాది సాధనములచే నిదిధ్యాస పరిపాకావస్థరూప ధ్యాతధ్యానమును వానియందు మఱపుగలిగి అద్వితీయస్వప్రకాశ ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మరూప ధ్యేయాకార (ధ్యానింపఁబడు వస్తురూప) వృత్తియొక్క స్థితిమయమగు క్షణిక (క్షణము నిలుచునదైన) సమాధిరూప సాక్షాత్కార (దృఢఅపరోక్ష జ్ఞానము) కలుగును. అందుచే అదేక్షణమందు కార్యముతోఁగూడిన అవిద్య నివృత్తియు మూఁడు కాలములందు లేని నిశ్చయరూప బాధయున్ను పరమానంద రూప బ్రహ్మపు ఆవిర్భావమునయిన జీవన్ముక్తి కలుగును.

కావున ఇప్పుడు నీవు శ్రవణమననములచే నుదయమయిన జ్ఞానమును దృఢముచేయుము. పిమ్మట

౧. నీకు ఉత్తమ ప్రారబ్ధము గలదేని నీజీవన్ముక్తి విలక్షణానంద అనుభవము కొఱకు విద్వత్సన్న్యాస రూప నివృత్తిని చేకొనుటతో నిర్వికల్ప సమాధియొక్క అధిక అభ్యాసము కలుగును.

౨. నీకు మధ్యమ ప్రారబ్ధముయుండునేని స్నానము సంధ్య దేవపూజ సాధుసేవ, గురుభక్తి శాస్త్రాధ్యయనము, అనునీ మొదలగు శాస్త్రములందు చెప్పఁబడిన వ్యవహారములు కలుగును.

3. నీకు కనిష్ఠ ప్రారబ్ధముండునేని కృషి (పైరు చేయుట) వర్తకము, సేవకము, కుటుంబ సంరక్షణ, రాజ్యపాలన, అను నీ మొదలగు క్లేశరూప కనిష్ఠమైన లౌకిక వ్యవహారములు గలుగును అయితే:—

ఎండమావులజలదృశ్యముచే పృథివి తడియక యుండు లాగు బాధితమగు ప్రపంచపుఅనువృత్తి (పిమ్మట దృశ్యము)చే దేహము కడువఱకు ప్రారబ్ధానుసారము కనఁబడు నీ వ్యవహారములచే నీకొక హానియు లాభమును లేదు.

శిష్యుఁడా! నీవు దృఢజ్ఞానముచే ముందుండిన భేదవాది, కడుపు సాకుపామరుఁడు అనువారి సంఘమును, స్త్రీని, స్త్రీల సంఘమును గల విషయ పురుషుల సంగమును విడిచిపెట్టుము. ఏలయన వారిసంగమేదియో యది ఉదయమయిన మందబోధమును నాశము చేయునదగును.

ఒకరాజు, పుత్రులు మొదలగువాటి కోరికతో వాయుదేవునికి యాగము చేయుట కొఱకు శాస్త్రమందు చెప్పియుండు లక్షణములుగల మేకయను నొకపశువు కావలసియుండెను. అందుకొఱకాతఁడొక వేదవేదాంగములెఱింగిన బ్రాహ్మణునిబంపెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడొక దేశాంతరమందున్న మేకల మందనుండి శాస్త్రములందు జెప్పియుండు లక్షణములుగల మేక నొకదానిని [నూఱు రూప్యములు మతింపుగల దానిని] ధనమిచ్చి తీసికొని రాజునగరమునకు వచ్చుచుండెను.

అప్పుడు త్రోవయందు నలుగురు దొంగలు చేరి యిది రాజుయొక్క మేకయని తెలిసికొని యొకని కొకఁడు సంకేతములు చేసికొని దాని నపహరించుట కొఱకు నాబ్రాహ్మణునికి నొక్కొక క్రోశ (రెండుమైళ్లు) దూరమున కావల నలుగురు

కట్టెలు కొట్టుటమొదలగు వేర్వేరు పనులు చేయుచునుండిరి

అప్పుడొక దొంగయున్నచోటికి ఆ బ్రాహ్మణుఁడు రాగానే వా "డీపశువు మేక కాదు వెఱ్ఱికుక్క" యనిచెప్పెను దానిని వినినయాతనికి సందేహము కలుగలేదు పిమ్మట రెండవ దొంగయున్న చోటికి రాగావాఁడు నాలాగే చెప్పెను. దాని విని నాతనికి సందేహము కలుగెను పిమ్మట మూఁడవ వాడున్న చోటికి రాగావాఁడును నట్లే చెప్పెను. దాని విని "ఈపశువు వెఱ్ఱికుక్కయే"యని విపరీత నిశ్చయ మా బ్రాహ్మణునికి గలిగెను అప్పుడాతఁడా మేకను త్రాడువిడిచిపోయెను. ఆపశువు మాత్రము స్నేహవశమున నాతని వెనుక పోయెను. పిమ్మట నాల్గవ దొంగ సమీపముగా పోవునపుడు వాఁడును మిక్కిలి భయమును కలిగించు మాటలుచెప్పి యట్లే చెప్పెను. అప్పుడా బ్రాహ్మణుడు భయపడి ఆమేక మెడకుకట్టి యున్న త్రాటింబట్టి నొక వృక్షమునకు గట్టివైచి వేగముగా రాజు దగ్గఱ పోయిచేరెను. ఆపశువునా నలుగురు దొంగలుచేరి తీసికొనిపోయిరి. రాజు ఈ సంగతి దెలిసికొని మరల నాపశువును దెప్పించి తనకార్యమును ముగించుకొనెను.

అట్లు.— గురురూప రాజు మోక్షమను కార్యసిద్ధికొఱకు ముముక్షురూప బ్రాహ్మణుని శాస్త్రమందు చెప్పియుండు సచ్చిదానందలక్షణములతో గూడిన ఆత్మరూప పశువును విచారించి నిశ్చయము చేయుటకొఱకై ప్రాప్తికొఱకు శాస్త్రయుక్తులచే విచారము చేయుటయను దేశాంతరమునకంపెను. అప్పుడాముముక్షువగు బ్రాహ్మణుఁడు బ్రహ్మమునకభిన్నమగు ఆత్మయొక్క నిశ్చయరూపఆ పశువును పొందెను అయిన భేదవాది మొదలగు జనసముదాయ రూప దొంగల

సంగముచేత సంశయములు దేహము మొదలగు అనాత్మలనేను నాదియను విపరీతభావనలను బొందుచున్నాఁడు అతనికిమరల గురురూపరాజుయొక్క సంగము కలుగునేని ఆవికీకృతభావన నివృత్తియగును. లేనిచో ఆత్మయగు కశ్యపుని బోగొట్టికొని జననమరణమను సంసారమును పశ్చాత్తాపమును అనుభవించును. కావున భేదవాది మొదలగు వారిసంగరూపకళంక దృఢజ్ఞానమునకు ముందుగనే నివర్తింపఁదగినదగును.

దృఢజ్ఞానమునకు పిమ్మటయును జీవన్ముక్తి యొక్క విశేషసుఖము కొఱకు ముందుచెప్పిన జనులసంగము విడువదగిన దగును.

శ్లో॥ నిస్సంగతాముక్తిపదం యతీనాం
సంగాదశేషాః ప్రభవంతిదోషాః।
ఆరూఢయోగోఽపినిపాత్యతేఽధః
సంగేనయోగీకిముతాల్పసిద్ధిః॥

ప్రయత్నముగల పురుషులకు సంగాభావ (జనులతో రాగద్వేషమొదలగునవిలేకుండుటయగునుదాసీనత్వ)ము ముక్తిపదమగును. సంగముచే సకల దోషములు కలుగుచున్నవి. యోగారూఢపురుషుఁడును సంగముచే జారిపడుచున్నాఁడనగా అల్పసిద్ధిగల పురుషుఁడు (అపక్వయోగి) సంగముచే జారిపడుచున్నాఁడనుటలో నేమి చెప్పవలసియున్నది అని వేఱు శాస్త్రమందు చెప్పఁబడియున్నది. ఈయర్థమందికననేక ప్రమాణములున్నవి. అవివిస్తర భీతిచే నిటవ్రాయఁబడ లేదు ఆస్తిక అధికారులకు విశేషప్రమాణముల అపేక్షయు నుండదు. ఎలయనః—

శ్లో॥ బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతి – బ్రహ్మవిత్తు బ్రహ్మమును

దెలిసినవాడు) బ్రహ్మమే యగుచున్నాఁడు" అను శ్రుతిచే వాసికో (మిక్కిలి విశ్వాసముగల యధికారికో) బ్రహ్మజ్ఞానులగు పురుషుల సకల (సంస్కృతలేక ప్రాకృతభాషల) వాక్యములును భేదభ్రాంతిని భేధించునవియై యుండుటచే వేదరూపముగాగాన్పించుచున్నది. దీనిచేతను నీగ్రంథమున కొన్నిచోట్ల శ్రుతిమొదలగు ప్రమాణములు విశేషముగా వ్రాయఁబడలేదు. కావున జ్ఞానముగలిగిన పిమ్మటను కుశంకనుండి దూరస్థుఁడై యుండుటయే తగినదగును.

సంగదోషమును నాశముచేయు సత్పురుషుల సంగము చేయగా నిస్సంగత్వము కలుగుచున్నది కావున వాసనాక్షయ మొదలగు ఫలమునకు హేతువుగా నుండుటచే నాసాధుసంగ మెప్పుడును చేయవలసినదగును.

76. ౧ వైరాగ్యము ౨ జ్ఞానము 3 ఉపరతి అనుమూటిని

౧ హేతు, ౨ స్వరూపము, 3 ఫలము ౪ అవధి అనువాని నెఱిఁగి వానిని హృదయమున ధారణచేయుము. ఈమూటిని నొక్కటిగా చేకొనుట జీవించు నరునికి అవధిలేని సుఖమగును. అనగా జీవన్ముక్తియొక్క విలక్షణానందమునకు హేతువగును.

౧. (౧) ఈలోకవిషయములందును పరలోకవిషయములందును అనిత్యత్వబుద్ధి దోషదృష్టి (వివేకము) వైరాగ్యమునకు హేతువగును.

(౨) జిహాస (విడుచుటకొఱకైగు యిచ్ఛ) వైరాగ్య స్వరూపమగును.

(3) విడిచినపిమ్మట యీ భోగ్య (విషయ) ములందు కలుగు ఉపరతివైరాగ్యఫలము అగును.

(౪) అన్నిటికంటెను మేలయిన బ్రహ్మలోకమునుగూడ

తృణమువలె (తుచ్ఛముగా) చూచుట [అప్పుడు ఈలోక మొదలగువానిని తృణమువలె చూచుటయందు చెప్పవలసిన దేమి!] ఇది వైరాగ్యావధియగును

ఇవి విరాగహేతువు మొదలగునవియని యెఱుంగుము.

౨. (౧) గురుముఖముగా మహావాక్య ఉపదేశమును శాస్త్రవిచారమునను రెండువిధముల శ్రవణాది (శ్రవణ, మనన, నిదిధ్యాసనమను) మూఁడును జ్ఞానమునకు హేతువులగును.

(౨) మిథ్యయున్ను (సకల అనాత్మవస్తువులను) తత్త్వమును (ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మమున్ను) వివేకించుట అనగా నిష్ప్రపంచ ఆత్మకంటె (తనకంటె) వేఱుకాని బ్రహ్మనిశ్చయము తత్త్వజ్ఞాన స్వరూపమగును.

(౩) ఇంకను గ్రంథి (ముడి) ఉదయముకాని అనగా కారణ(అవిద్య) కార్యము (జన్మాది) లతోఁ గూడిన అన్యోన్యాధ్యాసరూపచిత్ జడగ్రంథియొక్క అత్యంత నివృత్తి (పరమానంద ప్రాప్తిరూపమోక్షము) తత్త్వజ్ఞానఫలమగును.

(౪) దేహమునందువలె అనగా (అజ్ఞానదశయందు) దేహమునందు ఆత్మబుద్ధిఉండునదివలె దాని (దేహమునందు ఆత్మజ్ఞాన) బాధకమయిన ఒకే (బ్రహ్మమునకభిన్నమయిన) ఆత్మయందు బుద్ధిగలిగెనేని అది తత్త్వజ్ఞానావధియగును.

౩. (౧) యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రాణాయామము, ప్రత్యాహారము, ధారణ, ధ్యాన, సవికల్పసమాధి అను నెనిమిదియు ఉపరతికి హేతువులగును.

(౨) చిత్తనిరోధరూపయోగము (నిర్వికల్పసమాధి) ఉపరతియొక్క స్వరూపమగును.

(3) వ్యవహార విస్మృతి (మఱపు) ఉపరతియొక్క ఫలముగును.

(౪) సుషుప్తివలె కలిసిన అది ఉపరతి అవధి (ఎల్ల) స్వరూపముగును.

౧. వైరాగ్యము జ్ఞానమునకు హేతువు. (౨) జ్ఞానము ఉపరతికి హేతువు. (3) ఉపరతి శాంతికి హేతువు. (౪) శాంతి సుఖమునకు హేతువు.

౧. వైరాగ్యముచే వాసన నశించుచున్నది.

౨. జ్ఞానముచే అజ్ఞానము పోడగుచున్నది.

(3) ఉపరతిచే మనస్సు నశించుచున్నది. అనగా బ్రహ్మాభ్యాసఫలముచే రజోగుణతమోగుణములు తిరస్కరింపబడగా సత్వగుణ ఆవిర్భావము (బయలుపడుట) కలుగుచున్నది.

ఇట మనస్సను శబ్దముచే రజోగుణ తమోగుణములచే సత్వగుణముగల మనస్సుయొక్క స్థూలత్వము చేకొనఁబడుచున్నది. మనోనాశమను శబ్దముచే ముందు చెప్పిన మనస్సుస్థూలత్వనాశము చేకొనఁబడుచున్నది.

ఈవిధముగా వాసనాక్షయము, అజ్ఞానక్షయము, మనోనాశము అనుమూఁడున్ను సిద్ధింపగా మూఁడుదేహముల అభిమాన నివృత్తియయ్యెను.

ఇట యిది వివేకము:—

౧, స్థూలదేహాభిమానము నివర్తించుటచే సకలవాసనలును క్షయించుచున్నవి.

౨. సూక్ష్మదేహాభిమాననివృత్తిచే మనోనాశము కలుగుచున్నది.

(3) కారణదేహ నివృత్తిచే నాజ్ఞాననాశము సిద్ధముగు

చున్నది. దీనిచే జ్ఞానికి వివేకబలముచేతనే వాసనాక్షయము మొదలగువాని సిద్ధి సహజముగా గలుగుచున్నది. అదియే మరల అభ్యాసబలముచే పెంపదగినదగును.

77. ఈవిధముగా నివృత్తిప్రాప్తిగలిగిన జ్ఞానికి జీవన్ముక్తి యొక్క విలక్షణానందముకొఱకు వాసనాక్షయమనోనాశముల విశేష అభ్యాసరూపకర్తవ్యము నుజెప్పి, యిప్పుడు ప్రవృత్తి యొక్క ప్రాప్తిగలజ్ఞానికి బయటివ్యవహారములందు దోషదృష్టి మిథ్యాత్వబుద్ధిచేఁ గనబడు దృఢవైరాగ్యముచే లోపల నిర్మోహముగా (అహంకార మమకార రూపమయకము లేక) నుండుట తగినదియనుటను నుపదేశించుటకొఱకు మోహజిత్తుని కథను శ్రీగురువుగారు చెప్పుచున్నారు:-

ఒకరాజుయొక్కకుటుంబమంతయు (రాజు, రాణి, రాజపుత్రుఁడు, పుత్రునిభార్య, దాసి అను వీరు) జ్ఞానము గలవారగుటచే మోహజిత్తులై (మోహమును జయించినవారై) యుండిరి అనునదియొక యుదాహరణము. ఈ మోహములేని మాట వినగానే కొంచెమైనను మోహముకలుగదు.

మోహజిత్తుకథ:-

ఒకజ్ఞానముగల రాజకులమంతయు, మోహమునుజయించినవారైయుండిరి. ఒకసమయమున నొకవనమందలి సింహము రాజనగరిజనులను ప్రతిదినమునువచ్చి చంపనారంభించెను. దానింజంపు నిమిత్తము అనేకులతో రాజకుమారుఁడు గుఱ్ఱము మీఁదనెక్కి యడవికి పోయెను. ఆ సింహము కంటఁబడగానే యందఱిని వెనుకవిడిచి రాజకుమారుడొక్కఁడే సింహము వెంటఁబోయెను. సాయంకాలమునకాసింహము మహారణ్యమున కరగెను. అప్పుడా రాజకుమారుఁడట గంగాసమీపముననుండిన

యొకయోగి యాశ్రమమునుజూచి సమీపమునకుఁబోయి యా యోగీశ్వరునికి సాష్టాంగ నమస్కారముచేసెను. వానిం జూచి యోగి నీవెవఁడవని యడుగ, రాజకుమారుఁడను మోహజిత్తనఁగా యోగి యాశ్చర్యపడెను. దానింజూచి రాజ కుమారుఁడు మరల యోగీశ్వరా! నేను మాత్రము మోహజిత్తు కాను. నాకులమంతయు మోహజిత్తేయనిచెప్పెను. దానినివిని యోగీశ్వరుఁడు మిక్కిలి యాశ్చర్యముపడి రాజకుమారా! మీకులమంతయు మోహజిత్తను మాటనేనెట్లు తెలియుదు ననియడుగ, రాజకుమారుఁడు చెప్పుచున్నాడు:— ఎఱుపువర్ణ ముగల పండ్లఛాయగల నావస్త్రములను గుఱ్ఱము, నగలు మొ దలగువానితో శస్త్రములను, తాము రాజనగరమునకు గొని పోయి పరీక్షింప వచ్చుననెను. అప్పుడా యోగి యట్లు సకల సామగ్రులను తీసికొని రాజనగరమునకుఁ బోయెను.

అట మొట్టమొదట దాసికి రాజకుమారుని సామగ్రులను జూపి

తే గీ॥ "రాజపుత్త్రుని వార్తయో రమణివినుము।
యేమిసెప్పుదు నయ్యయో యంతక్రూర।
సింహ మొక్కటి నాతనిఁ జీల్చిచంపె।
శవమునున్నది నాయింట సత్యమిదియ॥"

యనియోగి చెప్పఁగా వినిన యాదాసి.—

తే గీ॥ "దాసినేగాను నతనికి నతఁడునాకు।
నేలికయుగాఁడు వినుము యో యోగితిలక।
సంద్రమును దాటుటయెగాని చక్కఁజూడ।
యోడవలని ఫలంబు వేఱొండుగలదె॥"

అనిబదులుచెప్పెను. పిమ్మటనా యోగి "రాజాశ్రయముండుట

వల్ల నీడానికి శోకము గలుగలేదు. వానిభార్యకు మోహ పూర్వక శోకము గలుగు"నని తలచియామెకు సర్వసామగ్రు లనుజూపి.—

తే గీ॥ "సుందరీనీదు ప్రాణనాథుండు నొక్క
సింహాచేఁజంపఁబడెను బ్రసిద్ధముగను।
వింటెయేమందు నాశౌర్యవీర వరుడు।
నినువిడిచెనెట్లు మనుదు నీవింకనకట!॥"

అనిచెప్పెను. దానిని విన్నయారాజకుమారుని పత్ని:—

తే గీ॥ తాపసశ్రేష్ఠ నీదగుతపము విడిచి
మమతచేనగు శోకంబు మానవేల।
అతనికిని నాకుగల్గు సంబంధమింత
కాలమీభవమునగాదె గలిగియుండె॥

అనియుత్తరమిచ్చెను. అదివిన్నయా యోగి "వేఱుతల్లికూతు రగు యీరాజకుమారుని భార్యకు తదితర రాజసుఖములుండు టంబట్టి మోహపూర్వక శోకము గలుగలేదు" అయినను నాతనితల్లికి అవశ్యము మోహపూర్వక శోకము గలుగునని తలచివాని తల్లిదగ్గఱకుఁబోయి సకల సామగ్రులంజూపి:—

తే గీ॥ "తల్లిరోవినుమమ్మ నీతనయు నొడలు
నొక్క మృగరాజు చీల్చెను నక్కజముగ।
నతివ, యాతనిమరణంబు నాటఁగోలె।
యేమిసెప్పుదు నన్నంబునేనునొల్ల॥"

అనిచెప్పెను. దానివిన్నయారాజ కొమరుని తల్లి:—

కం॥ విటపిశతంబులుగల యొక
ప్రకటితవృతమున నిశల బరగుఖగంబుల్।
పటుతరముగ వేఁగిన నం

దొక్కటియు నిలకెచటికేని ద్రోయఁగాదే॥

అనియుత్తరమిచ్చెను. అదివిన్న యాయోగి తల్లికి దనపతియుం టంబట్టి మోహపూర్వకశోకంబు కలుగ లేదనియు రాజుకన్ననో జరావస్థయందు యౌవనుఁడగు పుత్త్రుని మరణము అవశ్యము మోహపూర్వక శోకము గలిగించుననియు దలంచి రాజుదగ్గఱకుఁబోయి సకల సామగ్రులంజూపి:—

తే. గీ॥ వినుము రాజేంద్ర యొక్కటి విన్నపంబు
చెప్పనోరాడదు మనంబు స్రుక్కుచున్న
దయ్యెరా నీదునందను నతులమతిని
జంపెమృగరాజు నాయింట శవముగలదు॥

అనిచెప్పెను. దానిని విన్న యారాజు:—

తే. గీ॥ యోగివర! యేఁటి నీయోగ యుక్తివిడి।
వ్యర్థముగ శోకసంతప్త హృదయుఁడయితి।
పోదురెట్లయిన నొకవిధంబున తటాక।
తీరమునకుండు పాంథులు తెరువుపట్టి॥

అనియుత్తరమిచ్చెను.

ఇట్లాయోగీశ్వరుఁడు "కశ్శోకః కో మోహః ఏకత్వమను పశ్యతః —ఐక్యమును నెడతెగక చూచుజ్ఞానికి అటశోకమెక్కడిది మోహమెక్కడిది" అను ఈశావాస్యశ్రుతికి ననుగుణముగ వారి శోక (ఆవరణము) మోహ, (విక్షేపము) లేకుండుటనను భవించి [దాసి రాజపుత్త్రుని భార్య రాజభార్య అనువారు ముందొక సమయమున రాజుచేతను రాజకుమారుని చేతను పరీక్షకొఱకు విడువఁబడినపుడు శోకములేక యుండిన విధముననే యుండిరి, అనుమాటనువిని ఆతఁడు (దాసిమొదలగు వారి) యెదుట పూర్వము కల్పింపఁబడిన దోషారోపమును విడిచి] దీని

నేను పరీక్షకొఱకుఁ జెప్పితిని గాని రాజకుమారుఁడు నాయాశ్రమ మందు సుఖముగా నున్నాఁడు. అనివారికిచెప్పెను. దానిని విని వారందఱు సంతోషమున్ను పొందలేదు అయిన "అట్లయిన మంచిదే" యనిచెప్పి సత్వరముఁ జేయుచుండిరి పిమ్మట నాయోగి రాజకుమారుని రక్షించునిమిత్తము సకల సామగ్రులతోఁదన చోటునకువచ్చి రాజపుత్రుఁ జూచి:—

ఆ॥ వె॥ వినుము స్వకీయకుమార వివరింతు నొక్కటి ।
మహితలోకమందు మనుష్యుఁ జేయు।
శేగసిత్రవాడు కేటరాఁ బిమ్మట।
గూల్చెరిపులునీకు కులమునెల్ల॥

అనిచెప్పెను. దానినివిని రాజకుమారుఁడు ఆయోగింజూచి

ఆ॥ వె॥ లోకమందుజనులు కొక్కడి దినముల।
గల్గుసంగమందు ఘననివృత్తి।
గానసేనుమునుపె. గడ తేరుమార్గంబు।
గనుచుబాధమేది మనెదనిట్లు॥

క॥ దృఢగతిపాంథులు త్రోవను ।
విడివడ వృక్షంబునీడ విగతశ్రములై ।
వడిగంజనుదురుగాదే ।
గడియుకునొకయామడంబుగా గితత్రపులై ।

క॥ మూన్నాళ్ల ముచ్చటలునివి ।
చెన్నగుస్వప్నంపు సుఖముచెలువున నేగున్ ।
పన్నుగనీలోకంబున ।
నెన్నగనుంతైన లేదు విహాభోగంబుల్॥

ఉ॥ చేయుటయేమి నేఁడి మరిచేరుట కొన్నిదినంబులేగదా॥
పాయకమిథ్యయౌజగతిఁ బాహ్య ... ంఛలగూడినెంతయున్

[illegible] శాస్త్రములా నెకయుక్తులుగా।
[illegible] కిలియుపోవుచు గాదె నిచ్చలుగా
[illegible] మాయుండెకాని।
[illegible] మున।
[illegible] మకలకుంభి।
[illegible] కుమారకట॥

[illegible] శాస్త్రములువిని వారం సజ్జిమోహము [illegible] యిక్కలి వంతసమును బొంది [illegible] భోగులు శోకమోహములు [illegible]

[illegible] ముందు చెప్పిన అర్థ ద్వంశత్వ [illegible] ప్రసంగము చెప్పవారం [illegible]

[illegible] పతివ్రతా స్త్రీకి తనతండ్రి [illegible] ఆమెను తన భర్త బండి [illegible] మార్గమధ్య నామెను దా [illegible] జలముకొని తెచ్చుటకు [illegible] ఆకలిచిక్కిలి భ్రమగొనియుండెను. [illegible] దొంగలు కొనిపో [illegible] చూచి కేటకువచ్చిన [illegible] మామిడిమ్రాను [illegible] శిసువుంగని అనేక యెద్ద [illegible] ప్రకారము, నొకవసేజుడు, నెత్తు [illegible] వచ్చిమూక నొకరును కేనం [illegible] ములు [illegible]చ్చ మొత్తుచు

తిరిగెను. అతనిధర్మపత్ని "నేను కొంతకాలమువఱకు శైవవ్రత మొకటిగలిగియున్నాను. అదిముగియుటవఱకు పురుషసంగము కూడదు. క్రొత్తగావచ్చినవారికి లేవనక భోజనాదుల నిచ్చుచుం డవలయునను నను సంకల్పముగలదు. అనిచెప్పగా నది విని అట్లే చేయుమని యంగీకరించెను. ఒకనాఁడామె భర్తయగు బ్రాహ్మ ణుఁడటకు భిక్షకువచ్చెను. అప్పుడాయిరువురకు పతిపత్నీత్వము లు స్మరణకువచ్చెను. అప్పుడాస్త్రీ భర్తకుపాకసామగ్రులనిచ్చి నగరమునకు బయటనుండు శివాలయమునందుండుమని గుర్తించి పంపి తన వ్రతసమాప్తి తలంచి రాజునకు విందుచేయించి, రాత్రి యందు విషముకలిపిన అన్నము పెట్టి వానిఁజంపి వానియాభరణ వస్త్ర, ఆయుధములు, మొదలగు వానిం ధరియించి గుఱ్ఱమెక్కి శివాలయమునకు వచ్చెను. అటపాముచే కఱవఁబడిన భర్తను జూచి యాతనిభుజముమీఁద తీసికొని యేటిగట్టునకుపోయి యా ప్రేతమును అగ్గిపెట్టి చెత్తచేమలు వేసి కాల్చి భూమియందు పూడ్చి స్నానముచేసెను. అప్పుడు నలుగురు దొంగలటకువచ్చి యున్నిసామగ్రులతో నామెను దేశాంతరము కొనిపోయిరి. ఒకేపురుషుని సంగమామెచే కోరఁబడినదను సంకేతముచే నా మెను వారొకవేశ్యకు విక్రయముచేసిరి. అప్పుడామె దైవయో గమువల్ల వేశ్యయాయెను. ఒకకాలమున నామెకొడుకు వ్యా పారమునకా నగరమునకు వచ్చెను. ఆమె యజమానురాలైన ముసలివేశ్యకు కావలసినధనమిచ్చి తనతల్లియగు వేశ్యదగ్గఱకుం బోయెను. అప్పుడామె స్తనములనుండి పాలుకాఱెను. దానిచే వాఁడామె తనతల్లియని నిశ్చయించి యామెకు సాష్టాంగనమ స్కారముచేసి తనయిల్లుచేరెను. పిమ్మట పుత్రుఁడు భర్తగా వచ్చుటఁజూచి యామెపశ్చాత్తాపముచే నేటిగట్టున వానిచేనిదు

శించితియందు ప్రవేశించెను. అప్పుడు అకాల వర్షముకురిసి పోగా ఆరుడుచే దహింపఁబడక యేటిప్రవాహమున కొట్టుకొనిపోఁబడి, దేశాంతరమున నొకగట్టునందు చేరెను. ఆమెను కనికరముగల గొల్లవాఁడొకఁడు తీసికొనిపోయి తనయింటఁగూఁతురువలె భావించి పెంచుకొనియుండెను. ఆమెయొకనాఁడు తక్కిన గొల్లస్త్రీలతో ప్రతిదినమువలె పెరుగమ్మఁబోయెను. త్రోవయందు నొకరాజకుమారుని గుఱ్ఱము దుముకుచువచ్చెను. అందఱు గొల్లకన్నెలు భయపడి క్రిందబడవారి పెరుగుకుండలు పగిలిపోఁగా వారలు రోదనములు పెట్టిరి. అప్పుడాకన్యకయగు పతివ్రతాస్త్రీమాత్రము నవ్వెను. అప్పుడాగొల్లెతలలో నొకతె “పెరుగుపోయినందుకు మేమేడ్చుచుండ నీకు నవ్వెట్లువచ్చెన”ని తిట్టసాగెను. అందుకా కన్య:-

శ్లో॥ హత్వా నృపం పతిమవేక్ష్య భుజంగదష్టం,
దేశాంతరే విధివశాద్గణికాఽపిజాతా।
పుత్రం పతింసమధిగమ్య చితాంప్రవిష్టా,
శోచామి గోపగృహిణీ కథమద్యతక్రం ॥

తా॥ భూపతిని జంపితిని. మగడు భూరిభుజంగముచేత జచ్చెను. నేనాపదఁబొంది దేశాంతరమున నొకవేశ్యనయితిని. పుత్రుని పతియనిచేరఁబోయి పాపముగట్టుకొని చితింబడి దగ్ధముగాక తేలఁబడివచ్చి యిటగొల్లవానికి కాపురముచేయుచుదాననైతిని. కాఁగా గోపగృహిణీ! ఈపెరుగుకుండపగిలినందుకు నవ్వక దేనికని యేడ్వఁబోదునని యెను.

79. శిష్యుని నిస్పృహుని (ఇచ్ఛలేనివానిగా) జేయుటకొఱకు

శ్లో॥ ఉదారస్యతృణం విత్తం శూరస్యమరణంతృణం।
విరక్తస్యతృణం భార్యా నిస్పృహస్యతృణం జగత్॥

అను శ్లోకమునకు అర్థము చెప్పుచున్నాఁడు:— ఉదార పురుషునికి ద్రవ్యము తృణము ధనాశ లేనందున. శూరునికి మరణము తృణముతో సమానము, శరీరమందాశ లేనందున. విరక్తునకు భార్య తృణము. స్త్రీలయందిచ్ఛ లేనందున. నిస్పృహునకు (నిజస్వరూపమందు నిలకడగల జ్ఞానికి) జగము (సకల ప్రపంచరూప బంధము దానిచే గుర్తింపఁబడిన మోక్షము) తృణమగును. లోకమంతటియందును కోరిక లేనందున, జ్ఞాని అతిశయ నిస్పృహత్వమును సూచించుటకు వానినీశ్లోకమందు నిస్పృహుఁడను పేరుచే చెప్పఁబడియున్నది.

80. ౧. శిష్యుఁడా! చెప్పఁబడిన యీవిధ గురూపదేశము విని ఆవిన్నయర్థమును గ్రంథవిచారపూర్వకముగా వేదాంత అద్వైతమందు తాత్పర్యనిశ్చయరూప శ్రవణమును చేసి,

౨. శ్రుతియనుసరించిన ప్రత్యక్షప్రమాణ ఉపజీవియైన (ఆశ్రితమైన) అనుమాన, ఉపమాన (దృష్టాంత) అర్థాపత్తి అనుపలబ్ధి ప్రమాణరూప జీవబ్రహ్మల భేదమును బాధించునవియు అభేదమును సాధించునవియు నయిన యుక్తులచేత అద్వైతబ్రహ్మచింతనరూపమననము చేసి,

౩. అనాత్మయందు మిథ్యాత్వబుద్ధిచేత అనాత్మాకారవృత్తుల తిరస్కారపూర్వకమయిన బ్రహ్మాభిన్న ఆత్మాకారవృత్తుల ప్రవాహరూప నిదిధ్యాసనము చేసి, అనగా మూర్తి మొదలగువాని ధ్యానమందు యెట్లు గుఱ్ఱము మొదలగువాని నిరోధమును పోలు చిత్తనిరోధము కలుగుచున్నదో, యట్లు నిదిధ్యాసనమందు చిత్తనిరోధాపేక్ష లేదు. అయితే కథ వినుటయొక్క ప్రసంగముచేతను విచార ప్రసంగముచేతను ఆకలిని పోగొట్టు భోజనమువలె బుద్ధి వినోదమునకు హేతువగు నాట్యదర్శనమువలె

ఆసనము మొదలగువాని నియమము లేక నడచియును తిరిగియును, స్వరూపాకారవృత్తియొక్క అభ్యాసమూలమున నిదిధ్యాసనము సిద్ధించుచున్నది. కావున ఆవిధ నిదిధ్యాసనముచేసి,

౮. సకల అనాత్మాకార వృత్తులును, సహజముగా నిరోధముకాఁగా బ్రహ్మాకారమగు చిత్తవృత్తియందు అహంప్రత్యయస్ఫురణరూప సాక్షాత్కారమేదియో దానిని సంపాదించి,

౯. అవిద్యారూపకారణాధ్యాసతో అహంకారమొదలగువాని అధ్యాసరూపబంధ పరమార్థదృష్టిచేత మూఁడుకాలములు లేనినిశ్చయరూపమును వ్యవహారదృష్టిచేత మిథ్యాత్వము నిశ్చయరూపమును నగుప్రతిపాదనము చేయఁబడినది.

ఇదియేసర్వానర్థ నివృత్తియగుచున్నది. అర్థముచే పరమానందరూప బ్రహ్మ ఆవిర్భావమును బొందెను. కావున వానికి జీవన్ముక్తి సిద్ధించెను.

తత్త్వంపదవాచ్యార్థ, లక్ష్యార్థములఁజెప్పుటతో
దానియైక్యమును నిరూపించుటయును,
నెనిమిదవ యుపదేశము
సమాప్తము.

తొమ్మిదవ యుపదేశము.

శిష్యుని యనుభవమును జెప్పుట, ఇంటికి వెళ్లుట, సన్న్యాసముతో యోగమును జేకొనుట ఆనువానినిచెప్పుటతో గ్రంథముయొక్క ఉపసంహారము.

81. ఇప్పుడు శిష్యుఁడు తన అనుభవమును గురువునొద్ద చెప్పువాఁడై, మొదట గురువుగారియుపదేశమును *100 అనువదించుచున్నాఁడు.

శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాడు.— స్వామీ! తాము నాకు "తత్త్వమసి" యను మహావాక్యము నుపదేశించితిరి. దానిచే నేను నాస్వరూపము నెఱింగితిని. దానియందేమాత్రము సంశయము లేదు.

82. ఇప్పుడు శిష్యుఁడు తనయనుభవమును జెప్పుచున్నాడు:-

౧. స్వామీ! నేను దేశకాలవస్తువులచే పరిచ్ఛేదములేనివాఁడనైయుండుటచే పూర్ణుఁడనైయున్నాను. (అనంతుఁడనైయున్నాను.)

౨. మిథ్యయైన ఉపాధిచేనయిన విలక్షణధర్మములు లేకయుండుటచే నిర్విశేషరూపమైయుండుటచే ఆకాశమువలె ఏకరసముగానున్నాను.

3. సజాతీయ (సమజాతికలిగియుండుటతోను) సంబంధము, విజాతీయ (అన్యజాతి గలిగియుండుటతోనున్న) సంబంధము స్వగత (తన అవయవములతోనున్న) సంబంధమను సంగమును

---

*100. ముందుచెప్పిన యర్థమును మఱియుచెప్పుట అనువదించుటయగును.

శే: దేహాదులందున్న అహంకారమున్ను ఇల్లు మొదలగువాని యందుండు మమతయునగు సంగమును.

౪. జన్మము, అస్తిత్వము (ముందు లేనిదై పిమ్మట గలుగుచున్నది) పెరుగుటలు, తిరుగుట, (మారుట) తరుగుట, నాశము, అను షడ్వికారములగు నివిలేని అసంగుడను నిర్వికార (కూటస్థుడు) నై యున్నాను.

౫. మఱియు సజాతీయ స్వగతభేదము లేనివాడనై యుండుటచేతనైనను లేక మాయ, అవిద్య, దాని కార్యమగు నామరూపమను ఉపాధులచే కల్పింపబడిన ౧ జీవేశ్వర భేదము, ౨ జీవుల పరస్పరభేదము, ౩ జీవజడముల భేదము, ౪ జడజడముల భేదము ౫ జడఈశ్వరభేదము, అను నైదు భేదరూపవస్తు పరిచ్ఛేదము లేనివాడనై యుండుటచేతనైనను నేను అఖండుడనై యున్నాను.

౬. మఱియు నేను నిజసుఖ (ఆనంద) రూపముగానున్నాను ఈవిచారము నాకు దృఢమయియున్నది.

83. శిష్యుడు పూర్వము జ్ఞానమందలి ఆశకాలమున గురువునొద్ద తనస్వరూపమునకు వేఱుగా యీశ్వరత్వమును అంగీకరించియుంటిని. పిమ్మట జ్ఞానకాలమున అతనియొద్ద తనస్వరూపమునకభిన్నమగు బ్రహ్మత్వమును నిశ్చయము చేసియున్నాను. అనుటను నిప్పుడు ప్రకటన చేయుచున్నాడు:—

స్వామీ! తామొక్కడను పరిపూర్ణమయిన అద్వైత ఆత్మారాములై యున్నారు. పిమ్మట ఆదియందును, అంతమందును మధ్యను నేకమైయున్నారు తామే సుఖస్వరూప బ్రహ్మమైయున్నారు.

84. ౧. స్వామీ! మునుపు అజ్ఞానదశయందు నాకీలోక

వ్యవహారముకొఱకు, కృషి, వాణిజ్యము మొదలగునవి చేయవలసియుండెను.

౨. లేక పరలోకముకొఱకు సకామకర్మము సకామ ఉపాసన మొదలగునవియుఁ జేయవలసియుండెడివి.

3 చిత్తశుద్ధి యేకాగ్రతల కొఱకు నిష్కామకర్మము నిష్కామ ఉపాసనయు నగు కర్తవ్యముండెడిది.

౪. వేదాంతశ్రవణ మొదలగువాని యధికారముకొఱకు వివేకము వైరాగ్యము మొదలగు సాధనసమూహము చేయ వలసియుండెడిది.

౫. అపరోక్ష జ్ఞానోత్పత్తికొఱకు గురుముఖమూలమున తత్త్వమసి మొదలగు మహావాక్యముల అర్థోపదేశరూప అంగి (సాక్ష్య) శ్రవణము చేయవలసియుండెను.

౬. సంశయ విపరీతభావనరూప జ్ఞాన అదృఢత్వమునకు హేతువయినదోషముల నివృత్తికొఱకు శ్రవణమనన నిదిధ్యాసనములు చేయవలసియుండెను.

౭. తత్పదార్థమునందు పరోక్షత్వ భ్రాంతిని త్వంపద అర్థమునందు పరిచ్ఛిన్నత్వపు భ్రాంతిని నివృత్తిచేయు నిమిత్తము "బ్రహ్మము నేను, నేను బ్రహ్మము" అనునదైన ఓతప్రోత భావము (వ్యధికారము) చేయవలసియుండెను.

౮. మోక్షముకొఱకు ముందు చెప్పిన సాధనములచే దృఢ అపరోక్షజ్ఞానమును సంపాదించుట చేయవలసియుండెను.

ఆ యన్నికృత్యములును నిపుడు దృఢ అపరోక్షజ్ఞానము సిద్ధిపొందగా చేయఁబడినవాయెను.

కోరినయూరును పోయిచేరిన పథికునకు (త్రోవఁబోవు వాడు) త్రోవయందున్న ననేకనడచుట మొదలగు ప్రయత్న

రూపకర్తవ్యముండినది లేదు. అట్లే నాకును జ్ఞానప్రాప్తిచే నీ లోకపరలోకములయందిచ్ఛభంగముకాగా సకలసాధనముల పూర్ణత్వమును ముక్తియు సిద్ధించెను. కావున మోక్షముకొఱకైనను జ్ఞానముకొఱకైనను జేయవలసిన దొకటియులేదు.

శాస్త్రవిధి నిషేధరూప ఆజ్ఞచే నేసాధనము చేయఁబడుచున్నదో, యది కర్తవ్యమనఁబడుచున్నది.

విధి నిషేధముచు చేకొనుట లేక తనయిచ్ఛచే నే వేదాంత విచారము మొదలగు సాధనములు చేయుబడుచున్నవో యవి కర్తవ్యముకాదు. కావున

ఇప్పుడు విధినిషేధరూప ఆజ్ఞయొక్క అంగీకారము లేక తన యిచ్ఛచే బ్రహ్మవిచారము మొదలగు శాస్త్రముల చెప్పఁబడినవే యాచరణ (నడవడు) లను నేను జేయుదునో, యవియు కర్తవ్యములుకావు. కావున నేను వేనిని జేయవలసియుండెనో, యవియన్నియును జేయఁబడెను. దీనిచే నేను కృతకృత్యుఁడనైతిని.

పూర్వము, ౧. ఐహిక (ఈలోక) సుఖము, ౨. పారలౌకికసుఖము, ౩. లేక చిత్తశుద్ధి, ౪. లేక ఏకాగ్రత అర్థము ౫. లేక దృఢ అపరోక్షజ్ఞాన అర్థము. ౬. సంచిత ఆగామి కర్మము. జన్మమొదలగు కార్యములతో అవిద్యనివృత్తియు పరమానందరూప బ్రహ్మముయొక్క ప్రాప్తియునగు అర్థము. అవనిని నాకు పొందవలసినవియైయుండెను, అవన్నియు నిప్పుడు జ్ఞానప్రాప్తిచేఁ బొందబడినవియెను. కావున నిప్పుడు నాకిష్టమయిన యూరును జేరిన పురుషునివలె బొందవలసిన దేదియు లేదు దీనిచేతనే నేను ప్రాప్తప్రాప్యుఁడ (కృతార్థుఁడ) నైతిని.

కావున తమదయచే నిప్పుడు నాకొకసాధనమును చేయ వలసినదిలేదు. ఒక దేవతారూపముచే నయినను లేక భగవంతుని ప్రక్కలయందుండువారి రూపములుచేనైనను, లేక నిత్యప్రాప్తమగు బ్రహ్మరూపముచేనైనను, లేక వేరురూపముచే నైనను ఒక్కటియు కావలసినదిలేదు అది "విషయములచే నే తృప్తికలుగుచున్నదో, యదిసాంకుశమగును. (అడ్డుగలదగును) ఈ అపరోక్షజ్ఞానముచేగలిగిన తృప్తినిరంకుశమగును (అడ్డు లేనిదగును) కావున నేదిచేయతగినదై యుండినదో, యదిచేయబడినది. ఏది పొందదగినదిగా నుండినదో యదిపొందఁబడినది. అని యిట్లు జ్ఞాని తృప్తిని పొందుచున్నాఁడు. (౧) వీనికి (జ్ఞానికి) పూర్వము (అజ్ఞానకాలమందు) ఈ లోకపరలోకసంబంధమైన భోగములసమూహము సిద్ధించుటకై ముక్తిసిద్ధించుటకును బహు కృత్యములు (కర్తవ్యములు) నుండెను. అవన్నియు నిప్పుడు (జ్ఞానముదయించిన పిమ్మట) చేయఁబడినవి" (౨)అనునదియగును.

౮౫. ముందుచెప్పిన ప్రకారము కృతకృత్యత్వముచేతను, ప్రాప్తప్రాప్యత్వముచేతను తృప్తుడైన విద్వాంసుఁడైనశిష్యుఁడు తన మనసుచే నెట్లు (పై జెప్పిన విధముచే) మతించుచున్నాడో అట్లే గురువునొద్ద మాటలమూలమున నివేదించుచున్నాఁడు.

౧. దేవా! నేను తన ఆత్మను *101 పేరు, జాతి మొదలగు వానిని నెఱుఁగుటవలె అనాయాసముగా నెప్పుడును అప

*101 అజ్ఞానియగు పురుషుఁడు దృఢముగా నభ్యసింపబడిన తన శరీరము యొక్క పేరు, జాతి మొదలగువానిని విచారములేక యెఱుఁగుచున్నాఁడు. స్వప్నమందును మఱచుటలేదు. దానివలె దేహమందు ఆత్మజ్ఞానమును బాధించి నాకు ఆత్మయందు దృఢ అపరోక్షజ్ఞానము 'ఇది' అనునది యర్థమగును. ఇది జ్ఞాని అవధి చెప్పఁబడినది,

క్షముగా నెఱుఁగుచున్నాను. గావున నాజ్ఞానముచే నేను ధన్యుఁడనైతిని. ధన్యుఁడనైతిని.

౨. సార్వభౌముఁడు మొదలు హిరణ్యగర్భరూప బ్రహ్మ పర్యంతముగల సంసారసుఖమేదియో యది దేనిలేశ (ఆభాస) ముగానున్నదో యీవిధబ్రహ్మానందము నాకు బహిరంగ ముగా దెలియుచున్నది. గావున ఆ బ్రహ్మానందపు చక్కని స్ఫురణచేత నేను ధన్యుఁడనైతిని.

౩. సంసారసంబంధమైన దుఃఖమును నేనిప్పుడు చూడనం దువ ఆ సంసారదుఃఖ దర్శనము నాకులేనందున నేనుధన్యుఁడ నైయున్నాను.

౪. పర్వతగుహాయందున్న బహుకాలపు చీకటి దండముచే గొట్టుట మొదలగు కోటిప్రయత్నములచే పరుగెత్తుటలేదు. అయినను దీపముండిన తక్షణమే పరుగిడుచున్నది అట్లు ఆత్మ యొక్క అజ్ఞానము, కర్మ, ఉపాసన మొదలగు కోటియుపాయ ములచేతను బోవుటలేదు. అయినను "సకల జగమున్ను నేనును బ్రహ్మము" అను నాకారముగల దృఢ అపరోక్షజ్ఞానముచే తక్షణమే పరుగెత్తును.

ఆ యజ్ఞాన (నాశము) నాకు జ్ఞానముచే సిద్ధించినది. కావున నా యజ్ఞానముపోగా నేను ధన్యుఁడనైతిని.

౫. విధినిషేధరూపశాస్త్ర వచనముచే గలిగిన విహిత (శుభ) కర్మము లపుణ్యరూప అపూర్వము మూలముగనస్వర్గము మొదలగు నిష్టఫల ప్రాప్తియొక్క సంభావన (జరుగుట)రూప గుణబుద్ధియు నిషిద్ధకర్మమందు పాపరూప అపూర్వము మూల ముగ నరకము మొదలగు అనిష్టఫలప్రాప్తియొక్క సంభావనా రూపదోషబుద్ధియు నయిన యీరెండు బుద్ధులచేతను విహిత

కర్మమున బ్రవర్తించియు నిషిద్ధకర్మమునుండి నివృత్తిఁబొందు టయు నయిన ఏక్రియగలుగుచున్నదో అది కర్తవ్య మనఁబడు చున్నది. తనయిచ్ఛచే నేలౌకిక వైదికకర్మలుచేయఁబడుచున్నవో అవి కర్తవ్యములు కావు. ముందు జెప్పిన విధమగు కర్తవ్యము ముందు (84-వ ప్రసంగమందు) జెప్పఁబడిన విధమున నాకునివృత్తియైనందున కర్తవ్యము తీరినందున నేను ధన్యుఁడనైతిని.

౬. ఎట్లు పృథివియందంతయుఁగల వాపీకూప తటాకాదులందు స్నానపానాది ప్రయోజనము గలుగుచున్నదో అంత ప్రయోజనమున్ను శుద్ధోదక (మధురజల) సముద్రమునందు సిద్ధించుచున్నది. ఎట్లు పదిబంగారునాణెములు మొదలు ఏబది నాణెములవరకు దొరకుటవలన పైగాపైగాగలుగు ఆనందము అంతయు నూఱునాణెములు దొరకుటవలన సిద్ధించుచున్నదో అట్లే అనేకవిధసకామ కర్మఉపాసనాది సాధనములచేఁ బొందఁబడు స్వర్గవైకుంఠము బ్రహ్మలోకము మొదలగు ప్రయోజనముల పొందుటచేతనే తారతమ్య సుఖములు కలుగుచున్నవో అవియన్నియు బ్రహ్మానంద ప్రతిబింబములై యుండుట వలన దానియందు అణఁగియుండునవి యగును. కావున ఆబ్రహ్మానందము పరమ ప్రయోజనమగును. అదిదేనిచే నాకుతనస్వరూపముగా బ్రహ్మానందమును నెఱుఁగుటచేతనే సిద్ధించినదో దానిచే నా బ్రహ్మానందరూపప్రాప్తియొక్క-సిద్ధిచే నేనుధన్యుఁడనైతిని

౭. రాజు మొదలు బ్రహ్మలోక పర్యంతము గల విషయములచే కలుగు తృప్తితనకంటె అధిక మయిన వేఱువిషయ ఇచ్ఛారూప అంకుశముతో గూడినదిగా నుండుటచే సాంకుశ తృప్తియగును. ఆనందరూప బ్రహ్మమున కభిన్నమయిన ఆత్మ జ్ఞానముచేఁ గలుగు తృప్తి ముందుచెప్పిన అంకుశము లేనిదై

యుండుటచే నాకునిరంకుశ తృప్తియగును. అందుచే నాతృప్తి ఉపమానము లేనిదగును. కావున నానిరుపమాన నిరంకుశ తృప్తి లాభముచే నేను అధికముగ ధన్యుఁడనై యున్నాను.

౮. జ్ఞానమునకు హేతువయిన నిష్కామ కర్మచే గలుగు సంస్కార రూపమైన పుణ్యము దేనిచే దృఢముగా ఫలించి యున్నదో అందుచేనది అతిశయ మగును.

౯. ఈపుణ్యసంబంధముచే నేనందరికంటెను శ్రేష్ఠుఁడనై యున్నాను.

౧౦. ఈవేదాంత శాస్త్రమున్ను గురువున్ను జ్ఞానమున్ను నిరతిశయము గును.

౧౧. జ్ఞానముచే బయలు పడిన బ్రహ్మానందము నిరవధి (ఎల్లలేనిది) యగును.

86. ఇక్కడను శ్రుతియందు చెప్పిన హృదయగ్రంథి సంశయ గ్రంథి కర్మగ్రంథి అను భేదములచే మూఁడు విధగ్రంథులుగలవు వానికి జ్ఞానముచే నివృత్తిని శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.

౧. దేవా! ఎప్పుడు (ఏక్షణమందు) నేను పరబ్రహ్మదర్శన మందు సమర్థుఁడనైతినో అప్పుడు నాబుద్ధినాత్మల తాదాత్మ్య అధ్యాసరూప హృదయగ్రంథి (చిజ్జడగ్రంథియు దానిజ్ఞానమగు విపరీత భావనయును) భేదింప బడినవి. (నాశముచేయఁబడినవి)

బుద్ధి (అహంకార) చిదాత్మల తాదాత్మ్య అధ్యాస రూపహృదయ గ్రంథియేదిగలదో యది వేఱుకార్యరూపహృదయగ్రంథులకు కారణమగును. అది దేనిచేతీరినదో దానిచే కార్యరూప హృదయగ్రంథియు తీరినది "నాకిదికలుగు గాత, నాకిది కలుగఁగాక" యనుఇచ్ఛావృత్తియేదిగలదో యదిశ్రుతి యందుఁ జెప్పఁబడిన "కామ"శబ్దవాచ్యమగును దానికి (ఇచ్ఛావృత్తికి)

*102 ఆశ, తృష్ణ, కామన, వాంఛ, లోభము, దీనత్వము, మొదలగు భేదములు గలవు. ఆ ఇచ్ఛావృత్తులు కార్యరూప హృదయగ్రంథులగును. అవియు నాశమయినవి, కావున ఇప్పుడు అహంకారధర్మమగు కామ మొదలగు వృత్తులుదయమయినవి వాటియందు చిదాత్మను ప్రవేశింపక (వానిని చిదాత్మధర్మములుగా చేకొనక) కామము మొదలగు ధర్మముల అహంకారమును చిదాత్మకు వేఱగు మిథ్యారూపమనఁదెలిసి ప్రారబ్ధదోషముచే నేను కోటివస్తువులను ఇచ్ఛించుచున్నాను ఇచ్ఛించినను నాకు బాధకములేదు.

౨. నా సకల సంశయములును దీరినవి "ఇదిరజ్జువా లేక సర్పమా అను రెండుపక్షముల (యథార్థ అయథార్థమను రెండు పక్షముల విషయముచేయు) జ్ఞానము సంశయమనఁబడుచున్నది. ఆసంశయము ఆత్మయందుండునది అనాత్మయందుండునది అను భేదములచే రెండు విధములు. వానియందు అనాత్మయందుండు సంశయముఉండును లేకపోవును. దానినివృత్తి అవశ్యములేదు.

౧. ఆత్మయందుండు సంశయమేదియో యది ౧ ప్రమాణగత సంశయము ౨ ప్రమేయగత సంశయము అనుభేదములచే

*102 పరులచే రాబోవుకాలమునఁ బొందదగిన వస్తువుయొక్క యిచ్ఛ యేదియో యది ఆశయగును. పొందినయర్థము వృద్ధిపొందవలెనను ఇచ్ఛతృష్ణయగును. పొందిన యర్థమును అనుభవింపవలెనను యిచ్ఛకామమగును. దీనినే కామమందురు. వర్తమానకాలమున పొందదగిన యర్థమునందు యిచ్ఛయేదియో యది వాంఛయగును. దొరికన ధనము మొదలగువానిని వెలవుసేయక యుండవలెనను ఇచ్ఛలోభపన్నియగు కృపణత్వముఅగును. ఇతరులచే వర్తమానకాలమందు పొందదగని వస్తువును పొందవలయునను ఇచ్ఛదీనత్వము. దీనినే లోభమనియును చెప్పుదురు. ఇవన్నియు ఒకేయిచ్ఛయొక్క భేదములగును.

రెండువిధములు.

౧. ఉపనిషద్రూపవేదాంత వాక్యము భేదమును ప్రతిపాదించునదా?

౨. లేక అద్వైతమును ప్రతిపాదించునదా?

3. లేక వేఱుఅర్థము చెప్పునదా? అను ఆకారముగల ఆఋలింగ రూపయుక్తులచే వేదాంత తాత్పర్యము నిశ్చయరూపశ్రవణము చేయుటకు పూర్వమే ఏయే సంశయములు కలుగుచున్నదో యది ప్రమాణగత సంశయము.

౨. వేదాంతరూప ప్రమాణముచే తెలియదగిన మోక్షము మొదలగు పదార్థము లేవిగలవో యవియన్నియు ప్రమేయమనంబడుచున్నవి. వానిస్వరూపమునందు నే సంశయముగలదో యది ప్రమేయగత సంశయమనబడుచున్నది. ఆ ప్రమేయగత సంశయము విషయభేదముచే ననేక విధములు.

(అ) "సర్వదుఃఖనివృత్తియు పరమానందరూప బ్రహ్మప్రాప్తియునగు:-

[౧] ఇదియే *103. మోక్షమగునా?

[౨] లేక *104. తక్కిన మూడు విధదుఃఖములనాశమా?

[౩] లేక *105. ఇరువదొక్కటి దుఃఖములనాశమా?

[౪] లేక *106. పంచక్లేశములనాశమా?

[౫] లేక *107. స్వర్గవైకుంఠ మొదలగు విషయసుఖప్రాప్తిమోక్షమా?

ఈ విధముగా మోక్షస్వరూపమందు సంశయములు

---

*103. ఇది సిద్ధాంతపక్షము. *104 ఇది సాంఖ్యమతము. *105 ఇది న్యాయమతము. *106 ఇదియోగమతము. *107 ఇదికర్మిష్ఠుల లేకఉపాసకుల మతము.

గలవు. ఆవిప్రయోజనరూప ప్రమేయగత సంశయములగును.

(ఆ) సకల అనర్థముల నివృత్తియు పరమానందప్రాప్తియు మోక్షమనుకొన్న:—

[౧] ఆమోక్షమునకు సాక్షాత్తుసాధనము *108 కర్మమా?

[౨] లేక *109 ఉపాసనయా?

[౩] లేక *110 కర్మఉపాసనలతోఁగూడిన జ్ఞానమా?

[౪] లేక *111 కేవల జ్ఞానమా?

[౫] కేవలజ్ఞానమన్న *112 భేదజ్ఞానమా లేక *113 అభేద జ్ఞానమా?

అను నీమొదలగు సంశయములు మోక్షసాధనమందున్నవి. అవిసాధనరూప ప్రమేయగత సంశయములగును.

(ఇ) మోక్షముయొక్క సాధనము అభేదజ్ఞానమేయనిన

[౧] ఆయపరోక్షజ్ఞానముఖ్య (సాక్షాత్తు) అంతరంగసాధనము కర్మోపాసనలా?

లేకవివేకము మొదలగు నాలుగా? లేక శ్రవణాదులు మూఁడా? లేకపదార్థశోధనయా? లేకమహావాక్యఉపదేశమా?

[౨] జ్ఞానబహిరంగసాధనము శ్రవణాదులా? లేక వివేకము మొదలగునవియా? లేక కర్మమొదలగునవియా?

ఇవి మొదలగు సర్వసంశయములు జ్ఞానసాధన నిర్ణయమందున్నవి. అవిసాధనరూప ప్రమేయగత సంశయమగును.

(ఈ) అపరోక్షజ్ఞానముఖ్య అంతరంగసాధనము మహావాక్య

---

*108 ఇదిమీమాంసకుల (కర్మిష్ఠుల) యొక్కమతము. *109 ఇది ఉపాసకులమతము. *110 ఇదిసముచ్చయవాదులమతము. *111 ఇదిసాంఖ్యులు నైయాయికులు మొదలగువారిమతము. *112 ఇదిసాంఖ్యులు మొదలగుభేదవాదులమతము. *113 ఇదిసిద్ధాంతపక్షము.

ఉపదేశమనియు వివేకాది యొనిమిదిని అణచిన (పరంపర) అంతరంగసాధనమనియు, యజ్ఞాదికర్మలు బహిరంగసాధనము లనియుఁగనిన,

[౧] అజ్ఞానవిషయము*114భేదమా? లేక *115అభేదమా?

[౨] అభేదమనిన ఆత్మకును బ్రహ్మమునకును *116 అభేదమా? లేక అంతఃకరణ విశిష్టచేతనరూపజీవునకును విరాట్టు లేక హిరణ్యగర్భుఁడు లేక అంతర్యామియను ఈశ్వరునకును *117 అభేదమా?

ఇవిమొదలగు సంశయములు జ్ఞానముయొక్క విషయమందున్నవి. అవియు ప్రమేయగత సంశయములగును.

(ఉ) ఆత్మకును బ్రహ్మమునకును గల అభేదమేజ్ఞానవిషయమన్నచో,

[౧] ముందుచెప్పిన ఆత్మస్థూలదేహముకంటె †118 భిన్నమా? లేక †119 అభిన్నమా?

[౨] భిన్నమయినను నది †120 జడమా? లేక †121 చేతనమా? లేక †122 జడచేతనమును రెండునా?

[3] చేతనమనినను అది †123 కర్తాభోక్తయా? లేక †124 అకర్తా అభోక్తయా?

---

*114 ఇదిసాంఖ్యులు నైయ్యాయికులు మొదలగు భేదవాదులమతము.

*115 ఇది వేదాంతసిద్ధాంతము *116 ఇది ఉపనిషత్తుల సిద్ధాంతము.

*117 ఇది అహంగ్రహ ఉపాసకులమతము.

†118 ఇదిసకల ఆస్తికులమతము. †119 ఇది చార్వాకలోకాయతుల (దేహాత్మవాదుల) మతము. †120 ఇది నైయ్యాయిక ప్రభాకరులమతము. †121 ఇది సిద్ధాంతపక్షమును సాంఖ్యమతమును యోగమతమును నగును. †122 ఇదిభట్టులమతము. †123 ఇదిన్యాయమతము. †124 ఇదిసాంఖ్య

[౪] అకర్తా అభోక్తాయంటేను అది దేహాదుల అహంకార మమకారరూప †125సంగముగలది యౌనా? లేక †126అసంగమా?

[౫] అసంగమైనను అది †127 అణుపరిమాణమా? (రోమముయొక్క వేయింటనొకభాగసూక్ష్మమా?) లేక †128 మధ్యమపరిమాణమా? (దేహమంతయా?) లేక †129 మహత్పరిమాణమా (పరిపూరణమా?)

[౬] మహత్పరిమాణము గలదయినచో, దానికి తత్పదార్థముతో †130 భేదమున్నదా? లేక †131 అభేదమున్నదా? ఇవిమొదలగు సంశయములు త్వంపదార్థమందుగలవు. అవియు ప్రమేయగత సంశయములగును.

(ఊ) ముందుచెప్పిన ఆత్మతత్పదఅర్థముతో అభిన్నమయినను

[౧] ఆయాత్మ తత్పదవాచ్యార్థరూప †132 ఈశ్వరునికన్న అభిన్నమా? లేక యాఈశ్వరభావమునకు అధిష్ఠానమయిన తత్పదలక్ష్యార్థరూప †133 శుద్ధబ్రహ్మముతో అభిన్నమా?

(౨) లక్ష్యార్థముతో అభిన్నమయినను, జగమునకుకారణము †134 ప్రధానాదులా? లేక తత్పదవాచ్యార్థమయిన †135 ఈశ్వరుడా?

[౩] ఈశ్వరుండైనను ఆ యీశ్వరుండేకదేశమందుండు

వేదాంతమతము. †125 ఇదిఉపాసకులు మొదలగువారిమతము. †126 ఇది సిద్ధాంతిసాంఖ్యులమతము. †127 ఇది కొన్ని నైయ్యాయిక ఉపాసకులమతము. †128 ఇదినవీన నైయ్యాయికుల దిగంబరులమతము. †129 ఇది సిద్ధాంతము, సాంఖ్యము, యోగము, న్యాయము, వైశేషికము, ప్రభాకరము, భట్టము అనువానిమతము †130 ఇదినైయ్యాయికులు మొదలగు భేదవాదులమతము. †131 ఇదిసిద్ధాంతపక్షము, †132 ఇది అహంగ్రహ ఉపాసకులమతము. †133 ఇదిసిద్ధాంతపక్షము. †134 ఇదిసాంఖ్యులుమొదలగువారిమతము. †135 ఇది

వాఁడగుటచే †136 పరచ్ఛిన్నుఁడా? లేక †137 వ్యాపకుఁడా?

[౮] వ్యాపకుఁడైనను గోలోకమొదలగు చోట్ల †138 లీలావిగ్రహముగొనినవాఁడై వ్యాపకుఁడా? లేక †139 ఏకరసవ్యాపకుఁడా?

[౯] ఏకరసవ్యాపకుఁడైనను ఆ జగమునకు †140 ఉపాదానకారణుఁడా?

లేక నిమిత్త †141 కారణుఁడా? లేక సాలెపురుగువలె స్వప్నమునకు హేతువైన సాక్షివలెను †142 అభిన్ననిమిత్తోపాదానకారణుఁడా?

(౬) అభిన్ననిమిత్తోపాదానకారణుఁడయినను:—

అతఁడు జీవులకర్మాపేక్షలేనివాఁడై సృష్టిని †143 చేయువాఁడైయుండుటచే విషమముగాఁజేయుట మొదలగు దోషముతోఁగూడినవాఁడా?

లేక కర్మయొక్క అపేక్షగలవాఁడై యుండుటచే, సృష్టి

వేదాంతులు నైయాయికులమతము †136 ఇదికొన్ని ఉపాసకులమతము. †137 న్యాయయోగ వేదాంతులమతము. †138 ఇది వల్లభాచార్యులమతము. వల్లభమతమందు ఈశ్వరుఁడు (అంతర్యామి) నానాగాను జీవునివలెనే పాదియు (ఉత్పత్తియు) పరిచ్ఛిన్న (అణురూప) ముగా కొనియున్నారు. అయినను ఇటు ఈశ్వరశబ్దముచే, వారుచేకొనియుండు పరబ్రహ్మము (పూర్ణపురుషోత్తముఁడు) చేకొనఁబడును.

†139 ఇది సిద్ధాంతపక్షము.

†140 ఇదియొక ఉపాసకులమతము.

†141 ఇది న్యాయము యోగము మొదలగువానిమతము.

†142 ఇదిసిద్ధాంతపక్షమున్ను వల్లభుఁడు మొదలగువారిమతము.

†143 ఇదిభక్తజనులమతము.

యొక్క †144 కర్తయగుటచే, విషమత్వము, దయాళుత్వము లేమిరూపదోషములు లేనివాఁడై యున్నాఁడా?

[౭] కర్మాపేక్షరూపకర్తగానుండుటచే విషమముగాచేయు దోషము లేనివాఁడైనను

ఆయీశ్వరుఁడు పరమార్థముగా మాయాశక్తి దాని ధర్మములగు సర్వజ్ఞత్వము మొదలగునవి కర్మయగు సృష్టి మొదలగునవి యను †145 కల్పనలతోఁ గూడినవాఁడా?

లేక †146 ఆకల్పనలులేనివాఁడా?

[౮] అవిలేనివాఁడైనను అతఁడు ముందుచెప్పిన ఆత్మకంటె †147 భిన్నుఁడా? లేక †148 అభిన్నుఁడా? ఇవి మొదలగు సంశయములు తత్పదార్థమందున్నవి. అవియుప్రమేయగత సంశయములగును.

(౨) ఏతత్పదార్థలక్ష్యార్థమగు శుద్ధబ్రహ్మము త్వంపద లక్ష్యార్థమగు ఆత్మతో అభిన్నమయినను,

[౧] ఆబ్రహ్మాత్మలయొక్క ఏకత్వమేదియో యది †149 మోక్షకాలమందుండునదియా? లేక †150 ఎప్పుడును నుండునదియా?

[౩] ఎప్పుడును ఏకత్వముగలదైనను ఆ యేకత్వము సచ్చిదానందరూప †151 ఐశ్వర్యములేనిదియా? లేక †152 ఐశ్వర్యముతోఁ గూడినదా?

---

†144 ఇదివేదాంతులమతము. †145 ఇదిఉపాసకులు మొదలగువారిమతము. †146 ఇదిసిద్ధాంతపక్షమున్ను, యోగమతమునగును. †147 ఇదియోగమతము. †148 ఇదిసిద్ధాంతపక్షము. †149 ఇదిభక్తప్రపంచ (ప్రాచీనవృత్తికారుల) మతము. †150 ఇదిసిద్ధాంతపక్షము. †151 ఈ పక్షము ఏభేదవాదికిన్ని ఇష్టముగలదికాదు. †152 ఈపక్షము సకల అభేదవాదు (వైదికులు) లకు

[౩] సచ్చిదానందైశ్వర్యములతోఁగూడినదైనను ఆసచ్చిదానందము మొదలగునవి †153 గుణరూపములా: లేక బ్రహ్మాత్మ యొక్క †154 స్వరూపమా?

[౪] స్వరూపమయినను వానికొకదానికొకటి భేదము చెప్పుటకలుగుచున్నది. ఆభేదము వాస్తవమా? లేక కల్పితమా? ఇవిమొదలగు సంశయములు తత్పదార్థమున కభిన్నమయిన త్వంపదార్థమందున్నవి. అవియు ప్రమేయగతసంశయములగును

పైఁజెప్పిన వానిచే శ్రవణమననములచే క్రమముగా నివృత్తిఁబొందదగినవగు ప్రమాణగత ప్రమేయగత సంశయము లేవియో యవియన్నియు బ్రహ్మసాక్షాత్కారము కాగానే క్షీణించుచున్నవి.

ముందుచెప్పిన రెండువిధసంశయములును శ్రవణమననములచే నశించు జ్ఞానముచే వానినివృత్తి సంభవింపకపోయినను శ్రవణ మననములచే నివృత్తిఁచెందిన సంశయములకు అవిద్యారూప కారణ ముండుటవలన మరల యవి ఉత్పత్తి యగుచున్నవి. జ్ఞానము కలిగినపిమ్మట అవిద్యానాశమగుటవలన ఆసంశయములు మరల ఉత్పత్తి యగుటలేదు. కావున జ్ఞానము చేతను సంశయముల నివృత్తి చెప్పుట సంభవించు చున్నది. సంశయ నివృత్తియందు ఉపయోగమగు ననేక శాస్త్రముల వాక్యములగు ప్రమాణములును ఉక్తులును గలవు.

నాజన్మ మొదలగు దుఃఖములకు కారణమగు కర్మ లేవియో యవియన్నియు జ్ఞానాగ్నిచే నష్టమయినవి.

ఇటయిది తాత్పర్యము.—(౧) సంచితము (౨) ప్రారబ్ధము

నిష్టమయినది. †153 ఇది నైయ్యాయికులు మొదలగు ఆత్మజడత్వవాదులమతము †154 ఇది సిద్ధాంతి మొదలగు వారిమతము.

(౩) ఆగామి యనుభేదములచే కర్మములు మూడువిధములు.

[౧] వ్యవసాయముచేయు వాఁడు మొదటిసంవత్సరమున పండిన ధాన్యముల పాత్రల చేర్చిపెట్టును.

[౨] దానినుండియాహారమునకొఱకు కొంచెము ధాన్యము తీసి కుదిటియందుంచును. దానినుండి యెత్తి భుజించుటకును చేలయందు విత్తుటకు నుపయోగించును.

[౩] మరలచేనియందుపండిన ధాన్యముల గరిసెలయందుఁ బోయును.

[౧] అట్లే జన్మాంతరముల ఆగామి కర్మములేవియో యవి అంతఃకరణ ఉపహిత సాక్షియందుండు అజ్ఞాన ఆవరణ శక్తిరూప గరిసెలయందున్నవి. ఆకర్మములు సంచితమనఁబడుచున్నవి.

[౨] వానినుండి సమయభేదములచే పరిపక్వమయిన నొక కర్మ ఈశ్వరేచ్ఛ వలన నీవర్తమాన శరీరమారంభమై సుఖదుఃఖములచే భోగరూప ఫలము నిచ్చుచున్నది. అజ్ఞానవిక్షేప శక్తిరూప ఆశ్రయమందున్నది. ఆకర్మము ప్రారబ్ధమనఁ బడుచున్నది.

[౩] ప్రారబ్ధకర్మచే నయిన భోగమును ననుభవించుచు వర్తమాన భావికాలముల భోగముల సంపాదించు నిమిత్తము ఈవర్తమానదేహమునందు ఏకర్మముకలుగుచున్నదో అదియు గాక ప్రారబ్ధ రూపసంస్కారము లేక రాగద్వేషాది శుభాశుభవాసనారూప సంస్కారము దేనిఉత్పత్తియందు నిమిత్తమో

(అ) భ్రమజతాదాత్మ్యము (అహంకారమునకు సాక్షితోనుండు తాదాత్మ్యము.

(ఆ) సహజతాదాత్మ్యము (అహంకారమునకుచిదాభాసుని తోడి తాదాత్మ్యము.

(ఇ) కర్మజతాదాత్మ్యము (అహంకారమునకు స్థూలదేహముతో గల తాదాత్మ్యము) అను భేదములచే అహంకార తాదాత్మ్యములు మూఁడువిధములు. వానియందుండు మొదటిది భ్రమజతాదాత్మ్యము ఏదియో దానియందు (దానియాశ్రితమయి) యేదినెలకొనియున్నదో ఆవిధకర్మము ఆగామియనఁబడును

ముందుచెప్పిన మూఁడువిధముల కర్మలలో జ్ఞానులకు

[౧] సకలసంచితకర్మలును జ్ఞానాగ్నిచే నాశమగుచున్నవి. ఏలయన తనయాశ్రయమయిన అజ్ఞాన ఆవరణశక్తియేదియో యదినాశమయినది, కావున ఆశ్రయము లేనందున సకలసంచిత కర్మలకును నాశము కలుగుచున్నది.

[౨] ప్రారబ్ధభోగము ముగియుగానే (ఈవర్తమాన శరీరమునకుఅంతముకలుగగానే) విదేహమోక్ష ఆరంభ కాలమున స్థూలసూక్ష్మ శరీరరూపముగా పరిణామమును బొందియుండినదియు తత్త్వజ్ఞానముచే మునుపు (జీవన్ముక్తిదశయందు) బాధింపబడి (మిథ్యాత్వ నిశ్చయ రూప బాధవిషయముగా) నుండిన దగు అజ్ఞానవిక్షేపశక్తి (అవిద్యాలేశము) ఏదియోయది తత్త్వజ్ఞానముచేలేక మరణసంబంధి యయిన మూర్ఛకలుగగా తత్త్వజ్ఞాన సంస్కారముచే నాశనమయినది. అనగా కాగినయినుము నందు నీటిబిందువు మఱుగునదివలె చేతనముండగా అణగినది.

ఆ తన ఆశ్రయనాశముచే నీశ్వర సంకల్పమునకు విషయమయిన దాని యాశ్రితమయిన ప్రారబ్ధ కర్మము నాశమగుచున్నది.

[3] అహంకారమునకు సాక్షిచైతన్యముతోఁగల తాదాత్మ్య (భేదముండఁగా అభేదముగఁ గనఁబడుట) రూపభ్రమయు (మున్ముందు అధ్యాస రూపభ్రాంతియొక్క సంస్కారముచే నయిన) తాదాత్మ్యమేదియో యారూప హృదయగ్రంథి నాశము కాఁగా దాని నాశ్రితమయిన జ్ఞానమునకు మున్నైనను వెనుకైనను ఈ వర్తమాన జన్మమునఁ జేయఁబడు ఆగామి కర్మము లేవియో యవి జలముచే నంటని తామరాకువలె విద్వాంసుని అంటుటలేదు. అయితే యావిద్వాంసుని శుభాశుభకర్మములకు భక్తులును నిందితులును క్రమముగా *154 భాగము గలవార గుచున్నారు.

కావున నిటుముందు "జ్ఞానాగ్నిచే సకల కర్మములు నాశమగుచున్న"వని చెప్పఁబడినవి.

అటు సర్వ కర్మమను శబ్దముచే అనేకవిధ జన్మాంతరముల చేయఁబడిన అపక్వమయిన సంచిత కర్మములే చేకొనఁబడును. కావున:- శ్లో॥ భిద్యతే హృదయగ్రంథి శ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః

క్షీయంతే చాస్యకర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే॥

---

*154. ఇటయినది వివేకము, జ్ఞానియొక్క ద్రవ్యము, గృహము, లేక మతము పుస్తకములు అనువానికి పుత్రుఁడును శిష్యుఁడును భాగస్థులగుదురు. వాని జ్ఞానమునకు జిజ్ఞాసులు భాగస్థులగుదురు వాని శుభకర్మములకు సకామ భక్తులు భాగస్థులగుదురు వాని అశుభకర్మలకు నిందకులు భాగస్థు లగుదురు వానిమంచినడతలకు పుణ్యాత్ములగు నుదాసీనులు భాగస్థులు వారి పాపమును నివర్తించు శుద్ధదృష్టి పాత్రమునకు పాపముగల ఉదాసీనులు జ్ఞానులయందు (రాగద్వేషములు లేని పాపులు) భాగస్థులగుదురు. అనగా వానిమంచినడత లచే పుణ్యముగల ఉదాసీనులు చూచి మంచినడతల నడతురు పాపులగు ఉదాసీనులు పాపములేని వారగుదురు,

ఆ పరాపరము (అన్నిటి కంటెను మేలైన బ్రహ్మము) ను కనుగొనగానే (అపరోక్షము చేయగానే) ఈజ్ఞాని హృదయ గ్రంథి (అహంకారగ్రంథి) భేదింపఁబడు చున్నది. వీని సకల సంశయములును ఛేదింపఁబడుచున్నవి. వీని సకల కర్మలును క్షీణించుచున్న" వను శ్రుత్యర్థమును శిష్యుఁడు చెప్పెను.

87 ఇప్పుడు శిష్యుఁడు

"మాయామేఘోజగన్నీరం వర్షత్వేవయథాతథా।
చిదాకాశస్యనోహానిర్నోవాలాభ ఇతిస్థితిః"

అను పంచదశి కూటస్థ దీపమందుండు శ్లోకమునఁజెప్పఁబడిన విద్వాంసుల జీవన్ముక్తిదశయందలి స్థితిని తనచిత్తమునకు తెచ్చుకొని చెప్పుచున్నాడు.

స్వామీ! జ్ఞానముచే బాధింపఁబడిన మాయయగు మేఘము తన విక్షేపశక్తిచేఁగలిగిన జగద్రూప జలమును అన్ని విధముల (కావలసినట్లు వర్షింపనిమ్ము) అయితే ఎందుచేనేను దీనికి ఆధార (అధిష్ఠాన) చిదాకాశ రూపముగా నున్నానో ఆకారణముచే నీజగముచే నాకొక లాభమునునష్టమును లేదు.

88. ఇప్పుడు శిష్యుఁడు.

శ్లో॥ తుచ్ఛాఽనిర్వచనీయాచ వాస్తవీచేత్యసౌత్రిధా।
జ్ఞేయామాయాత్రిభిర్బోధైః శ్రౌతయౌక్తికలౌకికైః॥

౧. శ్రౌతము (ఈబ్రహ్మమునందు నానాయనునదికొంచెమైననులేదు. "ఇట్లుకాదు, ఇట్లుగాదు" అనునది మొదలగు శ్రుతి వాక్యములచే గలిగిన మూఁడుకాలములలేని నిశ్చయరూప విద్వాంసుల చిత్తమందు ఆరూఢమయినది.)

౨. యౌక్తికము (రజ్జుసర్పము, శుక్తిరజతము, స్వప్నజగత్తు, మొదలగు దృష్టాంతములును అనుమానాది రూపమునగు

యుక్తులచేనయిన వేదాంతయుక్తుల సమర్థులగు పండితులచిత్త ముస ఆరూఢమయినది.)

౩. లౌకికము (విచారములేక పామరవిషయుల చిత్తమున స్వభావముగాపొందబడినది) అనుభేదములచే మూడువిధములగును. వానిచే నీ జగత్తగు కార్యముతోఁగూడిన మాయయనునది

౧. తుచ్ఛము. ౨. అనిర్వచనీయ (సదసద్విలక్షణముగా నుండుటచే బాధయోగ్య స్వరూపముగలది.)

౩. వాస్తవి (సత్యమయినది) అనుభేదముచే మూడువిధముల నెఱుఁగదగినది. అనుపంచదశి చిత్రదీపమందుండు వాక్యముచేఁజెప్పబడిన మాయయొక్క మూఁడువిధ స్వభావముల విపరీతక్రమముగా తనచిత్తమందుదయించిన స్వానుభవమును జెప్పుచున్నాడు:-

వేదాంతశాస్త్రముల అభ్యాసమునకు పూర్వము అజ్ఞానరూప కారణముతో జగత్తు సత్యమనియుంటిని. అదివేదాంత శాస్త్ర అభ్యాసముచే (శ్రవణమననములచే) స్వప్నజగమునకు సమానమని విచారించి మిథ్యగా (అనిర్వచనీయముగా) సిద్ధింపఁజేసితిని అట్టియిప్పుడు అపరోక్ష జ్ఞానముకలుగగా నిషేధముఖశ్రుతియనుసారముగా శశవిషాణము (కుందేలుకొమ్ము) వలె అసారమైయుండుటచే అసత్తు (తుచ్ఛము) అనిసిద్ధించినది

ఈ యర్థము వేఱుశాస్త్రములందును జెప్పఁబడియున్నది:-

శ్లో॥ శాస్త్రేణ నశ్యేత్పరమార్థబుద్ధిః
కార్యక్షమా నశ్యతి చాపరోక్షమ్।
ప్రారబ్ధనాశే ప్రతిభాసనాశో
హ్యేవం క్రమాన్నశ్యతి చాత్మమాయా॥

ప్రారమార్థికము, వ్యావహారికము, ప్రాతిభాసికము, అను భేదములచే జగము మూడువిధములు కనబడుటగలదు. వానిలో,

౧. వేదాంతశాస్త్రముల అభ్యాసముచే, కార్యముతోఁ గూడిన మాయయందు పూర్వము అజ్ఞానకాలమందుండిన, పరమార్థబుద్ధి (సత్యత్వజ్ఞానము) ఏదిమో యది నష్టమగుచున్నది

౨. ఇది యనిర్వచనీయముగా నుండుటచే వ్యావహారికము గా నెఱుఁగఁబడియున్న మాయయందు *155 కార్యమును గలిగించుటయందు సామర్థ్యముగలదనియుండిన బుద్ధి యేదియో యది అద్వైతతత్త్వ అపరోక్షజ్ఞానముచే నష్టమగుచున్నది.

౩. జ్ఞాతమగు సద్దమందుగల ప్రతిబింబము బాధితానువృత్తిచే కనఁబడుటవలె నీకార్యముతోఁ గూడిన మాయ (దేహము పడువఱకు జ్ఞానికి) కనఁబడుచున్నది.

అది ప్రారబ్ధము నాశముకాగానే నష్టమగుచున్నది, ఇట్లు క్రమముగా ఆత్మయొక్క మాయ (అజ్ఞానము) నాశమగుచున్నది. ఇది శాస్త్రాంతరవచనముచేఁ జెప్పఁబడినయర్థమగును.

89. ఇప్పుడు శిష్యుఁడు.

న నిరోధో న చోత్పత్తిర్న బద్ధో న చ సాధకః ।
న ముముక్షుర్న వై ముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా ॥

---

*155 నిద్రనుండి లేచుటకుముందు స్వప్నద్రష్టకు ఘటము మొదలగు పదార్థముల సఫలక్రియనుగలిగించుట కనఁబడునట్లు అపరోక్షజ్ఞానమునకుముందు శాస్త్రముచే మిథ్యయని తెలిసిన పదార్థములందును మిథ్యయగు ఘటముచే మిథ్యాజలమును తెచ్చుటయు మిథ్యయగు పుణ్యపాపములచే మిథ్యయగు స్వర్గనకరములు గలుగుచున్నవి ” అనియిట్లు ఏసఫలక్రియను గలిగించుట కనఁబడుచున్నదో యది కార్యమును గలిగించుటలో సామర్థ్యముగలదగును.

అను మాండూక్యోపనిషత్తుకు గౌడపాదాచార్యులచే చేయఁబడిన కారికయొక్క అర్థమును చిత్తమందారూఢముచేసి పరమార్థత్వమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

స్వామీ! జగమునకు తనకారణమయిన అజ్ఞానమందు తిరోభావరూపనిరోధ (ప్రళయ) మును లేదు. తన ఉపాదానమగు అజ్ఞానమునుండి యావిర్భవించిన ఉత్పత్తి (సృష్టి) యును లేదు. బద్ధుఁడు (సంసారిజీవుడు) ను లేదు. సాధక మోక్ష సాధనములతోఁగూడినవాఁడు) ను లేదు. ముముక్షువు (బంధము నుండి విడఁబడుటకుగోరువాఁడు) ను లేదు. ముక్త బంధమునుండి విడువఁబడినవాఁడు) ను లేదు.

దీనియభిప్రాయము:- ఎందుచే సకల యీ లౌకిక వైదిక వ్యవహారములున్ను, కామాలదోషముతోఁగూడిన దృష్టికి విషయమగు శంఖముయొక్క పీతత్వమువలెను, నిద్రాదోషముతోఁగూడిన దృష్టికి విషయమగు స్వప్నమువలెను, అవిద్య యొక్క (అవిద్యతోఁగూడిన దృష్టికి) విషయమగునో దానిచే ఉత్పత్తిప్రలయముల అభావముచే బద్ధుఁడు మొదలగువారు లేరు అయితే నీకనబడు ద్వైతము మిథ్యయగును. ఆత్మయొక్కటియే పరమార్థముగా సత్తగును. ఇదిపరమార్థతయగును. (విద్యతో గూడినదృష్టికి విషయమగుట వాస్తవతయగును) కావుననాపరమార్థరూపము నేనగుచున్నాను. దీనిని నేను తమకృపవలన నిశ్చయము చేసితిని.

90. ఇప్పుడు పదార్థముల పరస్పర విలక్షణత్వముతోఁగూడిన జాగ్రతయందు గానఁబడు పదార్థములు ఆదియందును అంతమునందును లేనందున వానికిమిథ్యాత్వముగలదు అనిశిష్యుఁడు

శ్లో॥ ఆదావంతే చ యన్నాస్తి వర్తమానేఽపి తత్తథా॥

వితథైః సదృశాః సన్తోఽవితథా ఇవలక్షితాః॥

అను గౌడపాదాచార్యుల వాక్యానుసారము చెప్పుచున్నాఁడు.

ఎండమావులు మొదలగు వస్తువు ఆదియందును (ఉదయమందును) అంతమందును (నాశకాలమందును) లేదు. ఆదిమధ్య (మధ్యావస్థారూప వర్తమానకాలమందు) కనఁబడినను ఒకప్పుడును లేదు. ఇదిలోకమందు నిశ్చయింపఁబడినది. అట్లే, యీజగము తనయుత్పత్తికి పూర్వమునిమిత్తనాశముచే తానునాశమయిన వెనుకయును లేక జ్ఞానముచే తనఉపాదానమునశించుటచే బాధపొందినపిమ్మటను లేదు.

కావున నీజగము ఎండమావులవలె మూఁడుకాలము లందును లేదు.

91. ఇప్పుడు శిష్యుఁడు.

శ్లో॥ ఆత్మానంచేత్ విజానీయా దయమస్మీతి పూరుషః।
కిమిచ్ఛన్ కస్యకామాయ శరీరమను సంజ్వరేత్॥

పురుషుఁడు (సాభాస అంతఃకరణ విశిష్టచేతన రూప జీవుఁడు ఎప్పుడు (విచారదశయందు) ఇదిస్వప్రకాశముగా నుండుటచే నిత్యఅపరోక్షమగు బ్రహ్మరూపఆత్మ నేనుగానున్నానని ఆత్మను తెలిసికొనుచున్నాఁడో అప్పుడు దేనిని (ఏభోగ్య పదార్థములను) ఇచ్ఛించువాఁడై ఎవనియొక్క (ఏభోక్తయొక్క) కామ (భోగ)ము కొఱకు స్వభావముగా క్రమముగా రోగము మొదలగునవియును కామక్రోధ మొదలగునవియును శాంతి మొదలగునవియు ఆరెంటి సంస్కారమును నగు తాపములతోఁ గూడిన మూఁడువిధ శరీరములు పొంది తపింపఁబడు వాఁడగును. అను పంచదశి తృప్తి దీపమునందు

వ్యాఖ్యానము చేయఁబడి యుండు బృహదారణ్య శ్రుతివచన అర్థమును చిత్తమునఁగాని చెప్పుచున్నాఁడు.

౧. దేవా! ఆకాశము మొదలగు సకలజగమును అసత్తుగా నుండి కనఁబడు చుండుటచే స్వప్నగజము మొదలగువానివలె మిథ్యగానుండుటచే దానియందణఁగి యుండునవి యగు ఇహపర లోకముల సంబంధముగల మాల, గంధము, స్త్రీ అమృత పానము అప్సరస, మొదలగు విషయరూప భోగ్య (భోగపు) సాధనములున్ను

౨. జాగ్రత మొదలగు అవస్థల అభిమానముచేత విశ్వుఁడు తైజసుఁడు (ప్రాజ్ఞుఁడు అను పేర్లను బొందిన అంతఃకరణమందు చేతన ప్రతిబింబమయమగు చిదాభాసరూప భోక్తయు నీకెం దును దేనిచేత మిథ్యయో దానిచే నాభోగ్యము నిమిత్తమైన భోక్తయందు చేయఁబడిన పుణ్య పాపములు మిథ్యయగును. దీనిచే నాపుణ్యపాపముల ఫలరూప సుఖదుఃఖములును మిథ్య యగును.

కావున నేను చేతనస్వరూప ఆత్మను నెఱిఁగి ఏభోగ్యేచ్ఛ చే నేభోక్తయొక్క భోగము కొఱకు జ్వర (తాప) ముగల శరీ రమును గొని వ్యర్థముగా తాపము బొందుదును,

అనగా అపరోక్షజ్ఞానముచే బాధింపఁబడిన (మిథ్యగా గనఁబడిన) భోగ్య భోక్తా, భోగములకు నిమిత్తమగు ప్రబల యిచ్ఛలేనందు వల్లను వేఁచిన విత్తులువలె ప్రారబ్ధముచే గలిగి బాధింపఁబడిన ఇచ్ఛయుండుట చేతను నాయిచ్ఛారూప నిమిత్తముచే నేను తపింపఁబడను.

92. ఇక్ష్వాకు శిష్యుఁడు

శ్లో॥ అధిష్ఠానం తథాకర్తా। కరణం చపృథగ్విధం।

వివిధాశ్చ పృథక్ చేష్టా దైవం చైవాఽత్ర పంచమం॥ 1
శరీరవాఙ్మనోభిర్యత్కర్మ ప్రారభతే నరః।
న్యాయ్యం వా విపరీతం వా పంచైతే తస్య హేతవః। 2
తత్రైవం సతి కర్తార మాత్మానం కేవలం తు యః।
పశ్యత్యకృతబుద్ధిత్వాన్న స పశ్యతి దుర్మతిః। 3
ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః।
అహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాహమితి మన్యతే॥ 4
తత్త్వవిత్తు మహాబాహో గుణకర్మవిభాగయోః।
గుణా గుణేషు వర్తంత ఇతి మత్వా న సజ్జతే।
యస్య నాహంకృతో భావో బుద్ధిర్యస్య న లిప్యతే।
హత్వాఽపి స ఇమాంల్లోకాన్న హంతి న నిబధ్యతే॥

అర్థము:- అధిష్ఠానము (శరీరము) ఆత్మైకర్త (అంతఃకరణము) వేర్వేరు కరణములు (దశేంద్రియములు) అనేక విధములగు భిన్నచేష్టలు (పంచప్రాణములు) ఐదవది దేవుఁడు (ప్రేరకుఁడగు ఈశ్వరుఁడు లేక ప్రారబ్ధము) లేక (ఇంద్రియముల దేవతలు) అనునవియున్నవి. (౧) శరీరము మనస్సు వాక్కు అనువానిచేత ఏన్యాయమైన (శుభ) లేక విపరీత (అశుభ) మగు ఏకర్మమును మనుష్యుఁడు ప్రారంభించుచున్నాఁడో దానికి శరీరము మొదలగు నైదును హేతువులగును. (౨) అట ఈవిధముగా క్రియకు వేఱుహేతువు లున్నవని కేవలము (అక్రియ) ఆత్మను ఏపురుషుఁడు కృతార్థతలేని బుద్ధిగలవాఁడై యుండుటచే కర్తయని కాంచుచున్నాఁడో ఆదుర్బుద్ధిగలవాఁడు కనఁజాలఁడు (ఆత్మను యథార్థముగా నెఱుఁగఁడు) (3) శరీరము ఇంద్రియములు మొదలగు రూపపరిణామమును బొందిన ప్రకృతి (మాయ) సత్వము మొదలగు గుణములచేఁ జేయఁబడుచున్నవి.

సకల కర్మములును వానికి అహంకారముచే (అహంకార తాదాత్మ్యముచే) ఎవని ఆత్మవిమూఢమై (వేఱగుటను పొంది యున్నదో ఆవిధపురుషుఁడు నేనుకర్తయనుకొను చున్నాఁడు. (ర) మహాబాహో! గుణకర్మముల విభాగ తత్త్వమును తెలిసిన వాఁడో గుణములు (ఇంద్రియములు) గుణ (విషయ)ముల యందున్నవని తలంచి తాను సంగముగల వాఁడగుట లేదు. (గి) ఏపురుషునికి శరీరము మొదలగువానిచే జేయఁబడుకర్మమందు ఈకర్మమునకు కర్తనేనను అహంకారము లేదో అదియు గాక శుభాశుభకర్మల స్వర్గనరకాది రూపఫలమునందే పురుషుని బుద్ధినేను దీనిఫలమును ననుభవించు వాఁడను అనునట్లు బంధమును పొందుట లేదో యీ పురుషుఁడు ఈలోకముల చంపు వాఁడైనను లోకదృష్టిచే చంపుటను జేయుచున్నాడు శాస్త్రదృష్టిగా చంపుటలేదు. దానిఫలము పొందెడు బంధనమున్ను పొందుట లేదు (౾) ఇవి మొదలగు ఆత్మ యొక్క అకర్తృత్వము అభోక్తృత్వము అస్లే ఆత్మ జ్ఞానము అనువాని మాహాత్మ్యమును ప్రతిపాదించు గీత యొక్క వాక్యములు గలవు. వాని అర్థమును అనుభవగోచరము చేసికొని శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. —

నేనుశరీరము వాక్కు, మనస్సు అనువానిచే చేయఁబడిన క్రియల అనాశ్రయ (సంబంధము లేని) వాఁడనై యుండుటచే అక్రియుఁడ (అకర్త) గానున్నాను.

ఏది క్రియయొక్క ఆశ్రయరూపమై క్రియను గలదై యున్నదో యదికర్తయనఁబడును. అది ముందు చెప్పిన శరీర మొదలగు సామగ్రులతో గూడిన అంతఃకరణ రూపకర్తను బోలినది. దేనిచే నేను క్రియ యొక్క ఆశ్రయ రూపమయిన

క్రియవుగలవాఁడను గానో అందుచేత కర్తను గాను.

ఎది కర్తయోయదియే భోక్తయనుట లోకప్రసిద్ధి. ఎట్లు అంతఃకరణము కర్మమునకు కర్తయయి యున్నది. కావున అది కర్మయొక్క ఫలరూపమగు తనపరిణామరూప సుఖదుఃఖముల భోక్తయై యున్నది. దేనిచే నేను ముందుచెప్పిన కర్మమునకు కర్తనుగానో దానిచే దానిఫలముయొక్క భోక్తయుగాను ఎందుచేనేను కర్మఫలభోక్తను గానో అందుచే నేను (సంగము) బంధకము లేనివాఁడనై యున్నాను.

ప్రారబ్ధకర్మరూప నిమిత్తముచేత అజ్ఞానవిక్షేపశక్తిచేత జేయఁబడిన లింగదేహముతోఁ గూడిన స్థూలదేహమేదిగో యది దీని ప్రారబ్ధము ప్రకారము ఊర్ధ్వగతిగాను లేక అధోగతిగాను గాలిచే గొట్టఁబడిన రాగియాకు లేక తృణమువలె చలించని శబ్ద ప్రారబ్ధపర్యంతముండిన నుండని. అందుచే ఆత్మయయిన నాకులాభము లేదు. నష్టము లేదు. ఈ యర్థము శ్రీ పంచదశి తృప్తిదీపమునందును:—

వ్యవహారోలౌకికోవా శాస్త్రీయోవాఽన్యథాపివా।
మమాకర్తురలేపస్య యథాఽఽరబ్ధం ప్రవర్తతాం॥

అకర్తయు అభోక్తయునయిన నా ప్రారబ్ధమెట్లున్నదో యట్లు లౌకికలేక శాస్త్రీయలేక ఈ రెంటికి వేఱయిన వ్యవహారము ప్రవర్తించని అని చెప్పఁబడియున్నది.

ఇట యిది సంశయము:- జ్ఞానకి సర్వజ్ఞుఁడై యుండుటచే విధినిషేధరూప శాస్త్రపుగట్టు (అడ్డము) లేనందున నెప్పుడు స్వతంత్రతయున్నదో యప్పుడాతనికి యథేష్టాచరణము (ఇష్టప్రకారము నడచుట) కలుగును. అది లోకనిందనను, శిష్టనిందనను అంతఃకరణమునందుండు కామాదిదోషములు అధికరిం

చుట మూలమున చిత్తము బహిర్ముఖమగుటయును గలిగించు నదియై యుండుటచే విక్షేపమునకు హేతువగును. జీవన్ముక్తి ఆనందమునకును హేతువు కానేరదు.

కావున నీ జ్ఞానికి "వడ్డికాశించి మొదలు పోగొట్టుకొన్నవాఁడు" అను న్యాయముచే పరమానందము పొందుటకు గోరి జ్ఞానమునందు ప్రవర్తించిన పురుషునికి మాఱుగా విక్షేపరూపానర్థము వృద్ధియయ్యెనే యనుసంశయమునకు నిది సమాధానము:-

చక్రవర్తియగు రాజు తనపుత్రుని చంపు వది లేక తన నగరము నైనను, దేశము నైనను తగులబెట్టునది, లేక మలము తినునది, లేక తన కీర్తిని నుడువువారును ఆశీర్వదించువారును రాజ్యకార్యము చేయువారునగు సూత (పౌరాణికులు) మాగధులు (వంశమును చెప్పువాడు) శీఘ్రకవులు వేదములు తెలిసిన విద్వాంసులు తనభృత్యులు మొదలగువారికి ధనము మొదలగు పదార్థముల నీయక దానికి మాఱుగా కొల్లగొట్టుట ఈయన్ని కార్యములందును వానికి స్వతంత్రత్వము గలదు. అయినను ధర్మమును దెలిసినవాఁడును లౌకికవ్యవహారమునందు నీతియందు నిపుణుఁడు నై యుండుటచే ఆ రాజట్లు చేయుటలేదు.

అట్లే జ్ఞానియగువాఁడు విధినిషేధములు లేనందున స్వతంత్రుఁడై యుండినను,

౧. ఎందుచే నన్నిటను *155ఇ తానుగా నెఱుగుచున్నాఁడో

---

*155ఇ దీనిచే జ్ఞానికి సర్వాత్మత్వజ్ఞానముచే తన వద్దను పరులవద్దను భేదజ్ఞాన అపేక్షగలదగు అనుకూలప్రతికూలముల జ్ఞానపూర్వక రాగద్వేషముల దృఢత లేనందున రాగద్వేషములచే కనఁబడు (నిషిద్ధభోగము హింసారూపమునగు) యథేష్టాచరణ అభావము చెప్పబడినది.

౨. శాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడిన *156 వివేకముతోఁ గూడిన వాఁడై యున్నాఁడో,

3. బిడ్డలయందు తండ్రివలె సకల *157 జనులకు హితమును జేయువాఁడై యున్నాఁడో,

౪. సకల విక్షేపములఁ బోఁగొట్టి పరమానంద *158 అనుభవమునందు బంధకముగలవాఁడై యున్నాఁడో,

దానిచేవాఁడు యథేష్టాచరణము చేయుటలేదు. అయితే "మంత్రమెఱింగినవానికి ముండ్లపడక యును వానికి కష్టమును గలిగించదనగా ఫూలపాన్పు వానికెట్లు కష్టమునుకలిగించును" అనున్యాయముచే లోకసంరక్షణార్థము వ్యతిరేకశాస్త్రములందు చెప్పినమార్గములందు మనోవాక్కాయముల చెల్లించుచున్నాఁడు. లోకులివాని అభిమానమును జేయుటలేదు

లేక వైరాగ్యము మొదలగు శుభసాధనముల సంస్కారరూపమును పూర్వపుణ్యముయొక్క సంస్కారరూపమును

---

*156 ఇట్లు చెప్పుటచే జ్ఞానికి బాధితాను వృత్తిచే ఆకలి, దప్పి, విషము చక్కెర, అన్నము, మలము మొదలగువాని వివేకమువలె చేయఁదగినదియును, చేయఁదగనిదియునగు కార్యముల వివేకముగలదు. కావున వాని అవివేకముచే గనిపించు యథేష్టాచరణము సంభవింపదనునది సెలిగింపబడినది.

*157 ఇట్లు చెప్పుటచే జ్ఞానికరుణ సెలిగింపఁబడినదగుటచే తన నిషిద్ధ ఆచరణమునుగని యట్లుచేయు జనులకును లేక తన్ను నిందించుజనులకును నరకమొదలగు దుఃఖములు కలుగునను కరుణచేతను జ్ఞానికి యథేష్టాచరణమున ప్రవృత్తికలుగదని సెలిగింపఁబడినది.

*158 ఇట్లు చెప్పుటచే బహిర్ముఖమగుటకు హేతువైయుండుటచే జీవన్ముక్తికి విలక్షణానంద అనుభవమునకు విరోధియయిన యథేష్టాచరణమునందు జ్ఞానికి ప్రవృత్తి సంభవింపదు,

నయిన స్వభావముచేతను వాఁడు వెఱ్ఱిబట్టిన వైష్ణవునివలెనైనను బ్రాహ్మణులు మొదలగువారి బిడ్డలవలెనైనను నిషిద్ధాచరణముననుండడు. శిష్టాచరణమందే యుండును.

అట యిదిపండితుల యథేష్టాచరణమును నిషేధించు యుక్తితోఁగూడిన శాస్త్రవచనము:—

అధర్మాజ్జాయతేఽజ్ఞానం యథేష్టాచరణం తతః ।
ధర్మకార్యే కథం తత్స్యా ద్యత్ర ధర్మోవినశ్యతి ॥

దీనియర్థము:- దుష్టాచరణముచే (చెడునడతచే) గలుగు సంస్కారమయి పాపరూప అధర్మముచే తెలియమి కలుగుచున్నది. అనగా కార్యాకార్యముల భేదజ్ఞానమగు వివేక అభావరూప అంకురము మూలముగా ఉత్పత్తియయిన అవశ్యము చేయఁదగిన కార్యమును మఱచుటయునడు లేక విషయ పరవశత అను ప్రమాదము కలుగుచున్నది. అందుచే యథేష్టాచరణము కలుగుచున్నది. జ్ఞానరూపమగు ధర్మకార్యముండగా నాయధర్మకార్యమగు యథేష్టాచరణమెట్లుండునది యగును. అటజ్ఞానమునకు హేతురూప ధర్మముజ్ఞానరూప ఫలముయొక్క తిరోధానముచే నాశమగుచున్నది. కావున జ్ఞానవంతులకు యథేష్టాచరణమందు ప్రవృత్తిగలుగుట లేదు.

లేక అర్జునునికి హింసాదికయుద్ధమునందు ప్రవృత్తికలిగిన దేదియోయది యథేష్టాచరణముకాదు. అది క్షత్రియులస్వధర్మమగును.

93. "నిత్యబోధపరిపీడితం జగ
ద్వ్యాకర్య్జా తుదతి విభ్రమం మతిః ।
వాసుదేవనిహతం ధనంజయో
హంతికౌరవకులం యథాపునః ॥

అనుసంక్షేపశారీరక వాక్య అర్థమును శిష్యుఁడు అనుభవగోచరముఁ జెప్పుచున్నాడు:- నిత్య బోధరూపచేతనమందు కారణముతోఁ గూడిన జగత్తు బాధితమే యగును. అవగా నిత్యనివృత్తమే యగును. అట్లయినను మహావాక్యముచేఁ గనఁబడు "నేను బ్రహ్మను" అను జ్ఞానముచే కనఁబడుచుండెడు భ్రమ (సత్యత్వముచే వ్యక్తరూపవేఱుబాటు) ఏదిరో యది నాశమగుచున్నది.

కృష్ణునిచే పూర్వమే చంపఁబడిన కౌరవకులము పిమ్మట అర్జునినిచేతను నాశమయ్యెను. అట్లే గురువు దృష్టిచే నిత్య నివృత్తమయిన జగత్తు మరల శిష్యుని జ్ఞానదృష్టిచే నివృత్తి యగుచున్నది.

94 శ్లో॥ ఆత్మానాత్మవిభాగోఽయం ముధైవ క్రియతేఽబుధైః॥
యద్వన్మృన్మయః కుంభస్తద్వద్దేహోఽపిచిన్మయః

అను అపరోక్షానుభూతి వాక్యపు అర్థమును అనుభవ విషయముగాఁ జేసి శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాడు:- నాచే తత్పదార్థ త్వంపదార్థముల వివేచనకాలములయందు జీవబ్రహ్మముల ఐక్యమునకు విరోధముగల ధర్మములతోఁ గూడిన ఉపాధియయిన వాచ్యభాగమును విడిచి అవిరోధియగు చేతనరూపవాచ్యభాగమును చేకొనుటయగు భాగత్యాగలక్షణచే జడచేతనముల భేదము (వివేకము) చేయఁబడినది. దానినిప్పుడు వ్యర్థముగా చేయబడినదని యెఱుఁగుచున్నాను. ఘటము మట్టిరూపమే యగును. అట్లు దేనిచే నీదేహాది ప్రపంచము నాకు చిద్రూపముగా గాన్పించినదో దానిచేనాకు దేని గ్రహణమును దేని త్యాగమును లేదు. దీనిచే ముందుజిజ్ఞాస (జ్ఞానమునందలి ఆశ) కాలమందు ఐదవయుపదేశమందుఁ జెప్పిన దేహాత్మల

భమరూపముఖ్య అభేదమును బోగొట్టుటకొఱకు చేయఁబడిన
డచేతనముల వివేకమేదియో యది ఇప్పుడు జడప్రపంచబాధ
ముచే అభేదము (నిత్యనివృత్తి) కాన్పించుటచే వ్యర్థముచేయఁ
డినదని కనఁబడుచున్నదనునది తాత్పర్యము.

95. ౧ <u>ఇప్పుడు శిష్యుఁడు ముందుజెప్పిన యర్థమును సంగ్ర</u>
హముగాననువదించి తనస్థితిని జెప్పుచున్నాఁడు:- ఆత్మ,నిరవ
యవమును నిరాకారమునునై యుండుటవలన త్రోసివేయు
దిగాగాని తీసికొనునదిగాగాని లేకయున్నది.

౨. మరియు ఆత్మ,జనన మరణమొదలగు బంధములు లేని
దిగానున్నందునను తాను (ఆత్మ) నిత్యముక్తముగానున్నందు
నను బంధమోక్షములు లేనిదిగానున్నది.

౩. మరియు ఆత్మ, ఉత్తు అగును. ఏలయన,

(౧) జాగ్రము స్వప్నము సుషుప్తియను మూడవస్థ
లును ఆయవస్థలుగల అన్నిదినములును, ఆదినములుగల చైత్ర
ము మొదలగు నెలలును ఆనెలలు ప్రభవాది సంవత్సరములును
ఆసంవత్సరములుగల సత్యాది (కృతాది) యుగములును,
ఆయుగములుగల స్వాయంభువాది మన్వంతరములును, ఆమ
న్వంతరములుగల బ్రహ్మదినములును, ఆబ్రహ్మదినములుగల
మాసము మొదలగువానితోఁగూడిన పరార్ధ (బ్రహ్మయొక్క
౫౦ యేండ్లు) ను ఆట్లేయా రెండుపరార్థములుగల వరాహము
మొదలగు కల్పములును ఆ కల్పములుగల భూతభావివర్తమాన
ములను కాలములును, ఆకాలములందు ఆకాశము మొదలగు
ఆశ్రయముతోఁగూడిన ఒకదానికొకటి విలక్షణమగు శబ్ద
మొదలగు అన్నివిషయములును ఆయావిలక్షణకాలములను
దేనిచే ఆత్మప్రకాశింపించునదియై యున్నదో దానిచే ఆత్మ

స్వయంప్రకాశమగును. దేనిచే ఆత్మ స్వయంప్రకాశమో దానిచే ఆత్మచిత్తగును.

(౨) లేక ఘటమఠ మొదలగు నొకదానికొకటి భిన్నమయిన ఉపాధులందుండునవియు, ఆకాశము ఆకాశము అని యొకరూపముగా గనఁబడుచుండునదియునయిన యొక ఆకాశమేదియో దానివలె శబ్దజ్ఞానము స్పర్శజ్ఞానమనునది మొదలగు వ్యవహారములందు జ్ఞానము జ్ఞానమని యొకరూపముగా గాన్పించుచున్న ఒకే జ్ఞానరూపస్ఫురణమున్నది. సంవిద్రూప జ్ఞానము జాగ్రము మొదలగు మూడవస్థలు మొదలగు నన్ని కాలములందుచు నొకదానికొకటి విలక్షణమగు నన్నివిషయములను నొక్కటియై ప్రకాశింపించునదియై యున్నది. ఆరూపమైయుండుటచే ఆత్మ చిత్తగును.

(౩) లేక ఆత్మదేనిచే తనతాదాత్మ్యసంబంధమువలన నన్నిటిని వ్యక్తపఱచునదిగానుండుటవలన నన్నిటికిని సాధకముగానున్నదో దానిచేతను ఆత్మచిత్తగును.

౪ మరియు ఆత్మ ఈ (చెప్పిన) యన్నికాలములయందును పరమప్రేమకు విషయముగాను దుఃఖసంబంధములేనిదిగాను నుండుటచే ఆనందరూపమగును.

౫. మరియు ఆత్మసత్తగును. దేనికిచావుపుట్టుకలు లేవో అది మూడుకాలములందును బాధింపఁబడనిదిగానుండుటచే సత్తనఁబడును. ఆత్మకుదేనిచే జన్మనాశములు లేవో దానిచేమూఁడు కాలములందును బాధింపఁబడనిదై యుంటచే ఆత్మసత్తగును. దానింజూపుదుము:—

సంవిత్తు (చేతన) రూప ఆత్మ.

(౧) ఒక్కటిగా నుండుటచే జడవస్తువులచే దానికి

జన్మనాశముల జ్ఞానముపొందదు.

(౨) తానైన చేతనమును దీపమువలె తనసమకాలమందు ప్రకాశింపించునదై యుండుటచేతను, తనయుత్పత్తి నాశకాలములందు తనలేమికలుగుటచేతను ఆత్మయొక్క ఉత్పత్తినాశముల జ్ఞానము ఆత్మవలనను పొందునదికాదు.

(3) "దానిం బ్రకాశింపంజేయునదివేఱు, దానిం బ్రకాశింపంజేయునదివేఱు" అనునట్లు పరస్పరాశ్రయదోషము కలుగుటచే ఆత్మను దానిజన్మనాశములను వ్యక్తపఱచునదియైన వేఱు సంవిత్తు (జ్ఞానము) రూప ఆత్మ సిద్ధించుటలేదు.

(౪) జడవస్తువు విషయింపనేరనిదగుటచే ఆత్మయొక్క జన్మనాశముల తెలుపునది జడవస్తువనుట సిద్ధించుటలేదు. కావున ఆత్మయొక్క జన్మనాశముల యనుభవము లేదు.

(౫) శ్రుతి మొదలగు ప్రమాణములచేతను ఆత్మయొక్క జన్మనాశముల అభావము చెప్పఁబడియున్నది. కావున ఆత్మ ఒకేస్వప్రకాశరూపముగా నుండుటచే దానికి జన్మనాశములు లేవు.

(౧) దేనిచే ఆత్మకు జన్మనాశములు లేవో దానివలన ప్రాగభావము ప్రధ్వంసాభావములు లేనందున మును చెప్పిన చిదానందరూప ఆత్మయొప్పుడును నుండునదైయున్నది.

(౨) దేనిచే ఆత్మయెప్పుడును నుండునదిగానున్నదో అందుచే ఆత్మనిత్యము అగును.

(౩) దేనిచే నిత్యమో దానిచే అత్మ సత్యగును.

(౪) మఱియు ఆత్మజ్ఞానమునకు దానిచే తెలిపింపఁబడిన మనస్సు మొదలగు సర్వ ఇంద్రియములుగాను నిత్యము కానిదగును.

ఈవిధ బ్రహ్మముకంటెను వేఱుకాని ఆత్మయేదికలదో యది నాస్వరూపమగును ఈస్థితినే నేనుసంపాదించియున్నాను.

96. అతిదూరతరం నిజస్వరూపం।
గురుశాస్త్రైర్నవిలోకయేద్యది॥
నికటం గురుశాస్త్రబోధతః।
ప్రకటం స్యాత్స్వతనౌ స్వయం హితత్॥

అను శాస్త్రవచనార్థమునుస్మరించి ఇప్పుడు శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు:— గురుశాస్త్రముల ఉపదేశమునకు మునుపు నిజరూప బ్రహ్మము మిక్కిలిదూరముగాఁ గనబడు చుండెడిది ఆయుపమింప సాధ్యపడని నిజరూపము ఇప్పుడు గురుశాస్త్రముల ఉపదేశముయినపిమ్మట సమీపమందుండునదియాయెను.

అప్పుడది అపరోక్షమగునోయని శంకగలుగగామరియు ప్రకట (అపరోక్ష) మయినది యని చెప్పుచున్నాఁడు.

అట్లయిన నది శరీరమునకు నెదుట అపరోక్షముగా నుండునేయను శంకగలుగగా నట చెప్పుచున్నాఁడు.

తన శరీరమునందే అపరోక్షముయినది. ఎలయన

౧. ప్రమాతృచేతనమునకును (సాక్షికిని) విషయచేతన (బ్రహ్మ) మునకును శరీరమందు అంతఃకరణదేశమందే అభేదముకలుగుటచేతను,

౨. ప్రమాతృచేతనమునకు విషయచేతనముతో వృత్తిమూలమున నయినను లేక నేరుగానైననుగలుగు అభేదమే అపరోక్ష జ్ఞానలక్షణమగును, అది కలుగుటచేతను

శరీరమునందు కలనే బ్రహ్మముయొక్క అపరోక్ష జ్ఞానము చెప్పఁబడినది. అదిమంచిదగును.

శరీరములో అపరోక్షము గలిగియు అది ఇదియను

వృత్తికి విషయమయిన సుఖదుఃఖము మొదలగువానివలె తన కంటెను వేఱయినదై అపరోక్షముగా నుండునో యను శంక కలుగగా అందులకు నేనను వృత్తికి విషయమగుట వలన తానే తానై అపరోక్షమయినది. అని చెప్పెను.

97. ఇప్పుడు

"శ్లో॥ ఉద్యత్యుక్తేః ప్రచుర ప్రబోధతరసా మాయానిశాఽస్తంగతా।
జాతాద్భృక్తమసోభి జామలభుజో౽పచ్చాదిన త్రించరాః॥
సుప్తాయామితదాసవ ప్రచ్ఛుతిరియంకామాద యోదస్యపో।
లీనాఇంద్రియ తారకాగతరుచః క్షీణోమనశ్చంద్రమాః॥

అను కువలయానంద అలంకార గ్రంథమునం జెప్పిన యర్థమును మనస్సున గొని దృఢఅపరోక్షజ్ఞానమును సూర్యునిగా రూపించి శిష్యుడు వర్ణించుచున్నాడు.

౧. నిదిధ్యాసరూప అరుణోదయమునకు పిమ్మట

౨. దృఢ అపరోక్షజ్ఞాన సూర్యోదయముచే

3. మాయయందు (తనఅంతఃకరణదేశమందు) గల అజ్ఞానాంశరూపరాత్రి (చీకటి) నాశమయినది.

ఇందుచే కార్యముతో సమష్టి యజ్ఞాన రూపమాయ యొక్క మిథ్యాత్వము కనంబడుటచే వస్తువుచే దానికే నాశము కలిగినది. అనునది సిద్ధించుచున్నది.

౪. చిత్తను ద్రష్టయగు చేతనమునకు జడమను దృశ్య ప్రపంచమునకు "సత్తు సత్తేయగును. అసత్తు అసత్తేయగును" అను చీకటివెలుతురు వలె భేద (మిక్కిలి వివేకము) కలిగెను.

౫. కనంబడుచుండెడు అసత్తు మొదలగు నిశాచరులు (పిశాచాదులు) మలమును భుజించుచున్నది. (ముముక్షువులకు) ఘాతము సేయుటలేనందున ఘాతము వేయునదియై మలమును

భుజించుచున్నాఁడు అయినదే వానిని జ్ఞానమునుండి యేమరించి కాని ప్రోత్సహించుటకు సాధ్యము లేదు.

౩. అజ్ఞానరూప రాత్రియందు ముముక్షువు లయిన ప్రజలను మతాంతరయాతనలను మొదలగువారినుండి రక్షించు వారైన శ్రుతిస్మృతి పురాణపండితులైనవాండ్రు నిద్రించిరి.

అనఁగా మరల నీజ్ఞానమును రక్షించుటలో వారిసహాయము లేదు.

౪. అజ్ఞానరూప చీకటియందు మిక్కిలి బలముగలవారై సంచరించు కామాది చోరులు జ్ఞానమగు సూర్యుఁడుదయింపగనే పారిపోయిరి (దాగిరి)

౫. అజ్ఞానరూప చీకటియందు విషయముల యందు బలాత్కారముగా ప్రవర్తించు తేజస్సు గలయింద్రియములను నక్షత్రములు జ్ఞానముదయము కాఁగా ప్రకాశము లేనివాయెను

౬. అజ్ఞానకాలమునందు కామాది వృత్తిరూప కిరణములచే ప్రకాశించునదియు విషయములందు రాగరూప అమృతముచే నిండియుండుటచే ప్రమాదము (సోలిపోవుట) నయిన మనస్సను చంద్రుఁడు జ్ఞానమను సూర్యుఁడుదయింపఁగా మందమైనది.

98. ఇప్పుడు

"భుంక్షే గుప్తం బత సుఖనిధిం తాత సాధారణం త్వం
భిక్షావృత్తిం బహిరభినయన్ మాయయా మాం విభజ్య।
కుర్వేతన్నకుర్విత్క్షిపివదసిమాంభృత్యవద్భిక్షుయుక్ భోః
కూటస్థే త్వాం నివేద్యస్థిరమవిభవదైశ్వర్యమున్మూల
యామి"

అను శాస్త్రవాక్యమునఁ జెప్పిన ఈశ్వరునితో జీవునికి గల సంవాదమును మనస్సునకొని శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు

౧. బ్రహ్మయగు తండ్రికిని ౨. మాయయగు తల్లికిని ౩. చిదాభాసమయు జీవుఁడును ఈశ్వరుఁడునునగు రెండు పుత్రులు గలరు. వారిలో,

౪. ఈశ్వరుఁడగుజ్యేష్ఠ పుత్రుఁడు పరబ్రహ్మమగుతండ్రి యొక్కసుఖరూప రాజ్యాదిధననిధిని అనుభవించు చున్నాఁడు. సర్వజ్ఞత్వము మొదలగునవియగు మాయయొక్క ధనమును స్వాధీన పఱచుకొనుటచే ప్రభువు [ఈశ్వర (సమర్థుఁడు) గా] యున్నాఁడు నాకొఱకు కర్మను సారముగా నిర్వాహమునకు ఉపయోగించు మాయయొక్కధనమునుండి విభాగముచేసి

శ్లో॥ "పత్రంపుష్పం ఫలంతోయం యోమేభక్త్యాప్రయచ్ఛతి।
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః॥

నాకొఱకెవఁడు పత్రము, పుష్పము, ఫలము, జలము, అనువానిని భక్తితో నిచ్చుచున్నాఁడో ఆ నియమింపఁ బడిన మనస్సుగల భక్తుఁడు భక్తితో నిచ్చిన వస్తువులను నేనంగీకరించు చున్నాను" అను మొదలగు గీతమొదలగు వానివాక్యములనే నాదగ్గఱనుండియు బిక్షగొనువాఁడై

౫. పనివానివలె విధినిషేధమగు శిక్షను జేయువాఁడై యున్నాఁడు.

౬. ఇప్పుడు నేను గురువను వక్కీలగు తమచే

౭. భాగత్యాగలక్షణచే నానిజరూప కూటస్థు (సాక్షి) స్థితిఁ ఆతని నిజరూపమయిన బ్రహ్మము యొక్క ఏకరూప న్యాయముచే

౮. జయించితిని (అభేదభావముగా కనబడుటచే పరసుఖ నిధియొక్క భోక్తయయి స్వాధీనముచేసితిని) కొన్నిచోట్లవ్యవహారకాలమందు భేదమును జెప్పుట కలిగి యుండియు లోక

దృష్టిచే లజ్జగలవారై యొకరికొకరు స్నేహముగల స్త్రీపురుషులవలె లోపలభేదము నెప్పుడును గాన్పించుటలేదు. దాని అభేదమే ఆకలిబాధ మొదలగు దోషములేక భుజించినఅన్నము వలె పరమానందమునకు హేతువుగా నుండుటచే

అభేదదృశ్యము సుఖమును గలిగించునదియగును. భేద దృశ్యము దుఃఖమును గలిగించునదగుననుటలో,

శ్లో॥ జాతేసమరసానందేద్వైత మప్యమృతోపమం।
స్నిగ్ధయోరివదంపత్యోర్జీవాత్మ పరమాత్మనోః॥
దుఃఖాయద్వైతభావోహి సుఖాయాద్వైతభావనా।
భాగాయాన్నం పృథగ్భూతంభుక్తమన్నం సుఖావహం॥

జీవాత్మ పరమాత్మల సమరసానందము కలుగగనే (వ్యవహారకాలమున మాట మాత్రమయిన) ద్వైతమున్ను అమృతమునకు సమానమగును. స్నేహముగల స్త్రీపురుషులవలె ద్వైతము దుఃఖముకొరకగును. అద్వైతభావన సుఖముకొఱకగును. ఎట్లు:- శరీరమునకు వేఱుగా నెత్తఁబడిన అన్నమేదిగలదో యది భారముకొఱకగును. భుజించిన (భోజనమూలమున శరీరముతో అభిన్నమయిన) అన్నమేదిగలదో యది సుఖముకొఱకగును అను యుక్తితోఁగూడిన వేదశాస్త్రముయొక్క వచనమును ప్రమాణమగును.

99. శ్లో॥ దాసోఽహమితియాబుద్ధిః పూర్వమాసీజ్జనార్దనే
దాకారోఽపహృతస్తేన గోపీవస్త్రాపహారిణా।

అనుమధుసూదన సరస్వతిచే చెప్పఁబడిన వాక్యార్థమును అనుభవమునంగొని శిష్యుఁడుచెప్పుచున్నాఁడు.

ఒకనియింట నిధి రాతిచేఁ గప్పఁబడియుండిన, ఆనిధిని సిద్ధుల అంజనము (కాటుక)చేఁదెలిసికొని, ఆరాతినిదీయు బయ

లగుచున్నది. అయిన దానివిశేష సుఖముపయోగించుటచే గలుగుచున్నది.

అట్టి హరియగు పరమేశ్వరునియొద్ద నాకు ముందు అజ్ఞానదశయందున్న ఉపాసనాకాలమందు అనాది (బహుకాలపు) "దాఃసోహం (దాసుఁడనేను)" అను బుద్ధిగలిగియుండెను. అది గోపికల వస్త్రమును దొంగలించిన విష్ణువుచే కరుణవలన గురుశాస్త్ర సమాగమమును గలిగించి దేహాభిమానమును సూచించు *159. "దా" ననురాతిని త్రోయుటమూలముగా గ్రహింపఁబడినది (చేకొనబడినది) దేనిచేసిప్పుడు నాకు అనాది కాలమునందలి జీవత్వరూప దరిద్రముపోయి తనశరీరమగు యింటియందు ముందేనెలకొనియుండిన ఆత్మయొక్క బ్రహ్మత్వరూపధనము దొరకినదో; దానిచే నీగొప్పలాభముకలిగినది. అయితే దీనివిశేషసుఖము నాకుజ్ఞానముగలిగినపిమ్మట బ్రహ్మవిచారముచే అంతర్ముఖముగా (లోచూపుగా) నిలుచుటచే కలుగును.

100 శ్లో॥ దేహాభిమానే2గలితే విజ్ఞాతేపరమాత్మని।
యత్రయత్రమనోయాతి, తత్రతత్రసమాధయః॥

దేహాభిమానముపోయి పరమాత్మవిశేషముగా నెఱుఁగఁబడగా ఎక్కడెక్కడ మనస్సుపోవుచున్నదో అక్కడక్కడ (చిన్మాత్రవాసనయొక్క స్థితిచే ఆకాశరూపలక్ష్యమందు వేయఁబడిన బాణమునువలె తనస్వరూపము ప్రకాశించుటచే) సమాధియగును. ఈశ్లోకమునకిది రెండవ అర్థము:— దేహాభిమానముతరుగక పరమాత్మయును విశేషముగానెఁఱుగఁబడక ఎక్క-

*159. దాసోహం అను దానిలోనున్నది 'దా' అదిపోగా మిగిలినది. సో2హం అనునది.

ఎక్కడ మనస్సుపోవుచున్నదో అక్కడక్కడ సంచితాధులు
(మనోదుఃఖములు) గలవు.

ఈ యర్థమునే మనస్సునగాని శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు

స్థూలదేహమున అహంకార అధ్యాసను ముందుంచి
ఇంద్రియములు ప్రాణము, మనస్సు, మొదలగు వానియందు
అహంకార అధ్యాస కలుగు చున్నది, అహంకార అధ్యాసను
ముందుంచి ఇదంతా రూపఅధ్యాస కలుగుచున్నది, దానియం
దును పేరుయొక్క అధ్యాసను ముందుంచుకొని రూపాధ్యాస
కలుగుచున్నది. అది అనుభవ సిద్ధమగును. దేనిచే విద్వాంసుఁ
డైన నాకు దేహమందు నేననుఅభిమానరూప అహంకారము
యొక్క అధ్యాసపోయినదో దానిచే నింద్రియాదుల సంఘాత
మందు అహంకారమున్ను బయటి జగత్తు (నామరూపము) నందు
ఇదంతయూ (హితము) నయినవీనిఅధ్యాస పోయినది దీనిచేతనే
దానియందణగి యుండు గృహము మొదలగు వానియందు
నాదనుట మొదలగువాని అధ్యాస తీరినది. [ఎఱుఁగ బడిన
అద్దమునందుండు ప్రతిబింబము బింబము యొక్క సన్నిధి
యయిన ఉపాధిబలముచే తెలియునట్లు ప్రారబ్ధమయిన ఉపాధి
బలముచే బాధింపఁబడిన ప్రపంచభాస (తెలియుట) మనకు
కలుగుచున్నది. కావున దానియందు సత్యతాబుద్ధి కలుగుట
లేదు] సత్తయొక్క ప్రకాశముచే బ్రహ్మము నిజరూపముగా
ప్రకాశించు చున్నది. కావున అప్రమాదియయి (సోలిపోవుట
లేక)న విద్వాంసునకు వ్యవహారమందును ఎల్లప్పుడును సమా
ధియున్నది. వానికంటె మాఱయిన అవిద్వాంసునకు అధ్యాస
తో నిజరూప బ్రహ్మము వ్యక్తము కానందున ఎప్పుడును విక్షే
పరూప ఆధి (మనోదుఃఖము) ఉన్నది.

101 శ్లో॥ అహంకారోధియంబ్రూతే। మాసుప్తం ప్రతిబోధయ।
ఉత్థితే పరమానందే నత్వంనాహంనవై జగత్ ॥

అను శ్లోకపు అర్థమును మనస్సునందుంచుకొని శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. ఆత్మయగు పతికి బుద్ధియను పత్నియట. ఆయాత్మ అజ్ఞానమగు నిద్రయందు అనాది కాలముగా నిదించుచున్నది బుద్ధియగునది అహంకార (దేహాభిమాన) రూప జార (వ్యభిచార) ముచే చెడిపది అందుచే జగద్రూప పుత్రునిగనెను. పిమ్మట ఎప్పుడు బుద్ధియగు నామెసత్సంగమను చెలికత్తెల ఉపదేశముచే ఆత్మనుపొంది (దానిజ్ఞానమును సంపాదించు)చున్నదో అప్పుడుబుద్ధినిజూచి అహంకారము "నిద్రపోవు వానిని లేపవలదు. ఏలయన ఈపరమానంద రూపముమేల్కొనగానే నీవుఉండవు, నేనునుండను,జగమునుండదు,అన్నిటికిఅజ్ఞాన రూప మూలముతో తొలగుట రూపబాధ కలుగుచున్నది" అని చెప్పినది. అయినను ఉత్తమజాతి కన్యవలె ఉత్తమ సంస్కారము గలదైన బుద్ధి, బాధరూప ప్రాయశ్చిత్తము కొఱకు వానిని లేపుచున్నది. అనునది అర్థము.

102. ఇప్పుడు ఆత్మయగురాజు సంసారమగు దేశాంతరమున పోవుట వచ్చుటయగు యాత్ర సమయమున బుద్ధిరూప దాసితో తాదాత్మ్య అధ్యాసరూప ప్రీతింజేసి దానిని మహారాణియని కల్పించి శరీరరూప తన నగరమున హృదయరూప అంతఃపురమున నిలిపెను. అయితే అటుఅది శోకముగలది యాయెను. దానిశోకము పోగొట్టుటకొఱకు అనేక విధములగు మతవాది గురువులగు వైద్యులనడిగెను. అయినను వారుదానిబయిటి వృత్తియగు నాడియందు రోగమును గానక పోవుటచే శోకమును పోగొట్టు ఉపదేశరూప ఔష

ధమునీయలేదు. ఇట్లుచేయుచుండ ఎప్పుడు బ్రహ్మనిష్ఠగురువను నొకసమర్థ వైద్యుఁడు దొరకునో అప్పుడు దానిని ప్రశ్నించు మూలముగా జగత్తురూప స్వర్ణకారుడగు తన ప్రియతమునకు (అధికప్రియుఁడు) కోరినట్లు దొరకనిదగు వియోగముచే గలిగిన శోకమగు నిమిత్తమును దెలిసి వానిని అధ్యారోపమూలముగా సమీపమునకుఁదెచ్చి భేదజ్ఞానమగు వివేకకాలమందు రెండవ రూపముగా ఆత్మయగు రాజువద్దఁ స్థాపించెను. పిమ్మట ఆమెకు శోభనాధ్యాస (రమణీయత్వము) రూపరక్తమును చెఱఁగు దోషదృష్టియగు రసమును ప్రతి దినమును ద్రాగించి దానియందు విరసత్వపు విరూపత్వమును సంపాదించు మూలమున బుద్ధియగుదాసికి వైరాగ్యమును సంపాదించి ఆత్మయగు రాజునందు ప్రీతిని వృద్ధిపఱచెను. అప్పుడు మిథ్యాత్వము నెఱుఁగు దృఢవైరాగ్యమును గలిగించుదాని (జగద్రూప స్వర్ణకారుని) నాశము (బాధము) కలిగెను. ఇట్లు బుద్ధిరూప దాసియగు నది నానావిధ కుమయయగు జగమను స్వర్ణకారునివద్ద (కలియుటను జేయనితనయొక్క వ్యభిచారము గల మిత్రునియొద్ద దోషదృష్టిచే గాన్పింపగా మిథ్యాత్వము నెఱుఁగుటచే కనఁబడినది యయినవైరాగ్యమును సంపాదించి నిత్యప్రాప్తియగు ఆత్మయను రాజునొద్ద పరమఅడ్డులేని) ప్రీతిని చేసి సర్వ శోకముల నివృత్తిపూర్వకముగా పరమానందమును బొందెను. అందుచే దాని అధ్యాసచే శోకము గల వానివలె నుండిన ఆత్మయగు రాజున్ను శోకములేని వాఁడును ఆనంద రూపుఁడునై ఎట్లోయట్లేకనబడెను' అను రూపకమును శిష్యుఁడు స్మరించి చెప్పెను.

103 శ్లో॥ నిర్దోషోనిశ్చలోనాథః సదోషా చంచలావధూః।

దంపత్యోరనయోర్నానంరసభంగో భవిష్యతి॥ ౧
పృథక్త్వేనపరిజ్ఞాతా దుష్టరూపతయాఽఽత్మనః
నముఖందర్శయత్యేషా సలజ్జామ్రియతేఽపిచ॥ ౨

అను రెండుశ్లోకముల అర్థమును బుద్ధియందుంచుకొని శిష్యుడు చెప్పుచున్నాడు:— ఆత్మయగునాధుండు (పతి) నిర్దోషమును (అవ్యభిచారియు) నిశ్చలమును (అవికారియును) నై యున్నాఁడు. బుద్ధియను స్త్రీ యనునది వ్యభిచారదోషము గలదియు వికారియునై యున్నది. ఈదంపతు (స్త్రీ పురుషు) లందు నిశ్చయముగా రసభంగమగును బయటిచూపునుగల బుద్ధియగు స్త్రీకి ఆత్మయొద్ద ప్రియము లేసందున. అయితే యెట్లో యొకట్లు (విశేషముతో) వ్యభిచారము నడచుచుండెడిది. ఎప్పుడు గురువగు పరమమిత్రునిమూలముగా ఆ స్త్రీని ఆత్మ (తన) కంటె వేఱగుటచేతను దృశ్యమగు జడమను అనిత్యత్వరూప దోషముతోఁ గూడుటచేతను దెలిసికొన్నాఁడో, అప్పుఁడు అనే కర్తృత్వము భోక్తృత్వము మొదలగు తన ధర్మమగు వాటితో తాదాత్మ్య అధ్యాసమైన, తన ముఖమును చూపుటలేదు. యేబుద్ధిగలదో యామె మిక్కిలి యుత్తమసంస్కారమగు లజ్జతోఁగూడినదగు కాలము నిర్వికల్పసమాధియైన ఆనందసాగరమున మునిగి మరణమును బొందుచున్నది.

104 శ్లో॥ యేన చేతయతే విశ్వం విశ్వంచేతయతే న యం।
యో జాగర్తిశయానేఽస్మిన్నాయంతంవేదవేద సః॥

అను శ్రీమద్భాగవతపు యెనిమిదవ స్కంధమందుండు మనుస్తుతి వాక్యార్థమును శిష్యుఁడు అనుభవగోచరముచేసి చెప్పుచున్నాడు:— దేనిచేత (ఏచేతనమగు పరమాత్మచే) విశ్వము (జగత్తు) చేతనమును బొందుచున్నదో? (చేష్టచేయు

చున్నదో) దేనిని (ఏ ఆత్మను) విశ్వము, చేతనముతో (చేష్టతో) గూడినదిగాఁ జేయుటలేదో, ఇది (విశ్వము) నిద్రింప ఏదిమేల్కొనియున్నదో, దానిని, వీఁడు (సంఘాతరూపపురుషుఁడు) ఎఱుఁగుటలేదు. అది (దానిని), నెఱుఁగుచున్నది.

105 శ్లో॥ లోకాశ్చ భ్రాంతిపరమే మయి మోహజన్యాః ।
స్వప్నేంద్రజాల మరునీరసమావభాసాః॥
వ్యుత్థానకాల ఇహానస్యురలంవిచిత్ర
ప్రత్యక్సుఖాబ్ధి పరమామృత చిత్తవృత్తౌ॥

అను శ్లోకార్థమును, మనస్సునగోని శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు:— స్వామీ! సమాధినుండియు, మేల్కొనినకాలమున పరబ్రహ్మమయిన నాయందు, స్వప్నము, ఇంద్రజాలము ఎండమావులనీరు, అనువానికి సమముగా అవభాసముఁగల మోహము (అవివేకము) చేఁగనఁబడులోకములు (చరాచరములగు జీవులును, వానికాశ్రయమయిన పదునాలుగు భువనములును, వానిభోగ్యమగు అన్నాదులును, అన్నిటికిని కారణమైన, స్థూల, సూక్ష్మ భూతములును) కాన్పించుచున్నవి. అయితే యీపరిపూర్ణవిచిత్ర (అలౌకిక) ప్రత్యక్ (లోపలి) సుఖముయొక్క సముద్రమయిన పరమామృత సంబంధముగల చిత్తవృత్తియందు (లోపల) ఆ లోకములుండుటలేదు.

106 శ్లో॥ నిరతిశయసుఖాబ్ధౌ స్వప్రకాశేపరేఽస్మిన్ ।
కథమిదమవివేకాదుత్థితం ప్రక్షణీవ॥
క్వచతమధునాతద్దేశికో వాశ్రుతిర్వా ।
పరమవిమలబోధే భ్యుత్థితేఽహంనజానే॥

నిరతిశయ (అన్నిటికంటె అధికమయిన) సుఖసముద్ర

మున నీయున్నిజగములును, రజ్జువందు మాలయును, సర్పము వలె, నవివేకముచే నెట్లుకలుగుచున్నది? ఇప్పుడు మేలైన విమలబోధముకలుగగానే యదెక్కడదాగియున్నది? లేక దేశికుడైనను, శ్రుతియైనను, నెక్కడపోయెను? అనుదాని నే నెఱుంగను.

107 శ్లో॥ ప్రకాశంచ ప్రవృత్తించ మోహమేవ చ పాణ్డవ।
న ద్వేష్టి సంప్రవృత్తాని న నివృత్తాని కాంక్షతి॥

సాత్వికవృత్తుల సమూహమయిన ప్రకాశ (సత్వగుణ) మును రాజసవృత్తుల సమూహమయినవృత్తిని (రజోగుణమును) తామసవృత్తుల సమూహమయిన మోహ (తమోగుణ)మును (వీనియందు) చక్కగా ప్రవర్తించిన వాని (రజోతమో పరిణామముల)యందు ద్వేషము చేయుటలేదు: నివృత్తియైన వాని (సత్వగుణ పరిణామముల యందు ఇచ్ఛచేయుట లేదు. [ఈ మొదలగు లక్షణములతోఁ గూడిన వాఁడెవఁడో వాఁడు గుణాతీతుఁడనఁబడు చున్నాఁడు] అనునీ మొదలగు గీతయొక్క పదునాలుగవ అధ్యాయమందు జెప్పిన గుణాతీతుని లక్షణముల తనయందుంచుకొని యిప్పుడు శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.—

ప్రకాశము, ప్రవృత్తి, మోహము, అను గుణములు మూఁడు వానిలో ప్రవర్తించిన కామక్రోధాది రూపములున్న నిద్ర, సోమరితనము, ప్రమాదము (పొలుట) డంభము మొదలగు నవియైన రజోతమోగుణముల పరిణామముల నేను ద్వేషించుటలేదు. వానికి సాక్షియగు నాకు చెఱుపు లేనందున నివృత్తియగు శమ, దమ మొదలగు సత్వగుణ పరిణామములఇచ్ఛయు నాకులేదు. వానికి సాక్షియగు నాకు లాభమును లేనందున,

108. బ్రాహ్మణుఁడు, క్షత్రియుఁడు, వైశ్యుఁడు, శూద్రుడు

అతిశూద్రుఁడు మొదలగు సకల జనులయందును దేహామొదలగు సంఘాతముల అభిమానము లేక ముందే సామాన్యముగా "అహం (నేను) అనుప్రత్యయము (శబ్దము జ్ఞానమును) కలుగుచున్నది. దానికివిషయమగుటచే పొందఁబడిన చిత్తు (చైతన్యము) ఏదిదో యది ఎవనికి పరోక్షమగును? ఒకనికిని కానేరదు. అందఱికిని అన్నివేళలందును అపరోక్షమే యగును. కావున నెఱుఁగబడని (ఏజ్ఞానమునకును విషయముకాని)దిగా నున్నను అపరోక్షముగా నుండుటచే స్వప్రకాశముగా నున్నది. ఇందుచేతనే నేను "తెలియఁబడనిదై నిత్యాఅపరోక్షమగును" అను లక్షణము గల స్వయంప్రకాశుఁడనై యున్నాను అని నేను తమకృపచే నిశ్చయము చేసితిని.

109. <u>ఒకరాజువద్దకు నిత్యము కథనుజెప్పు</u> అజ్ఞానియగు పండితుని మంత్రిప్రేరణచే రాజసభయందు వచ్చినయొక పండితుఁడు ౧ పరమేశ్వరుఁడెక్కడ యున్నాఁడు? ౨ పరమేశ్వరుఁడేమి చేయుచున్నాఁడు ౩ పరమేశ్వరుఁడేమి భుజించుచున్నాఁడు ౪ పరమేశ్వరుని ముఖమేదిక్కుచూచి యున్నది. అని నాలుగు ప్రశ్నలు చేసెను.

అప్పుడా పండితుఁడుత్తరమీయలేదు. అయితే "ఇట కథచేరిక కావలసియున్నది. కావున నిప్పుడు బదులుచెప్పు నవశ్యము లేదు. రేపుఒక ఘంటకు ముందేవచ్చి వీనికిబదులుచెప్పెదము" అనిచెప్పి కథపూర్తిచేసి యింటికిఁబోయి తనపుత్రునిఁజూచి ఆపండితునిచేఁ జేయఁబడిన ప్రశ్నలకుత్తరమీయ నావలన గానేరదు. ఉత్తరమీయక పోయిన నాప్రతిష్ఠకు భంగము గలుగును. కావున నొకయుపాయము అభినిమందు కొనిరమ్ము నేనుదానిందిని చచ్చెదను" అనిచెప్పెను. దీనినివిన్న జ్ఞాననిష్ఠుఁ

డైన వానిపుత్రుఁడు "వీనికి బదులు తమ బిడ్డను నేను చెప్పఁగలను. అన అప్పుడు వాఁడుచావలేదు. పిమ్మట మరుదినము ఆపండితుఁడును నీపండితుఁడును కథకు ఒకఘంటసేపు ముందు శిబికయందు గూర్చుండి రాజసమ్ముఖమునకు వచ్చిరి. అప్పుడు రాజుయొక్క పండితుఁడు "ఈప్రశ్నలకు బదులు నాకుమారుఁడు ఇచ్చును" అనిచెప్ప దానిని వినిరాజు పల్లకిపంపి వాని పుత్త్రుని రప్పించి యుత్తమాసనమునఁ కూర్చుండ నుంచి ప్రశ్నించెను. అప్పుడాతఁడు చెప్పినది:—

ఒక నీరునిండిన కుండను దెప్పింపుడు. అనఅట్లే తెప్పించెను. దానియందొక శేరుకలకండ వేయుఁడన, వేసెను. అది కరగిపోగా ఈనీళ్లలోవేసిన కలకండ యెక్కడ యనియడిగెను. అప్పుడు రాజన్నిచోట్ల యున్నదనెను. ఇదిమొదటి ప్రశ్నమునకుత్తరమైనది. పండితుని పుత్రుఁడు ఇట్లు పరమేశ్వరుడన్ని జగమునగలఁడు ఎక్కడ నున్నాఁడు అనెను.

౨ (౧) పిమ్మటపండితుని పుత్త్రుఁడు "రాజా! తా మొక ఘడియసేపు రాజ్యాధికారమును విడిచి నాయొద్ద నీయుఁడు" అనెను. దానివిని రాజట్లేచేసెను అప్పుడుపండితుని పుత్త్రుఁడు తాను సింహాసనమెక్కి రాజును చెరయందుంచెను. అట్లుంచి 'ఎట్లు పనివాఁడనగు నేనొకక్షణమున రాజైతినో రాజగుతామే తక్షణమునయట్లు సేవకుడైతిరో యట్లుసగుణరూపమున పరమేశ్వరుఁడు క్షణములో బీదవానిని రాజుగా నైనను శ్రీమంతునిగానైనను జేయుచున్నాఁడు. రాజునైనను శ్రీమంతునైనను బీదనుగాఁజేయుచున్నాడు అనిచెప్పి మరలరాజును తనపదమందుంచెను.

(౨) లేకఎట్లు రాజుతాను అకర్తగానుండనాతని మంత్రి

మొదలగువారు యుద్ధము ప్రజలను గాపాడుట మొదలగునవి యైన కార్యములను జేసినను అన్నిపనుల ఆరోపణయు రాజునందు గలుగుచున్నదో అట్లేనిర్గుణరూపముగా పరమేశ్వరుడు తాను ఉత్పత్తిమొదలగు కార్యములను జేయని వాఁడైనను మాయమొదలగు వానిచేఁ జేయఁబడు ఉత్పత్తి మొదలగు కార్యముల ఆరోపము ఆతనియందే చేయఁబడు చున్నది.

(3) రాజో తాను జేయుట లేదు. అయితే సేవకులగొని క్రియలను చేయించుచున్నాఁడు. దీనిచే వికారియగునను అరుచిచే వేరు దృష్టాంతము చెప్పబడు చున్నది.

లేక, యెట్లు భరతునిచే రాజ్యపరిపాలనాది కార్యములు జేయఁబడినను "శ్రీరాముని పాదుకలు రాజ్యాదులను జేయుచున్నవి" అని రాముపాదుకలందు ఆరోపింప బడుచున్నదో యట్లు మాయప్రకృతిచే సృష్టిమొదలగు కార్యములు గలుగు చుండియు బ్రహ్మమునందు దాని ఆరోపము గలుగుచున్నది. లేక ఇట్లు నిర్గుణరూపముచే పరమేశ్వరుఁడు చేయుచున్నాఁడ నుట ఉపచారమాత్రమగును. ఇది౨-వ ప్రశ్నమునకుత్తరము.

3. ఎట్లు సోపాధిక (కాష్ఠము మొదలగు ఉపాధులందైక్రియుండు) అగ్ని హోమము చేయఁబడిన ద్రవ్యము మొదలగు వానిని భుజించునదైనను నిరుపాధిక రూపముచే అగ్ని అభోక్తమగుచున్నదో యట్లుసన్న్యాసి సాధుబ్రాహ్మణుఁడు ఆకలిచే "పడువాఁడు అనువానియందు ఈశ్వరార్పణ బుద్ధిగా నివ్వ భోజనమును విరాట్టుమొదలగు సోపాధిక (సగుణ)రూప పరమేశ్వరుఁడు భుజించుచున్నాఁడు నిరుపాధిక (నిర్గుణ) ముచే నతఁడు అభోక్తగా నున్నాఁడుఇదిమూఁడవ ప్రశ్నకుత్తరము,

శ. దీపవత్తి చేయించి దానిని ముట్టించి, పండితునిపుత్రుడు " దీని(దీపవత్తి) ముఖము ఏదిక్కును జూచుచున్నది" అని యడిగెను. అప్పుడందరు అన్ని దెసలను జూచుచున్నది యన పండితునిపుత్త్రుఁడు "అట్లే పరమేశ్వరుఁడును అన్నిదిక్కులను జూచుచున్నాఁడు వాస్తవమున ముఖములేని వాఁడగును" అనెను ఇదినాల్గవ ప్రశ్నమున కుత్తరము.

ఈప్రసంగమును మనస్సునగాని శిష్యుఁడు పైఁజెప్పిన లక్షణములు గల పరమేశ్వరుఁడు నేనే యనెను.

110 ఆదౌమనస్తదనుబంధ విమోక్షదృష్టిః
పశ్చాత్ప్రపంచరచనాభువనాభిధానా।
ఇత్యాదికాస్థితిరియంహిగతా ప్రతిష్ఠా।
ఆఖ్యాయికాసుభగ బాలజనోదితేవ॥

అను వాసిష్ఠశ్లోకముయొక్క అభిప్రాయమును శిష్యుఁడు మనస్సునగాని చెప్పుచున్నాఁడు:— ఆదియందు మనస్సు (లేచుట) కలిగెను. దానివెనుక బంధమోక్షములదృష్టికలిగెను. పిమ్మట బంధదృష్టియుండఁదగిన పదునాలుగు భువనములను ప్రపంచసృష్టికలిగెను. ఈ మొదలగుసృష్టియొక్క స్థితి మంచి బిడ్డలకొఱకు, దాదిచెప్పినకథవలె ప్రతిష్ఠను (వినువానిచిత్తమునకెక్కుటను) కలిగియున్నది. ఎట్లు ఒకదాదియగునది, ఏడ్చుచున్న బిడ్డకు వినోదముగా, బాబూ! నేను నీకొక కథ చెప్పుచున్నాను వినుము:- ఒకశూన్యనగరముండెడిది. అందు ముగ్గురు సుందరరాజకుమారులుండిరి. వారిలో నిద్దఱు పుట్టుకలేనివారు, ఒకఁడు గర్భమందును రాలేదు. ఆరాజకుమారులు వేటాడిరి. ఆకసమున పండినవృక్షములంజూచి వానిక్రిందఁగూర్చుండిరి. ఆవృక్షములుఎట్టివియన అందు రెండో! మొలియలేదు. ఒక్కటికి

విస్తరించియుండెను. స్వర్గలోకము వరకు ఎత్తుగా పెరిగియుండెను. అని యిట్లు చెప్పెను. (వాసిష్ఠమున) చెప్పిన నీ మొదలగు కథలవలెనే యీ కాలమందు, విచారము లేని బుద్ధితో నిశ్చయమును పొందెను. అట్టి శ్రుతి యందలి యజ్ఞానులకు విషయదృశ్యమగు సృష్టిని బోధించుటకొరకు ముందు చెప్పిన (మనస్సు మొదలగు) ఆకాశాదిసృష్టి అజ్ఞానులకు చిత్రమువలె ముందు చెప్పిన రాజకుమారులకథవలెనే భ్రాంతిచేగలుగుచున్నది. దానిక్రమమును చెప్పి (అనువదించు) చున్నది దానివిని ఈయజ్ఞానులు సత్యమని నిశ్చయమునొందుచున్నారు. అయితే యీశ్రుతికి సృష్టిని చెప్పుటలో తాత్పర్యములేదు. వీనిచిత్రమువలెను జగముయొక్క సత్యత్వమును నివర్తించుటకొరకు నేయేవిధములనైనను సృష్టిని అంగీకరించి దాని అర్థమును విచారించుటచే సహజముగా అపవాదము చేయించుటవలన అద్వైతతత్వమును సాధించుటయందు తాత్పర్యమున్నది.

11. ఇక్కడ దేహమందు కూటస్థ చిదాభాసుల భేదమునెరిగి కూటస్థ (సాక్షి) స్వరూపముయొక్క భేదము తనకు సిద్ధించెనని సూచించుటకొరకు శిష్యుడు వీనిం జెప్పుచున్నాడు:-

ఆకసమందుండు సూర్యునిచే ప్రకాశింపబడిన గోడయందు ఎట్లు అద్దపు సూర్యప్రకాశము (ఎండయందుంపబడిన అద్దమునందుండు సూర్యుని ప్రతిబింబప్రకాశము) కలుగుచున్నదో, యట్లే సాక్షిచే (కూటస్థచేతనముచే) ప్రకాశింపబడిన దేహబుద్ధియందుండు చిదాభాసునిచే విశేషప్రకాశము కలుగుచున్నది. అనేక అద్దములందుండు సూర్యుని గోడయందుపడు అనేక ప్రకాశములు సంధియందును సకల అద్దములు అభాసకాలములందును ఆకాశమందుండు సూర్యుని సామాన్యప్రకా

శము కలుగుచున్నది. దానివలె జాగ్రత్స్వప్నములవృత్తుల సంధు లయందును, సుషుప్తియందు సకలవృత్తులు లేమియందును, నెడతెగక కూటస్థుడగు నాయొక్క సామాన్యప్రకాశమున్నది.

ఇప్పుడు కూటస్థదీపమందు చెప్పినదగు దేహముయొక్క బయట చిదాభాసబ్రహ్మచేతనముల వివేకమును నాకుసిద్ధించి నది· అనుదానిని సూచించుకొనుచు శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాడు:- ఘటాకారమగు బుద్ధియందుండు చిదాభాసుఁడు ఘటమునే అవభాసము (ఇదిఘటమనిప్రకాశము) చేయుచున్నాడు. ఘటము యొక్క జ్ఞాతత్వమును అజ్ఞాతత్త్వమునునే బ్రహ్మము (బయటి చేతనము) ప్రకాశింపజేయుచున్నదో,

అనగా ఘటరూపబుద్ధి పుట్టునప్పుడు బుద్ధియందుండు చిదాభాసుడు (కల్పితవిశేష చైతన్యము) ఇదిఘటమని ఘట మాత్రమును తెలియుచున్నది.

ఘటాకారబుద్ధి ఉదయించుటకుముందు ఘటమందున్న "ఘటమును నేనెఱుఁగను" అను అనుభవమునకు విషయమగు అజ్ఞాతత్వమును అజ్ఞానరూపవిశేషముతో "ఘటమును, నే నెఱుగ" అనునట్లుగా బ్రహ్మచైతన్యము ప్రకాశింపజేయు చున్నది.

ఘటాకారబుద్ధి ఉదయమయిన పిమ్మట ఘటమందు "ఘటమును నే నెఱుఁగుచున్నాను" అను అనుభవమునకు విషయమయిన, ఏజ్ఞాతత కలిగియున్నదో దానితో ఘటరూప జ్ఞేయమును, నేను అనుపదమునకు అర్థమగుబుద్ధియందుండు చిదాభాసరూపజ్ఞాతయు దాని జ్ఞానరూప విశేషణమునున్ను ఘటమును నే నెఱుఁగుచున్నాను" అనునట్లుగానే బ్రహ్మచేత నము ప్రకాశింపజేయుచున్నది. ఘటాకారవృత్తియందుండు

చేతనము సాక్షియగును. దానిచే త్రిపుటియొక్క (జ్ఞాత జ్ఞాన జ్ఞేయముల) ప్రకాశము సంభవించుచున్నది. అయినను ఈకార మను అక్షరము తెల్లనికాగితమున శబ్దమాత్రభేదముగానుండు టవలె సాక్షికిన్ని బ్రహ్మమునకును శబ్దమాత్రభేదమగును. కావున నిటసాక్షియే బ్రహ్మశబ్దముచే చెప్పఁబడియున్నది. దీనిచేతనే యీ సామాన్యచేతనరూప బ్రహ్మము ఘటాకాశము కంటె మహాకాశము భిన్నముకానియట్లు? సామాన్యచేతనరూ పమగునది కూటస్థుడనగు నాకంటే వేఱుకాదు. కావున "నేను బ్రహ్మము" అనునది అట్లు చెప్పుటలో రహస్యాభిప్రాయమగును.

112. మఱియు స్వప్రకాశరూపముగా ఆత్మయొక్క స్వరూ పమును శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు:- శరీరమను నృత్యశాల యందు చిదాభాసరూపజీవుఁడు రాజు, వానిదగ్గఱమనస్సనునది మంత్రి, పంచప్రాణములు పనివారు, శబ్దము మొదలగు విషయ ములైదును, సభలోనివారు (సభికులు), శ్రోత్రము మొదలగు దశేంద్రియములు వాద్యగాండ్రు, బుద్ధి ఆటకత్తె సాక్షి (ప్రత్య గాత్మ) దీపము, అవన్నియు దీనిసన్నిధియందున్నవి. మఱియు అది జాగ్రత్ స్వప్నములివన్నియునుండినను అప్పుడున్ను ప్రకా శించుచున్నది. సుషుప్తియందు ఇవియున్నియు లేకపోయినను అప్పుడు దానిని (లేనిదానిని) ప్రకాశింప జేయుచున్నది. అదియే నేను.

అనేక రంధ్రములతోఁగూడిన ఘటముయొక్క లోపలి భాగమునగల దీపమునువలె, విశేషముగా ప్రకాశించు దేని జ్ఞానము ఇంద్రియరూప బహుతూంట్లచే బయటప్రకాశించు చున్నదో, [ఎఱుఁగుచున్నానని, దానిప్రకాశము కలిగినపిమ్మట ఈసకలజగత్తును ప్రకాశింపచుచున్నదో] ఆప్రకాశము (ప్రకాశ

రూపచేతనము) నేను.

స్నేహము (తైలము) దశ (వత్తి) పాత్రము (ఆధారము) ఇవిలేని యొక (మనోవాక్కులకు విషయముకాని) బ్రహ్మమయిన దీపము ప్రకాశించుచున్నది. ఈదీపము మూడు లోకములను నొక (అనిర్వచనీయ) అంజనమును (నలుపును) వివేకించిచూపుచున్నది. అదియే నేను. ఈయర్థము.

శ్లో॥ దీపః కోఽపిసమింధే స్నేహదశాధారహీనమస్పందః ।
తదుపరికిమపితమిస్రం త్రైలోక్యమధో వివిచ్యదర్శయతి॥

అను సిద్ధాంత చంద్రికోద్గారగ్రంథవాక్యమున చెప్పబడియున్నది.

113. ఇప్పుడు ఆత్మయొక్క పరమానందమును శిష్యుడు అనుభవగోచరముచేసి చెప్పుచున్నాఁడు. "చదువుచుండెడు అనేక బాలురమధ్యనుండు ఒకనిపుత్రునియెలుగు (కంఠధ్వని) సామాన్యముగా వానితండ్రికి వినఁబడినను అనేకులతోఁజదువుటయను ప్రతిబంధముచే ఇది నాపుత్రుని స్వరమని విశేషముగా తెలియుట లేదు. అట్లు పరమానందుఁడగు నేను సామాన్యముగా పరమప్రీతికి విషయమయియుండుటచే ప్రకాశించియు (వ్యక్తమయ్యు) లేదు, కనఁబడలేదను ఆవరణము అను ప్రతిబంధముచే "నేనేపరమానందరూపుఁడను" అని విశేషముగా గనిపించుటలేదు, అని విచారించి "సామాన్యముగా ప్రకాశించు (తెలియుచుండు) పరమానందము ఏదియో యది నేను" అని శాస్త్రము, గురువు, తనయనుభవము అనువాని కృపచే, నాసుఖరూపమును, విశేషించి యెఱిఁగితిని."

114. ఇప్పుడు శిష్యుఁడు అనేకమతముల ఆపవాదముతో శ్రుతియందు పొందబడిన నిజస్వరూపమును జెప్పుచున్నాఁడు.

స్త్రీ, శిశువు, గ్రుడ్డివాఁడు, జడుడు అనువారికిసమమగు చార్వాఁకుడు (౧) ప్రాణోపాసకుఁడు (౨) ఇంద్రియాత్మవాది (3) క్షణిక విజ్ఞానవాది (౪) శూన్యవాది, మొదలగువారు (నైయ్యాయికులు మొదలగువారు) (౫) అను వాదులు ఎక్కడ భ్రాంతులయి క్రమముగా దేహము (౧) ప్రాణము (౨) ఇంద్రియములు (3) బుద్ధి (౪) శూన్యము అజ్ఞానము మొదలగునవి (౫) అను వానిని తానని చక్కగా నెఱుఁగుచున్నారో, ఆకాలత లేనిది (అణుపొట్టి పొడుగు మొదలగు పరిణామములు లేనివి) తానగు (ఆత్మయగు) నేనైయున్నాను.

115. ఇప్పుడు శిష్యుఁడు మాయ యొక్క ఆశ్చర్యరూపమును జెప్పుచున్నాఁడు:—

ఒక (అనిర్వచనీయ) నల్లని (మేఘమూతరూపమగు మాయ) యెప్పుడు చిదాకాశమందు భువన (పదునాల్గు లోకముల) రూపజలమును (సృష్టించినదగు వర్షమును) కురియుచున్నదో అప్పుడు బ్రహ్మ మొదలగు జీవులగు తుచ్ఛమగు కప్పలు (మండూకములు) నాల్గు ప్రక్కల దుముకుచున్నవి.

ఒక (యనిర్వచనీయమగు) ముసలి (అనాది కాలపు) అసత్తైనది (సత్తుకంటె విలక్షణమయిన మాయయగు వేశ్య) సంగము లేకయే అసంగపరమగు పురుషుని కలిమియంతయు (ఆత్మస్వరూపమగు ధనమును) దొంగిలించుచున్నది. అహో ఈలోకమందుండు చెడుగునేమని చెప్పుదు యేమియు చెప్పఁగానేరదు.

116. ఇప్పుడు ఇంద్రజాల రూపముగా జగముయొక్క మిథ్యాత్వమును జెప్పుచున్నాడు:—

గర్భమందున్న బిందువగునది సాంగోపాంగముగా (చేయి,

కాలు, తల, మొదలగు అంగములును (వ్రేలు మొదలగు ఉపాంగములు కలిగి) గర్భముతోఁగూడినదై క్రమముగా శిశుత్వము మొదలగు అనేక వేషములతోఁ గూడినదయ్యు శ్రవణాదులును గమనాదులును నగు పనులు చేయుచున్నవి. దీనికంటె వేఱు ఇంద్రజాలమేమి? ఒక్కటియు లేదు. అయితే యిట్లుకలుగు వటవృక్షము మొదలగు రూపము గలదగు నీజగత్తంతయు నింద్రజాల మగును. కావున మిథ్యయగును.

117. ఇప్పుడు ఈశ్వరుఁడు, గురు, ఆత్మ, అనువానికి వాస్తవముగా నేకరూపత్వము చెప్పువాఁడై శిష్యుఁడు తన ఆత్మకు దేహాభిమానమునువిడుచుటకో అదినేననుచింతనరూప నమస్కారము చేయుచున్నాఁడు:—

ఈశ్వరుఁడు, గురువు. ఆత్మ, అనురూపముచే భేదమయి ఒక్కటిగాఁ బ్రకాశించు పరమగునాకు అనేకనమస్కారములు ఇది.

“శ్లో॥ ఈశ్వరోగురురాత్మేతిమూర్తి భేదాద్విభాగినే।
వ్యోమవద్వ్యాప్తదేహాయ దక్షిణామూర్తయేనమః”

ఈశ్వరుఁడు, గురువు, ఆత్మయును మూర్తి భేదములచే వ్యాపకమును బొంది ఆకాశమువలె ఏవానిదేహము వ్యాపింపఁబడియున్నదో యట్టిదక్షిణామూర్తికి నమస్కారము” అను వార్తికకారుని వాక్యార్థము చెప్పఁబడినది.

118. ఈవిధముగా శ్రీగురువుగారి ప్రార్థన పూర్వకముగా తన ఆత్మను నమస్కరించి ఇప్పుడు తనకిష్టమగు శివుడు మొదలగు పేరులు గల ఈశ్వరుని యందు శిష్యుఁడు అభేదముగా ప్రార్థించు చున్నాఁడు:—

శివా! తాము నాయాత్మయయి యున్నారు. మతి(బుద్ధి)

శివ (పార్వతి) యగును పంచ ప్రాణములును నందికేశ్వరుఁడు మొదలగు పరివారములగును. శరీరము గృహమగును. శాస్త్ర విరోధములేని ప్రారబ్ధఫలమగు శబ్దాదివిషయముల భోగము అర్చనయగును. నిద్రయు, నడచుటయు క్రమముగా ధ్యానమును (సమాధియు) ప్రదక్షిణమునగును.

ఇట యిఁక రహస్యము.—ఎట్లు సమాధియందు అజ్ఞానము మొదలగు ప్రపంచ అభావము గలిగి నిష్ప్రపంచస్వస్వరూపమే మిగులుచున్నదో అట్లు జ్ఞానికి తత్వజ్ఞానముచే మిగత లేని అజ్ఞానము (ఆవరణము) చెడుటవలన వానికి సుషుప్తియందును అజ్ఞానమును స్థూలసూక్ష్మ ప్రపంచములును లేనివిగా సిద్ధించుచున్నవి. ఆ లేమిసిద్ధింపగానే నిష్ప్రపంచస్వరూపమే మిగులుచున్నది. కావున జ్ఞానియొక్క నిద్రయు సమాధికి సమానమైయుండుటచే దానిని సమాధియనుచున్నాడు. జ్ఞాని తనఆత్మయయిన శివుని యొక్కడను నుండునదిగా (వ్యాపకముగా) ఎఱుఁగుచున్నాఁడు. కావున వాని అటుయిటు నడచుట యయినది యాశివుని ప్రదక్షిణమునకు సమానమగును. వాఁడుచ్చరించు సకల వాక్యములును స్తుతులగును.

దీనిరహస్యమిది:— ఘటము మొదలగు సకలశబ్దముల వాచ్యార్థము ఆయాయాకారముతో గూడిన అస్తిభాతి ప్రియ రూపబ్రహ్మమగును. ఆయాఆకారత్వమును విడిచిమిగిలియున్న అస్తిభాతి ప్రియరూప బ్రహ్మము ఆశబ్దములలక్ష్యార్థమగును కావున లక్షణావృత్తిచే సకల వచనములును బ్రహ్మమునే (ఆత్మనే) విషయము చేయుచున్నవి.

లేక జ్ఞానియొక్క సకలవచనములును, లక్షణచేయుట లేకయే శక్తివృత్తిచేతనే శుద్ధబ్రహ్మమును (ఆత్మను విషయము

చేయుచున్నవి. వానికి సర్వజగమును బ్రహ్మరూపముగాఁగన బడుటచే —

వీనిచే నేను ఏయేకర్మముల చేయుచున్నానో యవి శివా! తమ యారాధనమే యగును. అనునది.

శ్లో॥ ఆత్మాత్వం గిరిజామతిస్సహచరాః ప్రాణాఃశరీరంగృహం
పూజా తేవివిధోపభోగరచనా నిద్రాసమాధిస్థితిః ।
సంచారాస్తుపదోః ప్రదక్షిణవిధిః స్తోత్రాణిసర్వాగిరో।
యద్యత్కర్మకరోమి తత్తదఖిలం శంభోతవారాధనం ॥
అను శ్లోకముయొక్క అర్థమగును.

శ్లో॥ హిమగిరితనయా హిమాంశులేఖా ।
సరిదతిశీతలవాహినీ సురాణాం॥
త్రిభిరేతైరతి వేపితో౽సిశంభో ।
మమహృది విశ త్రితాపతప్తే॥

అను అప్పయ్యదీక్షితపండితుల వాక్యార్థమును అనువాదముచేయువాఁడై శిష్యుఁడు తన యిష్టదైవమగు శివుని ప్రార్థనజేయుచున్నాఁడు:-

శంభో! మంచుకొండకూతురు (పార్వతి) చంద్రుఁడు శీతలమగు దేవనది (జడయందుండు గంగ) అనుమూఁడును శీతలములే. ఈమూటిచేతను తామిక్కిలి చలిచే వణకుచుండుటచే ప్రియములగునట్లు నాహృదయమున ప్రవేశింపుము. ప్రవేశించినట్లయిన, తమమూడు శీతలములున్ను పోవును. నా మూఁడుతాపములునుతీరును.

ఇట యిది రహస్యము:- శివునిమూర్తి తనదృష్టిని విడుదలలేక దానిమూఁడు శీతలముల మిథ్యాత్వనిశ్చయరూప అపరోక్షబాధము సంభవింపదు. తన దేహాభావదృష్టిని విడుదల

లేక మూఁడువిధ తాపమిథ్యాత్వ నిశ్చయరూప అపరోక్ష బాధము సంభవింపదు. శివునికిని తనకునుగల ఉపాధిదృష్టిని విడుటచే నిరుపాధికమగు పరమశివునికిని ఆత్మకునుగల ఏకత్వ జ్ఞానము లేని వేఱువిధమగు ప్రవేశము మనస్సున సంభవింపదు కావున ఓశివా! తాము నిరంతరము నాతో అభేదనిశ్చయమగు తత్త్వజ్ఞానమునకు విషయమగుదువుగాక! అనునది రహస్యమయిన అభిప్రాయము.

శ్లో॥ త్వయిమయిచగణ్యమానే మశకాః
మశకోఽహమేవ దేహదృశా।
విశ్వాధిపేశ! తే మే సద్బోధానంద పూర్ణతాతుల్యా॥

అను వాక్యార్థమును అనువదించి శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు:- లోకనాథా! దేహదృష్టిచే తమ్మును నన్నును గణించుకాలమున, నేనొకదోమకంటె చిన్నదోమకు సమమగుటచే, సమానములేని వాఁడనై యున్నాను. తమకును నాకును సత్తు చిత్తు ఆనందమను రూపమున పూర్ణత్వము సమానమే యగును.

ఇప్పుడు అజ్ఞానదశయందు భేదదృష్టిచే చేసిన తీర్థయాత్ర మొదలగు కర్మములను అపరాధరూపమని తలంచి

శ్లో॥ త్వద్యాత్రయావ్యాపకతా హతా తే
ధ్యానేనచేతః పరతా హతా తే।
స్తుత్యాఽనయా వాక్పరతాహతా తే
క్షమస్వదేవ! త్ర్యపరాధమేతత్॥

అను నీశ్లోకార్థమును అనువదించి శిష్యుఁడు మన్నింపు అడుగుచున్నాడు:- దేవా! యాత్రిచే తమపూర్ణతనమును చెఱచితి. ధ్యానముచే, తమరు మనస్సునకు విషయముకారనుటను

జెఱచితిని. స్తుతిచే, తమవాక్కునకు విషయముకాని తనమును చెఱచితిని. ఈమూఁడు అపరాధములునాచే చేయబడినవి, భగవంతుఁడా! దానిని తామక్షమింపవలెను. పుత్రుఁడు ముందు తెలియని బాల్యప్రాయమున చేసినఅపరాధముల తండ్రిక్షమించునటువలె అజ్ఞానదశయందుచేసిన, భక్తుఁడయిన నా యపరాధముల తాముక్షమింపవలెను.

119. నదియందుమునిగిన పురుషుని గట్టెక్కించుటలో

౧. గట్టుననిలుచుండు, లేవనెత్తువాఁడు లేవనెత్తఁబడువాఁడు, అనఇద్దఱికిబోధించు పురుషుఁడును. ౨. ఎత్తువాఁడును 3. ఎత్తబడుపురుషుఁడునునగు ముగ్గురిఉపకారమును కావలెను.

కాసున బంగారునుతూచు నిమిత్తము బంగారును గురుగింజమొదలగు తూనికలును పైభాగమున ముల్లు (శలాక) నగుమూఁటిసమత్వమును కావలెను. అవియుండినసే స్వర్ణము మొదలగువస్తువుల పరిమాణముల నిశ్చయముకలుగుచున్నది.

అట్లే దృఢ అపరోక్షజ్ఞానమునందును శాస్త్రము, గురువు, తన అనుభవము అనుమూఁటిసమత్వమును కావలెను. అది నాకుసిద్ధించినది. కావున నానిశ్చయము దృఢమయినది. ఇందుచే నాకుముక్తియందు సంశయము లేదు. అను అభిప్రాయముచే శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు:—

శాస్త్రదృష్టిచేతను, గురువాక్యముచేతను, చక్కఁగాగలిగియుండు అపరోక్షజ్ఞానముచేతను, తనకుతానుగనే నెఱిగితిని, ఇదివేఱుశాస్త్రమునందును:—

శ్లో॥ శాస్త్రదృష్టిర్గురోర్వాక్యం తృతీయశ్చాత్మనిశ్చయః
త్రిధైవ యోవిజానాతి,సముక్తో నాత్రసంశయః॥

శాస్త్రదృష్టియును,గురువాక్యమును తనయనుభవమును

నగుమూఁడు విధములచేతను నెవఁడు ఎఱుఁగుచున్నాఁడో వాఁడుముక్తుఁడు, దీనియందు సంశయము లేదు.'' అని చెప్పఁబడి యున్నది

120. ఇప్పుడు యీశ్వర, గురు, సత్పురుషులు అనువారియొద్ద పూర్వము చేసిన భక్తిచేతగలిగిన వారికృపచే అపరోక్షజ్ఞానము కలిగినదో, వారిభక్తినివిడుచుటచే "చేసినమేలు చంపుట" యను దోషముకలుగుచున్నది. దాని నివృత్తికొఱకు శిష్యుఁడు చెప్పుచున్నాడు:— ఈశ్వరుఁడు, గురువు, సాధువులు అనువారికి దేహదృష్టిచే నేనుదాసుఁడనై యున్నాను. జీవదృష్టిచే నాయీశ్వరరూపముగా మతింపఁబడిన గురుమొదలగువారి అంశమైయున్నాను. ఆత్మదృష్టిచే వారే నేనై యున్నాను. అది వేదశాస్త్రమునందును ఒకభక్తునిచే :—

శ్లో॥ "దేహబుద్ధ్యాతుదాసోఽహం జీవబుద్ధ్యాత్వదంశకః।
ఆత్మబుద్ధ్యాత్వమేవాహ మితిమేనిశ్చలామతిః॥

దేవా! దేహబుద్ధిచేతనో నేనుతనదాసుఁడను, జీవబుద్ధిచేతనో తమఅంశుఁడను, ఆత్మబుద్ధిచేత తామే నేను అనునది నానిశ్చలమగు మతి అని చెప్పఁబడియున్నది.

శ్రీశంకరాచార్య స్వాములును తక్కిన జీవుల ఉపదేశముకొఱకు శివస్తుతియొక్క ప్రసంగమందు ఇట్లు చెప్పియున్నారు.

శ్లో॥ దాసస్తేఽహం దేహదృష్ట్యాస్మిశంభో
జాతస్తేఽంశో జీవదృష్ట్యా త్రిదృష్టే।
సర్వస్యాత్మన్నాత్మ దృష్ట్యాత్వమేవే
త్యేవంమేధీర్నిశ్చితా సర్వశాస్త్రైః॥

శంభువా! దేహదృష్టిచే నేనునీదాసుఁడను. త్ర్యంబకా! జీవ (ఉపాధితోఁగూడిన చేతన)దృష్టిచే నేను తమ అంశమైయు

న్నాను అన్నిటి ఆత్మస్వరూపుఁడా! ఆత్మదృష్టిచే తామే నేను అను నీవిధనాబుద్ధి సర్వశాస్త్రములచేతను నిశ్చయము పొంది యున్నది

గ్రంథకర్త వాక్యము.

121. శిష్యుఁడు ముందుచెప్పినట్లు దానేతన్నఱిఁగి కృతార్థుఁడయ్యెను. పిమ్మట గురువు పాదకమలముల సేవించి గుర్వాజ్ఞా వాక్యములచే ఇంటికిపోయెను.

ఒక కాలమున *160. కాకతాలీయన్యాయమున

*161 నిష్కామపుణ్య (అశుక్లకృష్ణరూప యోగియొక్క-కర్మ) మయమైనఉత్తమప్రారబ్ధకర్మ ఉత్పత్తిచే ముందుచెప్పిన శిష్యుఁడయిన జ్ఞానిచిత్తమందు కనఁబడు భోగములందు దృష్టమిథ్యాత్వముల జ్ఞానులచే తీవ్రతర వైరాగ్యముగలిగెను. అందుచే జీవన్ముక్తియొక్క విలక్షణసుఖమును చక్కగా భుజించుట కొఱకు ఇల్లు మొదలగువానిని విడుమటయగు సన్న్యాసాశ్రమమును తీసికొనెను.

ఇట నిదిరహస్యము:— ౧. ఉత్తమము, ౨. మధ్యమము ౩. కనిష్ఠము, ౪. అధమతరము, ౫. అధమతమము, అను భేదములచే ప్రారబ్ధకర్మమగు భాగ్యమేదియోయది యయిదు విధములు

౧. ఎప్పుడును నివృత్తికిహేతువగు ప్రారబ్ధకర్మమేదియోయది ఉత్తమమగును. అదిశుకదేవులు, వామదేవుఁడు సనకాదులు

---

*160. కాకికూర్చుండ తాటిపండుపడెను అనున్యాయము (దృష్టాంతము) పోల్పున.

*161. సకామపుణ్యము ఏదియోయది శుక్లకర్మమగు పాపమేదియోయది కృష్ణకర్మమగు ఆరెంటికంటె విలక్షణమయిన నిష్కామపుణ్యమేదియోయది అశుక్లకృష్ణకర్మమగును.

మొదలగువారి యందుండిన ప్రారబ్ధమగును. అదిపుట్టుక మొదలు శరీరముండినవఱకు నివృత్తికి హేతువయి యుండినందున ఉత్తమమగును.

౨. మొదట ప్రవృత్తికి హేతువుగాను పిమ్మట నివృత్తికి హేతువుగాను నుండు ప్రారబ్ధము మధ్యమమగును. అది యాజ్ఞవల్క్యుఁడు మొదలగు వారియందుండిన ప్రారబ్ధము. అదిగృహస్థాశ్రమమును అంగీకరించుటయగు ప్రవృత్తికి హేతువుగానుండి పిమ్మట తీవ్రవైరాగ్యముతోడ విద్వత్సన్న్యాసమును అంగీకరించుటయగు నివృత్తికి హేతువై యుండినందున మధ్యమము అగును.

౩. ఎప్పుడును ప్రవృత్తికి హేతువుగానుండు ప్రారబ్ధము కనిష్ఠ (అధమ) మగును. అదిజనకుఁడు మొదలగువారికినుండిన ప్రారబ్ధమగును. అదియెప్పుడును రాజ్యభోగమును అంగీకరించుటయగు ప్రవృత్తికి హేతువుగానుండినందున కనిష్ఠమగును.

౪. మొదట నివృత్తికి హేతువుగాను పిమ్మట ప్రవృత్తికి హేతువుగాను నుండు *162 ప్రారబ్ధము అధమతరమగును. అదిశిఖిధ్వజుఁడు, అలర్కుఁడు, ప్రియవ్రతుఁడు మొదలగువారికి నుండిన ప్రారబ్ధము. అది మొదటి వైరాగ్యపూర్వకముగా నివృత్తికి హేతువుగానుండి పిమ్మట భోగేచ్ఛాపూర్వక రాజ్యాదుల నంగీకరించుటయగు ప్రవృత్తికి హేతువైయుండినందున అధమతరమగును.

౫. (౧) ఇష్టప్రకారము నడుచుకొనుట. (౨) ఇష్టప్రకారము మాట్లాడుట, (౩) ఇష్టప్రకారము భుజించుట, అను

---

* 162. అధమముగానుండు దానికంటె అధమముగా నుండునది అధమతరమ మనఁబడును.

ప్రమాదమునకు హేతువైన ప్రారబ్ధము. *163 అధమతమ మగును. అదికలియొక్క ప్రమాదముచే కొందఱు ఆధునికులు (ఇప్పటివారు) అనధికారులపై వేదాంత శ్రవణమొదలగు సుఖ సాధనములుపప్రివర్తించు అజ్ఞానులు మొదలగువారిని. అది (౧) ఇష్టప్రకారము నడచుట, (౨) ఇష్టప్రకారము మాట్లా డుట, (౩) ఇష్టప్రకారము భుజించుటయను ప్రమాదములను అంగీకరించుటకు హేతువుగా నుండుటచే అధమతమ మగును, వానిలో,

ముందు చెప్పిన జ్ఞానిపురుషుని ప్రారబ్ధమగు భాగ్యము పూర్వము గృహస్థాశ్రమమును అంగీకరించుటయగు ప్రవృత్తికి హేతువును, పిమ్మట తీవ్రవైరాగ్య పూర్వకముగా నిల్లు మొదలగువానిని విడుచుటయగు నివృత్తికి హేతువుగానుండు టచే యాజ్ఞవల్క్యుఁడు మొదలగువారికివలె మధ్యమముగా నుండినప్పటికిని అది తీవ్రవైరాగ్యమునకు హేతువయిన నిష్కామ పుణ్యరూపముగా నుండుటచే ఉత్తమమని చెప్పఁ బడినది.

ఇట యిల్లు మొదలగువానిని విడుచుటయని చెప్పఁబడి నది. అందు ఇల్లు అనుపదముచే దానిచే ఉపలక్షింపఁబడిన క్షేత్రము (నేల) పశు, దాస, దాసీ, ధన, ధాన్యాది సంపద యగు ధనమునున్ను దాని ఉపయోగియగు కృషి, వ్యాపా రము మొదలగువానియందు ప్రవృత్తించుటయగుదాని ఇచ్ఛ యును గైకొనవలెను.

'మొదలగునవి' యను శబ్దముచే పుత్రేషణయు దాని

---

* 163. అధమములు అన్నిటికంటె అధమమయినది అధమతమమన బడును.

యుపయోగులగు స్త్రీ వివాహము మొదలగువాని ఈషణయు ఈలోకము స్తుతింపందగు తనమును నిందింపందగు తనమును సంపాదించు ఇచ్ఛగాక లోకాంతర ఇచ్ఛయును లోకఈషణయు, దాని యుపయోగియగు యాగాదికర్మములయొక్క ప్రవృత్తికిని ఈషణయు నయిన వీనిని చేకొనవలయును. కావున నీమూడు ఈషణలనుండియు లేచునట్టి సన్న్యాసమే ఇల్లు మొదలగువానిని విడుచుటయను వాక్యమునకు అర్థమగును.

ఆ సన్న్యాసము ౧. కుటీచకము, ౨. బహూదకము. ౩. హంసము ౪. పరమహంసము అనుభేదములచే నాలుగు విధములు.

౧. యాత్రంజేయ శక్తిలేనందున ఎచ్చటనైనను గుడిసె నేర్పఱచుకొని యుండుట కుటీచకము అగును.

౨. సన్న్యాసఆశ్రమమున కర్మమును జేయుచు యాత్ర జేయుట బహూదకమగును.

౩. అగ్నిచే సాధింపంబడు కర్మమును విడిచి ప్రణవజప మొదలగువానిని ననుష్ఠించు వాండగుట హంసమనంబడును.

౪. పరమహంస సన్న్యాసమును, వివిదిష, విద్వత్తు అనుభేదములచే రెండు విధములగును,

(౧) జ్ఞానమునకు పూర్వము దోషంద్రృష్టిచే గలుగు తీవ్రతర వైరాగ్యముచే జిజ్ఞాసచేఁ జేసికొనంబడునది వివిదిషా సన్న్యాసమగును.

౨. జ్ఞానమునకు పిమ్మట దోషదృష్టి మిథ్యాత్వదృష్టులచే గనంబడు తీవ్రతరవైరాగ్యముచే విద్వాంసుని (జ్ఞాని) చే చేసికొనంబడునది విద్వత్సన్న్యాసము.

వానిలో నిట విద్వత్సన్న్యాసము తీసికొనఁబడును.

122. ఈ శిష్యుఁడు సన్న్యాస ఆశ్రమమును అంగీకరించి విక్షేపనివృత్తికొఱకు నేవస్తువులవిడిచి దేహయాత్ర మొదలగు వానికొఱకు నేవస్తువులను విడువక జగమున సంచరించెను? అనుశంక కలుగగా నట ఐదునువిడిచి, ఐదును విడువక, వాఁడుజగమున సంచరించెను. అనిచెప్పఁబడుచున్నది:-

౧. స్త్రీ, ౨. బంగారు మొదలగునవియగు ధనమును జేకొనుట ౩. విషయములు, (శబ్దము, స్పర్శము, రూపము రసము, గంధము) ౪. సభ (జనసమూహము) ౫. సన్మానము అను నీయైదును విడిచి [అట ఐదువిషయములలో స్పర్శమును, రసమును, సగము విడువవలెను. ఏలయన వానిని పూర్తిగ విడుచుటచేత దేహయాత్ర సంభవింపదు. కావున వస్త్రమయిన స్పర్శమును భిక్షయగు రసమును విడుచుటకూడదు. వాని యందు అధికమును విడువవలెను. అనునది వ్యవస్థయగును.] ౧. వస్త్రము, ౨. త్రాటితోఁగూడిన కమండలము, ౩. ఏకాంతము, ౪. భిక్ష, ౫. దేహాదులు కనఁబడుచుండునపుడు శ్రుతియగు శాస్త్రము అను నీయైదును విడువకసంచరించెను.

123. పిమ్మట ఆ జ్ఞానియనో (చిత్త) నిరోధమగు రాజయోగముకొఱకు మొదట ప్రాణనిరోధమగు *164 హఠయోగమును జేసెను. ఆ హఠయోగముచేత పిమ్మట రాజయోగమును సాధించి అష్టాంగములతోఁగూడిన నిర్వికల్పరూప శ్రేష్ఠసమాధిని పొందెను.

*164. హఠయోగముచే రాజయోగమును, సాధించుమార్గములన్నియు, విస్తారముగా హఠయోగప్రదీపిక అనుగ్రంథమందు వ్రాయబడియున్నది. ఇట దాని స్వభావము మాత్రము సంగ్రహముగా చెప్పబడుచున్నది.

ఆసాధనరూప హఠయోగము, దానిఫలరూప *165. రాజయోగము అనువాని సంగ్రహమును శాస్త్రగురు కృప వలన వ్రాయుచున్నాము.

వానిలో హఠయోగము ఇదియగును:-

*166. నేతి, *167. ధోతి, *168. గజక్రియ, *169.

---

*165. ఇటుహఠయోగముయొక్క ఫలమయినందున జ్ఞానక్రియలు రెంటిచేతను సాధింపఁబడు రాజయోగముచేకొనఁబడును.

*166. ఎలుకతోకవంటి అనేకనూలుపోగులచే జేయఁబడిన త్రాటిని క్రమముగా నాసిక రెండుద్వారములందును ప్రవేశింపించి పై నోటిద్వారపు మార్గమున నోటినుండి యెత్తుట నేతియగును.

*167. తోతి:- ౧ జలతోతి, ౨ సూత్రతోతి, ౩ వస్త్రతోతి, ౪ పవన తోతి, అనుభేదములచే తోతిక్రియ నాల్గువిధములగును.

౧. మిరియాలంతని కొంచెము వేడిగానుండు రెండు ఆళాకువేడినీళ్లుత్రాగి పిమ్మట యుక్తిచే నాజలమును బయటికిరప్పించుట జలతోతియగును.

౨. నూలుచేఁజేయఁబడిన ఒకటింపాతికమూరపొడవుగల త్రాటిని నోటిమూలముగా కడుపువరకుచేర్చి ఆడించిబయటికితీయుట సూత్రతోతియనబడును.

౩. నాల్గులేక ఆఱంగుళముల వెడల్పును ఎనిమిది లేక పదునాఱుమూరల పొడవునుగల మల్ మల్ లేక జగన్నాథి అనువస్త్రపట్టును నీటియందు తడిపి నోటితో మ్రింగి కడుపునకుచేసి పిమ్మట నోటికి బైటయుంచబడిన కొనచే ధైర్యముగానీడ్చి బయటికివచ్చునట్లు చేయుట యేదరో యది వస్త్ర తోతియగును.

౪. రెండుపాదములమీదఁగూర్చుండి కంఠమునులేవనెత్తి కొంచెము తెఱచిన నోటితో గాలినింబాడ్చి లోపలనిండించి మరల ధైర్యముగా విడుచుట పవనతోతియగును. (పవనము=వాయువు)

*168. ముందుచెప్పిన జలతోతియగును.

*169. నీటి అలవలె (చుట్టైడు అల) కుడి యెడమభాగముల కడుపును చుట్టుట నౌలియగును.

నౌలి, 170. భస్త్రి, *171. త్రాటకము,

*172 కపాలభాతి, (భస్త్ర) *173 వజ్రోలి, *174 సంగప్రక్షాళనము, *175 విపరీతకరణి అనుక్రియలు యోగములను మేదస్సు కఫము, పిత్తము మొదలగు మలములను నివర్తించు మూలమున శరీరకోష్టమును శోధించు (శుద్ధిచేయు) కొఱకు మొదట సిద్ధిచేయవలయును. వానిలో

నేతి మొదలగు ఆఱుక్రియలును మొదట యుపయో గము అయితే ఎవనిశరీరమునందు మేదస్సుకఫము అధికముగా నుండదో వానికాక్రియలు లేక కేవలప్రాణాయామ అభ్యాసముచేతనే శరీరశోధనయును నాడిశోధనయుగలదు.

కొందఱు నీటియందూరిన కరక్కాయలనుతిని గడుపుటచే శరీరశుద్ధిని జేయువారై 176 బిందుదర్శనము మొదలగు

---

*170. గుదమార్గమున నీటినియెక్కించి మరలవిడుచుట భస్త్రియగును.

*171. నేత్రములచే కనుపాపల మధ్యయైనను లేక వేఱుసమీపమందున్న పదార్థమైనను కన్నీరుపడువఱకు చూచుట త్రాటకమగును.

*172. కమ్మరితిత్తివలె వేగముగా రేచక పూరకములచేయుట కపాలభాతియగును.

*173. గుహ్యేంద్రియమూలమున జలము మొదలగువానిని యాకర్షించి, విడుచుట వజ్రోలి అగును. దీనినే వజ్రోలిముద్రయనియుం జెప్పుదురు.

*174. నోటితో జలమునుద్రాగి మూలద్వారముచే విసర్జించుట సంగప్రక్షాలనమగును.

*175. భూమియందు తలనునుంచి రెండుచేతులతో నడుముపట్టుకొని పాదములను నిరాధారముగనుంచి (తలక్రిందుగానుండుట) విపరీతకరణి. దీనినే విపరీతకరణిముద్రయనియు చెప్పుదురు.

*176. పద్మాసనముచేసి షణ్ముఖిముద్రచే రెండు అంగుష్ఠములచే మూయఁబడిన రెండుచెవులచేతను పదివిధముల నాదములు వినఁబడుచున్నవి.

అభ్యాసపూర్వకముగా ప్రాణాయామముయొక్క అభ్యాసమును నారంభించుచున్నారు. వారనుసిద్ధిఁబొందెదరు.

మఱికొందఱు *177 జాలంధరబంధ అభ్యాసమాత్రముచే ప్రాణముమీఁదఁబోవుచదియైన సిద్ధినిబొందెదరు.

వీర్యస్థానమును శోధించుకొఱకు వజ్రోలిక్రియయముగావలసినదగును. సమాధికాలమున శరీరమున మిగిలియుండు మలమును బోకార్చుటచేఁ జాలకాలమువఱకు సమాధినెలకొనియుండుటకొఱకు సంగ్రహణిశోషవక్రియయుఁగావలసినది. కుంభకవృద్ధికొఱకు కపాలభాతియుగావలెను. బహు అన్నమును పాకముచేయు విపరీతకరణి తలనుండి స్రవించు అమృతమువంటి రసమును పానముచేయుకొఱకు గావలయును.

ప్రాణాయామమున ఉపయోగమగు *178 మూలబంధము, 179ఉడ్యానబంధము, *180జాలంధరబంధము, *181జిహ్వ

రెండుచూపుడువ్రేళ్లచే మూయఁబడిన నేత్రముల ప్రకాశరూప బిందుదర్శనము గలుగుచున్నది. రెండునడిమివ్రేళ్లచే నాసికను రెండుఉంగరవ్రేళ్లచేతను, రెండుచిటికెనవ్రేళ్లచేతను నోరుమూయఁబడఁగా కుంభకముగలుగుచున్నది. పిమ్మట రెండుచేతులను విడుచుటచేత నేత్రమునకెదుట కంటినీరుకారువఱకు బిందుదర్శనముచే త్రాటకముకలుగుచున్నది ఇదిబిందుదర్శనాది అభ్యాసము.

*177. పద్మాసనముచేర్చి దవడను గడ్డములను రొమ్మునచేర్చి నాలుకను త్రిప్పి పైనోటిద్వారమును పొందించి నోటినిబంధించుటచే శ్వాసనిరోధము గలుగుచున్నది. ఇదిజాలంధరబంధము.

*178. పాదపుగుదికాలును ఆసనముక్రింద అణచి మూలద్వారమును నిరోధించుట మూలబంధముగును. *179. నాభిపవషకు కడుపున లోపలికి ఈడ్చుట ఉడ్యానబంధముగును. *180. ఇదిమొందెచెప్పఁబడినది. *181. నాలుకనుత్రిప్పి పైనోటిద్వారమునచేర్చుట జిహ్వాబంధమగును.

బంధము అనువానిని *182 చిత్తము. *183 పద్మము, *184 మత్స్యేంద్రము. *185 పశ్చిమతానము,
*186. మయూరము మొదలగు ఆసనములు, *187. ముద్రలు మొదలగు వానిని అభ్యాసముచే,సిద్ధిచేసికొనవలయును.
చెడిన అన్నము అగ్నిసంగము స్త్రీ సంగము త్రోవనడ

---

*182. ఎడమకాలి మెడమను ఆసనమునకు క్రింద అణచి కుడికాలిమెడమను లింగమునకు పైననుంచి కూర్చుండి శరీరమును దండమువలెనిలిపి చూపును భ్రూమధ్యనిలుపుట సిద్ధాసనము.

*183 కుడికాలిమెడమను ఎడమతొడక్రిందయుంచి అట్లే ఎడమమెడమను కుడితొడక్రిందనుంచి ఎడమకుడిచేతులచే ఎడమకుడిపాదముల పెద్ద (బొటన) వ్రేళ్లనుబట్టి చూపును నాసికకొనభాగమున నిలుపుట పద్మాసనమగును. ఈయాసనమును మార్చియుచేయవచ్చును. *184 ఎడమతొడక్రిందనుంపబడిన కుడిపాదమెడమను ఎడమచేతిచేపట్టి కుడికాలి మోకాలియందుంచబడిన ఎడమపాదపు అంగుష్ఠమును కుడిచేతబట్టుకొనికూర్చుండుట మత్స్యేంద్రాసనమగును ఈయాసనము చేతులు కాళ్లుమార్చియుండియు క్రమముచేత గలుగును. *185. రెండుపాదములను దండమువలెజాచి రెండుచేతులచే రెండుకాళ్ల బొటనవ్రేళ్లనుబట్టుకొని కత్తిని మోకాలుమీదనుంచుట పశ్చిమతాన ఆసనమగును.

* 186. రెండుచేతులను భూమియందుంచి రెండు మోచేతులను నాభికిరుప్రక్కల పొందుపఱచి శరీరమును కమలికి సమానముగా నిరాధారముగా పైకెత్తి నిలుపుట మయూరాసనమగును.

* 187. ముద్రలు. ౧ మహాముద్ర, ౨ మహాబంధము, 3 మహావేదము. ౪ కేసరి, ౫ ఉడ్యాణము, ౬ మూలబంధము, ౭ జాలంధరబంధము, ౮ విపరీతకరణి, ౯. వజ్రోలి, ౧౦ శక్తిచాలనము అనుపదియును హఠయోగముద్రలగును. వీనిలక్షణములు యోగగ్రంథములందును (హఠయోగప్రదీక మొదలగు వానియందు) ప్రసిద్ధముగానున్నది. కావున విస్తరభీతిచే ఇటవ్రాయబడలేదు.

చుట, అను నాల్గింటిని హఠయోగి విడువవలెను. ప్రాకారపు గోడచే చుట్టఁబడినదియు బావియుండునదియునైన యింటి నడుమనుండు గుహయందు యోగి వాసముచేయవలయును.

యమ, నియమములు ముందుచెప్పిన ఆసనము అను మూటిసిద్ధి పూర్వకముగా ప్రాణాయామము చేయవలెను.

అగర్భము సగర్భమును భేదములచే ప్రాణాయామము రెండువిధములు.

౧. ప్రణవపు ఉచ్చారణలేని ప్రాణాయామము అగర్భమగును.

౨. ప్రణవపు ఉచ్చారణతోఁగూడిన ప్రాణాయామము సగర్భమగును.

వానిలో సగర్భ ప్రాణాయామము శ్రేష్ఠము కావున, దానినే చేయవలయును.

మఱియును ప్రాణాయామము ౧ పూరకము ౨. కుంభకము. 3 రేచకము అనుభేదములచే మూడువిధములు.

౧. మొదట చంద్రనాడిచేతను పిమ్మట సూర్యనాడిచేతను శ్వాసమును నిండించుట పూరకమనఁబడును.

౨. పూరించిన శ్వాసమును నిలుపుట కుంభకమనఁబడును.

3. నిల్పినశ్వాసమును ధైర్యముగా విడుచుట రేచకమనఁబడును.

వానిలో మాత్రవిశేష నియమముగావలెను. *188. ప్రణ

---

* 188. ఒక ప్రణవమును ఉచ్చరించుటలో నెంతకాలమగునో అది యొక మాత్రయగును. అట్లే మొదలగు అనుపదముచే చిటికవేయుట లేక చేతితో మోకాలును చుట్టుట మొదలగు కాలములు చేకొనఁబడును.

వోచ్చారణ మొదలగు కాలములలో నొకదానికాలమునకు మాత్రయనిపేరు. ఎన్నిమాత్రలచే పూరకము చేయఁబడు చున్నదో దానికి నాలుగింతలు మాత్రలచే కుంభకము చేయ వలయును. పూరకమాత్రలకు రెండింతలు మాత్రలచే రేచ కము చేయవలయును.

ఉదయము, మధ్యాహ్నము, సాయంత్రము, అర్ధరాత్రి అనునాల్గు కాలముల క్రమముగా అధికమధికముగా ప్రాణా యామము చేయవలయును.

ఈ విధమున ధైర్యముగా అభ్యాసము చేయుచుండిన ఎప్పుడు ఉత్తమ ప్రాణాయామమును పొందుచున్నాఁడో అప్పుడు ఉదయమున ఆఱువది ప్రాణాయామములును, మధ్యా హ్నమున నలువది ప్రాణాయామములు సాయంకాలము, అర్ధ రాత్రి కాలముల ఇరువదిరువది ప్రాణాయామములను జేయ వలయును

లేక యేకాలములందునుసమానముగానే యెనుబది ప్రాణా యామములను చేయవలయును. అయితే మొదటి పక్షక్రమము ఉత్తమమయినది. ఇట్లు పూర్ణ అభ్యాసముకలుగ ఎప్పుడు కుండలిని మేల్కొనుచున్నదో, దానిముఖము దెఱవఁబడ ప్రాణము మీఁదఁబోవుటనుపొంది పిమ్మట క్రిందబోయి పిమ్మట మెడవెనుకగా ప్రాణము, మీఁదబోవుటను జేయుచున్నదో అప్పుడు, మూలబంధము జాలంధరబంధము జిహ్వాబంధముల దృఢముచేయవలెను, నాలుకయుగు కవాటమును (మూయు) పొందించవలెను.

ఇట్లు ఎప్పుడు సంపూర్ణ అభ్యాసము కలుగుచున్నదో అప్పుడు సమాధి సిద్ధించుచున్నది. పిమ్మట అభ్యాసదృఢత్వ

ముచేత మనస్సు నిరోధమగు రాజయోగము సహజముగా సిద్ధించుచున్నది. అయితే దీనియందు సమాధిసిద్ధిపొందిన గురువు సన్నిధి కావలెను.

గురువులేక స్వతంత్రముగా నీయోగమును జేసినవానికి రోగముచేఁ బొందు లేక మరణము గలిగించు దుఃఖము గలుగును.

అట్లే శ్రద్ధతోఁ గూడిన సామర్థ్యముగల సాధకునియొక్క అపేక్షయుగలదు. ఏలయన అట్టివాఁడుగాక తక్కినవారిచే నిర్వహింపఁజాలదు.

ఎవనిచిత్తము శాంతమగు నెద్దువలె సంచలనము లేనిదై స్వాధీనమైయున్నదో వానికి శ్రీ అపరోక్షానుభూతియను గ్రంథమున చెప్పఁబడినట్లు ప్రతిదినము ఘటికలు ముహూర్తము జాముపర్యంతము బ్రహ్మాభ్యాస మాత్రముచే నిర్వికల్ప సమాధియగు రాజయోగము యొక్క సిద్ధికలుగుచున్నది.

ఎవనిచిత్తము మదించిన యెద్దువలె మిక్కిలి సంచలనము గలదై స్వాధీనము లేకయున్నదో వానికి దండముచే బలముగా మర్దించిన యెద్దును ఇంట ప్రవేశింపఁజేయుటవలె రాజయోగమగు నింట బలాత్కారముగా ప్రవేశింపఁజేయు కొఱకు ప్రాణనిరోధమగు హఠయోగముకావలెను. కావున శ్రీ ఆదినాథుఁడు (శ్రీమహాదేవుఁడు) మత్స్యేంద్రనాథుఁడు, గోరక్షనాథుఁడు మొదలగువారు స్వతంత్రముగా హఠయోగమును ప్రకటనఁ జేసియున్నారు.

ఈ కాలమున అధికారులు లేనందునను సంప్రదాయము నుండి జారుటవల్లను నీహఠయోగము సాంగోపాంగముగాఁ బొందుట యరుదైనను, ఒక విరక్త పురుషునికే యొక్కొక

*189. అంగపుసిద్ధి గలుగుచున్నది. ఇది సంక్షేపముగా హఠయోగము చెప్పఁబడినది.

ఇప్పుడు రాజయోగమును జెప్పుచున్నాఁడు:— ౧. జ్ఞాన సాధ్యము, ౨. క్రియా సాధ్యము, 3. జ్ఞానక్రియా ఉభయ సాధ్యము, అను భేదములచే రాజయోగము మూఁడు విధములు. (సాధ్యము=సాధింపఁబడునది.) (ఉభయము=రెండు)

౧. శుద్ధచిత్తముగల పురుషుఁడు శాస్త్రముచేతను, గురుకృపచేతను, బ్రహ్మాత్మైక్య నిశ్చయమగు తత్త్వజ్ఞానమును బొంది, జీవన్ముక్తి విలక్షణానందముయొక్క అనుభవము కొఱకు సకలప్రవృత్తులను విడిచి, ఏకాంతమగు చోటనుండి బ్రహ్మాకారవృత్తిని అభ్యాసము చేయవలెను. దానివలన సిద్ధించు నిర్వికల్ప సమాధిని జ్ఞానసాధ్య రాజయోగమందురు. దీనినే సహజ సమాధియనియుఁ జెప్పుదురు. ఇది గీతయొక్క ఆఱవ అధ్యాయమున శ్రీకృష్ణభగవానులచేతను, అపరోక్షానుభూతియందు శ్రీశంకరాచార్యులవారిచేతను నిరూపణము చేయఁబడియున్నది. దీని అంగములును అటు వ్రాయఁబడియున్నవి.

దీనివిశేష అభ్యాసముచేత రజోగుణతమోగుణముల తిరస్కారముగలిగి, సత్వగుణ ఆవిర్భావముచేత ఐదవ, ఆఱవ, ఏడవ, జ్ఞానభూముల పూర్వకముగా వాసనాక్షయమును మనోనాశమును (రజో తమోగుణములచే సత్వగుణము

* 189. ఆఱుక్రియలు, అనేక ఆసనములు, ముద్రలు అనునివి మొదలగు అంగములందు ఒక్కొక్క అంగముయొక్క సిద్ధి కలుగుచున్నది. దానిని పూర్ణముగా నభ్యసించుటచే యోగమంతయు తానే సిద్ధించుచున్నది. ఇది "యోగమునకు గురుయోగమే" అను పతంజలి భగవంతునిచే జేయఁబడిన యోగసూత్రవ్యాస భాష్యమున జెప్పఁబడియుండుటచే,

మాయాముఁడియుండుట యగు మనస్సుయొక్క స్థూలత్వము యొక్క నాశమును) సిద్ధించుచున్నవి.

౩. ఇప్పుడు క్రియాసాధ్య రాజయోగమును జెప్పు చున్నాడు:— పదునారేండ్లు మొదలు ఇరువదేండ్లవయస్సు గలవాఁడును దోషములేని మృదువులగు కేశములతోఁ గూడినవాఁడును, మంచిచిత్తముతోఁ గూడినవాఁడును, శుద్ధ బుద్ధి గలవాఁడును, ఆచార్యునికంటె బలమందును, బుద్ధి యందును, అధికారమందును తక్కువవైనవాఁడును, రోగము లేనివాఁడునునయి ఇట్టి తక్కినగుణములు గలవాఁడు ఉత్తమ అధికారియగును.

లేక ఇరువదొక్కయేండ్లు మొదలు ముప్పదియేండ్ల పర్యంతము నైన వయస్సుగలవాఁడును అధికదోషములేని మధ్యమ కేశములుగలవాఁడును మధ్యమచిత్తముతోఁ గూడిన వాఁడును, మధ్యమబుద్ధిగలవాఁడును, ఆచార్యునికంటె బల మందును, బుద్ధియందును అధికారమందును సమతగలవాఁడు ను రోగములేనివాఁడునునయి ఇట్టి వేఱుగుణములును గలవాఁడు మధ్యమ అధికారియగును.

లేక ముప్పదొక్కయేండ్లు మొదలు నలువదియేండ్ల పర్యంతమునగు వయస్సుగలవాఁడును దోషముతోఁగూడిన కఠినకేశములుగలవాఁడును, కఠినచిత్తముగలవాఁడును, శుద్ధిచే, తక్కువయయిన బుద్ధిగలవాఁడును, ఆచార్యునికంటె బలమం దును బుద్ధియందును అధికారమందును అధికమయినవాఁడును, రోగములేనివాఁడునునయి ఇట్టి ఇతరగుణములును గలవాఁడు కనిష్ఠ అధికారియగును.

సంకల్పమును గలిగించు సకలప్రవృత్తులను విడిచిస్వల్ప

సాత్త్విక ఆహారముగలవాఁడై, జితేంద్రియుఁడై, శబ్దము మొదలగు అడ్డములు లేనిదియు, దోమలు మొదలగుజంతువులు లేనిదియు, గాలి ధారాళముగా వచ్చునదియునయిన ఏకాంత ప్రదేశమున బూరుగపత్తి మొదలగువానిచేనయిన ఆసనము పఱచి దక్షిణదిక్కునుజూచి కూర్చుండి గురువుచేఁజెప్పఁబడిన నియమమందుండువాఁడై మొదట సమాధిసిద్ధించిన గురువుగారి చేతిక్రియచే ప్రవేశింపఁబడిన శక్తిచేతను, పిమ్మట అయస్కాంత మొదలగు నిమిత్తములచేతను ఏసమాధిని సిద్ధిచేయుచున్నాఁడో అది క్రియాసాధ్య రాజయోగమగును పద్మపురాణమందుండు ఐదవాధ్యాయరూప కపిలగీతయందు చెప్పియుండు లక్ష్యయోగమున్ను దీనియందణగును.

దీనికి ౧. స్వప్నము, ౨, సుషుప్తి, 3 కోరఁబడు వస్తువు, జ్ఞానసామర్థ్యమగు ఆంతరజాగ్రము, ౪ తురీయము, మొదలగునవి భూమికలు అగును. నాల్గవభూమిక పొందుటచే నీ సమాధి (యోగనిద్ర) సిద్ధించుచున్నది. దీనియందు హఠయోగమందువలె శరీరము శవమువంటిదగుచున్నది. అయితే హఠసమాధియందు నాడియొక్క విస్తృతము పోవుచున్నది. పదియవద్వారమున ప్రాణము స్థిరముగానుండుటచే ఈ సమాధియందు నాడియొక్క విస్తృతముఉన్నది. ప్రాణము సూక్ష్మరూపమున ప్రసిద్ధమయియుండుటవలన. ఇది వానిభేదమగును. ఈ సమాధి, అజ్ఞులు (అజ్ఞానులు) తజ్ఞులు (జ్ఞానులు) రెండు తెగలవారికిని సిద్ధించును. దీనిని అధికముగా నభ్యసించుటవలన చిత్తము అతిశుద్ధము (సాత్త్వికము) అగుచున్నది.

దీనియందు ఒకరికొకరు మరగిన సిద్ధసాధకుల సహవాసము కావలెను. అది లేకయుండిన గొప్పదుఃఖమయినను లేక

ఒకవేళ శరీరమునుండి ప్రాణము బయటవచ్చుటయైనను కలుగును.

సిద్ధిపొందిన గురుసాన్నిధ్యములేక ఈ రాజయోగమా దేనిచే సిద్ధిపొందదో, చేయఁదగినదియుగాదో, అందుచే శాస్త్రములయందు దీనిని, స్పష్టముగా వ్రాయలేదు. ఇందుచేతనే మేమున్ను దీనిని విస్తారముగాఁజెప్పలేదు. సంగ్రహముగా చెప్పితిమి.

3. యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహార, ధారణ, ధ్యాన, సవికల్పసమాధి, అను అష్టాంగములును సిద్ధించినపిమ్మట, లయము, విక్షేపము, కషాయము, రసాస్వాదము, అనునాల్గు విఘ్నములవిడిచి, లేచుసంస్కారమును జెఱచి, నిరోధసంస్కారమును బైలుపఱచు పూర్వోక్తత్రిపుటి భావమూ లేని బ్రహ్మాకారవృత్తియొక్క స్థితియగు నిర్వికల్పసమాధి జ్ఞానక్రియ ఉభయసాధ్య రాజయోగమగును. ఈ కాలపు మనుష్యులకు, ఈ రాజయోగము మిక్కిలి దుర్లభమైనను పుణ్యముచే పరిపక్వము పొందిన యోగభ్రష్టుఁడు ఎవనికైనను కొంచెముకలుగుచు, దీనిని మిక్కిలి అభ్యసించుటచే క్రమముగా నైదవ, యాఱవ, యేడవభూమికల ప్రాప్తికలుగును.

జీవన్ముక్తి విదేహముక్తులన్ననో బ్రహ్మాత్మలయైక్య నిశ్చయమైన తత్త్వజ్ఞానము చేతనే కలుగుచున్నవి. కావున తత్త్వజ్ఞానము కొఱకైనను జీవన్ముక్తి విదేహముక్తికొఱకైనను, విద్వాంసునకు చేయవలసినవి యొక్కటియు లేదు. అట్లయినను, వైరాగ్యము, బోధము, ఉపశమము అనుమూడును ఒకేచోటనుండుటకు, హేతువుగాఁజెప్పంబడు ఈ యభ్యాస

మేదియోయుది జీవన్ముక్తి *190 విలక్షణానందమునుగోరుఅక్ర తోపాసకుఁడగు (జ్ఞానమునకుముందు పూర్ణమగు సగుణనిర్గుణ ఉపాసనలులేని) విద్వాంసునకు కర్తవ్య (చేయవలసినదను) బుద్ధిలేకయే తనయిచ్ఛచొప్పున చేయుఁదగినది.

124. ముందుజెప్పిన శిష్యునికి హఠయోగపూర్వకముగ రాజయోగమును జేయుటవలన నేమిఫలముకలిగెనని చెప్పఁబడుచున్నది.

ముందుజెప్పిన శిష్యుఁడు జీవించియుండు అవస్థయందు ప్రియముతోఁగూడిన జీవన్ముక్తియొక్క విలక్షణానందమును అనుభవించెను.

మరల యెప్పుడు ప్రారబ్ధకర్మమునకును అంతముకలిగెనో అప్పుడు శాస్త్రమునఁజెప్పఁబడినట్లు గంగ మొదలగు తీర్థముల తీరమగు పవిత్రదేశమందును ఉత్తరాయణము మొదలగు పవిత్రకాలములయందును బ్రహ్మధ్యాన పూర్వకముగా దేహమును విడిచెను.

---

* 190. నిరావరణమయి పరిపూర్ణమయి వృత్తితో గూడినదయియుండునదేదిగలదోయది విలక్షణానందమనఁబడుచున్నది. సుషుప్తియందుండు ఆనందము ఆవరణముతో గూడినదయియున్నది. విషయమునందున్న ఆనందము నిరావరణమయియున్నదయినను విషయప్రాప్తిక్షణమునయెప్పుడు అంతర్ముఖవృత్తి కలుగుచున్నదో, అప్పుడు దానియందు స్వరూపానందప్రతిబింబము, పడుచున్నది, కావున పరిపూర్ణముకాదు. అయితే ఏకదేశమందుండునదిగా నున్నందున పరిచ్ఛిన్నమగును. ఆత్మపూర్ణానందమైనా అజ్ఞానియొక్క స్వరూపమగును. అట్లయినను అదినిరావరణమును నెదురుముఖవృత్తితో గూడినదియునుగాదు. విదేహముక్తియందున్న నిరావరణ పూర్ణానందము వృత్తితోగూడినదికాదు. వృత్తిలేనిదగును. కావున నిరావరణమున్న పరిపూర్ణమున్న వృత్తితోగూడినదియునయిన ఆనంద రూపము విలక్షణానంద లక్షణమగును. దీనియందొకచోటను అతివ్యాప్తి మొదలగు దోషములేదు.

విద్వాంసునికి దేహమును విడుచుటలో నొక దేశకాల మొదలగువాని అపేక్షఅవశ్యము లేదు. అయినను యోగాభ్యాసముయొక్క ప్రబలత్వముచేవాఁడు శాస్త్రమందు జెప్పినట్లు దేహమునువిడిచెను. కర్తవ్యబుద్ధిచేగాదు.

125. ఇప్పుడు గ్రంథకర్త గ్రంథమును సమాప్తిచేయు

వాఁడై గ్రంథముయొక్క ఫలరూప మోక్షమును జెప్పుచున్నాఁడు:— ఈముందు చెప్పినవిధమగు అద్వైతరసమును గ్రోలువానికి శుద్ధబ్రహ్మముయొక్క ప్రాప్తియగు సుందరముక్తిగలుగును. పిమ్మట దేహధారణయగు జన్మము కలుగదు. ఏలయనగా,

దేనిచేత జన్మమగు గర్భముగల అజ్ఞానము మొదలగు జగత్తు దృష్టియందు లేశమాత్రమయినను లేదో, అనగా జ్ఞానబలముచేత అత్యంతము నివృత్తియగుచున్నదో, దానిచేత ఆ విదేహముక్తిపొందిన పండితునకు మరలజన్మము కలుగుటలేదు. ఇది యుక్తమగును.

విదేహమోక్షమందు జన్మాదివికారశూన్యమయిన విద్వాంసునకు స్వరూపమెక్కడిది? యనిచెప్పుచున్నాఁడు:— విదేహముక్తినిబొందిన విద్వాంసుఁడు శుద్ధసచ్చిదానందమయ స్వప్రకాశ బ్రహ్మరూపమగుచున్నాఁడు.

౧. శంక:—విదేహమోక్షమును బొందిన విద్వాంసునికి జన్మాది వికారముతోఁగూడిన స్వసంఘాతరూప జగత్తునివృత్తమయినను ఈశ్వరభావముయొక్క ఉపాధియగు మాయయును దానిచే ఉపలక్షింపఁబడిన ఈశ్వరత్వమును ఆయీశ్వరునిచేఁ జేయఁబడిన జగత్తున్ను అను నీమూఁడును మోక్షకాలమునందును మిగులుచున్నవి. కావున విద్వాంసునకు జన్మాదులకు

కారణమయిన మాయయును ఈశ్వరత్వమును జగత్తును ఉండుటచే మరలజన్మమొదలగువాని ప్రాప్తికలుగును. గావున రాగలజన్మము మొదలగువాని అభావరూప విదేహమోక్షము సిద్ధింపదు.

౨. వేఱుశంక:—విదేహమోక్షకాలమందు సకలానర్థముల నివృత్తియొక్క ముఖ్యస్వరూపముగానయినను లేక అధిష్ఠానమయియుండంబట్టి బాధచే స్వరూపముగానయిన నుండు విద్వాంసుని ఆత్మరూపబ్రహ్మమేదియో యది తెలియంబడనిదా? లేక తెలియఁబడినదా?

(౧) తెలియఁబడనిదని చెప్పుదమన్నను విదేహముక్తికాలమందును బ్రహ్మమునందు అజ్ఞానముండగా విద్వాంసునకు జన్మమొదలగువాని అభావము సంభవింపదు.

(౨) ఆ బ్రహ్మము తెలియంబడినదను రెండవపక్షమును జెప్పంబోయిన, ఏవస్తువు తెలియఁబడినదో దానియందు ఘటమందు ఘటత్వమువలె జ్ఞాతత్వరూపధర్మము అవశ్యముండును. ఆ, జ్ఞాతతరూపధర్మము ఆబ్రహ్మమునకు, విశేషణమా? లేక ఉపాధియా? యని రెండు వికల్పములుగలవు, వానిలో జ్ఞాతత్వమున బ్రహ్మముయొక్క విశేషణముగానయినను ఉపాధిగానయినను జెప్పిన * 191. విశేషణమయినది. * 192. ఉపాధియయినను, వర్తమానకాలముననే యుండి

---

*191. విశేష్యముయొక్క కార్యసంబంధియై వర్తమానవ్యావర్తకమేదియో యది విశేషణమనఁబడుచున్నది ఇది విశేషణముయొక్క లక్షణమగును.

* 192. ఉపహితముయొక్క కార్యసంబంధములేనిదై వర్తమానవ్యావర్తకమగునదేదియో యది ఉపాధియనఁబడుచున్నది. ఇది ఉపాధియొక్క లక్షణమగును.

(౧) అట్లే ఎవనికి అధిష్ఠానబ్రహ్మముయొక్క జ్ఞానము కలుగుచున్నదో వానిదృష్టిచే, తనకును నితరులకును భ్రాంతికి విషయమగు మాయయును నీశ్వరత్వమును జగత్తున్ను విడుచుచున్నది.

(౨) ఏవార్లకు అధిష్ఠానబ్రహ్మముయొక్క జ్ఞానము కలుగలేదో వారియొక్క దృష్టిచే, మాయ, ఈశ్వరత్వము, జగము, అనునవి స్వభావముగానే అనాదిసిద్ధమయి నెలకొనియున్నవి.

ఇది మొదటి శంకయొక్క సమాధాన రహస్యము చెప్పఁబడినది.

౨. రెండవ శంకకుముందుచెప్పిన సమాధాన రహస్యమిది:—

కాకము వ్రాలియుండు దేవదత్తుని యింటికి కాకము ఉపలక్షణమగును.

వర్తమానకాలమందును భావికాలమందును ఏదిదేని వ్యావర్తకమై (యితరములనుండి వేఱుపఱచి యెఱింగించునది) అగునో అది దాని యుపలక్షణమగును.

కాకము వర్తమానకాలమున తనయునికిగలదై భావిష్యత్కాలమున తనలేమిగలదియైనను ఈకాకముగల యిల్లు అనునదిగా నాదేవదత్తుని యింటిని తక్కిన కాకసంబంధము లేనియిండ్లనుండి వేఱుపఱచి యెఱిఁగించుచున్నది, కావున యాకాకి దేవదత్తుని యింటియొక్క ఉపలక్షణమనఁబడుచున్నది. అట్లే విద్వాంసుని స్వస్వరూపబ్రహ్మము జ్ఞానమునకు విషయమయియుండుటవలన జ్ఞాతయగుచున్నది. ఆ జ్ఞాతయగు బ్రహ్మముయొక్క జ్ఞాతత్వరూపు ధర్మపు కల్పన కలుగు

చున్నది. ఆ జ్ఞాతతారూపధర్మము బ్రహ్మమునొక్క ఉపలక్షణమగును. అని మేము అంగీకరించియున్నాము.

దేనిచే జ్ఞాతత్వరూపధర్మము వర్తమాన (జీవన్ముక్తి) కాలమందు తనయునికి గలదియై [illegible] తనలేమి గలదియైనను ఈ విద్వాంసుని స్వరూపరూప బ్రహ్మము జ్ఞాతము (జ్ఞాతత్వరూపధర్మ [illegible])

ఈ విధముచే విద్వాంసుని స్వరూప రూప బ్రహ్మమును, అవిద్వాంసుల స్వరూపరూప అజ్ఞాత (అజ్ఞానముచే మూయఁబడిన) బ్రహ్మమునుండి వేఱుపఱచి యెఱిగించునదిగా నున్నందున ఆజ్ఞాతత్వరూపధర్మము విద్వాంసుల స్వరూపరూప బ్రహ్మపు ఉపలక్షణమగును. ఆ జ్ఞాతతారూప ఉపలక్షణముతోఁగూడిన కల్పితమునొక్క నివృత్తిరూప విద్వాంసుల స్వరూపమగు బ్రహ్మమేదియో యదిజ్ఞాతతయొక్క యుపలక్షిత మనఁబడును.

ఈ విధముచే విదేహమోక్షకాలమందు జ్ఞాతత్వరూప ధర్మమునొక్క అభావముగలదైనను ఈవిద్వాంసుని స్వరూప రూపబ్రహ్మము *194. జ్ఞాతమగును, అని యన్యులచే వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. విద్వాంసుల విదేహమోక్షకాలమందు ద్వైతము పొందుటలేదు, కావున మేము చెప్పినదియంతయు శ్రేష్ఠమగును.

తొమ్మిదవ యుపదేశము ముగిసెను.

శ్రీ వేదాంత బాలబోధము సమాప్తము.

---

*194. శుకులు మొదలగు మహాత్ములు బ్రహ్మజ్ఞానులయిరి. ఇట్లు అన్యులందు ప్రసిద్ధిచే జ్ఞానుల స్వరూపరూప బ్రహ్మమునొక్క జ్ఞాతత్వమునొక్క వ్యవహారము కలుగుచున్నది.

గరిమ, నీబాలబోధ, మద్గ్రంథమమును
మహిత నేర్పెడు వ్యాసాశ్రమమున, వెలయు
తీర్థపాదులు, మలయాళ దేశికులకు,
భక్తిపూర్వక వందనం - బాచరించి
వారియాజ్ఞానుసారంబు - వరుసనుగొని,
[illegible]ంబు నానొప్పు - భవ్యగ్రంథ
వరుస పై - కుప్పుస్వాములు - ధరనుహించి
భాషయందుండి, తమిళంబు - పరగఁజేసి
నట్టి నీగ్రంథరాజంబు - నయగుణనిధి
సద్గుణాళువు సంపూర్ణ సదయహృదయు
డైన కార్యకారిపుల్లెల - శంకరయ్య
నాయునింగారు (మరియు) నింటూరిరామ
స్వామి నాయునింగారుల సాయమున
రమణఁగార్యకారి రామాశ్రమమున వెలయు
సరస శ్రీ శివరాజానంద స్వామివారి
సవరణంబున నామూర్తి - సార సుకవి
పావయార్యుని పుత్రుండు - భక్తరతుడు
నైన కృష్ణయ్య యాంధ్రాను వాదనంబు
జేసెనీయోగ శాస్త్రంబు శివునికరుణ
యోగిజనులకుఁజాలఁ బ్రయోజనముగ
నుండి తారార్కమై వెలయుచుండుగాత !

సర్వేజనాస్సుఖినోభవంతు
ఓం తత్ సత్